

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ RESTORASYON ÖNERİSİ

ABDULLAH YOLDAŞ

OCAK 2023

DİYARBAKIR

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ RESTORASYON ÖNERİSİ

ABDULLAH YOLDAŞ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV
YÖNETMELİĞİNİN BİR PARÇASI OLARAK
MİMARLIK ANA BİLİM DALINDA
YÜKSEK LİSANS TEZİ
OLARAK HAZIRLANMIŞTIR

OCAK 2023

DİYARBAKIR

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ RESTORASYON ÖNERİSİ

Abdullah YOLDAŞ tarafından Dicle Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği'nin bir parçası olarak hazırlanan bu çalışma, aşağıda bilgileri yazılı jüri üyeleri tarafından değerlendirilerek **Mimarlık Ana Bilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Neslihan DALKILIÇ
Müdür, **Fen Bilimleri Enstitüsü**

Doç. Dr. Gülin PAYASLI OĞUZ
Danışman, **Mimarlık Bölümü,**
Dicle Üniversitesi

Sınav Jürisi:

Prof. Dr. Mücahit YILDIRIM (*)
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Gülin PAYASLI OĞUZ (**)
Mimarlık Bölümü, Dicle Üniversitesi

Doç. Dr. Süleyman ÖZGEN
Mimarlık Bölümü, KTÜ Üniversitesi

ONAY

Savunma Tarihi: 18 / 01 /2023

(*) Sınav Jürisi kısmının birinci satırına Jüri Başkanının bilgilerini yazınız.

(**) Sınav Jürisi kısmının ikinci satırına Tez Danışmanının bilgilerini yazınız.

Aileme...

Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırlanan bu tez çalışmasında yer alan tüm bilgilerin akademik kurallara ve etik ilkelere uygun olarak elde edildiğini ve sunulduğunu beyan ederim. Ayrıca, bahse konu bu kural ve ilkelerin gerektirdiği üzere, bu çalışmada özgün olmayan tüm bilimsel içerikleri kurallara uygun biçimde alıntılıyıp kaynak gösterdiğimi beyan ederim. Beyanımınla çelişen herhangi bir delil bulunduğu takdirde tüm sorumluluğu üstleneceğimi kabul ederim.

Ad, Soyad: Abdullah YOLDAŞ

İmza:

TEŞEKKÜR

Bu çalışmanın hazırlanması sırasında özveri ve titizlikle yönlendiren, katkı ve yardımlarını esirgemeyen, her zaman destek olan danışman hocam Doc. Dr. Gülin Payaslı OĞUZ'a, Proje çalışmalarımda tecrübesiyle desteğini esirgemeyen meslektaşım Bahtiyar ERTUNÇ'a, gerekli belgeler konusunda arşivlerinden yararlandığım Diyarbakır Kültür Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'ne, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi'ne, Diyarbakır Sur Belediyesi'ne, Diyarbakır Yenışehir Belediyesi'ne ve Diyarbakır Tapu ve Kadastro Müdürlüğü'ne teşekkür ederim.

Dicle Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinatörlüğü'ne (DÜBAP), bu tez çalışması için sağladıkları finansal destek için (Proje No: MİMARLIK.22.001) teşekkür ederim.

Çalışmalarım sürecinde beni hiçbir zaman beni yalnız bırakmayan değerli aileme ve canım Deloşuma destek ve teşviklerinden dolayı sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ	ix
TABLolar LİSTESİ.....	xix
EKLER LİSTESİ	xx
SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ	xxi
ÖZET	xxii
ABSTRACT.....	xxiii
1. GİRİŞ	1
1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı	2
1.2 Materyal ve Metot	3
2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR.....	5
3. DİYARBAKIR'DAKİ KÖŞK YAPILARI	7
3.1 Diyarbakır İli Genel Özellikleri.....	7
3.2 Geleneksel Kent Dokusu	8
3.3 Diyarbakır Köşk Yapıları	9
3.3.1 Bağ köşkleri (evleri).....	10
3.3.2 Yazlık köşkler	13
3.3.3 Genel değerlendirme	31
4. FERİT KÖŞKÜN MEVCUT DURUM TESPİTİ.....	33
4.1 Ferit Köşk Hakkında Genel Bilgiler.....	33
4.2 Adının Kaynağı	34
4.3 Ferit Köşk'ün Mimari Özellikleri.....	34
4.3.1 Köşkün konumu	34
4.3.2 Plan özellikleri	35
4.3.3 Cephe özellikleri	57

4.3.4	Yapım sistemi ve kullanılan malzemeler	65
4.4	Rölöve Çizimleri	67
4.5	Diyarbakır Ferit Köşkünde Meydana Gelen Hasarlar	84
4.5.1	Cephede yüzey ve doku kaybı.....	84
4.5.2	Özgün ahşap döşeme ve kaplama kaybı	85
4.5.3	Moloz - toprak yığıntı	86
4.5.4	Derz boşalması - aşınması.....	87
4.5.5	Sıva dökülmesi	87
4.5.6	Kılcal çatlak	87
4.5.7	Yapısal açılma - ayrılma	88
4.5.8	Ekseninden kaymış duvar	88
4.5.9	Kemer taşlarında yerinden oynama.....	89
4.5.10	Beton - betonarme malzeme ile şap ve döşeme yapılması.....	89
4.5.11	Çimento esaslı malzeme ile derz yapılması	90
4.5.12	Çimento esaslı sıva yapımı (sıvada çatlama, şişme, boya)	90
4.5.13	İs - kararma	91
4.5.14	Boya	91
4.5.15	Muhdes ekler (bims, tuğla, pvc boru, metal boru)	92
4.5.16	Bitki, ağaç, yosun oluşumu	92
4.5.17	Ahşap öğelerde bozulma (sehim, çatlama, çürüme)	93
4.5.18	Metal öğelerde bozulma (korozyon, eğilme, kırılma).....	93
4.6	Hasar Analizi Çizimleri.....	95
4.7	Malzeme Analizi Çizimleri	112
5.	RESTİTÜSYON	129
5.1	Metodoloji ve Restitüsyon İçin Kaynak Kullanımı.....	129
5.1.1	Yapıdan gelen izle elde edilen bilgiler.....	130
5.1.2	Yazılı ve görsel kaynaklardan elde edilen bilgiler.....	130

5.1.3	Benzer örnek ve karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen bilgiler ...	130
5.1.4	Mimari gereklilik	130
5.2	Yapının Restitüsyon Çalışmasında Kaynak Kullanımı	130
5.3	Restitüsyon Çizimleri	142
6.	RESTORASYON.....	161
6.1	Restorasyon Yaklaşımı.....	161
6.1.1	Yapısal faktörler.....	161
6.1.2	Çevresel faktörler	162
6.1.3	Sosyal ve kültürel faktörler	163
6.1.4	Hukuki kabuller.....	163
6.2	Restorasyon Müdahaleleri	164
6.2.1	Temizleme / söküm	165
6.2.2	Sağlamlaştırma	168
6.2.3	Tamamlama (bütünleme)	170
6.2.4	Yeniden yapım	172
6.2.5	Yenileme	174
6.2.6	İşlevlendirme (yeni işlev verme).....	175
6.2.7	Çağdaş mekanik sistemler.....	176
6.3	Restorasyon Çizimleri	177
6.4	Restorasyon Müdahale Çizimleri	194
7.	SONUÇLAR VE ÖNERİLER	211
7.1	Mimari Açıdan Öneriler	212
7.2	Sosyal Açıdan Öneriler.....	213
7.3	Çevresel Açıdan Öneriler	214
	KAYNAKLAR	215
	EKLER.....	217
	ÖZGEÇMİŞ	220

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1 Ferit Köşkü'nde lazer tarama cihazının kurulduğu noktalar.....	4
Şekil 3.1 Diyarbakır ve ilçelerini gösteren harita (Diyarbakır ilçeleri, 2022)	7
Şekil 3.2 Diyarbakır Suriçini gösteren hava fotoğrafı (DBB arşivi, 1939).....	9
Şekil 3.3 Bağ köşkü 1 planı (Baran ve Yılmaz, 2013).....	11
Şekil 3.4 1991 yılı bağ köşkü 1 ön görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)	11
Şekil 3.5 1991 yılı bağ köşkü 1 yan görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)	11
Şekil 3.6 Bağ köşkü 2 planı (Baran ve Yılmaz, 2013).....	11
Şekil 3.7 1991 yılı bağ köşkü 2 ön görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)	11
Şekil 3.8 1991 yılı bağ köşkü 2 yan görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)	11
Şekil 3.9 1991 yılı bağ köşkü 3 ön görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)	12
Şekil 3.10 1991 yılı bağ köşkü 3 yan görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)	12
Şekil 3.11 Bağ köşkü 4 ön görünüş (Tuncer, 2012).....	12
Şekil 3.12 Bağ köşkü 4 arka görünüş (Tuncer, 2012).....	12
Şekil 3.13 Bağ köşkü 5 ön görünüş (Tuncer, 2012).....	13
Şekil 3.14 Bağ köşkü 5 ön görünüş (Bağ Köşkü Restorasyonu, 2022)	13
Şekil 3.15 Nazım İmar Planı ve Diyarbakır'da bulunan köşkler (DBB arşivi, 1984) 15	
Şekil 3.16 Gazi Köşkü kuzey cephe (2022).....	18
Şekil 3.17 Gazi Köşkü eyvan selsebil (2022)	18
Şekil 3.18 Gazi Köşkü zemin kat oda ocak bölümü (2022).....	18
Şekil 3.19 Gazi Köşkü güney cephe (2022).....	18
Şekil 3.20 Erdebil Köşkü kuzey cephe (2022).....	20
Şekil 3.21 Erdebil Köşkü güney cephe (2022).....	20
Şekil 3.22 Erdebil Köşkü doğu cephe (2022)	20
Şekil 3.23 Erdebil Köşkü batı cephe (2022)	20
Şekil 3.24 Erdebil Köşkü mutfak bölümü ve ocak (2022).....	20
Şekil 3.25 Kavs Köşkü avlu cephesi (Kavs (Cihannuma) Köşkü, 2018)	21
Şekil 3.26 Kavs Köşkü batı cephe (Tuncer, 2012)	21
Şekil 3.27 Hami Köşkü bodrum, zemin, 1. kat planı (Bekleyen vd., 2004)	22
Şekil 3.28 Hami Köşkü genel görünüm (2022)	22
Şekil 3.29 Hami Köşkü eyvan ve merdiven girişi (2022).....	23
Şekil 3.30 Hami Köşkü ocak, baca, seyir platformu (2022)	23

Şekil 3.31 Kuzey cephe (güney kanadı).....	23
Şekil 3.32 Kuşdili Köşkü kuzey cephe (2022).....	25
Şekil 3.33 Kuşdili Köşkü soğukluk ve selsebil (2022)	25
Şekil 3.34 Kuşdili Köşkü mutfak batı cephesi (2022)	25
Şekil 3.35 Kuşdili Köşkü mutfak wc bölümü (2022)	25
Şekil 3.36 Kuşdili Köşkü batı cephe (2022)	26
Şekil 3.37 Kuşdili Köşkü doğu cephe (2022)	26
Şekil 3.38 Kuşdili Köşkü güney cephe (2022)	26
Şekil 3.39 Pamuk Köşkü doğu cephe (2022).....	27
Şekil 3.40 Pamuk Köşkü güney cephe (2022)	27
Şekil 3.41 Pamuk Köşkü kuzey cephe (2022)	27
Şekil 3.42 Pamuk Köşkü eyvan güney cephe (2022).....	27
Şekil 3.43 Pamuk Köşkü eyvan batı cephe niş içi (2022).....	27
Şekil 3.44 Pamuk Köşkü selsebil koç başı detayı (2022)	27
Şekil 3.45 Ağuludere Köşkü avlu cephesi (Bekleyen vd., 2004)	28
Şekil 3.46 Ağuludere Köşkü kuzeydoğu görünüşü (Bekleyen vd., 2004).....	28
Şekil 3.47 Ağuludere Köşkü eyvan ve selsebil (Çiftçi, 2007).....	29
Şekil 3.48 Ağuludere Köşkü mutfak bölümü (Çiftçi, 2007).....	29
Şekil 3.49 Ağuludere Köşkü eyvanı (Çiftçi, 2007).....	29
Şekil 3.50 Bekir Paşa Köşkü genel görünüm (Çiftçi, 2007).....	30
Şekil 3.51 Bekir Paşa Köşkü eyvanı (Bekleyen vd., 2004)	30
Şekil 3.52 Bekir Paşa Köşkü genel görünüm (Çiftçi, 2007).....	31
Şekil 3.53 Bekir Paşa Köşkü oda girişi (Çiftçi, 2007).....	31
Şekil 4.1 Yoldaş seminer sunumundan (2020)	34
Şekil 4.2 Güney kanadı kuzey cephesi günümüzdeki durumu (2022).....	34
Şekil 4.3 Ferit Köşkün konumunu göstere harita 2022 (Google Maps, 2022)	35
Şekil 4.4 Ferit Köşkün günümüzdeki durumunu gösteren uydu fotoğrafı (DSB arşivi, 2022)	35
Şekil 4.5 Ferit Köşk zemin kat planı rölöve çizimi.....	37
Şekil 4.6 Z08 avlunun konumu	38
Şekil 4.7 Z08 avlu	38
Şekil 4.8 Z08 avlu	38
Şekil 4.9 Z08 avlu	39

Şekil 4.10 Z08 avlu	39
Şekil 4.11 Z01 oda konumu	40
Şekil 4.12 Z01 oda konumu ve kuzey cephesi	40
Şekil 4.13 Z01 oda girişi (batı cephe)	40
Şekil 4.14 Z01 oda güney yüzeyi	40
Şekil 4.15 Z01 oda doğu yüzeyi	40
Şekil 4.16 Z02 eyvan konumu	41
Şekil 4.17 Z02 eyvanın yapıdaki konumu	41
Şekil 4.18 Z02 eyvan kemeri alttan görünüşü	41
Şekil 4.19 Z02 eyvan batı yüzeyi	41
Şekil 4.20 Z02 eyvan güney yüzeyi	41
Şekil 4.21 a) Z03 merdiven girişi b) Z02 merdiven basamakları c) Z03 merdiven tavanı sal taşı	42
Şekil 4.22 Z04 oda konumu	43
Şekil 4.23 Z04 odanın yapıdaki konumu	43
Şekil 4.24 a) Z04 oda kuzey cephe b) Z04 oda batı yüzeyi c) Z04 oda güney yüzeyi	43
Şekil 4.25 Z05 oda konumu	44
Şekil 4.26 a) Z05 oda girişi b) Z05 oda batı yüzeyi c) Z05 oda güney yüzeyi	44
Şekil 4.27 Z06 oda konumu	45
Şekil 4.28 a) Z06 oda kuzey cephe girişi b) Z06 oda Güney yüzeyi c) Z06 oda tavanı	45
Şekil 4.29 Z07 oda konumu	46
Şekil 4.30 a) Z07 oda girişi b) Z07 oda doğu yüzeyi c) Z07 oda güney yüzeyi	47
Şekil 4.31 Z09 giriş konumu	47
Şekil 4.32 Z09 giriş avludan görünüş	47
Şekil 4.33 Z09 giriş kuzey yüzeyi	47
Şekil 4.34 Z10 mutfak konumu	48
Şekil 4.35 Z10 mutfağın odanın yapıdaki konumu	48
Şekil 4.36 a) Z10 mutfak batı yüzeyi b) Z10 mutfak oda doğu yüzeyi	48
Şekil 4.37 Z11 oda konumu	49
Şekil 4.38 Z11 odanın yapıdaki konumu	49
Şekil 4.39 a) Z11 oda kuzey yüzeyi b) Z11 oda batı yüzeyi	49

Şekil 4.40 Ferit Köşk birinci kat planı rölöve çizimi	51
Şekil 4.41 K02 eyvan konumu	52
Şekil 4.42 K02 eyvan yapıdaki konumu	52
Şekil 4.43 a) K02 eyvan doğu yüzeyi b) K02 eyvan güney yüzeyi	52
Şekil 4.44 K01 oda konumu	53
Şekil 4.45 K01 oda güney yüzeyi	53
Şekil 4.46 K01 oda doğu yüzeyi	53
Şekil 4.47 K03 oda konumu	54
Şekil 4.48 K03 kuzey yüzeyi	54
Şekil 4.49 K03 oda kenet izleri	54
Şekil 4.50 K03 oda güney yüzeyi	54
Şekil 4.51 K04 oda konumu	55
Şekil 4.52 K04 oda girişi	55
Şekil 4.53 K04 oda batı yüzeyi	55
Şekil 4.54 K04 oda güney yüzeyi	55
Şekil 4.55 K04 oda konumu	56
Şekil 4.56 K06 oda girişi	57
Şekil 4.57 K06 oda doğu yüzeyi	57
Şekil 4.58 K06 oda güney yüzeyi	57
Şekil 4.59 Kuzey cephesi (güney kanadı)	59
Şekil 4.60 Kuzey cephesi (güney kanadı)	59
Şekil 4.61 Kuzey cephesi (güney kanadı)	59
Şekil 4.62 Yapı kuzey cephesi	60
Şekil 4.63 Yapı kuzey cephesi	60
Şekil 4.64 Yapı kuzey cephesi hasarları	60
Şekil 4.65 Yapı batı cephesi	61
Şekil 4.66 Batı cephe güney kanadı	61
Şekil 4.67 Batı cephe kuzey kanadı	61
Şekil 4.68 Yapı doğu cephesi	63
Şekil 4.69 Doğu cephe güney kütlesi	63
Şekil 4.70 Batı cephe kuzey kütlesi	63
Şekil 4.71 Yapı güney cephesi	64
Şekil 4.72 Yapı güney cephesi orta kısım	65

Şekil 4.73 Yapı kuzey cephesi sağ kısım	65
Şekil 4.74 Vaziyet planı rölöve çizimi	67
Şekil 4.75 Zemin kat planı rölöve çizimi	68
Şekil 4.76 Zemin+1 kat planı rölöve çizimi	69
Şekil 4.77 Zemin kat tavan planı rölöve çizimi	70
Şekil 4.78 Zemin+1 kat tavan planı rölöve çizimi	71
Şekil 4.79 1-1' kesiti rölöve çizimi	72
Şekil 4.80 2-2' kesiti rölöve çizimi	73
Şekil 4.81 3-3' kesiti rölöve çizimi	74
Şekil 4.82 4-4' kesiti rölöve çizimi	75
Şekil 4.83 5-5' kesiti rölöve çizimi	76
Şekil 4.84 6-6' kesiti rölöve çizimi	77
Şekil 4.85 7-7' kesiti rölöve çizimi	78
Şekil 4.86 8-8' kesiti rölöve çizimi	79
Şekil 4.87 Batı cephe rölöve çizimi	80
Şekil 4.88 Doğu cephe rölöve çizimi	81
Şekil 4.89 Güney cephe rölöve çizimi	82
Şekil 4.90 Kuzey cephe rölöve çizimi	83
Şekil 4.91 Z01 ve K01 mahallerindeki kayıplar	85
Şekil 4.92 Z11 mahalinin duvar kayıpları	85
Şekil 4.93 Z10 mahalindeki kayıplar	85
Şekil 4.94 Z10 mahalindeki kayıplar	85
Şekil 4.95 Z04 mahali tavan ahşap kayıpları	86
Şekil 4.96 K01 mahali tavan ahşap kayıpları	86
Şekil 4.97 K02 mahali tavan ahşap kayıpları	86
Şekil 4.98 Z01 mahali tavan ahşap kayıpları	86
Şekil 4.99 Z01 mahali moloz birikintisi	86
Şekil 4.100 Z11 mahali moloz birikintisi	86
Şekil 4.101 Güney cephe	87
Şekil 4.102 Güney cephe derz boşalması	87
Şekil 4.103 Z01 sıva dökülmesi	87
Şekil 4.104 K02 eyvan sıva dökülmesi	87
Şekil 4.105 Avlu duvarları	88

Şekil 4.106 Avlu duvarları	88
Şekil 4.107 Avlu duvarları	88
Şekil 4.108 Avlu duvarları	88
Şekil 4.109 Z11 kuzey duvarı	89
Şekil 4.110 Avlu duvarları	89
Şekil 4.111 Z10 güney duvar pencere kemerleri	89
Şekil 4.112 Z02 eyvan kemeri	89
Şekil 4.113 Z10 tavan döşemesi.....	90
Şekil 4.114 K02 tavan döşemesi	90
Şekil 4.115 Batı cephesi derz yapılması	90
Şekil 4.116 Kuzey cephesi derz yapılması.....	90
Şekil 4.117 Batı cephesi sıva	91
Şekil 4.118 K06 oda sıva	91
Şekil 4.119 Kuzey cephe is	91
Şekil 4.120 Z10 güney duvarı	91
Şekil 4.121 Batı cephe reklam amaçlı boya	92
Şekil 4.122 Avlu duvarı üst kotu muhdes bims	92
Şekil 4.123 Batı cephe kapatılan özgün açıklıklar	92
Şekil 4.124 Z11 yosunlaşmış zemin.....	93
Şekil 4.125 Sehim yapmış, çürümüş bingi ve kaplamalar	93
Şekil 4.126 Çatlamış tavan kirişleri	93
Şekil 4.127 Doğu cephe kapı kasası.....	94
Şekil 4.128 Giriş kapısı kasası	94
Şekil 4.129 Vaziyet planı hasar analizi	95
Şekil 4.130 Zemin kat hasar analizi	96
Şekil 4.131 Zemin+1 kat hasar analizi.....	97
Şekil 4.132 Zemin kat tavan planı hasar analizi	98
Şekil 4.133 Zemin+1 kat tavan planı hasar analizi	99
Şekil 4.134 1-1' kesiti hasar analizi.....	100
Şekil 4.135 2-2' kesiti hasar analizi.....	101
Şekil 4.136 3-3' kesiti hasar analizi.....	102
Şekil 4.137 4-4' kesiti hasar analizi.....	103
Şekil 4.138 5-5' kesiti hasar analizi.....	104

Şekil 4.139 6-6' kesiti hasar analizi.....	105
Şekil 4.140 7-7' kesiti hasar analizi.....	106
Şekil 4.141 8-8' kesiti hasar analizi.....	107
Şekil 4.142 Batı cephe hasar analizi	108
Şekil 4.143 Doğu cephe hasar analizi	109
Şekil 4.144 Güney cephe hasar analizi	110
Şekil 4.145 Kuzey cephe hasar analizi.....	111
Şekil 4.146 Vaziyet planı malzeme analizi	112
Şekil 4.147 Zemin kat malzeme analizi	113
Şekil 4.148 Zemin+1 kat malzeme analizi.....	114
Şekil 4.149 Zemin kat tavan planı malzeme analizi	115
Şekil 4.150 Zemin+1 kat tavan planı hasar analizi	116
Şekil 4.151 1-1' kesiti malzeme analizi.....	117
Şekil 4.152 2-2' kesiti malzeme analizi.....	118
Şekil 4.153 3-3' kesiti malzeme analizi.....	119
Şekil 4.154 4-4' kesiti malzeme analizi.....	120
Şekil 4.155 5-5' kesiti malzeme analizi.....	121
Şekil 4.156 6-6' kesiti malzeme analizi.....	122
Şekil 4.157 7-7' kesiti malzeme analizi.....	123
Şekil 4.158 8-8' kesiti malzeme analizi.....	124
Şekil 4.159 Batı cephe malzeme analizi	125
Şekil 4.160 Doğu cephe malzeme analizi	126
Şekil 4.161 Güney cephe malzeme analizi	127
Şekil 4.162 Kuzey cephe malzeme analizi.....	128
Şekil 5.1 Ferit Köşkü 1. kat eyvan kemeri.....	131
Şekil 5.2 1952 tarihli Diyarbakır hava fotoğrafı (DBB arşivi, 1952'den işlenmiştir).	132
Şekil 5.3 Diyarbakır hava fotoğrafı (DBB arşivi,1952).....	132
Şekil 5.4 Ferit Köşk 1956 tarihli tasarruf krokisi (DTKM arşivi, 1956)	133
Şekil 5.5 Ferit Köşk 1956 tarihli tapulama tutanağı (DTKM arşivi, 1956)	133
Şekil 5.6 Güney kanat kuzey cephe (K03 oda kuzey)	134
Şekil 5.7 Z10 mutfak güney cephe.....	134
Şekil 5.8 Z10 kuzey cephesi (yapı kuzey cephesi)	135

Şekil 5.9 Avlu batı duvarı (yapı batı cephesi).....	135
Şekil 5.10 Avlu doğu duvarı (yapı doğu cephesi).....	135
Şekil 5.11 Zemin kat planı rölöve çizimi	136
Şekil 5.12 Birinci kat planı rölöve çizimi	136
Şekil 5.13 a) Z05 oda girişi b) Z05 oda batı cephe c) Z05 oda güney cephe.....	137
Şekil 5.14 a) Z07 oda girişi b) Z07 oda doğu cephe c) Z07 oda güney cephe.....	138
Şekil 5.15 K04 oda girişi.....	139
Şekil 5.16 K04 oda batı yüzeyi	139
Şekil 5.17 K04 oda güney yüzeyi	139
Şekil 5.18 K06 oda girişi.....	139
Şekil 5.19 K06 oda doğu cephe	139
Şekil 5.20 K06 oda güney cephe.....	139
Şekil 5.21 Z11 oda batı duvarı	140
Şekil 5.22 Z11 oda doğu duvarı	140
Şekil 5.23 Z11 oda güney duvarı (çevre halkından)	140
Şekil 5.24 Z11 oda güney duvarı (çevre halkından)	140
Şekil 5.25 Avlu kuzey cephesi (güney kanat kuzey cephesi) (çevre halkından)	141
Şekil 5.26 Avlu kuzey cephesi (güney kanat kuzey cephesi) (çevre halkından)	141
Şekil 5.27 Batı cephe.....	141
Şekil 5.28 Doğu cephe	141
Şekil 5.29 Güney cephe	141
Şekil 5.30 Vaziyet planı, restitüsyon dönemleme çizimi	142
Şekil 5.31 Zemin kat planı, restitüsyon dönemleme çizimi	143
Şekil 5.32 Z+1 kat planı, restitüsyon dönemleme çizimi.....	144
Şekil 5.33 Zemin kat tavan planı, restitüsyon dönemleme çizimi	145
Şekil 5.34 Z+1 kat tavan planı, restitüsyon dönemleme çizimi	146
Şekil 5.35 Vaziyet planı, restitüsyon analizi çizimi	147
Şekil 5.36 Zemin kat planı, restitüsyon analizi çizimi	148
Şekil 5.37 Z+1 kat planı, restitüsyon analizi çizimi.....	149
Şekil 5.38 Zemin kat tavan planı, restitüsyon analizi çizimi	150
Şekil 5.39 Z+1 kat tavan planı, restitüsyon analizi çizimi	151
Şekil 5.40 3-3 kesiti (kuzey cephe) , restitüsyon analizi çizimi.....	152
Şekil 5.41 4-4 kesiti, restitüsyon analizi çizimi	153

Şekil 5.42 5-5 kesiti, restitüsyon analizi çizimi	154
Şekil 5.43 6-6 kesiti, restitüsyon analizi çizimi	155
Şekil 5.44 7-7 kesiti, restitüsyon analizi çizimi	156
Şekil 5.45 8-8 kesiti, restitüsyon analizi çizimi	157
Şekil 5.46 Batı cephe, restitüsyon analizi çizimi	158
Şekil 5.47 Güney cephe, restitüsyon analizi çizimi	159
Şekil 5.48 Doğu cephe, restitüsyon analizi çizimi	160
Şekil 6.1 Vaziyet planı restorasyon çizimi.....	177
Şekil 6.2 Zemin kat planı restorasyon çizimi.....	178
Şekil 6.3 Zemin+1 kat planı restorasyon çizimi	179
Şekil 6.4 Zemin kat tavan planı restorasyon çizimi	180
Şekil 6.5 Zemin+1 kat tavan planı restorasyon çizimi.....	181
Şekil 6.6 1-1' kesiti restorasyon çizimi	182
Şekil 6.7 2-2' kesiti restorasyon çizimi	183
Şekil 6.8 3-3' kesiti restorasyon çizimi	184
Şekil 6.9 4-4' kesiti restorasyon çizimi	185
Şekil 6.10 5-5' kesiti restorasyon çizimi	186
Şekil 6.11 6-6' kesiti restorasyon çizimi	187
Şekil 6.12 7-7' kesiti restorasyon çizimi	188
Şekil 6.13 8-8' kesiti restorasyon çizimi	189
Şekil 6.14 Batı cephe restorasyon çizimi	190
Şekil 6.15 Doğu cephe restorasyon çizimi.....	191
Şekil 6.16 Güney cephe restorasyon çizimi	192
Şekil 6.17 Kuzey cephe restorasyon çizimi	193
Şekil 6.18 Vaziyet planı restorasyon müdahale çizimi	194
Şekil 6.19 Zemin kat planı restorasyon müdahale çizimi	195
Şekil 6.20 Zemin+1 kat planı restorasyon müdahale çizimi.....	196
Şekil 6.21 Zemin kat tavan planı restorasyon müdahale çizimi.....	197
Şekil 6.22 Zemin+1 kat tavan planı restorasyon müdahale çizimi	198
Şekil 6.23 1-1' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	199
Şekil 6.24 2-2' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	200
Şekil 6.25 3-3' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	201
Şekil 6.26 4-4' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	202

Şekil 6.27 5-5' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	203
Şekil 6.28 6-6' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	204
Şekil 6.29 7-7' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	205
Şekil 6.30 8-8' kesiti restorasyon müdahale çizimi.....	206
Şekil 6.31 Batı cephe restorasyon müdahale çizimi.....	207
Şekil 6.32 Doğu cephe restorasyon müdahale çizimi	208
Şekil 6.33 Güney cephe restorasyon müdahale çizimi.....	209
Şekil 6.34 Kuzey cephe restorasyon müdahale çizimi.....	210

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 3.1 Diyarbakır yazlık köşkleri (Işık, 2021’den işlenmiştir).....	16
--	----

EKLER LİSTESİ

Ek 1: Diyarbakır Ferit Köşkü tescil fişi (DKTVKBK arşivi, 2011)	218
Ek 2: Diyarbakır Ferit Köşkü parsel kadaastro bilgileri (Parsel Sorgula, 2020)	219

SİMGELER VE KISALTMALAR LİSTESİ

Simge

Açıklama

cm

Santimetre

m

Metre

km

Kilometre

m²

Metre kare

I

bir

II

İki

III

Üç

IV

Dört

°C

Santigrat Derece

Kısaltma

Açıklama

Bknz.

Bakınız

Hic.

Hicri

Mil.

Miladi

Vs.

Vesaire

Vd.

Ve diğerleri

MÖ

Milattan Önce

MS

Milattan Sonra

DTKBM

Diyarbakır Tapu ve Kadastro Bölge
Müdürlüğü

DBB

Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi

DSB

Diyarbakır Sur Belediyesi

DKTVKBK

Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını
Koruma Bölge Kurulu

ÖZET

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ RESTORASYON ÖNERİSİ

Yoldaş, Abdullah

Yüksek Lisans, Mimarlık Bölümü

Danışman: Doç. Dr. Gülin Payaslı Oğuz

Ocak 2023, 245 sayfa

Diyarbakır; Mezopotamya'nın kuzeyinde, Dicle nehrinin kıyısında, bazalt alan üzerine kurulmuş tarihi bir kenttir. Kentin ne zaman kurulduğu tam olarak bilinmese de Diyarbakır İç Kale Amida Höyük'te yapılan kazılarda Hurriler'e ait kalıntılar ortaya çıkmış bu da kentin tarihinin M.Ö. 3 binlere dayandığını göstermektedir. Diyarbakır coğrafi konumu sebebiyle birçok ticari ve askeri yolların yakınında yer almıştır. Geçmişten günümüze önemli idari, ticari, bilim sanat merkezlerden biri olmuştur ve birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Bu kültürel birikimle kente hâkim olan devletler birçok özgün yapı inşa etmişlerdir.

Yoğunlukla Suriçi bölgesinde yer alan; camii, medrese, kilise, han, hamam, konut gibi pek çok anıtsal ve sivil mimari yapı türüne sahip Diyarbakır'da Sur dışında da tarihi yapı stoğu bulunmaktadır. Kamu binaları, kışla, hastane gibi yapılar dışında, Sur dışında mevsimlik kullanıma hizmet eden konutlar da / köşkler de mevcuttur. Bunlar kullanımına göre değişen mekan ve konum özellikleriyle önem arz eden bağ köşkları ve yazlık köşklardır.

Dicle nehri kıyısında yer alan yazlık köşkları; doğaya açık bir yerleşim düzeninde ve hakim rüzgara göre yönlendirilmiş havuzlu yapılardır. Günümüze ulaşan pek çok yazlık köşk yapısından biri olan Ferit Köşkü bu tez kapsamında araştırma konusu olarak belirlenmiştir. Diyarbakır'ın özgün kültürel mimari miraslarından olan Diyarbakır Ferit Köşkü zamanla bakımsızlık, kötü kullanım, olumsuz çevre koşullarından dolayı korunamamış günden güne ağır hasarlar almıştır. Şahıs mülkiyetinde bulunan ve günümüzde âtil durumda olan Ferit Köşkü artan tahribat ve vandalizm nedeniyle yok olma tehlikesi altındadır. Diyarbakır köşk geleneğinin önemli örneklerinden biri olan Ferit Köşkü ile ilgili daha önce detaylı bilimsel bir çalışma ve mimari belgeleme yapılmadığı görülmektedir. Bir bölümü yıkılmış durumda olan köşkün yok olmadan belgelenmesi ve koruma kararlarının alınması bu tez çalışmasının ana amacıdır.

Bu tez çalışması kapsamında Diyarbakır Ferit Köşkü fotoğraflama ve ölçümler ile belgelendirilmiş ve rölöve çizimleri hazırlanmıştır. Yapıda zaman içerisinde meydana gelen hasarlar ve koruma sorunları tespit edilmiş ve detaylı analizleri yapılmıştır. Yapıya ait eski belgeler ve fotoğraflar, mevcut izler ve karşılaştırmalı çalışma sonucu restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Koruma ilkeleri ve hukuki kabuller doğrultusunda mimari, sosyal ve çevresel öneriler geliştirilmiş; yapı ve çevresi için sürdürülebilir bütüncül bir koruma sağlanması ve gelecek nesillere aktarılması hedeflenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Ferit Köşkü, Diyarbakır Köşkları, Koruma, Restorasyon

ABSTRACT

DIYARBAKIR FERIT MANSION RESTORATION PROPOSAL

Yoldaş, Abdullah

Master of Science in Department of Architecture

Supervisor: Doç. Dr. Gülin Payaslı Oğuz

January 2023, 245 pages

Diyarbakir; It is a historical city built on a basalt field on the banks of the Tigris river in the north of Mesopotamia. Although it is not known exactly when the city accumulated, the ruins belonging to the Hurrians were revealed in the excavations carried out in Diyarbakir Inner Castle Amida Höyük. It shows that it is based on B.C. 3 thousand. Diyarbakir's geographical location is located at the junction of many commercial and military roads. From past to present, it has been one of the important administrative, commercial, scientific and artistic centers and has hosted many civilizations. With this cultural accumulation, the states that dominate the city have built many original buildings.

Located mostly in the Suriçi region; Diyarbakir, which has many monumental and civil architectural structures such as Mosques, Madrasahs, Churches, Inns, Turkish Baths, and residences, also has a stock of historical buildings besides Sur. Apart from structures such as public buildings, barracks and hospitals, there are also residences / mansions serving seasonal use outside the Wall. These are the Vineyard Mansions and the Summer Mansions, which are important with their space and location characteristics that change according to their use.

Summer mansions on the banks of the Tigris river; They are structures with pools in an open layout and oriented according to the prevailing wind. Ferit Mansion, which is one of the many summer mansion structures that have survived to the present day, has been determined as a research subject within the scope of this thesis. Diyarbakir Ferit Mansion, which is one of the original cultural and architectural heritages of Diyarbakir, has been damaged day by day due to neglect, bad use and adverse environmental conditions. Ferit Mansion, which is privately owned and idle today, is in danger of extinction due to increasing destruction and vandalism. It is seen that there has not been a detailed scientific study and architectural documentation about Ferit Mansion, which is one of the important examples of Diyarbakir mansion tradition. The main purpose of this thesis is to document the mansion, which is partially destroyed, before it is destroyed, and to take conservation decisions.

Within the scope of this thesis, Diyarbakir Ferit Mansion was documented with photography and measurements and survey drawings were prepared. Damages and protection problems that occurred in the building over time were determined and detailed analyzes were made. The restitution project was prepared as a result of old documents and photographs, existing traces and comparative study of the building. Architectural, social and environmental proposals have been developed in line with conservation principles and legal acceptances; It is aimed to provide a sustainable holistic protection for the building and its environment and to transfer it to future generations.

Keywords: Ferit Mansion, Diyarbakir Mansions, Conservation, Restoration

1. GİRİŞ

Diyarbakır Karacadağ bazalt platosu üzerine kurulmuş, Toros dağlarının güneyinde, Mezopotamya'nın kuzeyinde Dicle nehrinin sağ kıyısında denizden 650 m yükseklikte olan bir kale kentidir. Roma imparatoru II. Konstantin döneminde ms 349 yılında şehrin etrafı surlarla çevrilmiştir. Surlar ile çevrildikten sonra şehrin planı kalkan balığına benzemekte olup, kuzeydoğu köşede bulunan İç Kale uzunca bir süre şehrin yönetim bölgesi olmuştur (Tuncer, 1996). Diyarbakır Kalesi ve Hevsel Bahçeleri Kültürel Peyzaj Alanı, 2015 yılında Almanya'nın Bonn kentinde gerçekleşen 39. UNESCO Dünya Mirası Komitesi toplantısında alınan kararla Dünya Mirası Listesi'ne girmiştir.

Diyarbakır, geçmişten günümüze önemli idari, ticari, bilim sanat merkezlerden biri olup birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır ve Diyarbakır kent mimarisi bu binlerce yıllık kültürel birikimin bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır (Dalkılıç ve Halifeoğlu, 2015). Tarihi yapılar (camii, medrese, kilise, han, hamam, konutlar) genelde Suriçi bölgesinde toplanmış olup Sur dışında da önemli tarihi yapılar (kamu binaları, kışla, köşkler) bulunmaktadır. Zengin bir biçimde sivil mimari yapılara sahip kentte; geleneksel konut stoğu Suriçinde bulunurken, sivil mimari örneklerinden olan köşkler sur dışında yer almaktadır.

Suriçindeki evler iklim gibi çevresel etmenlerin yanında mahremiyet gibi sosyo-kültürel etmenler etkisinde şekillenmiştir. Suriçi evleri bitişik, dışa kapalı, avlu duvarlarıyla sınırlandırılmış, iç dönük ve manzarası kendi avlusu olan yapılardır. Diyarbakır köşkleri ise şehirden uzak, genişçe bir bahçe içerisinde doğayla iç içe yer alır, yakınında yapı bulunmaz, avlu duvarı olmayıp yapı bitkiler ile sınırlandırılır, mahremiyet problemi olmadığı için dışa dönüktür, manzarası genelde Dicle nehri ve yapı etrafındaki yeşilliklerdir.

Köşk yapıları Diyarbakır'ın mimari geleneğinin en önemli parçalarından biridir. Bulunduğu konum, plan özellikleri ve yapım tekniğiyle kendine özgü bir stili olan önemli yapılardandır. Birçoğu günümüze kadar gelebilmiş köklü geleneği yansıtan köşkler, kullanım amacına göre bağ köşkleri ve yazlık köşkler olarak karşımıza çıkar. Köşkler kentin varlıklı aileleri, kentin ileri gelenleri ve önemli idari yöneticilerinin

karasal iklimin bir sonucu olan bunaltıcı yaz sıcaklarından ve şehrin yoğun hayatından uzaklaşmak, doğayla iç içe olmak için mevsimsel kullandıkları yapılardır. Konum olarak çoğunluğu Dicle nehrinin batı yamacında yer almaktadır. Mekânlar ise hâkim rüzgar yönü olan kuzeye yönlendirilmiştir. Köşklerin çoğu suriçinin güneyinde yer almakta iken Ferit Köşk suriçinin kuzeyinde yer almaktadır.

Tez konusu olarak Diyarbakır ili, Yenişehir ilçesi, Müslümmeğik mahallesi (eski adıyla Ferit Köşk mahallesi), 111 parselde bulunan Ferit Köşkü çalışılmak üzere seçilmiştir. Yapı birinci kat eyvan kemeri üzerinde yazan hicri 1318 tarihinden anlaşılacağı üzere miladi 1900 yılında inşa edilmiştir. Farklı dönemlerde farklı kişiler tarafından kullanılmış olan yapı günümüzde şahıs mülketinde olup âtıl durumdadır. Zaman içerisinde yapılan bilinçsiz müdahaleler ve bakımsızlık nedeniyle yapının bir kısmı çökmüş durumda, kalan kısımları ise hasarlar almış durumdadır. Yapının özgün ahşap döşemeleri sökülmüş yerine betonarme döşemeler yapılmıştır. Özgün ahşap ve taş bingilerin büyük çoğunluğu yok edilmiştir. Özgün harçlar ve sıvalar yok edilmiş bilinçsizce müdahaleler yapılmıştır.

Bu tez çalışması kapsamında seçilen konu hakkında detaylı bilimsel literatür taraması yapılmış, tez konusuna benzer konuda olan yayınlanmış makaleler ve tezler incelenmiştir. Diyarbakır tarihi araştırılmış, diğer köşk yapıları mimari açıdan incelenmiştir. Yapının mevcut sorunları tespit edilmiş detaylı hasar ve malzeme analizi yapılmış, rölöve çizimleri hazırlanmış ve yapı fotoğraflandırılarak nitelikli belgeleme çalışması yapılmıştır. Yapının tarihi ve geçirdiği değişimler araştırılıp; yapıya ait eski belgeler ve fotoğraflar, mevcut izler ve karşılaştırmalı çalışma sonucu restitüsyon projesi hazırlanmıştır. Koruma ilkeleri ve hukuki kabuller doğrultusunda yapı ve çevresi için sürdürülebilir bütüncül bir koruma sağlayacak müdahale kararları alınıp restorasyon projesi hazırlanmıştır.

1.1 Çalışmanın Amacı ve Kapsamı

Ferit Köşkü konumu, yapım tekniği, plan ve cephe özellikleri, yöreye has süslemeriyle Diyarbakır'ın yazlık köşk geleneğinin önemli bir parçasıdır. Tescilli bir yapı olmasına rağmen herhangi bir bilimsel belgeleme çalışması yapılmamış, herhangi bir rölöve restitüsyon, restorasyon çizimi bugüne kadar hazırlanmamıştır. Yapı aldığı ağır

hasarlardan dolayı günden güne yok olma tehlikesi altındadır. Kent belleğinin önemli bir parçası olan yapının belgelenip korunması sosyal kültürel, tarihi ve çevresel açıdan çok önemlidir. Geçmişte başka köşkler belgenip korunmadığı için yok olmuş, yapılar hakkında nitelikli bilgiler günümüze ulaştırılamamıştır. Bir bölümü yıkılmış ve atıl durumda bulunan Ferit Köşkün yok olmadan bilimsel yöntemlerle belgelendirilip korunması ve bilimsel literatüre kazandırılması bu tez çalışmasının temel amacıdır. Ferit Köşkü; Diyarbakır köşkü olduğu için Diyarbakır merkezde bulunan diğer köşklere tez çalışmasının kapsamı dahilinde araştırılmıştır.

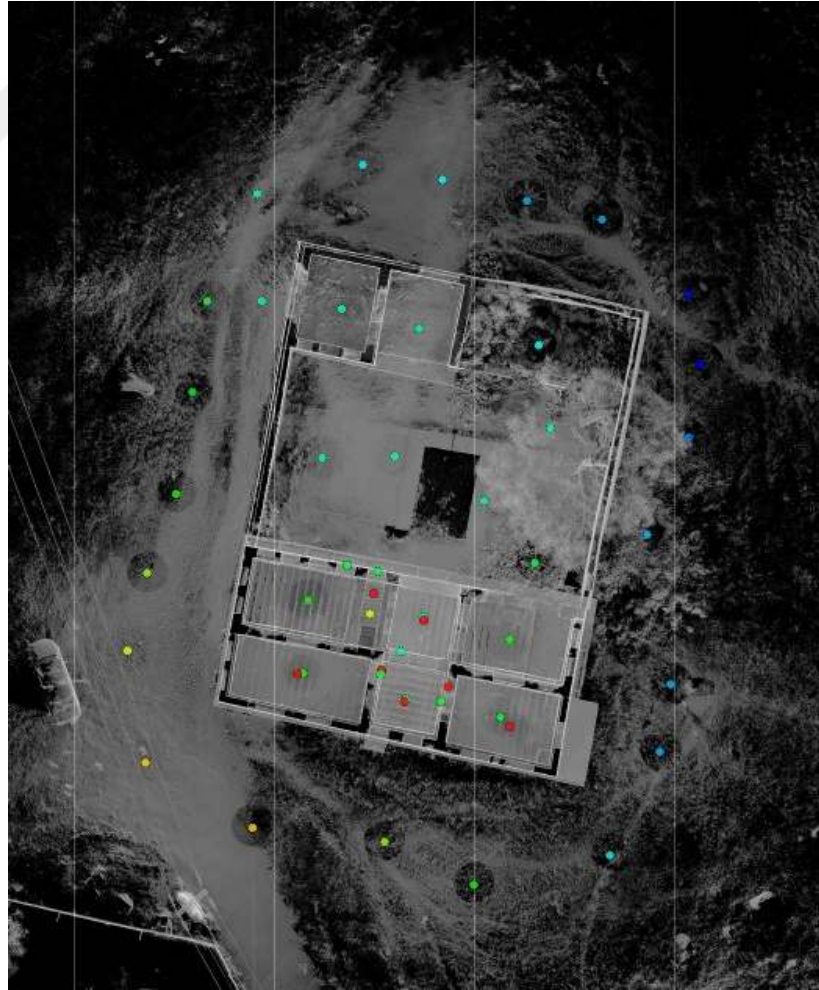
1.2 Materyal ve Metot

Diyarbakır ilindeki Ferit Köşkü bu tez çalışmasının ana materyalini oluşturmaktadır. Gözlemsel tespit, fotoğraflama, sözlü yazılı araştırma yapılmış ve yapının belgelenmesi için laser scanner kullanılmıştır.

Diyarbakır Ferit Köşkü için alan çalışmalarına Ocak 2021 tarihinde başlanmıştır. Yapı belirli aralıkları ziyaret edilerek fotoğraflandırılmaya ve taslak çizimlere devam edilmiştir. Mahalle muhtarı ve bölgedeki halk ile görüşülüp yapının durumu hakkında bilgi alınmıştır. Yapı günümüz teknolojisinin bir gerekliliği olan lazer tarama (laser scanning) yöntemi ile belgelenmiştir. Lazer tarama ile rölöve ölçümleri Haziran 2021 tarihinde 3 kişilik bir ekip ile başlanmıştır. Ölçümlerde bir Faro Focus S150 lazer tarama cihazı, bir lazer metre, bir çelik şerit metre, milimetrik bloknot ve profesyonel fotoğraf makinası kullanılmıştır. Lazer tarama cihazı yapı içi ve dışındaki pek çok noktaya kurularak 1mm. hassasiyetinde Saniyede 976.000 nokta ile taranıp 3 boyutlu ölçümler yapıldı (Şekil 1.1). Hava ve iklim koşullarına belirli aralıklarla yapıda ölçümler yapıldı. Lazer tarama cihazının okuyamadığı veya net ölçü alamadığı bölümler lazermetre veya şeritmetre aracılığıyla ölçülüp önceden hazırlanmış krokilere işlendi.

Lazer tarama ile alınan 3 boyutlu nokta bulutu şeklindeki ölçümler Faro scene programında birleştirildi. Yapı için belirlenen plan düzlemlerinden ve kotlardan kesitler alınarak gerçek ölçüsünde 2 boyutlu renkli ve renksiz ortofotolar hazırlandı. Ortofotolar Autocad 2020 programına aktarılarak plan ve kesit ve görünüş çizimleri yapıldı. Rölöve çizimleri önce vaziyet ve kat planları sonra cepheler ve en son olarak

da kesitler şeklinde sıralanarak yapıldı. Ölçümler sırasında belirlenen hasarlar krokilere işlenerek not alındı. Fotoğraflar, drone görüntüleri, lazer tarama cihazından alınmış 3 boyutlu görüntüler incelenerek yapıda meydana gelmiş hasar analizleri ve malzeme analizleri yapıldı. Tüm bu çalışmalar ile yapının mevcut durumu bilimsel olarak belgelendi. Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu Müdürlüğü'nden yapının tescil fişi alınarak yapının ilk inşa tarihi ve o tarihteki durumu araştırıldı. Diyarbakır Tapu ve Kadastro Bölge Müdürlüğü, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Sur Belediyesi gibi kurumların arşivlerinde incelemelerde bulunulup; yapıya ait eski fotoğraflar, belgeler ve karşılaştırmalı çalışma sonucu restitüsyon projesi hazırlandı. Uluslararası koruma tüzükleri ve 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa doğrultusunda yapı ve çevresi için sürdürülebilir, bütüncül bir koruma sağlayacak mimari, sosyal ve çevresel müdahale kararları alınıp, restorasyon projesi hazırlanmıştır.

Şekil 1.1 Ferit Köşkü'nde lazer tarama cihazının kurulduğu noktalar

2. ÖNCEKİ ÇALIŞMALAR

"Diyarbakır Ferit Köşkü Restorasyon Önerisi" başlıklı tez çalışmasının ilk adımını detaylı bir bilimsel literatür taraması oluşturmaktadır. Tez konusuna benzer konuda yazılmış olan birçok tez, makale, dergi, kitap incelenmiştir. Diyarbakır sivil mimarisi ve köşk yapılarının nasıl oluştuğu, mimari özellikleri, sosyal ve kültürel özellikleri ilgili yazılı kaynaklar araştırılmıştır bulunan kaynaklar detaylı incelenmiştir. Restorasyon alanında tek yapı ölçeğinde çalışılmış tezler, makaleler ve kitaplar incelenip tez çalışmasının düzeni ve genel hatlarının oluşturulmasında faydalanılmıştır.

Diyarbakır şehrinin gelişimini ve mimari özellikleri için; Sevket Beysanoğlu'nun Anıtları ve Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi I- II" adlı 2 ciltlik kitabı, Orhan Cezmi Tuncer'in "Diyarbakır Camileri Mukarnas, Geometri, Orantı" adlı kitabı, yine Orhan Cezmi Tuncer'in "Diyarbakır Evleri" adlı kitabı, Metin Sözen'in "Diyarbakır'da Türk Mimarisi" adlı kitabında detaylı bilgilere yer verilmiştir.

Orhan Cezmi Tuncer "Diyarbakır Suriçi Anıtları ile Bağ Evleri ve Köşkler" adlı kitabında Diyarbakır'da yer alan bağ köşklarini ve yazlık köşklere incelenmiştir, yapılar hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Kitapta Ferit Köşküne de yer verilmiş yazlık köşk olarak bahsedilmiştir. Ferit Köşkünün cephe özelliklerinden bahsedilmiştir. Tez çalışmasında Ferit Köşkünün tarihi gelişimi ve diğer köşkların gelişimi konusunda kitaptan faydalanılmıştır.

Pınar Çiftçinin "Diyarbakır'ın Dicle Kıyısı'ndaki Köşk Yapıları" adlı yüksek lisans tezinde; Diyarbakır'daki köşk yapılarını sanat tarihi ana bilim dalında incelemiştir. Köşklere ait çizimlere ve fotoğraflara yer verilmiştir. Çalışmada Ferit Köşküne yer verilmemiştir. Tez çalışmasından köşkların tarihlendirilmesinde ve köşklere ait eski fotoğraflardan faydalanılmıştır.

Diyarbakır Valiliği tarafından hazırlanan "Diyarbakır Kültür Envanteri I-II" adlı 2 ciltlik kitapta Diyarbakır'da bulunan pek çok tarihi yapı incelenmiştir. Kitapta Ferit Köşküne de yer verilmiştir. Ferit Köşkünün cephe özellikleri anlatılmıştır.

Yusuf Kenan Haspolat tarafından hazırlanan “Diyarbakır İlçe Evleri, Köşkler, Saraylar, Küçeler” adlı kitabında bağ köşkleri ve yazlık köşkler incelenmiştir. Kitapta Ferit Köşküne de yazlık köşk olarak yer verilmiştir.

Ayhan Bekleyen, Mücahit Yıldırım, Hasan Sarıgöl tarafından yazılmış “Güneydoğu Anadolu’da Eyvanlı Ev Geleneği Diyarbakır Köşkleri” adlı makalelerinde Diyarbakır’da bulunan yazlık köşkler incelenmiştir. Köşklere ait plan çizimlerine ve fotoğraflara yer verilmiştir. Makalede Ferit Köşküne yer verilmemiştir. Makaleden; köşklere ait mimari özelliklerinden, plan kurgularından, eski fotoğraflarından faydalanılmıştır.

Nursen Işık’ın Evaluation of Refunctioning/Adaptive Reuse in terms of Cultural Tourism in the Conservation of Architectural Heritage: The Example of Diyarbakır Ferit Köşk (Mansion) isimli makalesinde Ferit Köşkünde meydana gelen hasarlar incelenmiştir ve yeniden kullanılması için öneriler verilmiştir.

Restitüsyon kuramı, restorasyon müdahale ve teknikleri için; Zeynep Ahunbay’ın "Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon", Lory Zakar ve Kemal Kutgün Eyüpgiller’in "Mimari Restorasyon Koruma Teknik ve Yöntemleri" isimli kitaplarından faydalanılmıştır.

Ferit Köşk ile ilgili eski kroki, harita, belge ve fotoğraflar için; Diyarbakır Tapu ve Kadastro Bölge Müdürlüğü, Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi, Diyarbakır Sur Belediyesi, Diyarbakır Yenışehir Belediyesi, Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Bölge Kurulu arşivlerinden yararlanılmıştır. Ayrıca Ferit Köşk çevresinde yaşayan halkın iletlediği fotoğraflardan faydalanılmıştır.

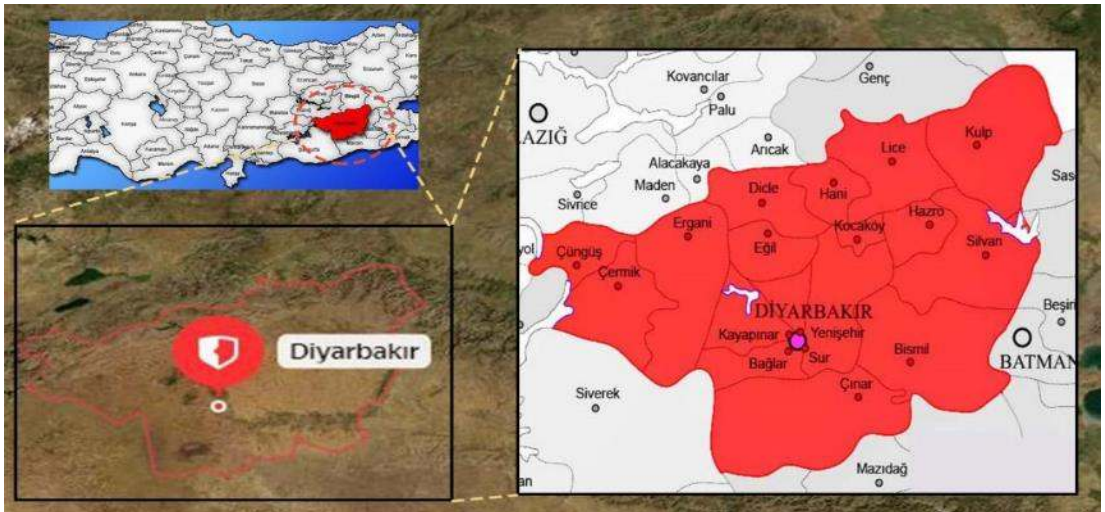
3. DİYARBAKIR'DAKİ KÖŞK YAPILARI

Bu bölümde tez kapsamında incelenen yapı (Ferit Köşkü) Diyarbakır ilinde bulunduğu kent ve geleneksel kent dokusu hakkında kısa bilgiler aktarılmıştır. Daha sonra kentin köşk yapı geleneği ve köşk yapıları hakkında mimari bilgiler verilmiştir. Bölüm sonunda ise köşk yapıları hakkında yapılan genel değerlendirme aktarılmıştır.

3.1 Diyarbakır İli Genel Özellikleri

Diyarbakır ili Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin orta kısmında yer almaktadır. Kuzeyinde Elazığ ve Bingöl, güneyinde Mardin, doğusunda ise Batman ve Muş, batısında Şanlıurfa, Adıyaman bulunmaktadır (Şekil 3.1) (Diyarbakır ilçeleri, 2022). Dicle Vadisi'nden 100 m. kadar yükseklikte, Karacadağ'ın bazalt platosunun doğu kenarında, çoğunlukla düzlük bir alanda yer almaktadır. İlin güneybatısında bölgenin en yüksek dağı olan Karacadağ eski bir volkanik dağdır ve lavları sonucu oluşan bazalt plato, doğu yönünde Dicle Vadisi'ne kadar uzanmaktadır (Diyarbakır coğrafyası, 2022).

Diyarbakır'da sert karasal iklim hakimdir. Yazları çok sıcak geçer fakat kışları Doğu Anadolu Bölgesi kadar soğuk geçmez. Bunun başlıca nedeni Güneydoğu Toroslar yayının kuzeyden gelen soğuk rüzgârları kesmesidir. Yıllık sıcaklık ortalaması 15.9°C'dir (Diyarbakır coğrafyası, 2022). İklim geleneksel mimarinin şekillenmesini etkileyen önemli bir faktör olmuştur. Köşk yapıları da iklime göre şekillenmiştir.

Şekil 3.1 Diyarbakır ve ilçelerini gösteren harita (Diyarbakır ilçeleri, 2022)

Diyarbakır bölgesi ve çevresine sırasıyla Hurriler, Asurlular, Urartular, Büyük İskender, Selefkoslar ve Partlar, Sasaniler, Romalılar, Emeviler, Abbasiler, Şeyhoğulları, Hamdaniler, Büveyhoğulları, Meyyafarkin (Silvan) Mervanoğulları, Büyük Selçuklu ve Şam Selçukluları, İnaloğulları, Nisanoğulları, Hasankeyf Artukluları, Mısır ve Şam Eyyubileri, Anadolu Selçukluları, Mardin Artukluları, Akkoyunlular, Osmanlılar hakim olmuştur. Roma'dan 7. yüzyılın ilk yarısına kadar Bizans idaresinde olan kent 639'dan sonra bir İslâm kenti şekline bürünmüştür. Tüm bu devletlerden gelen kültürel birikim ile Diyarbakır Müslüman, Pers, Arap ve Türk mimarisinin izlerini taşımaktadır (Diyarbakır'ın tarihçesi, 2022).

3.2 Geleneksel Kent Dokusu

Diyarbakır geleneksel kent dokusunun oluşumunda kenti çevreleyen surlar önemli bir etkindir, anıtsal ve sivil yapıların çoğu surlarla sınırlanmış bu alanın içinde bulunmuş olsada surların dışında da çeşitli yapılar yapılmıştır. 20. yüzyılın başlarına kadar ana yerleşim yeri Suriçi olup, kentteki yapılaşma bitişik nizam ve birbirine çok yakın şekilde gelişip geleneksel sokak dokusunu oluşturmuştur (Şekil 3.2) (DBB arşivi, 1939). Şehirdeki yapılar; iklim koşulları, geleneksel yaşam, coğrafi koşullar ve yöresel malzemelerin kullanımı ile şekillenip günümüzdeki halini almıştır (Beysanoğlu, 1998).

DKVKBK'nin 2019 Aralık ayı verilerine göre Diyarbakır Suriçi kentsel sit alanı içerisinde 153 adet anıtsal, 473 adet sivil mimarlık tescilli yapısı bulunmaktadır (DKVKBK Arşivi). Anıtsal yapı olarak; Diyarbakır Kalesi, Amida Höyüğü, camiler, kiliseler, türbeler, medreseler, hamamlar, çeşmeler, köprüler, değirmenler, hanlar, havra, hazire, dink, saray, dabakhane, muvakkithane vb. yapılar kabul edilirken, sivil mimarlık yapısı olarak; konut, köşk, kabaltı ve mimari kalıntılar kabul edilmektedir (Akmaz Bilgiç, 2020).

Şekil 3.2 Diyarbakır Suriçini gösteren hava fotoğrafı (DBB arşivi, 1939)

3.3 Diyarbakır Köşk Yapıları

Diyarbakır geleneksel mimarisinde köşk yapıları; özgün konumları, geleneksel yapım teknikleri, plan ve cephe özellikleri ile önemli yapı taşlarındandır. Diyarbakır evleri ve anıtsal yapıların çoğu Suriçi bölgesinde yer alırken Diyarbakır köşkleri sur dışında yer almaktadır. Diyarbakır köşkleri planlama ve tasarım kriterlerine göre farklılık göstermektedir. Diyarbakır köşkleri; *yazlık köşkler ve bağ köşleri* olarak ikiye ayrılmaktadır. Yazlık köşkleri bağ köşkerlerinden ayıran en temel özellik kullanım amacı ve konumlarıdır. Yazlık köşkler dinlenme, ferahlama, şehirden uzaklaşma ve doğayla başbaşa kalma amacıyla kullanılırken, bağ köşkerleri üretim döneminde konaklamak için kullanılır. Yazlık köşkler Dicle nehrinin batı yamaçlarına yakın yerlerde yer alırken (sadece Kavs Köşkü doğu yamaçta yer alır); bağ köşkerleri günümüz Bağlar semti civarında yer almaktaydı. Yazlık köşkerlerin geneli Suriçinin güneyinde yer almaktayken bu tez çalışmasının konusu olan Ferit Köşkü Suriçinin kuzeyinde yer almaktadır.

3.3.1 Bağ köşkleri (evleri)

Bağ köşkleri, bağcılığa elverişli alanların yanında konumlanmakta olup üzüm bağcılığı yapılırken kullanılan mevsimsel yapılardır. Konum olarak sur dışında şehrin batısında, günümüzdeki bağlar semtinde yer almaktadır. Toprak sahipleri yaz aylarında bu alanlarda tarımdan ziyade daha karlı gördükleri üzüm bağcılığını icra etmekteydi. Yapı sahipleri at arabalarıyla yaz başlangıcında bağ köşklarine gelir; toprağın eşelenip tohumların ekilmesinden ürünlerin alınmasına kadar bu yapılarda konaklanırdı. Bağ bozumu sonrası kış aylarına doğru kendi suriçindeki evlerine geri dönerlerdi (Tuncer, 2012).

Diyarbakır bağ köşkleri incelendiğinde sade ve dikdörtgene yakın plan formunda oldukları görülmektedir. Tek veya iki katlı olan bu konutlarda alt katta servis mekanları bulunurken üst katta yaşama mekanları bulunmaktadır. Cephe yüzeyleri genelde sıralı moloz taş ile örülmüştür.

Diyarbakır'da 1950'li yıllardan sonra yoğun şekilde kırsaldan kente nüfus göçü yaşanmış, suriçi konut ihtiyacını karşılayamamak duruma gelmiştir. Sur dışına taşan konut talebi ile zaman içerisinde bağlar yok edilmiştir. Daha sonrasında bağ köşkleri de yok olmuş günümüze sadece 2 tanesi ulaşabilmiştir.

3.3.1.1 Bağ köşkü 1

Bir zamanlar Bağlar Gürsel caddesinde bulunan yapı günümüze ulaşamayıp 1995 yılında yıkılmıştır (Baran ve Yılmaz, 2013). Yapı 2 katlı olup; zemin katta kiler ve aralık bölümü bulunurken üst katta 2 oda bulunmaktadır. Kapı ve pencereleri dikdörtgen formdadır. Havuzu bulunmamaktadır. Yapı kütle olarak dikdörtgen formda olup sade ve basittir. Cepheler sıralı moloz taş ile örülüp köşlerde kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 3.3 Bağ köşkü 1 planı (Baran ve Yılmaz, 2013)

Şekil 3.4 1991 yılı bağ köşkü 1 ön görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)

Şekil 3.5 1991 yılı bağ köşkü 1 yan görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)

3.3.1.2 Bağ köşkü 2

Bir zamanlar Bağlar Sento caddesinde 506 ada 24 parselde bulunan yapı günümüze ulaşamayıp 1992 yılında yıkılmıştır (Baran ve Yılmaz, 2013). Yapı 2 katlı olup; zemin katta kiler, mutfak, 1 oda ve merdiven bulunurken üst katta 3 oda bulunmaktadır. Kapı ve pencereleri basık kemerli olup cephesinde cas sıva süsleme bulunmaktadır. Havuzu bulunmamaktadır. Yapı kütle olarak dikdörtgen forma sahiptir. Zemin kat moloz taş ile örülmüş üst katta ön cephede kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 3.6 Bağ köşkü 2 planı (Baran ve Yılmaz, 2013)

Şekil 3.7 1991 yılı bağ köşkü 2 ön görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)

Şekil 3.8 1991 yılı bağ köşkü 2 yan görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)

3.3.1.3 Bağ köşkü 3

Bir zamanlar Bağlar Hatboyu caddesinde bulunan yapı günümüze ulaşamayıp yıkılmıştır (Baran ve Yılmaz, 2013). Yapı tek katlı olup bir oda ve kilerden oluştuğu düşünülmektedir. Kapı ve pencereleri dikdörtgendir. Havuzu bulunmamaktadır. Yapı kütle olarak dikdörtgen formda olup sade ve basittir. Cepheler sıralı moloz taş ile örülüp köşlerde kesme taş kullanılmıştır.

Şekil 3.9 1991 yılı bağ köşkü 3 ön görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)

Şekil 3.10 1991 yılı bağ köşkü 3 yan görünüş (Baran ve Yılmaz, 2013)

3.3.1.4 Bağ köşkü 4

Yapı günümüzde Şeyh Şamil mahallesi, Sento caddesi 1. sokak 972 ada 95 parselde M. oil petrol içerisinde bulunmaktadır (Tuncer, 2012). Yapı 2 katlı olup zemin katta servis mekanları ve merdiven bulunmaktadır, üst katta 1 odası bulunmaktadır. Kapı ve pencereleri basık kemerlidir. Havuzu bulunmamaktadır. Yapı kütle olarak dikdörtgen formda olup sade ve basittir. Cepheler sıralı moloz taş ile örülüp ön cephede birinci katta kesme taş kullanılmıştır.

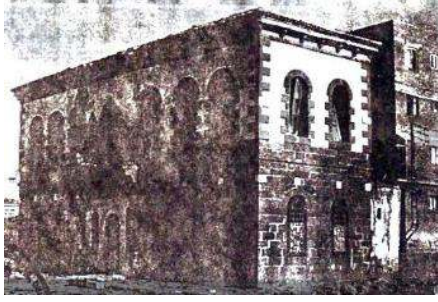
Şekil 3.11 Bağ köşkü 4 ön görünüş (Tuncer, 2012)

Şekil 3.12 Bağ köşkü 4 arka görünüş (Tuncer, 2012)

3.3.1.5 Bağ köşkü 5

Yapı bir zamanlar 56 pafta, 514 ada 11 parselde bulunmaktayken Dicle Üniversitesi içine taşınmıştır. Köşk 2 katlı olup zemin katında giriş bölümü, 1 sofa, 2 oda ve ıslak hacimden oluşmakta iken üst katında 3 oda bulunmaktadır (Tuncer, 2012). Kapı ve pencereleri yarım daire kemerlidir. Yapı kütle olarak dikdörtgen formdadır. Cepheleri zemin katta kesme taş ile örülmüş olup birinci katta pencere etrafları ve bina köşeleri kesme taş ile örülmüş olup geri kalan kısımları sıvanmış durumdadır.

Şekil 3.13 Bağ köşkü 5 ön görünüş (Tuncer, 2012)

Şekil 3.14 Bağ köşkü 5 ön görünüş (Bağ Köşkü Restorasyonu, 2022)

3.3.2 Yazlık köşkler

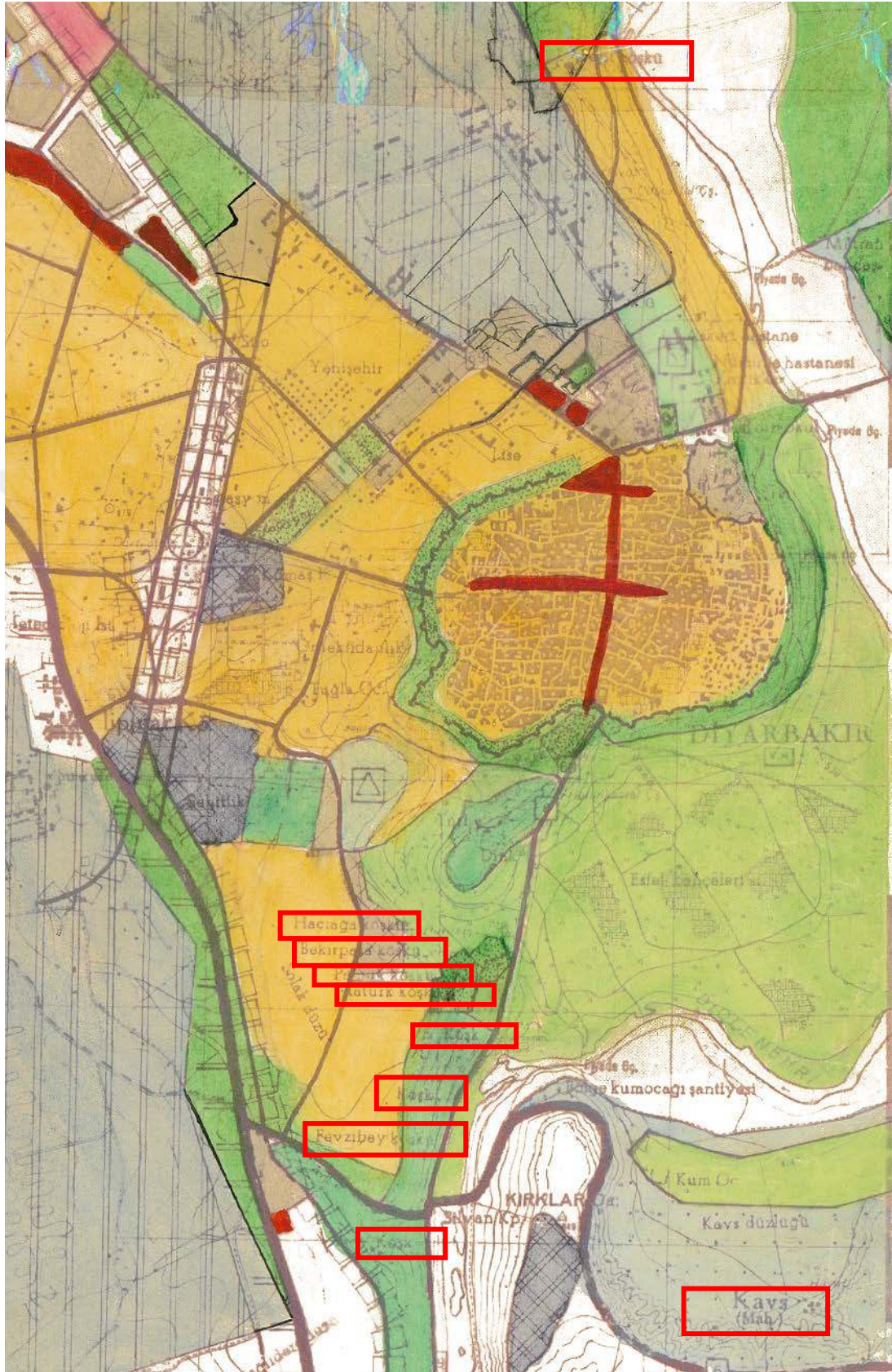
Yazlık köşkler; Şehrin varlıklı ailelerinin, önemli yöneticilerinin ve şehrin ileri gelenlerinin yaz aylarının bunaltıcı sıcaklarından ve şehrin yoğunluğundan uzaklaşmak için, doğayla iç içe huzurlu bir ortamda dinlenmek için kullandığı konaklama yapılarıdır. Diyarbakir köşkleri; doğaya açık bir yerleşim düzeninde ve hâkim rüzgâra yönlendirilmiş oda / eyvan / havuz (selsebil¹) gibi yapı öğelerinin olduğu bir planlamaya sahiptirler. Dicle nehrinin batı yamacında yer alan yazlık köşkler (Sadece Kavs Köşkü konum olarak Dicle nehrinin doğu yamacında yer almaktadır), genelde 2 katlı olarak inşa edilmiş olsa da tek katlı veya bodrum katı olan örneklerine de rastlanmaktadır (Tablo 3.1).

Yapılan araştırma ve incelemelere göre Diyarbakir'da 10 adet yazlık köşk bulunmaktadır. Bunlardan dokuzu (Ferit Köşkü, Gazi (Seman) Köşkü, Erdebil (Ber Derê Pir) Köşkü, Bekir Paşa Köşkü, Hacı Ağa Köşkü, Pamuk Köşkü, Kuşdili Köşkü, Hami Köşkü, Ağuludere Köşkü) günümüze ulaşmışken, Kavs (Cihannüma) Köşkü günümüze ulaşamamış tamamen yok olmuş köşklere biridir. Günümüze ulaşan yazlık köşklere bir kısmı restore edilip yeniden işlevlendirilerek kullanımı devam ederken, bazıları hasarlı durumdadır. Bu tez çalışması kapsamında yazlık köşkler yerinde tespit edilmeye çalışılmıştır ve güncel durumları aktarılmıştır.

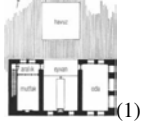
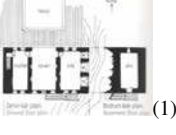
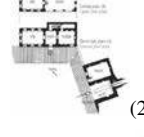
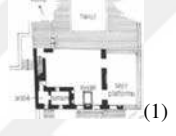
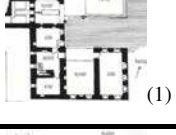
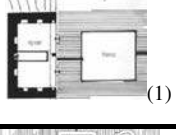
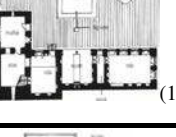
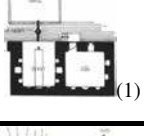
¹ Selsebil: Aslen arapça kökenli olan ve Kur'ân-ı Kerim'de İnsân sûresinde (76/16-17) geçen selsebîl su kaynağı anlamına gelmektedir. Mimaride havuz gibi su öğelerinde bulunup, suyun aktığı kısmı ifade etmektedir. Diyarbakir mimarisinde yazlık köşklere bir kısmında kullanılmış olup, hakim rüzgar yönü olan kuzeye yönlendirilmiş eyvanlar içerisinde bulunur ve serinlik etkisini artırmak için kullanılmaktadır. Kaynaktan çıkan su selsebilden akıp havuzun içini doldurmaktadır.

Diyarbakır'daki yazlık köşklerinin yapım yılı olarak genelde 19. yy sonu 20. yy başıdır. Fakat Gazi (Semanoglu) Köşkü ve Erdebil (Ber Dere Pir) Köşkü 15 yüzyıla, Cihannuma (kavs) Köşkü ve Hami Köşkü 16 yüzyıla tarihlenmektedir.

Tablo 3.1 Diyarbakır yazlık köşkleri (Işık, 2021’den işlenmiştir)

	İSİM	KONUM	DÖNEM	PLAN	GÖRÜNÜŞ
1	GAZİ (SEMANOĞLU) KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	15 YY.	 (1)	 (4)
2	ERDEBİL (BER DERE PİR) KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	15 YY.	 (1)	 (4)
3	CİHANNUMA (KAVS) KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. <u>doğusunda</u>	16 YY.	 (2)	 (1)
4	HAMİ KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	16 YY.	 (1)	 (4)
5	FERİT KÖŞKÜ	Suriçinin <u>güneyinde</u> Dicle N. batısında	(1900)	 (4)	 (4)
6	KUŞ DİLİ KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	(1903)	 (1)	 (4)
7	PAMUK KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	19 YY. sonları 20YY. başları	 (1)	 (4)
8	AĞULU DERE KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	19 YY. sonları 20YY. başları	 (1)	 (*)
9	BEKİR PAŞA KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	19 YY. sonları 20YY. başları	 (1)	 (3)
10	HACI AĞA KÖŞKÜ	Suriçinin kuzeyinde Dicle N. batısında	19 YY. sonları 20YY. başları	 (1)	 (1)
1 (Bekleyen vd., 2004) 2 (Erginbaş, 1953) 3 (Çiftçi, 2007) 4 (Yoldaş, 2022)					

3.3.2.1 Gazi (Semanoglu) Köşkü

Gazi Köşkü veya halk arasında bilinen adıyla Semanoğlu Köşkü 15. yüzyıl Akkoyunlular dönemi yapısıdır (Sözen, 1971). Semanoğulları (Gazi) Köşkü'nü Mustafa Kemal 1915 – 1916 yıllarında karargâh olarak kullanmış daha sonra 1935 yılında 1 geceliğine burada kalmıştır. Gazi Köşkü adı buradan gelmektedir. 1935 yılında belediye tarafından satın alınıp Atatürk'e armağan edilmiştir (Çetinor, 1981). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır. Yenişehir ilçesi 755 ada 27-11 parselde olup ve 12.080 m² alana sahiptir. Yapı geniş yeşillikler içinde yer almaktadır. Günümüzde yapı Mustafa Kemal Atatürk'e ait eşyaların sergilendiği bir müze olarak kullanılmaktadır.

Yapı tek kütleli oluşmaktadır, dikdörtgen planlı ve 2 katlıdır. Doğu batı ekseninde uzanmaktadır. Giriş cephesi kuzeye bakmaktadır. Zemin katta 1 oda, 1 mutfak, 1 merdiven 1 eyvan ve 1 havuzu bulunmaktadır. Üst kat 1 oda, 1 banyo ve terastan oluşmaktadır. Üst kat terasın üzeri kısmı olarak betonarme döşeme ile kapatılmıştır. Havuz dikdörtgen planlıdır. Odalar eyvanın doğusu ve batısı etrafına sıralanmıştır olup kuzey ve güneyinde oda bulunmamaktadır. Eyvan güney cephesi kesme bazalt taş ile örülmüş, eyvan doğu ve batı cepheleri bir sıra bazalt taş bir sıra kalker taş şeklinde örülmüş olup, tonoz başlangıcından itibaren sıvanmıştır. Eyvanın güney cephesinde rampalı şekilde suyunu akıtan bir selsebil ve 2 adet pencere bulunmaktadır. Onların üzerinde ise yarım daire kemerli 3 adet tepe penceresi bulunmaktadır.

Mekanlar arası girişler eyvandan sağlanmakta olup, katlar arası geçiş mutfakın batısında bulunan merdiven ile sağlanmaktadır. Merdiven Suriçi evlerinin aksine etrafı duvarlarla kapalı ayrı bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Zemin katın batısın mutfak bölümü bulunmakta olup özgün ocak kısmı etrafına taş örülüp sıvanmıştır (Şekil 3.18). Odaların duvarları genel olarak sıvalı durumdadır. Yapıda özgün wc bulunmamaktadır.

Malzeme olarak kuzey cephede 1 sıra bazalt taş 1 sıra kalker taş kullanılmıştır. Doğu cephede kesme bazalt taş ile örülmüştür. Güney cephenin doğu kısmı kabayonu taş ile örülmüş batı kısmı ise sıvalı durumdadır. Batı cephe ise sıvalı durumdadır. Zemin kat

odaları ve eyvanın üzeri beşik tonoz ile geçilmiş, üst kat odalarının üzeri ahşap kirişleme ile geçilmiştir.

Şekil 3.16 Gazi Köşkü kuzey cephe (2022)

Şekil 3.17 Gazi Köşkü eyvan selsebil (2022)

Şekil 3.18 Gazi Köşkü zemin kat oda ocak bölümü (2022)

Şekil 3.19 Gazi Köşkü güney cephe (2022)

3.3.2.2 Erdebil (Ber Dere Pir) Köşkü

Erdebil veya halk arasında bilinen adıyla Ber Dere Pir Köşkü 15. yüzyıl Akkoyunlular tarafından yaptırıldığı düşünülmektedir. Adil Tekin'in, Diyarbakır Anadolu Tarihinin Taşlara Yazıldığı Kent adlı kitabında köşkü 15. yy'a tarihlendirmektedir. Diyarbakır'da 15. – 16. yüzyılda yapılmış Akkoyunlu dönemi eserleri olan Parlı Sefa Camii, Hoca Ahmet Ayni Minare Camii, Nebi Peygamber Camii, Şeyh Mutahhar Camii, Lala Bey Camii incelendiğinde Erdebil Köşkünde de bu camiilerde olduğu gibi bir sıra bazalt taş bir sıra kalker taş örüm tekniği uygulanmıştır. Ayrıcı yapının Gazi Köşküne hem kütle, hem cepheleri, hemde kullanılan malzeme ve yapım tekniği ile benzerliği göz önüne alındığında Erdebil Köşkünün 15. yy yapılmış olabileceği fikrini desteklemektedir. Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır.

Yenişehir ilçesi 569 ada 23 parselde olup ve tapu bilgilerine göre 38.520,00 m² alana sahiptir. Yapı geniş yeşillikler içinde yer almaktadır. Günümüzde Vakıflar Bölge Müdürlüğü mülkiyeti altında olup kütüphane ve sergi alanı olarak kullanılmaktadır.

Yapı tek küttleden oluşmaktadır, dikdörtgen planlı ve 3 katlıdır. Doğu batı ekseninde uzanmaktadır. Giriş cephesi kuzeye bakmaktadır. Diğer köşklardan farklı olarak bodrum katı bulunmaktadır. Bodrum katında bir oda bulunmaktadır ve günümüzde depo olarak kullanılmaktadır. Odanın tavanı beşik tonoz ile geçilmiş tonoz seviyesinden itibaren sıvanmıştır. Zemin katta 1 oda, 1 mutfak, 1 merdiven, 1 eyvan ve 1 havuzu bulunmaktadır. Üst kat 2 oda ve terastan oluşmaktadır. Havuz dikdörtgen planlıdır. Odalar eyvanın doğusu ve batısı etrafına sıralanmıştır olup kuzey ve güneyinde oda bulunmamaktadır (Şekil 3.20). Eyvan güney cephesi kesme bazalt taş ile örülmüş ve 3 adet yarımda daire kemerli pencere bulunmaktadır. Eyvan doğu ve batı cephelerinde; kapı etrafı bir sıra bazalt taş bir sıra kalker taş şeklinde örülmüş, geri kalan kısımlar kesme bazalt taş ile örülmüş olup tonoz başlangıcından itibaren sıvanmıştır. Eyvanda selsebil bulunmamaktadır. Mekanlar arası girişler eyvandan sağlanmakta olup, katlar arası geçiş batıdaki oda olan mutfakın içinden odanın batısında bulunan merdiven ile sağlanmaktadır. Merdiven Suriçi evlerinin aksine etrafı duvarlarla kapalı ayrı bir mekan olarak karşımıza çıkmaktadır. Zemin katın batısında mutfak bölümü bulunmakta olup özgün ocak kısmı etrafı sıvanmış ve baca kapatılmış durumdadır. (Şekil 3.24). Odaların duvarları genel olarak sıvalı durumdadır. Yapıda özgün wc bulunmamaktadır.

Malzeme olarak kuzey cephede 1 sıra bazalt taş 1 sıra kalker taş kullanılmıştır (Şekil 3.20). Güney cephede bodrum kat kabayonu taş ile zemin ve birinci kat ise genel olarak kesme bazalt taş ile örülmüştür (Şekil 3.21). Doğu cephe bodrum kat kabayonu taş ile zemin ve birinci kat ise kesme bazalt taş ile örülmüştür (Şekil 3.22). Batı cephe zemin kat seviyesine kadar kabayonu taş ile örülmüş birinci kat ise Ferit köşkte olduğu gibi genel olarak sıvalı durumdadır. Bodrum kat depo, Zemin kat odaları ve eyvanın üzeri beşik tonoz ile geçilmiş, üst kat odalarının üzeri ahşap kirişleme ile geçilmiştir. Özgün taş bingiler yerinde olup saçaklar bazalt taş ile yapılmıştır.

Şekil 3.20 Erdebil Köşkü kuzey cephe (2022)

Şekil 3.21 Erdebil Köşkü güney cephe (2022)

Şekil 3.22 Erdebil Köşkü doğu cephe (2022)

Şekil 3.23 Erdebil Köşkü batı cephe (2022)

Şekil 3.24 Erdebil Köşkü mutfak bölümü ve ocak (2022)

3.3.2.3 Cihannuma (Kavs) Köşkü

Kavs veya halk arasında bilinen adıyla Cihannuma Köşkü 16 yüzyıl sonları 17. Başlarına tarihlenmektedir. Yapı ayrıca Çarbag, Aziz Mahmut Urmevi Köşkü olarakta bilinmektedir. Kente seyahat amaçlı gelen Evliya Çelebi köşkü şöyle anlatır. “Meşhur bir irem bağıdır hatta Bağdat Fatihi IV. Murat, Bağdat fethinden sonra bu bağa gelip adalet icra ve iş-ü işret etmiştir”. Köşk 1991 yılına kadar ayakta kalabilmiş; sonrasında bakımsızlık, doğa koşullar ve hazine arama için yapılan kazı vb. nedenlerle tamamiyle yıkılmıştır (Kavs (Cihannuma) Köşkü, 2022). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin doğusunda Kırklar dağı civarında yer almaktaydı. Dicle nehrinin doğusunda bulunan tek köşk yapısıydı.

Yapı 2 kütleden oluşmaktaydı. Kuzey kütlesi 2 katlı, doğu kütlesi tek katlıydı. Kuzey kütlesinde zemin katta 1 adet mutfak, 1 oda , 1 ev ortası adı verilen giriş mekanı, 1

merdiven bulunmaktaydı. Birinci katta ise 1 oda 1 eyvan ve hela bulunmaktaydı. Eyvanı 3 kemerliydi. Merdiven bölümü diğer köşk yapılarında olduğu gibi etrafı kapalı bağımsız bir mekandı. Doğu kütesinde ise eyvan ve cami (mescit) bölümü bulunmaktaydı (Erginbaş, 1952).

Malzeme olarak eski fotoğraflardan incelendiğinde avluya bakan cephelerde zemin kat seviyesine kadar kesme bazalt taş ile örüldüğü, sonrasında Gazi Köşkü ve Erdebil Köşkünde olduğu gibi bir sıra kesme bazalt taş bir sıra kalker taşı ile örüldüğü görülmektedir (Şekil 3.25, Şekil 3.26). Yapı kalıntılardan açığa çıkmış izler incelendiğinde döşeme olarak Gazi Köşkü ve Erdebil Köşkünde olduğu gibi zemin katın beşik tonoz ile geçildiği üst katların ahşap kirişleme ile geçilmiş olabileceği düşünülmektedir (Şekil 3.26).

Şekil 3.25 Kavs Köşkü avlu cephesi (Kavs (Cihannuma) Köşkü, 2018)

Şekil 3.26 Kavs Köşkü batı cephe (Tuncer, 2012)

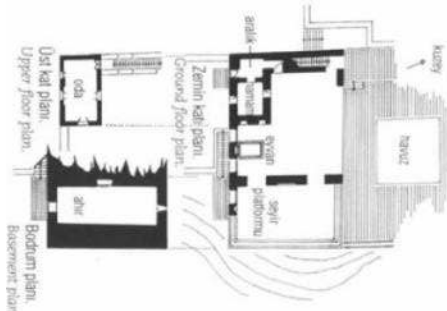
3.3.2.4 Hami (Şair Hami) Köşkü

Hami veya halk arasında bilinen adıyla Şair Hami Köşkü'nün 16.yy sonu 17 başlarında yapıldığı düşünülmektedir. “Şair Hâmi'nin asıl adı Ahmet, Hâmi ise mahlası olup 1679 Diyarbakır doğumludur. Eğitiminin ileri aşamalarını İstanbul'da sürdürür, orada şair ve yazarlarla sıkı bağ kurar, Merzifonlu Kara Mustafa Paşanın oğlu Hacı Abullah Paşa ile, onun isteği üzere Divan kâpitliği göreviyle Diyarbakır'a döner. Erzurum'da çalışır, doğu politikasına içten ve etkin katkıları, hükümetin onu ödüllere boğmasını sağlar. Yorulup, dinlenmek isteyince bu kazancı ona, kent içinde bir konak, kend dışında da bu köşkün yapımına yetip artacaktır bile (1727)” (Tuncer, 2012). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır. Köşk Yenişehir ilçesi 755 ada 26 parselde bulunmakta olup geniş yeşillikler ve çiçeklikler içinde yer

almaktadır. Yapı yoğun tahribata uğramış bazı bölümü yıkılmış durumdadır. Günümüzde yapının mülkiyeti NV Turkse Perenco adlı özel firmaya aittir ve yapıya girişlere izin verilmemektedir.

Yapı tek küttleden oluşmaktadır, dikdörtgen planlı ve 3 katlıdır. Bodrum katı beşik tonozlu olup eskiden ahır olarak kullanılan bu mekan günümüzde çeşitli eğlencelerin yapıldığı bir mekan olarak olmuştur (Bekleyen vd., 2004). Yapı genel olarak doğu batı ekseninde uzanmakta olup kuzeye bakmaktadır. Zemin katta 1 eyvan, 1 hamam, 1 aralık 1 merdiven ve 1 adet seyir platformu (terası) bulunmaktadır. Birinci katta ise 1 oda bulunmaktadır. Birinci kata avluya direkt açılan merdiven bölümünden gidilmektedir (Şekil 3.28, Şekil 3.29). Eyvan güney cephede 2 dilimli kemer ile örülmüş selsebil bulunmaktadır. Selsebilin sağında ve solunda basık kemerli 2 adet pencere ve bunların üzerinde 3 adet tepe penceresi bulunmaktadır. Eyvan batı cephede 2 adet dikdörtgen niş, eyvan doğu cephede ise basık kemerli seyir tarası geçişi bulunmaktadır. Mekanlar eyvanın doğu ve batısına dizilmiştir. Seyir terasının batı cephesinde özgün ocak ve baca bölümü bulunmaktadır (Şekil 3.30).

Malzeme olarak eyvan güney cephede kesme bazalt taş ve kalker taş kullanılmıştır. Eyvan doğu cephede zemin kat seviyesine kadar kesme taş sonrasında moloz taş kullanılmıştır. Seyir terasının doğu batı cephesinde kesme bazalt taş, kuzey yüzünde ise bazalt ve kalker taşı beraber kullanılmıştır (Şekil 3.30). Yapının diğer cephelerinde kabayonu taş ve moloz taş kullanılmıştır. Bodrum kat ahırın üzerin beşik tonoz ile geçilmiştir diğer döşemeler yok olmuştur. Yapıdaki izlere bakıldığında benzer dönemdeki köşklere (Gazi, Erdebil, Kavs) olduğu gibi zemin katın tonoz ile geçildiği birinci katın ahşap kirişleme ile geçildiği düşünülmektedir.

Şekil 3.27 Hami Köşkü bodrum, zemin, 1. kat planı (Bekleyen vd., 2004)

Şekil 3.28 Hami Köşkü genel görünüm (2022)

Şekil 3.29 Hami Köşkü eyvan ve merdiven girişi (2022)

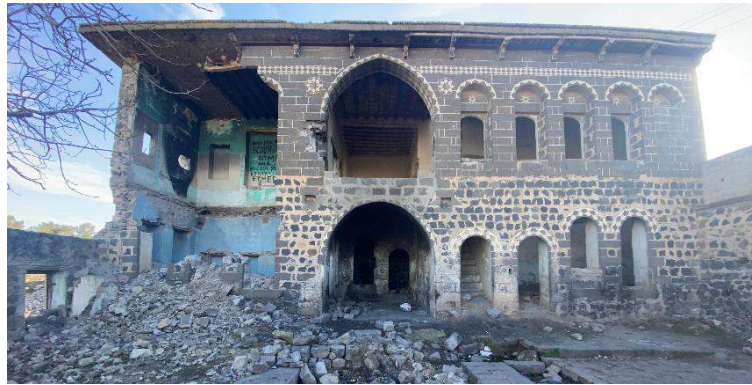

Şekil 3.30 Hami Köşkü ocak, baca, seyir platformu (2022)

3.3.2.5 Ferit Köşkü

Yapı üzerinde günümüze ulaşan kitabe bulunmamaktadır. Köşkün 1. kat eyvan kemeri üzerinde bulunan cas sıvada hicri 1318 (miladi 1900) tarihi yazmaktadır. Ferit Köşkü Diyarbakır Suriçinin 1750 m kuzeyinde, Dicle nehrinin 230 m batısında, 37.93 - 40.23 kordinatlarında, Yenişehir ilçesi, Müslümmeğik mahallesi (eski adıyla Ferit Köşk mahallesi), 111 parsel, 5 paftada bulunmaktadır.

Yapı günümüzde avlu etrafındaki kuzey kanat ve güney kanat olmak üzere 2 kanattan oluşmaktadır. Güney kanadın avluya bakan kuzeydoğu odalarının cephesi günümüzde nerdeyse tamamen yok olmuş durumdadır. Yapıda günümüzde yaşayan kimse bulunmamakta ve yapı âtıl durumdadır. Bakımsızlık, kötü kullanım, vandalizm sonucu yapının bir kısmı yıkılmış cephe duvar taşları avluya saçılmış durumdadır. Mekanların özgün ahşap döşemeleri yok edilmiş betonarme düşeme yapılmış durumdadır. (4. bölümde daha detaylı incelemesi yapılmıştır.)

Şekil 3.31 Kuzey cephe (güney kanadı)

3.3.2.6 Kuşdili Köşkü

Kuşdili Köşkünün 1. kat doğu cephe kapı kemeri kilit taşında 1321 tarihi yazmaktadır. Bu tarih miladi takvimde 1903 yılına denk gelmektedir. Yapı Osmanlının son döneminde yapılmıştır. Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır. Gazi Köşkünün güneydoğusunda 130 m çaprazında yer almaktadır. Yenişehir ilçesi 569 ada 18 parselde olup ve tapu bilgilerine göre 35.280 m² alana sahiptir. Yapı geniş yeşillikler içinde yer almaktadır. Günümüzde yapı içerisinde yaşayan kimse bulunmayıp yakınında oturan insanlar tarafından kullanılmaktadır.

Yapı tek küttleden oluşmaktadır ve 2 katlıdır. L plan formunda olup kuzey – güney ekseninde ve doğu - batı ekseninde iki dikdörtgenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Kuzey güney ekseninde uzanan dikdörtgen 2 katlı, doğu batı yönünde uzanan dikdörtgen ise tek kattan oluşmaktadır. Giriş cephesi kuzeye bakmaktadır. Köşk yapıları içerisinde en yoğun bezemenin olduğu köşktür. Avluya bakan cephelerde yoğun cas sıva kullanılmıştır. Ay yıldız baklava dilimi motifi, hayat ağacı motifi, çeşitli bitkisel motifler ile gerek pencere, kapı, eyvan kemerlerinde gerekse cephe duvarlarında cas sıva yapılmıştır. Benzer motifler Diyarbakır Ferit Köşkünde de pencere, kapı, eyvan kemerlerinde ve cephe duvarlarında cas sıva kullanılmıştır.

Zemin katta 3 oda, 1 mutfak, 1 merdiven 2 eyvan ve 1 havuzu bulunmaktadır. Üst katta 2 oda, 1 wc ve terastan oluşmaktadır. Yapıda ana eyvan doğu batı ekseninde uzanan dikdörtgen içinde yer almaktadır ve mekanlara girişler burdan sağlanmaktadır. Odalar ana eyvanın doğusu ve batısı etrafına sıralanmıştır olup özgününde eyvanın kuzeyinde ve güneyinde oda bulunmamaktadır (Şekil 3.32). Ana eyvanın güney cephesinde 2 adet basık kemerli niş , 1 adet dikdörtgen niş ve 1 adet tepe penceresi bulunmaktadır. Eyvanın 3 cephesinde sıvanmış durumdadır, doğusunda ve batısında bulunan basık kemerli kapılardan odalara girilmektedir. Kapı kemerleri üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Odaların cepheleri sıvanmış olup pencereleri basık kemerlidir (Şekil 3.32). Ayrıca kuzey – güney ekseninde uzanan dikdörtgenin kuzey kısmında ikinci bir eyvan bulunmaktadır İkinci eyvanın batı kısmında soğukluk adı verilen bir oda bulunmaktadır. Kaynaktan gelen su bu bölümde toplanıp daha sonra selsebilden akmakta ve havuzu doldurmaktadır. Eyvanın batısında 3 adet dikdörtgen niş ve 1 adet

soğukluk giriş nişi bulunmaktadır, güneyinde ise 2 adet niş bulunmaktadır. İkinci eyvanın kuzey ve batı cephesi sıvanmış durumdadır (Şekil 3.33).

Mekanlar arası geçişler eyvandan sağlanmakta olup, katlar arası geçiş mutfak batisında bulunan merdiven ile sağlanmaktadır. Zemin kat ana eyvanın batisında mutfak bölümü bulunmakta olup özgün basık kemerli ocak bölümü bulunmaktadır. Baca kısmı ikinci kata çıkmamakta ve ocak kısmından çıkan duman ikinci kata aktarılmadan direkt olarak dışa atılmaktadır. Ocak kısmının üzerinde 2 adet tepe penceresi bulunmaktadır (Şekil 3.34). Zemin kat odaların duvarları genel olarak sıvalı durumdadır. Pencereelerde ahşap kepenk bulunmakta ve onun demir şebeke korkuluk kullanılmıştır. Kapı pencere doğramaları ahşaptır.

Birinci katta oda duvarları sıvalı durumda olup pencereler basık kemerlidir. Kemerler üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Nişlerin ahşap kapaklar ile kapatılmıştır. Birinci katta ayrıca wc bölümü bulunmatadır. 3 cephesi de sıvanmış durumdadır ve 3 cephesinde de tepe penceresi bulunmaktadır (Şekil 3.35). Wc kısmı yapıdan konsol şeklinde çıkıntı yapmış durumdadır ve yapı batı cepheden gözükmemektedir (Şekil 3.36).

Şekil 3.32 Kuşdili Köşkü kuzey cephe (2022)

Şekil 3.33 Kuşdili Köşkü soğukluk ve selsebil (2022)

Şekil 3.34 Kuşdili Köşkü mutfak batı cephesi (2022)

Şekil 3.35 Kuşdili Köşkü mutfak wc bölümü (2022)

Malzeme olarak kuzey cephe kesme bazalt taş ile örülmüştür (Şekil 3.32). Batı cephe kabayonu taş ile örülmüştür (Şekil 3.36). Doğu cephe kesme taş ile örülmüştür (Şekil 3.37). Güney cephe ise kabayonu taş ile örülmüş olup etrafına betonarme eklenti odalar yapılmıştır (Şekil 3.38). Zemin kat odaları, eyvanları, birinci kat odaları yapıdan gelen izlerle anlaşılacağı üzere özgününde ahşap kirişleme ile geçilmiştir fakat yapıya ağır

tahribat verilip tüm özgün döşemeler kaldırıp betonarmeye çevrilmiştir. Özgün taş bingilerin çoğu yerinde olup ahşap bingiler yok edilip betonarme saçak yapılmıştır.

Şekil 3.36 Kuşdili Köşkü batı cephe (2022)

Şekil 3.37 Kuşdili Köşkü doğu cephe (2022)

Şekil 3.38 Kuşdili Köşkü güney cephe (2022)

3.3.2.7 Pamuk Köşkü

Pamuk Köşkü üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ve diğer köşklere olduğu gibi herhangi bir yerinde cas sıva ile tarih yazmamaktadır bu nedenle kim tarafından ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Plan ve mimari özelliklerinden yola çıkarak 19.yy sonu 20.yy başında yapılmış olduğu düşünülmektedir (Çiftçi, 2007). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır. Gazi (Semanoglu) Köşkünün yaklaşık 75 m kuzeyinde bulunmaktadır. Yenişehir ilçesi 569 ada 10 parselde olup ve tapu bilgilerine göre 3240 m² alana sahiptir. Yapı geniş yeşillikler ve çiçekler içinde yer almaktadır. Günümüzde oturma alanı olarak kullanılmaktadır.

Yapının günümüze ulaşan kısmı tek küttleden oluşmaktadır, dikdörtgen planlı ve tek katlıdır. Selsebilli eyvanı, havuzu ve bahçesinden oluşmaktadır. Yapı etrafına kuzeyine ve güneyine bazalt taş ile istinat duvarı yapılarak toprağın kaymasını engellenmeye çalışılmıştır. Diğer kısımlarının var olup olmadığı ve varsa ne zaman yıkıldığı bilinmemektedir. Yapı kuzey – güney ekseninde uzanmaktadır. Eyvan kuzey cephesi 2 adet sivri kemer ile örülmüştür. Kemerler doğu ve batıda bazalt taş duvara, ortada ise bazalt taş stuna bindirilmiştir. Kemer seviyesinden sonrası sıvanmış durumdadır. Eyvan batı cephesinde 2 adet dikdörtgen niş ve 1 adet kaynaktan direkt akan selsebil bulunmaktadır (Şekil 3.39). Selsebili 3 dilimli kemer ile örülmüştür. Selsebilden gelen su eyvan boyunca akmakta ordan havuza aktarılmaktadır. Selsebil bitiminde koç başı figürü bulunmaktadır (Şekil 3.44). Nişlerden solda olanın içi tahrip edilmiş ve yapı arkasına uzanan geçit tünel benzeri bir alan ortaya çıkmış durumdadır (Şekil 3.43).

Malzeme olarak kuzey cephede kesme bazalt taş ile örülmüş olup kemer seviyesinden sonrası sıvanmıştır (Şekil 3.41). Güney ve kuzey cephe kabayonu taş ile örülmüştür (Şekil 3.40, Şekil 3.41). Eyvan üzerindeki özgün ahşap kirişlemeli örtü yok edilmiş yerine betonarme döşeme ve giriş yapılmıştır. Özgün taş bingiler yerinde olup üzerine betonarme saçak yapılmıştır.

Şekil 3.39 Pamuk Köşkü doğu cephe (2022)

Şekil 3.40 Pamuk Köşkü güney cephe (2022)

Şekil 3.41 Pamuk Köşkü kuzey cephe (2022)

Şekil 3.42 Pamuk Köşkü eyvan güney cephe (2022)

Şekil 3.43 Pamuk Köşkü eyvan batı cephe niş içi (2022)

Şekil 3.44 Pamuk Köşkü selsebil koç başı detayı (2022)

3.3.2.8 Ağuludere Köşkü

Ağuludere veya halk arasında bilinen adıyla Arabın Köşkü üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ve diğer köşklerde olduğu gibi herhangi bir yerinde cas sıva ile tarih yazmamaktadır bu nedenle kim tarafından ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Plan ve mimari özelliklerinden yola çıkarak 19.yy sonu 20.yy başında yapılmış olduğu düşünülmektedir (Çiftçi, 2007). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır. Yapı günümüzde atıl durumda olup bazı kısımları yıkılmış durumdadır.

Yapı tek kütleden oluşmaktadır ve 2 katlıdır. L plan formunda olup kuzey – güney ekseninde ve doğu - batı ekseninde iki dikdörtgenin birleştirilmesiyle oluşturulmuştur. Kuzey güney ekseninde uzanan dikdörtgen 2 katlı, doğu batı yönünde uzanan dikdörtgen ise tek kattan oluşmaktadır. Giriş cephesi kuzeye bakmaktadır. Avluya bakan cephelerde cas sıva kullanılmıştır.

Zemin katta 3 oda, 1 mutfak, 1 merdiven, 1 eyvan, 1 aralık ve 1 havuzu bulunmaktadır. Üst katta 1 oda, 1 wc ve 1 aralıktan oluşmaktadır. Yapıda eyvan doğu batı ekseninde uzanan dikdörtgen içinde yer almaktadır. Odalara girişlerin bir kısmı direkt avludan bir kısmı eyvan ve aralıktan sağlanmaktadır. Odalar eyvanın doğusu ve batısı etrafına sıralanmıştır olup özgününde eyvanın kuzeyinde ve güneyinde oda bulunmamaktadır. Ana eyvanın güney cephesinde 3 dilimli kemer ile örülmüş selsebil ve 2 adet dikdörtgen niş bulunmaktadır. Eyvanın doğusunda ve batısında 2 adet dikdörtgen niş bulunmakta olup eyvanın 3 cepheside sıvanmış durumdadır. Eyvanın doğusunda ve batısında bulunan basık kemerli kapılardan odalara girilmektedir (Şekil 3.45). Odaların iç cephelerinin diğer köşklere olduğu gibi sıvanmış olduğu düşünülmektedir. Oda pencereleri basık kemer olup dış cephede demir şebeke korkuluk ve 3 dilimli kemer ile kuşatılmıştır (Şekil 3.45, Şekil 3.46).

Malzeme olarak kuzey ve doğu cephede kesme bazalt taş kullanılmıştır. Güney ve batı cephelerin ise diğer köşklere olduğu gibi kabayonu olduğu tahmin edilmektedir. Yapıdan gelen izler ve fotoğraftan hareketle mekanların üzerlerinin ahşap kirişleme ile geçildiği düşünülmektedir. Özgün taş bingiler bir kısmı yerinde olduğu görülmektedir.

Şekil 3.45 Ağuludere Köşkü avlu cephesi (Bekleyen vd., 2004)

Şekil 3.46 Ağuludere Köşkü kuzeydoğu görünüşü (Bekleyen vd., 2004)

Şekil 3.47 Ağuludere Köşkü eyvan ve selsebil (Çiftçi, 2007)

Şekil 3.48 Ağuludere Köşkü mutfak bölümü (Çiftçi, 2007)

Şekil 3.49 Ağuludere Köşkü (Çiftçi, 2007)

3.3.2.9 Bekir Paşa Köşkü

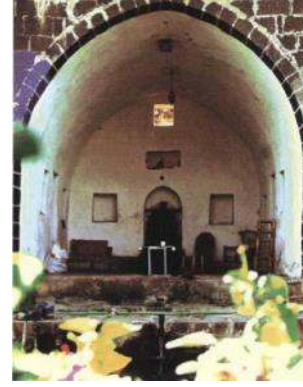
Bekir Paşa Köşkü veya halk arasında bilinen adıyla Ömer Bekir Paşa Köşkü'nün üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ve diğer köşklere olduğu gibi herhangi bir yerinde cas sıva ile tarih yazmamaktadır bu nedenle kim tarafından ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Plan ve mimari özelliklerinden yola çıkarak 19.yy sonu 20.yy başında yapılmış olduğu düşünülmektedir (Çiftçi, 2007). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında bulunmaktadır.

Yapı tek kütleli oluşmaktadır, dikdörtgen planlı ve 2 katlıdır. Yapı genel olarak doğu batı ekseninde uzanmakta olup kuzeye bakmaktadır. Havuzu kare forma yakındır. Günümüzde içi doldurulmuş durumda olan bodrum katta kiler bölümü bulunmaktadır. Zemin katta 1 eyvan, 1 oda, 1 havuzu bulunmaktadır. Eyvan güney cephede sivri kemerli selsebil bulunmakta olup sağında ve solunda birer adet dikdörtgen niş bulunmaktadır. Selsebilin üzerinde 1 adet tepe penceresi bulunmakta olup cephe sıvanmıştır. Selsebilden akan su eyvan içinden süzülüp avludaki havuza dolmaktadır. Eyvanın doğusunda ve batısında ikisi aynı boyutta diğeri daha büyük olmak üzere 3 adet niş bulunmakta olup etrafı sıvanmıştır. Zemin kat odanın kuzey cephesinde 1 adet dikdörtgen pencere ve kapı bulunmaktadır. Odanın güneyinde 3 adet niş, doğusunda 2 adet niş bulunmakta olup cepheleri sıvanmıştır.

Malzeme olarak yapının avluya bakan kuzey cephesi kesme taş ile örülmüştür diğer cephelerinde kabayonu taş ve moloz taş kullanılmıştır. Eyvanın üzeri tonoz ile geçilmiştir.

Şekil 3.50 Bekir Paşa Köşkü genel görünüm (Çiftçi, 2007)

Şekil 3.51 Bekir Paşa Köşkü eyvanı (Bekleyen vd., 2004)

3.3.2.10 Hacı Ağa Köşkü

Hacı Ağa Köşkünün üzerinde herhangi bir kitabe bulunmamaktadır ve diğer köşklere olduğu gibi herhangi bir yerinde cas sıva ile tarih yazmamaktadır bu nedenle kim tarafından ne zaman yapıldığı bilinmemektedir. Plan ve mimari özelliklerinden yola çıkarak 19.yy sonu 20.yy başında yapılmış olduğu düşünülmektedir (Çiftçi, 2007). Köşk Suriçinin güneyinde, Dicle nehrinin batısında yüksek bir yamaca bitişik konumdadır. Yapı ağır hasar almış özgün döşemeleri yok olmuş kuzeybatı köşesi toprak ve moloz yığıntı altındadır.

Yapı tek küttleden oluşmaktadır, dikdörtgen planlı ve 2 katlıdır. Yapı genel olarak kuzey güney ekseninde uzanmaktadır. Havuzu dikdörtgen formdadır. Bodrum katının bir dönem kiler olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Zemin katta 1 eyvan, 1 oda, 1 havuzu bulunmaktadır. Eyvanın batısında direkt kaynaktan beslenen selsebil bulunmaktadır. Eyvan girişi olan; doğu cephesinde bilinçsizce müdahaleler yapılmış betonarme lento ve çimento derzler mevcuttur. Eyvanın güneyinde 3 basamakla çıkılan dikdörtgen oda kapısı ve penceresi yer almaktadır. Zemin kat odanın doğu cephesinde avluya açılan genişçe bir pencere bulunmaktadır.

Malzeme olarak yapının avluya bakan kuzey cephesi kabayonu olup köşe kısımlar kesme taş ile örülmüştür. Yapının geri kalan kısımları sıralı moloz taş ile örülmüştür.

Şekil 3.52 Bekir Paşa Köşkü genel görünüm (Çiftçi, 2007)

Şekil 3.53 Bekir Paşa Köşkü oda girişi (Çiftçi, 2007)

3.3.3 Genel değerlendirme

Bağ köşklerini yazlık köşklere ayıran en önemli etmen; yazlık köşklere temel kullanım amacı dinlenme iken, bağ köşklere temel kullanım amacı üretimdir. Bu nedenle mekanlarda ve planlamada farklılıkları mevcuttur. Yazlık köşklere yapı kuzeye yönlendirilmiş olup orta aksında eyvan bulunmaktadır. Günün her saati dinlenme esas olduğu için yapının en serin ve en önemli dinlenme mekanı olan eyvan merkezde bulunur ve odalar eyvan etrafına dizilmiştir. Bağ köşklere ise neredeyse tamamında eyvan bulunmaz. Gündüz bağ bahçede çalışılır akşam ise avlu ve bahçede oturulur, gece ise odalarda uyunulur. Yaz aylarında kullanılan bir mevsimsel yapı olan bağ köşklere bu nedenle sade, dikdörtgen planlı, basit yapılardır. Bodrum katları bulunmaz tek veya 2 katlıdır. Yazlık köşklere ise daha kompleks, dikdörtgen veya farklı formlarda planlı, gösterişli ve süslemeli, tek veya iki katlı bazılarında bodrum katı da olan yapılardır. Yazlık köşk sahipleri şehrin varlıklı aileleri, önemli yöneticileri ve şehrin ileri gelenleri iken; bağ köşklere sahipleri üretim yapmak isteyen her kesimden insanlardır.

Diyarbakır Suriçi evlerinde mahremiyet ön planda olduğundan dışa kapalı plan formunda, bitişik nizam, yüksek avlu duvarlı iken; Diyarbakır yazlık köşklere doğaya açık plan formundadır, etrafında yapı bulunmaz, avlu duvarı bulunmaz geniş yeşillikler ve bahçeler içinde yer alır. Suriçi evlerinde dışa açılan pencere bulunmazken; Diyarbakır yazlık köşk yapıları şehirden uzak bir konumda olduğundan ve yakınında yapı bulunmadığından pencereler doğrudan dışarı açılabilir. Diyarbakır geleneksel mimarisinde genelde merdivenler bağımsız bir mekan olarak bulunmaz ve avludan üst kata geçişi sağlayan elemandır. Köşk yapılarında ise ayrı bir

mekan olarak kullanıldığı örnekleri görülmektedir. Diyarbakır geleneksel mimarisinde avlu ve eyvan zemininde genelde zeminde dışı bazalt taş kullanılmaktadır.

Diyarbakır Ferit Köşkü diğer yazlık köşkler gibi Dicle nehri yakınında ve Dicle nehrinin batı yamacında yer almaktadır. Diğer yazlık köşkler Suriçinin güneyinde yer alırken Ferit Köşkü Suriçinin kuzeyinde yer almaktadır. Şehirden ve önemli ticaret yollarından da uzaktaki konumu nedeniyle Ferit Köşkü seyyahların seyahatnamelerinde ve daha önce yapılan araştırmalarda yer almamıştır. Yapının orta aksında; zemin ve birinci katta eyvan bulunması ve odaların bu büyük eyvanlar etrafına sıralanmış olması yapının dinlenme amaçlı kullanıldığını ve dolayısıyla yazlık köşk olduğunu göstermektedir. Ferit Köşkü diğer yazlık köşkların çoğunun inşa edildiği dönem olan 19 yy sonları 20 yy başlarında yapılmıştır. Ferit Köşkü 1900 yılında inşa edilmiş olup; 1903 yılında inşa edilmiş Kuşdili Köşküne benzemektedir. Her iki köşkte de benzer cas sıva süslemeler kullanılmıştır. Cas sıva ile uygulanan motifler benzerdir. Eyvan kemeri, kapı kemeri, pencere kemerleri üzerinde benzer şekilde cas sıva uygulanmıştır. Ferit Köşkü ve Erdebil Köşkünde selsebil bulunmamakta iken diğer yazlık köşlerde selsebil bulunmaktadır.

4. FERİT KÖŞKÜN MEVCUT DURUM TESPİTİ

4.1 Ferit Köşk Hakkında Genel Bilgiler

Ferit Köşkün inşa edildiği tarihe dair Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tescil fişinde yapım tarihi olarak hicri 1321 (miladi 1903) yazmaktadır. Yapı üzerinde günümüze ulaşan kitabe bulunmamaktadır fakat köşkün 1. kat eyvan kemeri üzerinde bulunan cas sıvada hicri 1318 (miladi 1900) tarihi yazmaktadır. Bu nedenle yapının 1900 yılında inşa edildiği düşünülmektedir. Yapı Diyarbakır köşk geleneğinin bir parçası olarak ve özgün mimarisiyle, süslemeleriyle, kültürel bir miras ögesi olarak korunmaya değerdir.

Ferit Köşkü bir grup araştırmacının 17.08.2009 tarihinde gerekli gerekli fotoğraflamalar ve tescil başvurusu ile Diyarbakır Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu 528 numaralı toplantı kararı ile 3386 ve 2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gereğince 02.02.2011 tarihinde korunması gerekli taşınmaz kültür varlığı olarak tescil edilmiştir (Ek 1). Yapı şahıs mülkiyetinde olup Taşkiran ailesine aittir.

Zaman içerisinde dönemsel eklemeler yapılan Ferit Köşkünde günümüzde yaşayan kimse bulunmamakta ve yapı âtil durumdadır. Bu nedenle madde bağımlılarının uğrak mekânı haline gelmiştir. Bakımsızlık, kötü kullanım, vandalizm sonucu yapının bir kısmı yıkılmış cephe duvar taşları avluya saçılmış durumdadır. Yapı günümüzde orta avlu etrafındaki kuzey kanat ve güney kanat olmak üzere 2 kütleden oluşmaktadır. Güney kanadın avlu bakan kuzeydoğu odalarının cephesi bu tez çalışmasının 18.12.2020 tarihinde seminer sunumu yapılırken yaklaşık %75 oranında yok olmuş iken (Şekil 4.1), günümüzde nerdeyse tamamen yok olmuş durumdadır (Şekil 4.2). Kuzey kanadının avluya bakan doğu odasının cephe duvarları yok olmuş durumdadır. Mekanların özgün ahşap döşemeleri yok edilmiş betonarme düşeme yapılmış durumdadır. Zemin kat Z01 ve Z04 odanın döşemesi bulunmamakta yapı doğu kısmından başlayarak yıkılma tehlikesi altındadır.

Şekil 4.1 Yoldaş seminer sunumundan (2020)

Şekil 4.2 Güney kanadı kuzey cephesi günümüzdeki durumu (2022)

4.2 Adının Kaynağı

Konu hakkında literatür taraması yapıp ve önceki çalışmalar incelendiğinde yapının adını Osmanlı İmparatorluğunun son döneminde, Diyarbakir vilayetinde görevlendirilen ilk adliye baş müfettişi olan Ferid bey'in bir süre bu köşkte yaşadığı için adını ondan aldığı düşünülmektedir. Ferid beyin 19. yy sonlarına doğru 20. yy başlarında Diyarbakırda görev aldığı düşünülmektedir (Tuncer, 2012).

4.3 Ferit Köşk'ün Mimari Özellikleri

4.3.1 Köşkün konumu

Ferit Köşkü Diyarbakır Suriçinin 1750 m kuzeyinde, Dicle nehrinin 230 m batısında, 37.93122830201774 - 40.234743865426545 kordinatlarında, 389. sokakta yer almaktadır (Şekil 4.3) (Google Maps, 2022). Yapı kadastro bilgilerine göre Diyarbakır ili, Yenişehir ilçesi, Müslümmeğik mahallesi (eski adıyla ferit köşk mahallesi), 111 parsel, 5 paftada bulunmaktadır (Ek 2). Yapıya günümüzde araç ile ulaşım Diyarbakır Asker Alma Bölge Başkanlığı yolundan kuzeye doğru yokuş aşağı inerek ulaşılmaktadır. Yapının güneybatı köşesinden 15 m uzaklıkta Ferit Köşk Mezarlığı, yapının güneydoğu köşesinden 100 m uzaklıkta bir özel yurt bulunmaktadır (Şekil 4.4) (DSB arşivi, 2022).

Şekil 4.3 Ferit Köşkün konumunu göstere harita 2022 (Google Maps, 2022)

Şekil 4.4 Ferit Köşkün günümüzdeki durumunu gösteren uydu fotoğrafı (DSB arşivi, 2022)

4.3.2 Plan özellikleri

Ferit Köşkü günümüzde orta avlu, avlunun güneyinde yer alan 2 katlı güney kanadı ve avlunun kuzeyinde yer alan sonradan eklenmiş tek katlı kuzey kanattan oluşmaktadır. Hem güney hem de kuzey kanadı dikdörtgene yakın formdadır. Avluya giriş kuzey

kanadının ortasında bulunan kapı boşluğundan ve avlunun doğusunda bulunana kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Kanatlar arası geçişler avludan sağlanır.

Avlunun güneyinde yer alan kütle kuzeye yönlendirilmiş olup ana mekanların bulunduğu kısımdır. 2 kattan oluşmaktadır. Zemin katta 5 oda, 1 eyvan ve 1 merdivenden bulunmaktadır ve birinci katta ise 4 oda ve 1 eyvan 2 betonarme balkondan oluşmaktadır. Avlu kuzey cephesinde bulunan kapıdan taş merdivenler ile birinci kata geçiş sağlanmaktadır. Güney kanadının orta aksında eyvan yer almakta olup her iki katta da odalar eyvan etrafına konumlandırılmıştır. Odalara giriş eyvanlardan sağlanmakta olup sadece zemin kat kuzey batı köşede bulunan odaya giriş avludan sağlanmaktadır. Odalar ve eyvanlar yaz aylarında rüzgârdan faydalanılıp serinlemek için diğer yazlık Diyarbakır köşklerinde olduğu gibi kuzeye yönlendirilmiştir. Kuzey kanadı yardımcı mekanlarının olduğu kısım olup; 1 mutfak 1 giriş ve 1 müştemilat oluşmaktadır. Tek katlıdır. Yapıda bodrum kat bulunmamaktadır. Avluda 450 cm x 290 cm boyutlarında 1 havuz bulunmaktadır.

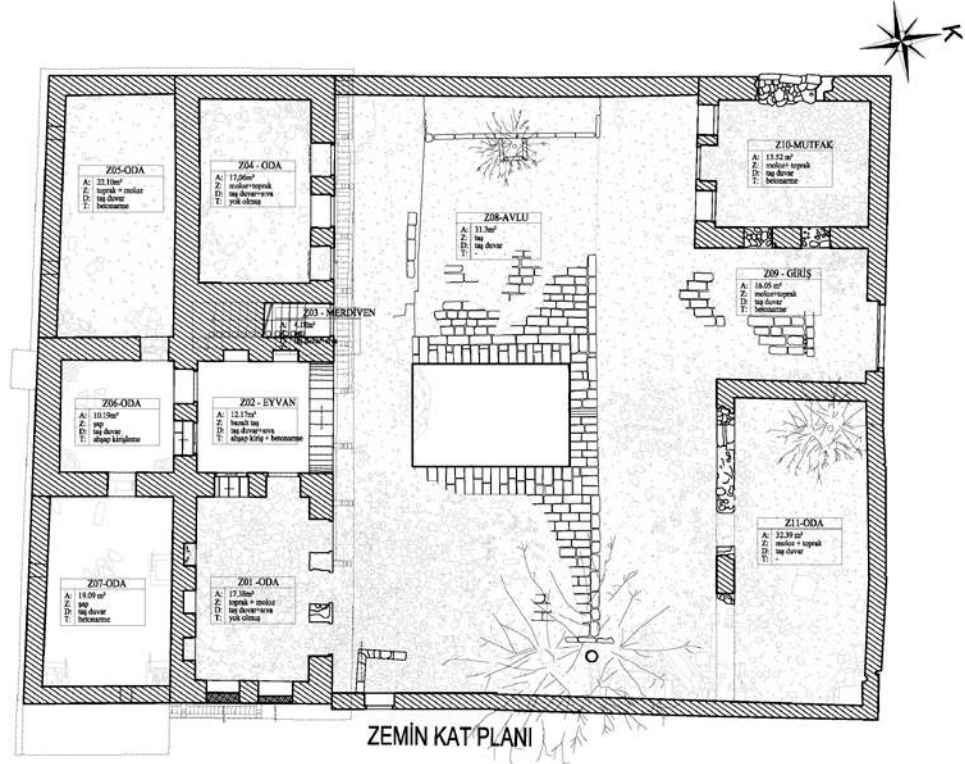
4.3.2.1 Zemin kat planı

Yapının zemin kat planı dikdörtgene yakın bir plan formunda olup; kuzey - güney doğrultusunda 23.85 m, doğu - batı doğrultusunda 17.79 m ölçülerindedir. Yapının zemin kat arsa kullanım alanı 431.40 m²'dir. Bunun 149.63 m²'sini güney kanadı, 88.66 m²'sini kuzey kanadı, 193.11 m²'sini avlu oluşturmaktadır. Zemin kata giriş kuzey kanadında bulunan Z09 giriş aralığındaki 180 cm genişliğindeki kapı boşluğundan ve Z08 avlu doğu cephesinde bulunan 75 cm genişliğindeki taş lentolu kapı boşluğundan sağlanmaktadır.

Güney kanadı batıda 8.10 m, güneyde 17.79 m ölçülerindedir ve mekanlar kuzeye yönlendirilmiştir. Güney kanadın orta aksında eyvan yer alır ve odalar eyvanın etrafına dizilmiştir. Mekanlar arası geçişler eyvandan yarım daire kemerli kapılardan sağlanmaktadır. Z01, Z04, Z05, Z06, Z07 odalarına Z02 eyvandan girilirken, Z03 odasına direkt Z08 avludan girilmektedir. Kuzey cephe yüzeyinde bulunan yarım daire kemerli bir kapı boşluğundan ulaşılan merdiven ile üst kata çıkılmaktadır. Güney kanadında ortalama duvar kalınlığı Z01 oda, Z02 oda, Z03 merdiven, Z04 oda, Z05 oda, Z06 oda, Z07 oda etrafında 65 - 70 cm olmakla beraber sadece Z05 oda batı, Z05

güney, Z07 doğu, Z07 güney duvarlarında ortalama 50-55 cm'dir (Şekil 4.3). Kanadın güneybatı ve güneydoğu'sunda bulunan odaların (Z05 oda, Z07 oda) sonradan eklendiği; duvar kalınlığı ve kenetsiz örgü birleşimlerinden anlaşılmaktadır. Bu kanadın büyük kısmı ayakta olsa da kuzeydoğusunda bulunan odanın (Z01 oda) kuzey duvarı yıkılmış durumdadır.

Kuzey kanadı batıda 5.44 m, kuzeyde 18.22 m ortalama ölçülerinde olup dikdörtgene yakın bir formadadır. Kuzey kanadı doğu batı ekseninde uzanmaktadır. Z09 giriş aralığından, Z10 mutfak, Z11 odadan (müştemilat) oluşmaktadır. Duvar kalınlığı Z10 mutfak kısmında 55-65cm iken; giriş kuzey duvarında ve Z11 kuzey, güney, batı duvarlarında 50-52cm, Z11 doğu duvarında 42cm'dir. Z11 oda güney duvarı yıkılmış durumdadır. Yapı Kargir duvar yapım tekniğinde inşa edilmiş olup duvarların bazıları sıralı moloz taş ile bazıları kesme bazalt taş ile örülmüştür. Zemin katta bazı odaların pencereleri direkt dış cepheye açılmaktadır.

Şekil 4.5 Ferit Köşk zemin kat planı rölöve çizimi

Avlu (Z08)

Ferit Köşkün orta aksında olup kuzeyinde ve güneyinde 2 adet yapı kanadı bulunmaktadır. Ana bina niteliğindeki güney kanadının kuzeyinde yer almaktadır. Avluya doğusunda bulunan kapı boşluğundan direkt ulaşılır veya kuzey kanadının içinde bulunan Z09 giriş holünden ulaşılmaktadır. Ortalama 10.21 eninde, 16.96 m boyunda olup dikdörtgen bir plana sahiptir. Avlu ortasında iç ölçüleri 450 cm x 290 cm olan 1 adet havuz bulunmaktadır. Havuz içerisi sıvanmış durumda ve havuzun içi moloz birikintiyile dolmuş durumdadır. Havuzun etrafı ortalama 80 cm genişliğinde bazalt taş tretuvar bulunmaktadır ve avlu kotundan 5-7 cm yüksektedir. Havuzun kuzeyinde Z11 odaya doğru açılı şekilde oluk taşları bulunmaktadır. Avlu zemini Diyarbakır geleneksel mimarisinde olduğu gibi dışı bazalt taş ile döşenmiştir. Dış bazalt taş gözenekli yapısından dolayı yaz aylarında sulanınca; üzerinde su tuttuğu için serinletici etkisinden dolayı tercih edilmektedir.

Avlu zemini yıkılmış cephe taşları, moloz ve toprak birikintileriyle dolmuş durumdadır. Avlunun doğusunda ve batısında sıralı moloz taş duvar bulunmaktadır bu duvarın üzerine beton harpuşa yapıp üzerine bims duvar örülmüş durumdadır. Avlunun doğusunda büyük bir elma (?) ağacı bulunmaktadır ve yapı âtil durumda olduğu için budanmamıştır, ağacın dalları avlu doğu duvarı üzerinde gelişip yükünü duvara vermektedir ve duvarda çatlaklar oluşmuştur. Avlu doğu duvarı zemindeki sorunlar, yağışlar ile gelen suyun aktarılamaması ve Güney kanadına kenetlenmeden soğuk derzler üstüste gelecek şekilde örüldüğü için ekseninden 12cm doğuya kaymış durumdadır. Avluya bakan cepheler kesme bazalt taş ile örülmüştür.

Şekil 4.6 Z08 avlunun konumu

Şekil 4.7 Z08 avlu

Şekil 4.8 Z08 avlu

Şekil 4.9 Z08 avlu

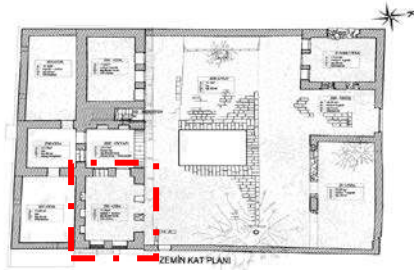

Şekil 4.10 Z08 avlu

Z01 oda

Ferit Köşkün güney kanadının avluya bakan doğu odasıdır. 3.22 m eninde ve 5.20 m boyunda ve 17.38 m² boyutlarında olan odanın kuzey cephesi yıkılmış durumdadır. Kuzey cephe duvarından geriye pencere ayakları ve köşe birleşimleri kalmış durumdadır. Yıkılmış cephenin taşları ve moloz yığıntıları odanın zeminini kaplamış ve avluya taşmış durumdadır (Şekil 4.12). Z01 odanın kuzey cephesi; Z04 odanın kuzey cephesine benzer olsada pencere sayısı, yükseklik, odaya giriş yeri açısından farklılıklar bulunmaktadır.

Z01 odaya giriş eyvan (Z08) batı cephesinde bulunan 97 cm enindeki yarım daire kemerli kapıdan sağlanmaktadır. Odanın 4 cephe duvarı da çimento katkılı harç ile sıvanmış durumda olup sıvada çatlamlar ve dökülmeler mevcuttur. Odanın batı cephesinde 1 adet kapı ve 1 adet pencere olup yarım daire kemer taşlarının üzerinde cas sıva bulunmaktadır (Şekil 4.13). Odanın güney cephe duvarında 3 adet niş bulunmakta ve sıva dökülmesi kaynaklı nişin ahşap lentoları ve ahşap kirişleme yastığı açığa çıkmış durumdadır (Şekil 4.14). Odanın doğu duvarında yapı dışına açılan 2 adet kapatılmış pencere mevcuttur (Şekil 4.15). Odanın özgün ahşap kirişlemeli tavanı yok edilip yerine betonarme döşeme yapılmıştır. Zaman içerisinde betonarme döşeme çökmüştür, duvarda betonarme kalıntıları mevcuttur.

Şekil 4.11 Z01 oda konumu

Şekil 4.12 Z01 oda konumu ve kuzey cephesi

Şekil 4.13 Z01 oda girişi (batı cephe)

Şekil 4.14 Z01 oda güney yüzeyi

Şekil 4.15 Z01 oda doğu yüzeyi

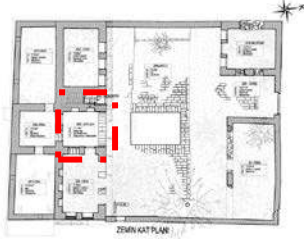
Z02 eyvan

Ferit Köşkün güney kanadının ortasında olup diğer köşk yapılarında olduğu gibi kuzeye yönlendirilmiştir. Ortalama 3.86 m eninde ve 3.15 m boyunda olup 12.17 m² alana sahiptir. Zemin dişi bazalt taş ile döşenmiş olup yapıda özgün döşeme taşlarının yerinde olduğu tek mekandır. Eyvan +0.34 kotundan başlayıp, +0.40 kotuna çıkmakta ve eğimi avluya doğrudur. Özgün ahşap kirişlemeler ve döşeme kaldırılmış yerine betonarme kiriş ve döşeme yapılmıştır. Tavan yüksekliği 3.92 m'dir.

Z01, Z04, Z06 odalara giriş Z02 eyvandan sağlanmaktadır. Z02 Eyvan kemeri yarım daire kemer gibi gözüktüğü de fazla basık bir sivri kemerdir. Eyvan kemeri 3.15 m genişliğinde, 1.57 m yüksekliğinde, 67 cm kalınlığında olup kemer yarı çapı 185 cm'dir. Z02 eyvan kemeri; doğusundaki odanın yıkılmış olması, bakımsızlık, bilinçsiz müdahaleler ile zarar görmüştür. Kilit taşının doğusundaki ilk 4 kemer taşında yerinden oynamalar mevcuttur (Şekil 4.17).

Eyvannın 4 iç cephe yüzeyi de çimento katkılı harç ile sıvanmış durumda olup sıvada çatlamlar ve dökülmeler mevcuttur. Eyvan kemerinin iç yüzünde ve kuzeye bakan yüzünde cas sıva bulunmaktadır (Şekil 4.18). Eyvan batı yüzeyinde 2 adet 72 cm eninde 3 dilimli kemer ile örülmüş niş bulunmaktadır ve kemer taşları dışında kalan alanlar sıvanmıştır (Şekil 4.19). Eyvan güney yüzeyinde Z06 odaya geçişi sağlayan

yarım daire kemerli 1 adet kapı boşluğu ve yarım daire kemerli 1 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Kemerlerin üzerinde cas sıva işlemler mevcuttur ve geri kalan kısımlar sıvanmış durumdadır (Şekil 4.20).

Şekil 4.16 Z02 eyvan konumu

Şekil 4.17 Z02 eyvanın yapıdaki konumu

Şekil 4.18 Z02 eyvan kemeri alttan görünüşü

Şekil 4.19 Z02 eyvan batı yüzeyi

Şekil 4.20 Z02 eyvan güney yüzeyi

Z03 merdiven

Ferit Köşkünde bulunan Z03 merdivene avludan; yarım daire kemerli (45 cm yarı çaplı), 91 cm genişliğindeki kapı boşluğundan ulaşılır. İçerisinde avludan, alt kattan bağımsız olarak direkt üst kata geçişi sağlayan taş merdiven kovası bulunur. Z03 merdiven 93 cm genişliğinde 13 basamaktan oluşan 4.18 m² alan sahip L tipi merdivendir. Rıht yüksekliği ortalama 25 cm basamak genişliği ortalama 23 cm'dir. Basamak taşları bazalt taştan olup yer yer sıvanmış durumdadır (Şekil 4.21 a). Merdivene avludan direkt olarak yarım daire kemerli bir kapıdan girilmektedir ve merdiven girişi moloz ve toprak birikintileriyle dolmuş durumdadır . Z03 merdivenin 4 duvarıda çimento katkılı harç ile sıvanmış ve yer yer çatlamlar, dökülmeler mevcuttur (Şekil 4.21 b).

Kapının kemer taşları üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Merdivenin basamaklarının altı dolu olarak inşa edilmiştir. Merdivenin tavanında özgün 1 adet sal taşı yerinde olup diğerleri yok olmuş ve devamına ise betonarme döşeme yapılmıştır (Şekil 4.21 c).

Şekil 4.21 a) Z03 merdiven girişi b) Z02 merdiven basamakları c) Z03 merdiven tavanı sal taşı

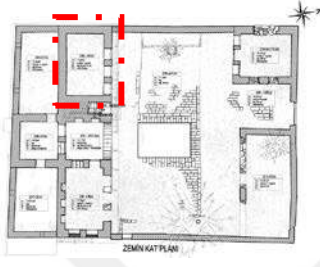
Z04 oda

Ferit Köşkün güney kanadının avluya bakan, kuzeybatıdaki odasıdır (Şekil 4.23). Z04 oda ile eyvan arasında merdiven bölümü bulunduğu için eyvandan girişi yoktur ve avludan doğrudan girişi bulunan bir odadır. Z04 odaya yarım daire kemerli (45 cm yarı çaplı), 91 cm genişliğindeki kapı boşluğundan ulaşılmaktadır. Ortalama 3.16 m eninde ve 5.20 m boyunda ve 17.06 m² alana sahiptir. Ölçü olarak Z02 odaya yakın olsa da simetriği değildir. Z02 odanın kuzey cephesinde 3 adet pencere bulunurken; Z04 odasının kuzey cephesinde 2 adet pencere 1 adet kapı bulunur.

Odanın zemini moloz ve toprak birikintileriyle dolmuş durumdadır. Zemini ortalama +1.28 kotundadır. Özgün zemin döşemesinin olup olmadığı bu yüzden saptanamamıştır. Odanın özgün ahşap kirişlemeli tavanı yok olmuş ve duvarlardaki açığa çıkmış ahşap kirişleme yastıklarının kırık durumda olduğu görülmektedir.

Odanın 4 yüzeyi de çimento katkılı harç ile sıvanmış durumda olup sıvada çatlamlar ve dökülmeler mevcuttur. Kuzey cephesin 94 cm genişliğinde 2 adet penceresi ve 98 cm genişliğinde 1 adet kapısı bulunmaktadır. Pencereleler dıştan 43 cm yarıçapında yarım daire, kapı ise dıştan 45 cm yarıçapında yarım daire kemer ile örülmüştür. Kemerlerin üzerinde cas sıva süsleme bulunmaktadır (Şekil 4.23). Kapının batısındaki pencerenin içi doldurulmuş ve +1,83 m kotundadır. Sıva dökülmeleriyle ahşap lentolar ve ahşap kirişleme yastığı açığa çıkmış durumdadır (Şekil 4.24 a). Duvarlarda

betonarme döşeme kalıntıları mevcuttur. Odanın batı ve doğu yüzeyi sıvanmış durumdadır. Bu yüzeylerde herhangi bir niş veya pencere görülmemekte olup varsa bile doldurulup sıvanmış olduğu düşünülmektedir (Şekil 4.24 b). Odanın güney yüzeyinde 1 baca deliği bulunmakta olup üst katta ve çatıda baca devam etmemektedir. Güney yüzeyinin geri kalan kısımları sıvanmış olup sıvanın üzeri boyanmıştır. Ahşap kirişleme hizasında yoğun taş kayıpları mevcuttur (Şekil 4.24 c).

Şekil 4.22 Z04 oda konumu

Şekil 4.23 Z04 odanın yapıdaki konumu

Şekil 4.24 a) Z04 oda kuzey cephe

b) Z04 oda batı yüzeyi

c) Z04 oda güney yüzeyi

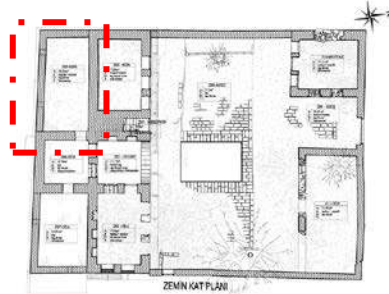
Z05 oda

Ferit Köşkün güney kanadının güneybatı köşesindeki odadır (Şekil 4.25). Ortalama 3.23 m eninde ve 6.86 m boyunda ve 22,10 m² alana sahiptir. Odanın zeminine şap dökülmüş olup üzerinde moloz toprak birinkinti bulunmaktadır. Oda +1.43 kotunda olup eyvandan yaklaşık 80cm yükseltilmiş durumdadır. Özgün döşeme bu yüzden saptanamamıştır. Mevcut haliyle oda yüksekliği 2.95 cm'dir.

Yapıdaki zemin kat duvar kalınlığı ortalama 65 - 70 cm iken Z05 oda batı, Z05 güney, duvarlarında 50-55 cm'dir. Odanın batı yüzeyi sıralı moloz taş ile örülmüş olup duvar köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Odanın batı cephe duvarı odanın kuzey cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyumlayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı batı cephe köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 4.26 b). Batı cephe yüzeyinde

devşirme oluk taşları, duvar taşı olarak kullanılmıştır. Odanın güney yüzeyi sıralı moloz taş ile örülmüş olup taşlar düzensiz, sabit olmayan yüksekliğe sahiptir. Duvar köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Odanın güney cephe duvarı odanın doğu cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı doğu cephe de köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Bu odanın sonradan eklendiği; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve devşirme taş kullanımından anlaşılmaktadır. Güney cephe duvarında ayrıca 32 cm x 42 cm ölçülerinde ve 32 cm x 30 cm ölçülerinde 2 adet tepe penceresi bulunmaktadır (Şekil 4.26 c). Z05 odaya giriş Z06 odadan, odanın doğusunda bulunan 80 cm enindeki kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır, taş lontolarından sadece biri kalmış ve kalan lento düşmek üzeredir (Şekil 4.26 a). Oda sonradan eklendiği için kapı boşluğunun da sonradan açıldığı anlaşılmaktadır.

Odanın kuzey cephesi sıralı moloz taş ile örülüp mevcut durumda sıvanmıştır. Yapılan çimento katkılı sıvanın çoğu dökülmüş durumdadır. Odanın doğu duvarı sıralı moloz taş ile örülmüştür. Sonradan yapılan müdahaleler ile derzler taşların üzerine çıkartılmış neredeyse sıvanmış durumdadır. Odanın özgün tavan döşemesi yok edilmiş ve betonarme döşeme yapılmıştır

Şekil 4.25 Z05 oda konumu

Şekil 4.26 a) Z05 oda girişi

b) Z05 oda batı yüzeyi

c) Z05 oda güney yüzeyi

Z06 oda

Ferit Köşkün güney kanadının, güney cepheye bakan ortadaki odasıdır (Şekil 4.27). Ortalama 3.20 m eninde ve 3.17 m boyunda ve 10.19 m² alana sahiptir. Odanın zeminine şap dökülmüştür. +0.81 kotunda olup eyvandan yaklaşık 40cm yükseltilmiş durumdadır. Özgün döşeme bu yüzden saptanamamıştır. Mevcut haliyle oda yüksekliği 3.32 cm'dir.

Odaya giriş Z02 eyvandan odanın kuzeyinde bulunan 98 cm enindeki, yarım daire kemerli kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Kapı etrafı kesme taş ile örülmüş olup özgün ahşap lentoları kayıp durumdadır. Ayrıca kuzey yüzeyde 1 adet yarım daire kemerli pencere bulunmaktadır (Şekil 4.28). Odanın güney, batı, doğu yüzey duvarları sıralı moloz taş ile örülmüştür. Sonradan yapılan müdahaleler ile derzler taşların üzerine çıkartılmış neredeyse sıvanmış durumdadır. Odanın özgün ahşap kirişlemeleri ve ahşap kaplaması yerindedir. Ahşap kirişler ortalama 13-14 cm çapındadır. Birinci katta döşemenin üzerine beton dökülmüştür. Kaplamaların bazıları kırılmış durumdadır. Zemin kattaki tek özgün ahşap kirişlemenin olduğu odadır.

Şekil 4.27 Z06 oda konumu

Şekil 4.28 a) Z06 oda kuzey cephe girişi b) Z06 oda Güney yüzeyi c) Z06 oda tavanı

Z07 oda

Ferit Köşkün güney kanadının güneydoğu köşesindeki odadır (Şekil 4.29). Ortalama 3.56 m eninde ve 5.37 m boyunda ve 19.09 m² alana sahiptir. Odanın zeminine şap

dökülmüş olup üzerinde moloz toprak birinkinti bulunmaktadır. +0.95 kotunda olup eyvandan yaklaşık 45 cm yükseltilmiş durumdadır. Özgün döşeme bu yüzden saptanamamıştır. Mevcut haliyle oda yüksekliği 3.40 cm'dir.

Yapıdaki güney kanat zemin kat duvar kalınlığı ortalama 65 - 70 cm iken Z07 oda batı, Z07 güney, duvarlarında 50-55 cm'dir. Odanın doğu yüzeyi moloz taş ve kesme taş ile karışık olarak örülmüştür. Bazı bölümlerde derzler üst üste gelmiştir ve taş yükseklikleri birbirini tutmamaktadır. Odanın doğu cephe duvarı odanın kuzey cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı batı cephe köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 4.30 b). Odanın güney yüzeyi moloz taş ve kesme taş ile karışık olarak örülmüştür. Bazı bölümlerde derzler üst üste gelmiştir ve taş yükseklikleri birbirini tutmamaktadır. Odanın güney cephe duvarı odanın batı cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı batı cephe köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Bu odanın sonradan eklendiği; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve devşirme taş kullanımından anlaşılmaktadır. Ayrıca odanın kuzey yüzeyinde 32 cm x 50 cm ölçülerinde 1 adet tepe penceresi bulunmaktadır (Şekil 4.30 c). Z07 odaya giriş Z06 odadan, odanın batısında bulunan 80 cm enindeki kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Kapı boşluğu duvarın ortalarına yakın bir konumdadır. Kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır, taş lantoları kayıp durumdadır (Şekil 4.30 a). Oda sonradan eklendiği için kapı boşluğunun da sonradan açıldığı anlaşılmaktadır.

Odanın batı ve kuzey duvarı sıralı moloz taş ile örülmüştür. Sonradan yapılan müdahaleler ile derzler taşların üzerine çıkartılmış neredeyse sıvanmış durumdadır. Odanın özgün tavan döşemesi yok edilmiş ve betonarme döşeme yapılmıştır.

Şekil 4.29 Z07 oda konumu

Şekil 4.30 a) Z07 oda girişi

b) Z07 oda doğu yüzeyi

c) Z07 oda güney yüzeyi

Z09 giriş

Ferit Köşkün kuzey kanadının ortasında bulunmaktadır (Şekil 4.31). Ortalama 4.23 m eninde ve 3.72 m boyunda ve 16.05 m² alana sahiptir. Kuzeyinde 200 cm genişliğinde yapının ana girişi bulunmaktadır.

Kapı etrafı ve dişler tek parça kesme taş ile örülmüştür. Kapı üzerinde betonarme lento bulunmaktadır. Tavanı betonarme döşemedir (Şekil 4.32). Zemininde moloz toprak birikintisi bulunmaktadır. Yer yer özgün zemin bazalt taşları ortaya çıkmış durumdadır. Kuzey, doğu, batı yüzeyleri sıralı moloz taş ile örülmüştür olup üzerine betonarme kiriş yapılmıştır (Şekil 4.33).

Şekil 4.31 Z09 giriş konumu

Şekil 4.32 Z09 giriş avludan görünüş

Şekil 4.33 Z09 giriş kuzey yüzeyi

Z10 mutfak

Ferit Köşkün kuzey kanadının avluya bakan batıdaki odasıdır (Şekil 4.35). Ortalama 4.33 m eninde ve 3.58 m boyunda ve 15.52 m² alana sahiptir. Z10 mutfığa direkt avludan girilir. Yıkılmış cephelerin taşları zemine dolmuştur. Odanın zemini moloz toprak birikinti ile dolmuş durumdadır. Ortalama -0.02 kotunda olup özgün döşemesinin var olup olmadığı saptanamamıştır. Mevcut haliyle oda yüksekliği 3.27 cm'dir.

Odanın güney cephesinin duvar kalınlığı 57 cm'dir. Güney cephede 85 cm genişliğinde 197 cm yüksekliğinde 43 cm yarıçaplı tonoz kemerli 2 adet pencere bulunmaktadır. Batıdaki pencerenin kemer taşları yerinden oynamış durumdadır. doğudaki pencerenin taban taşlarından biri yok olmuş durumdadır. Cephede ayrıca 91 cm genişliğinde 220 m yüksekliğinde 45 cm yarıçaplı yarım daire kemerli bir kapı bulunmaktadır. Kapı eşiği toprak altında kalmış durumdadır (Şekil 4.35). Odanın batı duvarı 65cm kalınlığında olup ağır hasar almış bir kısmı çökmüş durumdadır. Mevcut duvardan kalanlar incelendiğinde ocak kısmının kemer üzengi taşının yerinde olduğu gözükmemektedir (Şekil 4.36 a). Bu kısmın üzerinde tuğla bir baca bulunmaktadır fakat çimento ile sıvanmış durumdadır.

Odanın doğu duvarı 60 cm kalınlığında olup cephe taşlarının bir kısmı düşmüştür. Özgününde Duvarda 2 adet niş olup üzerlerinde ahşap lento bulunmaktadır fakat sağdaki nişin lentosu ve üzerindeki taşlar düşmüş durumdadır (Şekil 4.36 b). Odanın 4 duvar yüzeyi de çimento katkılı sıva ile sıvanmıştır. Sıvanın üzeri boyanmış ve sıvada şişme ve çatlamlar mevcuttur. Odanın özgün tavan döşemesi yok edilmiş yerine betonarme döşeme yapılmıştır.

Şekil 4.34 Z10 mutfak konumu

Şekil 4.35 Z10 mutfak odasının yapıdaki konumu

Şekil 4.36 a) Z10 mutfak batı yüzeyi

b) Z10 mutfak oda doğu yüzeyi

Z11 oda (müştemilat)

Ferit Köşkün kuzey kanadının avluya bakan doğudaki odasıdır (Şekil 4.38). Ortalama 3.74 m eninde ve 8.61 m boyunda olup 32.39 m² alana sahiptir. Yapıda yaşayanlar

tarafından odanın bir zamanlar müstemilat olarak kullanıldığı söylenmektedir. Z11 odaya direkt avludan girilir. Yıkılmış cephesinin taşlarından bazıları oda zemine ve avluya dolmuştur. Oda'nın zemini moloz toprak birikinti ile dolmuş durumdadır. Ortalama -0,20 kotunda olup özgün döşemesinin var olup olmadığı saptanamamıştır. Kuzey duvarındaki betonarme kalıntısı ve avluya düşmüş olan betonarme giriş ve döşeme kalıntısından anlaşılaacağı üzere; odanın tavan döşemesi yok edilip betonarme döşeme yapılmış daha sonra betonarme döşeme çökmüştür.

Oda'nın güney cephe duvarı nerdeyse tamamen çökmüş durumdadır. Cephe duvar kalıntısı 50 cm kalınlığındadır. Duvar kalıntısında 1 adet kapı boşluğu izi bulunmaktadır (Şekil 4.38). Oda'nın kuzey yüzeyi sıralı moloz taş ile örülmüş olup duvarda açılmalar, ayrılmalar mevcuttur. Ayrıca bu duvar boyu boyunca ekseninden kaymış durumdadır (Şekil 4.39 a). Oda'nın batı yüzeyi kabayonu taş ile örülmüş olup 51 cm kalınlığındadır. Duvar köşe birleşimleri incelendiğinde kenetsiz örüldüğü görülmektedir. Oda'nın doğu yüzeyi sıralı moloz taş ile örülmüş olup duvarda; güney cepheden gelen köşe birleşime ait iz ve kenet taşları bulunmamaktadır (Şekil 4.39 b). Duvar 42 cm duvar kalınlığına sahiptir. Bu duvar avlu doğu duvarı ile birlikte yekpare ekseninden kaymış durumdadır.

Şekil 4.37 Z11 oda konumu

Şekil 4.38 Z11 odanın yapıdaki konumu

Şekil 4.39 a) Z11 oda kuzey yüzeyi

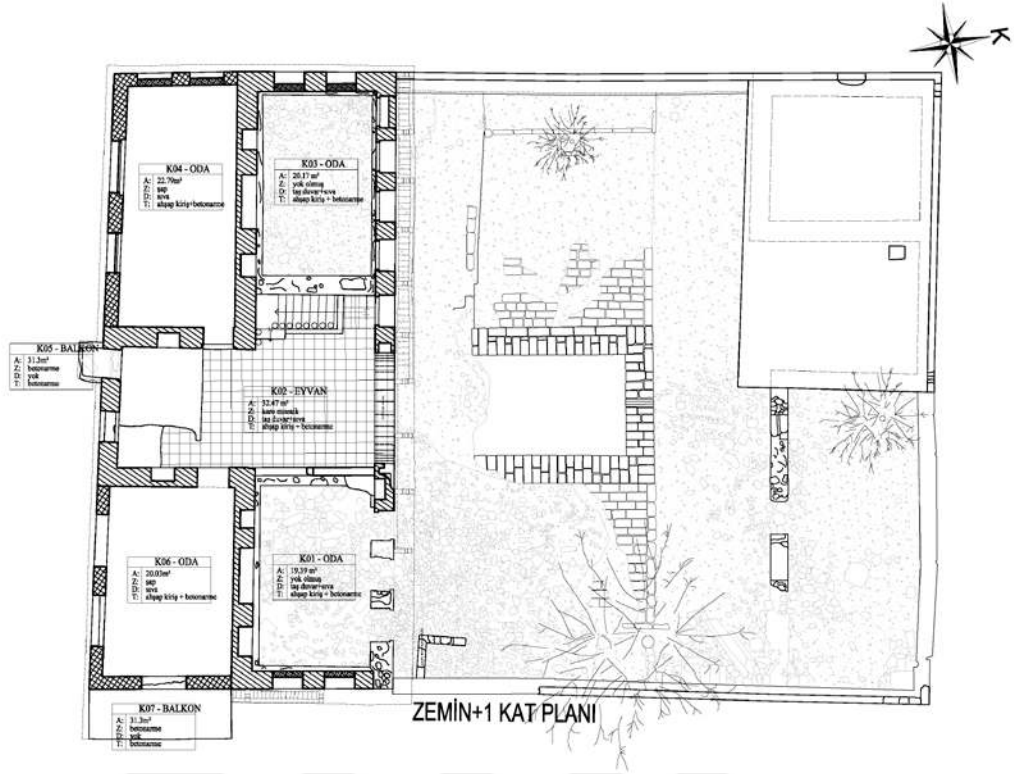
b) Z11 oda batı yüzeyi

4.3.2.2 Birinci kat planı

Yapının birinci kat planı batıda ortalama 8.13 m, güneyde ortalama 17.76 m ölçülerinde olmak üzere dikdörtgene yakın bir plan formunda olup 150.06 m² alana sahiptir. Birinci kat planı 4 adet oda, 1 adet eyvan ve 2 adet betonarme balkondan oluşmaktadır. Eyvan zemin katta olduğu gibi kanadın orta aksında bulunup mekanlar eyvan etrafına dizilmiştir.

Güney kanadının birinci katı bulunmakta olup kuzey kanadının birinci katı bulunmamaktadır. Birinci kattaki mekanlar kuzeye yönlendirilmiştir. Tavanda bulunan bağdadi duvar izlerinden anlaşılabileceği üzere özgününde mekanlar bağdadi duvar ile ayrılmış olup, mekanlar arası geçişlerinin bağdadi duvar üzerindeki kapılardan sağlanıldığı düşünülmektedir. Günümüzde ise mekanlar arası duvarlar yok edilmiş bims duvar kullanılmıştır. K01, K03, K04, K06 odalarına ve K05 balkona K02 eyvandan geçilerek gidilmektedir. K07 balkona geçiş bulunmamaktadır. Zemin kata iniş bağımsız bir mekân olan ve Z03 merdivenden sağlanmaktadır.

Birinci kat planında duvar kalınlığı zemin kata göre azalmaktadır. Bu kattaki duvar kalınlığı K01 oda, K02 eyvan, K03 oda, K04 oda, K06 oda etrafında ortalama 50 - 60 cm olmakla beraber; sadece K04 batı, K04 güney, K06 doğu, K06 güney duvarlarında ortalama 35 - 40 cm'dir (Şekil 4.19). Ayrıca K04 batı, K04 güney, K06 doğu, K06 güney duvarları tuğla ile örülmüş olup hem iç cephe de hem de dış cephe de üzeri sıvanmıştır. Birinci katın güneybatı ve güneydoğu'sunda bulunan odaların (K04 oda, K06 oda) sonradan eklendiği; duvar kalınlığı, farklı malzeme ile örüm, kenetsiz örgü birleşimlerinden anlaşılmaktadır. Bu katın büyük kısmı ayakta olsa da kuzeydoğusunda bulunan odanın (K01 oda) kuzey duvarı yıkılmış durumdadır.

Şekil 4.40 Ferit Köşk birinci kat planı rölöve çizimi

K02 eyvan

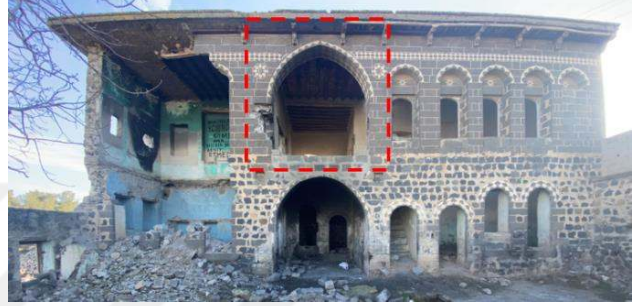
Ferit Köşkün güney kanadının birinci kat orta aksındaki mekan olup, odalar eyvan etrafına dizilmiştir. Zemin kattaki eyvan ile aynı konumdadır. Ortalama 3.86 m eninde ve 7.95 m boyunda olup 32.47 m² alana sahiptir. Tavanındaki bağdadi duvar izinden anlaşılacağı üzere özgününde ortada bölücü bağdadi duvar bulunup iki farklı mekandan oluşmaktadır fakat günümüzde duvar yok edilmiş durumdadır. Zeminine betonarme döşeme yapılıp üzerine şap dökülmüş ve karo mozaik döşenmiştir. Bu nedenle özgün zemin döşemesi saptanamamıştır. K02 eyvan zemini +4.42 kotundan olup tavan yüksekliği 3.80 m'dir. Özgün ahşap kirişlemeler ve ahşap kaplama yerinde olup üzerine betonarme döşeme yapılmıştır.

Odalara (K01, K03 K04,K05, K06) giriş K02 eyvandan sağlanmaktadır. K02 birinci kat eyvan kemeri çift merkezli sivri kemerdir (Şekil 4.42). Eyvan kemeri 3.19 m genişliğinde, 1.73 m yüksekliğinde ve 57 cm kalınlığındadır. Eyvan kemerinin iç yüzünde cas sıva bulunmaktadır. K02 eyvan kemerinin doğu ayağında bulunan nişin taşlarından yarısı çökmüş durumdadır. Hem kanadın kuzey cephesinde hem de eyvan doğu yüzünde nişin taş kayıpları gözükmemektedir (Şekil 4.43 a). Eyvanın doğu

yüzeyinde; K01 oda geçişin sağlandığı 152 cm genişliğinde 203 cm yüksekliğinde kapı boşluğu, K06 odaya geçişin sağlandığı 90 cm genişliğinde 210 cm yüksekliğinde kapı boşluğu ve 1 adet 68 cm eninde 120 cm yüksekliğinde baca bulunmaktadır. Baca çatıya kadar çıkmaktadır (Şekil 4.43 a). Eyvan güney yüzeyinde 86 cm genişliğinde 180 cm yüksekliğinde bir kapı ve 90 cm genişliğinde 150 cm yüksekliğinde pencere boşluğu bulunmaktadır (Şekil 4.43 b). K02 eyvanın 4 yüzeyinde de çimento katkılı harç ile sıvanmış durumda olup sıvada çatlamlar ve dökülmeler mevcuttur.

Şekil 4.41 K02 eyvan konumu

Şekil 4.42 K02 eyvan yapıdaki konumu

Şekil 4.43 a) K02 eyvan doğu yüzeyi

b) K02 eyvan güney yüzeyi

K01 oda

Ferit Köşkün güney kanadının birinci kat kuzeydoğusundaki odasıdır (Şekil 4.44). Ortalama 3,47 m eninde ve 5,65 m boyunda olup 19.39 m² alana sahiptir.

K01 odaya giriş K02 eyvandan, odanın batısında bulunan 167 cm genişliğindeki boşluktan yapılmaktadır. Odanın özgün batı cephe duvarı yok edilmiş; yerine tavanda bulunan ahşap kiriş seviyesine kadar 20 cm kalınlığında bims duvar örülmüştür. Odanın kuzey cephesi yıkılmış durumdadır. Kuzey cephe duvarından geriye ilk penceresinin köşesi ve bu pencerenin kemer taşlarından yarısı kalmış durumdadır. Yıkılan cephe duvarıyla beraber doğu cephedeki köşe birleşimi de yok olmuş

durumdadır. Yıkılmış cephenin taşları ve moloz yığıntıları zemin kattaki odaya düşmüş durumdadır. Odanın güney yüzeyinde 87 cm x 151 cm ve 54 cm x 88 cm ölçülerinde 2 adet niş ve 162 cm x 235 cm ölçülerinde 1 adet yüklük bulunmaktadır. Güney yüzeyi çimento katkılı harç ile sıvanmış durumda olup sıvada çatlamlar ve dökülmeler mevcuttur. Yüklük üzerindeki sıvalar döküldüğünden ahşap lento açığa çıkmıştır (Şekil 4.45). Odanın doğu yüzeyinde 2 adet bims ile kapatılmış pencere bulunmaktadır. Doğu yüzeyi de çimento katkılı harç ile sıvanmış durumdadır. Odada ateş yakıldığı için sıva üzerinde yoğun is mevcuttur (Şekil 4.46). K01 odanın özgün zemin döşemesi yok edilmiş, yerine betonarme döşeme yapılmış ve yapılan betonarme döşeme de çökmüştür. Odanın özgün ahşap kirişlemeli tavanı kısmen yok olmuş ve betonarme döşeme yapılmıştır (Şekil 4.45). Özgün ahşap bingi ve taş bingilerin bazıları yok olmuş durumdadır.

Şekil 4.44 K01 oda konumu

Şekil 4.45 K01 oda güney yüzeyi

Şekil 4.46 K01 oda doğu yüzeyi

K03 oda

Ferit Köşkün güney kanadının birinci kat kuzeybatıdaki odasıdır. Ortalama 3.44 m eninde ve 5.87 m boyunda ve 20.17 m² alana sahiptir.

K03 odaya giriş K02 eyvanın doğusundan, Z03 merdivenin tavan döşemesi üzerinden yapılmaktadır. Doğu yüzeyinde bulunduğu düşünülen bağdadi duvarı yok edilmiştir ve günümüzde duvarsız durumdadır. Odanın kuzey yüzeyinde; doğu bağdadi duvarının bağlantısı için metal kenet mevcuttur (Şekil 4.48, Şekil 4.49). Kuzey yüzeyinde 4 adet 92 cm genişliğinde, 170 cm yüksekliğinde basık kemerli pencere bulunmaktadır. En batıdaki pencerenin içi kesme taş ile kapatılıp nişe çevrilmiştir. Odanın güney yüzeyinde 66 cm x 110 cm ve 55 cm x 118 cm ölçülerinde 2 adet niş ve 155 cm x 200 cm ölçülerinde 1 adet yüklük bulunmaktadır. Diyarbakır evlerinde bu nişler simetrik ve aynı ölçüde iken burda farklı ölçülerde kullanılmıştır veya içi

doldurulmuştur. Soldaki niş üzerindeki sıvalar döküldüğünden ahşap lento açığa çıkmıştır (Şekil 4.50). Odanın doğu cephesinde 2 adet bims ile kapatılmış pencere bulunmaktadır. Odanın 3 yüzeyi de sıvanmış durumdadır. K03 odanın özgün zemin döşemesi yok edilmiş, yerine betonarme döşeme yapılmış ve yapılan betonarme döşeme de çökmüştür. Odanın özgün ahşap kirişlemeli tavanı yerinde olup üzerine betonarme döşeme yapılmıştır.

Şekil 4.47 K03 oda konumu

Şekil 4.48 K03 kuzey yüzeyi

Şekil 4.49 K03 oda kenet izleri

Şekil 4.50 K03 oda güney yüzeyi

K04 oda

Ferit Köşkün güney kanadının birinci kat güneybatısındaki odasıdır (Şekil 4.51). Ortalama 3.23 m eninde ve 6.86 m boyunda olup 22.79 m² alana sahiptir. Odanın zeminine betonarme döşeme yapılmış üzerine şap dökülmüş durumdadır. +4.45 kotunda olup mevcut haliyle oda yüksekliği 380 cm'dir.

K04 odaya giriş K02 eyvandan, odanın doğusunda bulunan 86 cm enindeki kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır. Kapı üstündeki lentolar yok olmuş ve üzerindeki duvarın bir kısım yıkılmış durumdadır (Şekil 4.52). Birinci kat planında ortalama duvar kalınlığı 50 - 60 cm iken K04 oda batı, K04 güney duvarlarında ortalama 35 - 40 cm olup tuğla ile örülmüştür. Odanın batı duvarı kuzey duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz

örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı batı cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Bu odanın sonradan eklendiği; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve farklı malzeme ile örümden anlaşılmaktadır. K04 Oda'nın batı yüzeyinde 2 adet pencere boşluğu olup bims ile doldurup yüzey sıvanmıştır. Batı duvarı odanın kuzey duvarından ayrılmaya başlamış durumdadır (Şekil 4.53). Oda'nın güney cephe duvarında 2 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Özgün ahşap pencere kasaları yok edilmiş yerine pvc pencere takılmıştır. Takılan pvc pencereden de sadece kasa kısmı mevcuttur. Oda'nın güney duvarı doğu duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır (Şekil 4.54). Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı güney cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Oda'nın 4 yüzeyi de çimento katkılı sıva ile sıvanmış ve sıvada çatlama ve kısmi dökülmeler mevcuttur. Oda'nın özgün ahşap kirişlemeli tavanı yerinde olup üzerine betonarme döşeme yapılmıştır.

Şekil 4.51 K04 oda konumu

Şekil 4.52 K04 oda girişi

Şekil 4.53 K04 oda batı yüzeyi

Şekil 4.54 K04 oda güney yüzeyi

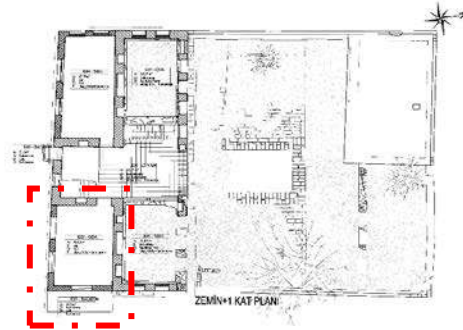
K06 oda

Ferit Köşkün güney kanadının birinci kat güneydoğusundaki odadır (Şekil 4.55). Ortalama 3.67 m eninde ve 5.46 m boyunda olup 20.03 m² alana sahiptir. Oda'nın

zeminine betonarme döşeme yapıp üzerine şap dökülmüş durumdadır. Mevcut haliyle +4.50 kotunda olup oda yüksekliği 375 cm'dir.

K06 odaya giriş K02 eyvandan, odanın doğusunda bulunan 93 cm enindeki kapı boşluğundan sağlanmaktadır. Kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır. Kapı üstündeki lentolar yok olmuş ve üzerindeki duvarın bir kısım yıkılmış durumdadır (Şekil 4.56). Birinci kat planında ortalama duvar kalınlığı 50 - 60 cm iken K06 doğu, K06 güney duvarlarında ortalama 35 - 40 cm olup tuğla ile örülmüştür. Odanın doğu duvarı kuzey duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı doğu cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Bu odanın sonradan eklendiği; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve farklı malzeme ile örümden anlaşılmaktadır. K04 odanın doğu yüzeyinde 1 adet pencere boşluğu bulunmaktadır ve doğu yüzey sıvanmıştır. Odada ateş yakıldığı için sıva üzerinde islenme mevcuttur. (Şekil 4.57).

Odanın güney yüzeyinde 2 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. Özgün ahşap pencere kasaları yok edilmiştir (Şekil 4.58). Odanın güney duvarı batı duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı güney cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Odanın 4 yüzeyi de çimento katkılı sıva ile sıvanmış ve sıvada çatlama ve kısmi dökülmeler mevcuttur. Odanın özgün ahşap kirişlemeli tavanı yerinde olup üzerine betonarme döşeme yapılmıştır.

Şekil 4.55 K04 oda konumu

Şekil 4.56 K06 oda girişi

Şekil 4.57 K06 oda doğu yüzeyi

Şekil 4.58 K06 oda güney yüzeyi

K05 balkon – K07 balkon

İki balkonda betonarme olup altında herhangi bir özgün taş bingi kalıntısı bulunmamaktadır. K05 balkona eyvandan girilmektedir. K07 balkona herhangi bir giriş bulunmamaktadır.

4.3.3 Cephe özellikleri

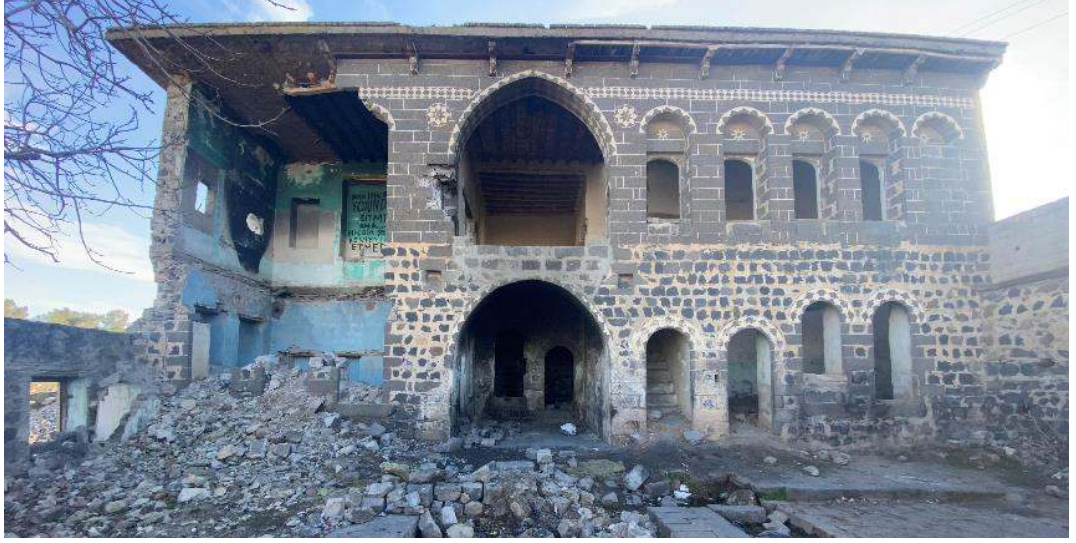
4.3.3.1 Kuzey cephesi (Güney kanadı)

Ferit Köşkün en özen gösterilmiş ve süslemesi en bol cephesidir. Yoğun cas sıva kullanılmıştır. Cephe yüzeyi ortalama 17,77 m genişliğinde 8,48 m yüksekliğindedir. Yapıda en çok pencerenin bulunduğu cephedir. Mekan pencereleri ve eyvanlar Diyarbakır için hakim rüzgar yönü olan kuzeye yönlendirilmiştir. Cephenin orta kısmı ve sağ kısmı ayakta olsa da sol kısmı yoğun hasar alıp çökmüş durumdadır. Zemin kat sıralı moloz taş ile örülmüş olup birinci kat ise kesme taş ile örülmüştür. Zemin katta bilinçsizce çimento esaslı harç ile derzlemeler yapılmıştır. Derzler taş yüzeyinin bir kısmını kaplayacak şekilde taşırılarak yapılmıştır.

Cephenin orta aksında zemin kat ve birinci kat eyvanı yer almaktadır. Zemin kat eyvanı 315 cm genişliğinde olup 334 cm yüksekliğindedir. Zemin kat eyvan kemeri yarım daire kemer gibi gözüktüğü de çok basık bir sivri kemerdur. Eyvan kemeri 315 cm genişliğinde, 157 cm yüksekliğinde olup yarıçapı 185 cm'dir. Eyvan kemeri; doğusundaki odanın yıkılmış olması, bakımsızlık, bilinçsiz müdahaleler ile zarar görmüştür. Kemer kilit taşının doğusundaki ilk 4 kemer taşında ufak çapta yerinden oynamalar oluşmuştur. Kemerin kuzey yüzeyi ve iç yüzeyi üzerinde cas sıva ile bezeme mevcuttur. Birinci kat eyvanı 315 cm genişliğinde olup 359 cm

yüksekliğindedir. Birinci kat eyvan kemeri 2 merkezli sivri kemerdir. Eyvan kemeri 315 genişliğinde 173 cm yüksekliğinde olup yarıçapı 189 cm ve 200 cm'dir. Kemerin kuzey yüzeyi ve iç yüzeyi üzerinde cas sıva ile bezeme mevcuttur.

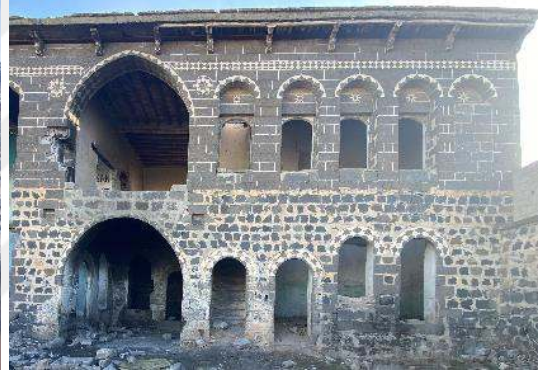
Eyvanın sağında ve solunda çoğunlukla mekan pencereleri bulunmaktadır. Eyvanın sol kısmındaki mekanların kuzey cephesi çökmüştür. Sol kısımda zemin katta pencere ayakları, birinci katta ise ilk pencerenin dışı ve kemerinin yarısı kalmıştır. Eyvanın sağ kısmında ise zemin katta ilk 2 boşluk kapı olarak kullanılmaktadır. Birinci boşluk birinci kata çıkmak için kullanılan merdivenin kapı boşluğu olup; 91 cm genişliğinde 213 cm yüksekliğinde 45 cm yarıçaplı yarım daire kemerlidir. Kemer üzerinde cas sıva bulunmaktadır. İkinci boşluk ise Z04 oda giriş kapısı olup ölçüleri merdiven kapı boşluğu ile aynıdır. Kemer üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Zemin kat en sağ kısımda bulunan 2 boşluk pencere boşluğudur. 87 cm genişliğinde 208 cm yüksekliğinde olup yarıçapı 43 olan yarım daire kemerlidir. İlk pencerenin içi kısmen doldurulmuştur. Pencere kemerleri üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Cephenin Sağ kısmında birinci katta 5 adet pencere boşluğu bulunmaktadır. En sağda bulunan pencerenin içi lento seviyesine kadar doldurulmuştur. Pencereler dıştan; 91 cm genişliğinde 254 cm yüksekliğinde olup yarıçapı 46cm olan yarım daire kemerlidir. Kemerler üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Dış cephede pencere lento taşlarının üzerinde cas sıvadan yapılmış 8 uçlu yıldız şeklinde rozet bulunmaktadır. Birinci kat eyvanın sağında ve solunda daire içerisinde ay yıldız ve onu çevreleyen baklava dilimleri şeklinde cas sıva bulunmaktadır. Birinci kat pencerelerinin 2 sıra üzerinde cephe boyunca devam eden bant şeklinde cas sıva süsleme mevcuttur. Bu cas sıva süslemenin 2 sıra üzerinde taş bingiler başlamaktadır. Taş bingiler sağ bölümde yerinde iken sol bölümde yok olmuştur. Taş bingilerin üzerinde ahşap bingiler bulunmaktadır. Ahşap bingiler sağ bölümde eyvan kemerine kadar yerinde olup sol bölümde yok olmuş durumdadır. Ahşap bingilerin üzerinde başlangıç ve sonunda boylu boyunca devam edecek şekilde ahşap hatıl bulunmaktadır. Ahşap hatıllar üzerinde ahşap kaplama tahtası bulunmaktadır. Bununda üzerine betonarme döşeme yapılmıştır.

Şekil 4.59 Kuzey cephesi (güney kanadı)

Şekil 4.60 Kuzey cephesi (güney kanadı)

Şekil 4.61 Kuzey cephesi (güney kanadı)

4.3.3.2 Yapı kuzey cephesi (kuzey kanadı)

Kuzey cephe 18.22 m uzunluğunda olup Z10 mutfak ve Z11 müştemilatın kuzey cephelerinden oluşmaktadır. Diyarbakır geleneksel yapım tekniği olan cephe köşelerinin şakülünde olması ve diğer duvarların daha kolay örülmesi için kesme taş ile örülmüştür. Kuzey cephe duvarının tamamı sıralı moloz taş ile örülmüştür. Duvarda diğer cephelerde olduğu gibi soğuk derz bulunmaması, derz hizalarının tutması, kullanılan taş stiline cephe boyunca aynı olması nedeniyle bu kısımların aynı dönemde inşa edildiği düşünülmektedir. Cephede yapıya ana girişi sağlayan 200 cm genişliğinde 210 cm yüksekliğinde kapı boşluğu bulunmaktadır. Kapı üzerinde betonarme lento bulunmakta ve kapı etrafındaki kasanın oturacağı dişler tek parça kesme taştan yapılmıştır. Duvara çimentolu müdahaleler yapılmış, derzler taş yüzeyinden taşırılmıştır. Duvarın sağ kısmının üzerine 20 cm'lik bims duvar örülmüştür. Duvarın sol kısmında ağır hasarlar mevcuttur. Z11 müştemilat kuzey

cephesi ekseninde kaymış, duvarda cephesel ayrılmalar oluşmuştur. Duvarın üst kısmında betonarme döşeme kalıntıları bulunmaktadır (Şekil 4.62, Şekil 63, Şekil 64).

Şekil 4.62 Yapı kuzey cephesi

Şekil 4.63 Yapı kuzey cephesi

Şekil 4.64 Yapı kuzey cephesi hasarları

4.3.3.3 Batı cephesi

Ferit Köşkün batı cephe 23.85 m uzunluğunda olup kuzey kanadı, güney kanadı ve avlu duvarından oluşmaktadır. Cephedeki duvar birleşimlerinde derzlerin boylu boyunca üst üste gelmesi, kesme taş ile örülmüş köşelerin olması, duvar taşlarındaki farklı ölçülerdeki örümler yapıya farklı dönemlerde eklemeler olduğunu göstermektedir (Şekil 4.65).

Güney kanadının ortasında zeminden çatıya kadar boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. Kanadın sağ kısmı yapıya sonradan eklenmiştir. Sol kısmın zemin katı sıralı moloz taş ile örülmüştür sıvanmamıştır. Üst katı ise sıralı moloz taş ile örülüp sıvanmıştır. Birinci katta 2 adet 85 cm x 170 cm ölçülerinde pencere bulunmakta olup bims ile kapatılmış durumdadır. Pencere üzerine betonarme lento yapılmıştır.

Güney kanadına; sağda kalan kısım sonradan eklenmiştir. Zemin katta kalan kısmı kesme taş örülmüş olsada devşirme oluk taşları getirilip duvar taşı olarak kullanılmıştır bu da sonradan eklendiğini göstermektedir. Birinci katta ise tuğla ile örülüp sıvanmıştır. Soğuk derzlerden sonra eklendiği belli olmaktadır. Özgün taş bingiler ve ahşap bingiler yok edilmiş olup betonarme saçak yapılmıştır.

Avlu duvarının kuzey ve güney kanat ile birleşim noktaları kenetli olarak örülmemiştir. Bu da yapıya sonradan eklendiğini göstermektedir. Benzer köşk yapıları incelendiğinde köşlerde avlu duvarının bulunmadığı görülmektedir. Yapı direkt olarak doğayla iç içedir. Avlu duvarının üstüne beton harpuşa yapıp 20 cm'lik bims duvar örülmüştür.

Kuzey kanadı ise sıralı moloz taş ile örülmüş ve sıvanmamıştır. Bu kısma dikkatli bakılınca özgün baca ocak kısmının olduğu görülmektedir. Baca kısmına alttan bakılınca tuğlaları ve baca boşluğu gözükmemektedir. Bacanın etrafı sıvanmış ve 2 yanına 20 cm'lik bims duvar örülmüştür.

Şekil 4.65 Yapı batı cephesi

Şekil 4.66 Batı cephe güney kanadı

Şekil 4.67 Batı cephe kuzey kanadı

4.3.3.4 Doğu cephesi

Doğu cephesi 24.21 m uzunluğunda olup kuzey kanadı, güney kanadı ve avlu duvarından oluşmaktadır. Duvardaki soğuk derzler, kesme taş ile örülmüş köşeler, duvar taşlarındaki farklı ölçülerdeki örümler yapıya farklı dönemlerde eklemeler olduğunu göstermektedir. Güney kanadı yapının birinci dönem yapılan özgün kısmıdır. Batı cephesinin aksine bu cephede kuzey kanat ile avlu duvarı aynı tip örgüde örülmüş aralarında derzlerin üst üste gelme durumu bulunmamaktadır; bu kısımların aynı dönemde inşa edildiğini göstermektedir. Güney kanadının zemin katı sıralı moloz taş ile örülmüştür sıvanmamıştır. Üst katı ise sıralı moloz taş ile örülüp sıvanmıştır. Zemin katta 86 cm x 210 cm ölçülerinde yarım daire kemerli 2 adet pencere bulunmaktadır. Pencere kemerleri cas sıva ile sıvanmış ve içleri kesme taş ile kapatılmış durumdadır. Zemin katta dışarı açılan pencereler Diyarbakır evlerinde görülmeyen, Diyarbakır köşklerine özgü bir özelliktir. Birinci katta 2 adet 91 cm x 172 cm ölçülerinde bims ile kapatılmış pencere bulunmaktadır. Güney kanadına solda kalan kısmının yapıya sonradan eklenmiştir. 50 cm eninde 55 cm yüksekliğinde 1 adet tepe penceresi bulunmaktadır. Zemin katta kalan kısmı kesme taş örülmüş derz hizaları ana kısım ile uymamaktadır bu da sonradan eklendiğini göstermektedir. Birinci katta ise tuğla ile örülüp sıvanmıştır. Betonarme balkon eklenmiştir. Soğuk derzlerden sonra eklendiği belli olmaktadır. Duvarda yer yer boyalar mevcuttur. Sağlam kalmış bir kaç özgün ahşap bingi gözükmemektedir.

Avlu duvarı ile güney kanadı duvarlar kenetli olarak örülmediğinden bu kısımların farklı dönemde eklendiği ortaya çıkmaktadır. Avlu duvarında 75 cm x 210 cm ölçülerinde bir adet kapı bulunmaktadır. Kapı köşeleri kesme taş ile örülmüş olup kesme taş lentosu bulunmaktadır. Zemindeki sorunlar, yapı kanatları ile kenetsiz örülme, ağaç dallarının yükünü duvara vermesi vb. nedenlerden dolayı avlu duvarı ve kuzey kanat duvarı ekseninde doğuya doğru kaymış durumdadır. Avlu zemin seviyesi hizasından betonarme kiriş yapılmıştır. Avlu duvarının üzerine 20 cm'lik bims duvar örülmüştür. Duvar yüzeyinde ateş yanığından kaynaklı is lekeleri mevcuttur.

Şekil 4.68 Yapı doğu cephesi

Şekil 4.69 Doğu cephe güney kütlesi

Şekil 4.70 Batı cephe kuzey kütlesi

4.3.3.5 Güney cephesi

Güney cephe 17.79 m uzunluğunda olup sol köşesi 5.93 m, sağ köşesi 8.56 m'dir. Yapının kurulduğu arsanın eğimini en net gösteren cephedir. Cephenin orta kısmı birinci dönem yapılan özgün kısımdır. Duvardaki soğuk derzler, kesme taş ile örülmüş köşeler, duvar taşlarındaki farklı ölçülerdeki örümler yapıya farklı dönemlerde eklemeler olduğunu göstermektedir. Orta kısımdaki özgün duvar zemin katta sıralı moloz taş duvar olarak örülmüş sıvanmamıştır, Birinci katta ise sıralı moloz taş duvar olarak örülüp sıvanmıştır fakat zamanla sıva kısmı olarak dökülmüştür. Birinci katta 86 cm genişliğinde 180 cm yüksekliğinde bir kapı boşluğu ve 90 cm genişliğinde 150 cm yüksekliğinde pencere boşluğu açılmıştır. Açılan kapı hizasından betonarme balkon yapılmıştır. Kapı boşluğunun etrafı tuğla ile örülü iken, pencere boşluğunun etrafı bazalt taş ile örülüdür. Pencerenin ve kapının lentoları betonarmedir. Birinci kat döşeme hizasında bazalt taş çörten bulunmaktadır. Çörten hizası boyunda derz boşalması mevcuttur. Yapının özgün ahşap bingileri ve taş bingileri yok edilmiş

betonarme saçak yapılmıştır. Çatı kısmında özgün bazalt taş çörten bulunmaktadır (Şekil 4.71).

Güney Cephenin sol kısmı (Z05 güney, K04 güney) yapıya sonradan eklenmiştir. Orta kısım ile derz hizaları, taş örüm şekilleri, duvar kalınlığı uymamaktadır. Zemin katta bulunan kısmı kesme taş ile örülmüş olup 32 cm x 42 cm ölçülerinde ve 32 cm x 30 cm ölçülerinde 2 adet tepe penceresi bulunmaktadır. Birinci kat ise tuğla ile örülmüştür. 150 cm x 138 cm ölçülerinde ve 116 cm x 138 cm ölçülerinde 2 adet pencere boşluğu açılmıştır. Bu boşluklara pvc pencere yapılmış ve sadece kasası mevcuttur. Birinci katta yer yer sıva dökülmesi mevcut olup pencere kenarlarına çimento sıva sürülmüştür.

Güney cephenin sağ kısmı (Z07 güney, K06 güney) yapıya sonradan eklenmiştir. Orta kısım ile derz hizaları, taş örüm şekilleri, duvar kalınlığı uymamaktadır. Zemin katta bulunan kısmı kesme taş ile örülmüş olup 32 cm x 50 cm ölçülerinde 1 adet tepe penceresi bulunmaktadır. Zemin kat duvarında kısmi olarak boya kalıntıları vardır. Birinci kat ise tuğla ile örülmüştür. 150 cm x 150 cm ölçülerinde 2 adet pencere boşluğu açılmıştır. Birinci katta yer yer sıva dökülmesi mevcuttur.

Şekil 4.71 Yapı güney cephesi

Şekil 4.72 Yapı güney cephesi orta kısım

Şekil 4.73 Yapı kuzey cephesi sağ kısım

4.3.4 Yapım sistemi ve kullanılan malzemeler

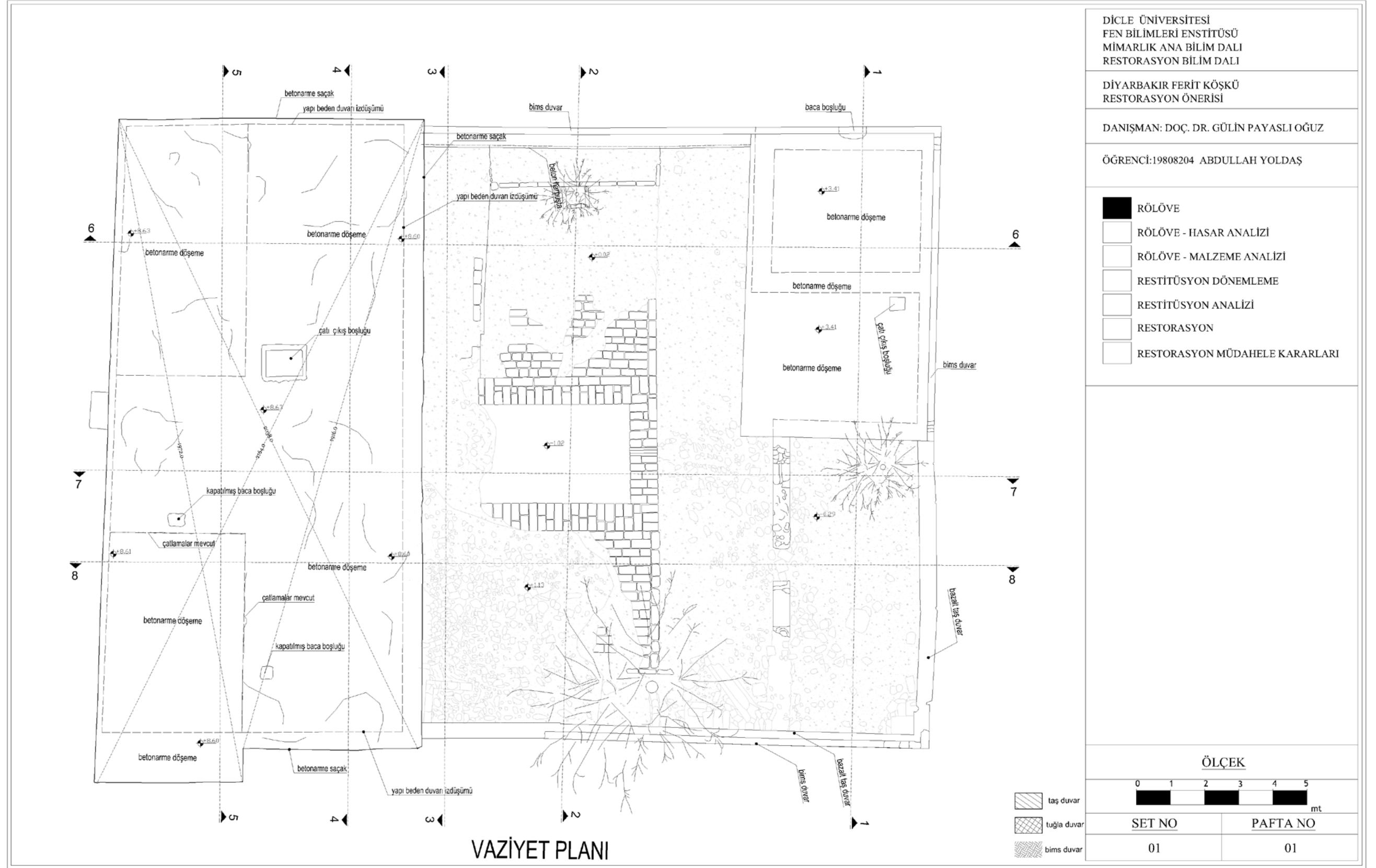
Ferit Köşkü bazalt taş malzeme kullanılarak geleneksel yığma yapım sistemi ile yapılmıştır. Duvarlarda avluya bakan kısımlar kesme taş ile örülmüş olup diğer kısımlarda moloz taş ile kesme taş beraber kullanılmıştır. Sıralı moloz taş ile örülen duvarların köşelerinde kesme bazalt taş kullanılarak duvarların dikey ekseninde şakülünde örülmesi sağlanmıştır. Oda geçişlerinde kapı ve pencere kenarları kesme taş ile örülmüş yarım yay kemerlidir. Kemerlerinin üzerinde cas sıva bulunmaktadır. Kapı ve pencerelerin üst yüzünde ahşap lento kullanılmıştır. Kapı geçişlerinde bazalt taş eşik kullanılmıştır fakat yapıda çoğu yerde eşikler beton şap altında kalmış durumdadır. Nişlerin alt yüzünde bazalt taş, üst yüzünde ahşap lento kullanılmıştır. Birinci katta K04 batı cephesi, K04 güney cephesi, K06 doğu cephesi, K06 güney cephesi tuğla duvar ile örülüp hem içerde hem dışardan sıvanmıştır. Oda duvarları moloz taşın olduğu yerlerde sıvalıdır fakat yapılan bilinçsiz müdahaleler ile duvarlar çimento katkılı sıva uygulanmıştır. Yapı cephelerinde ise moloz taş yüzeyler zemin katta sıvanmamış birinci katta sıvanmıştır. Cephelerdeki kesme taş yüzeyler ise sıvanmamıştır. Yapı cephesinde moloz taş ve kesme taş yüzüyle bazı bölgelerde çimento derzlemeler yapılmıştır.

Yapı zemininde dişi bazalt taş kullanılmıştır fakat yapıda sadece birkaç özgün döşeme günümüze ulaşmıştır. Yapı ara kat döşemeleri özgününde ahşap kirişleme üzerine ahşap kaplama ile yapılmaktadır. Zemin katta sadece Z06 odada, birinci katta ise tüm odalarda ahşap kirişleme ve ahşap kaplama tahtası bulunmaktadır bunun üzerine

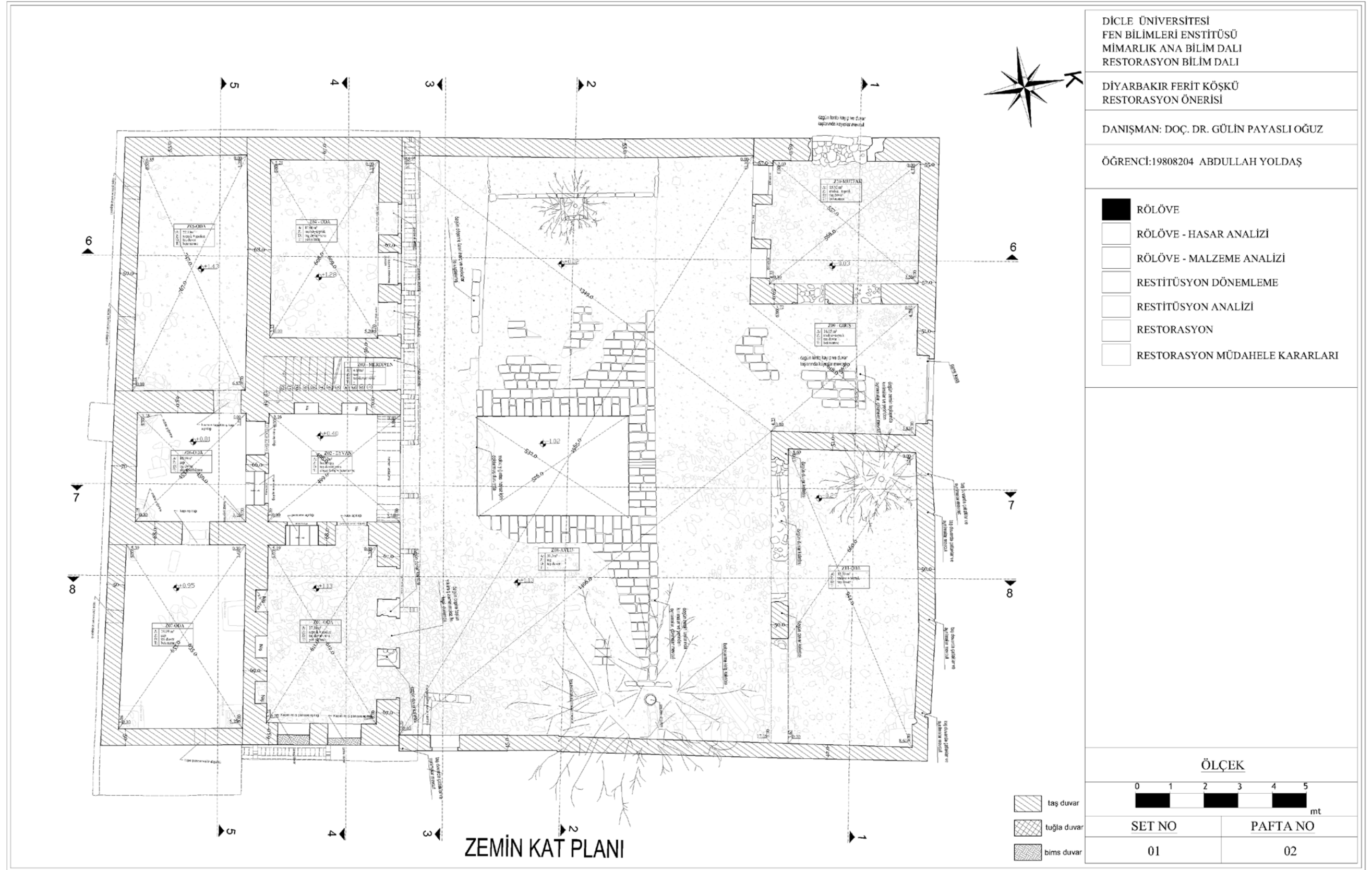
betonarme döşeme yapılmıştır. Saçaklarda özgün taş bingi ve ahşap bingi kullanılmıştır fakat çoğu yerde yerinden kaldırılıp betonarme saçak yapılmıştır.

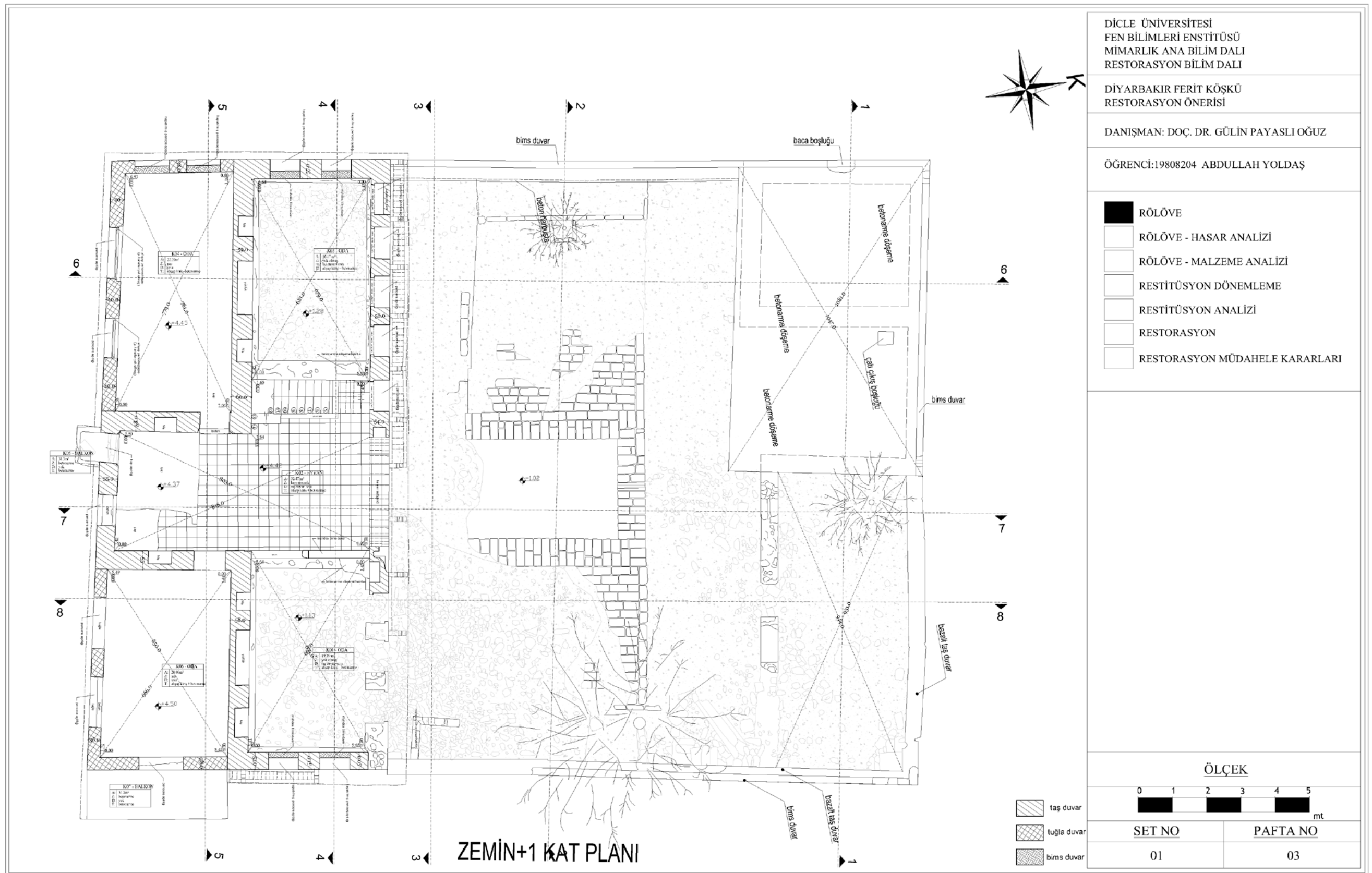
4.4 Rölöve Çizimleri

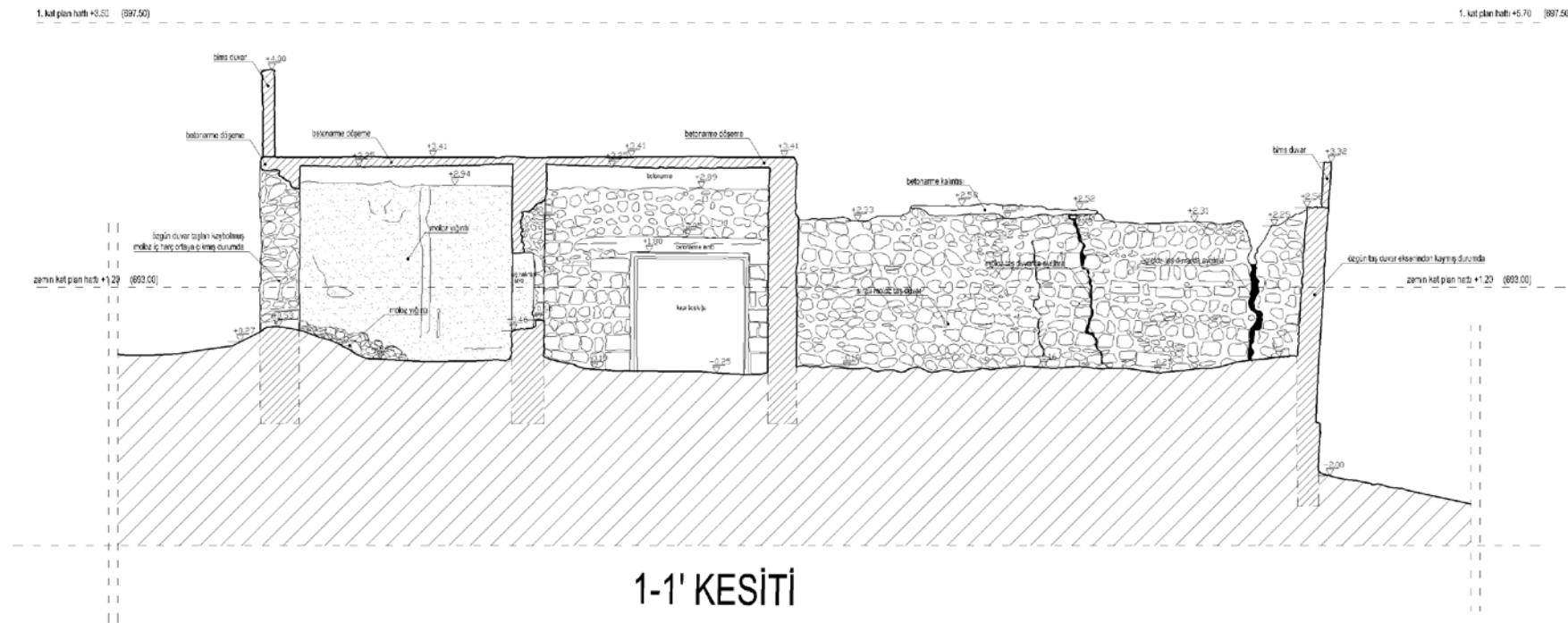
Şekil 4.74 Vaziyet planı rölöve çizimi

Şekil 4.75 Zemin kat planı rölöve çizimi

1-1' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

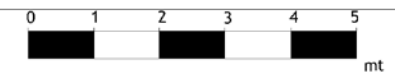
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

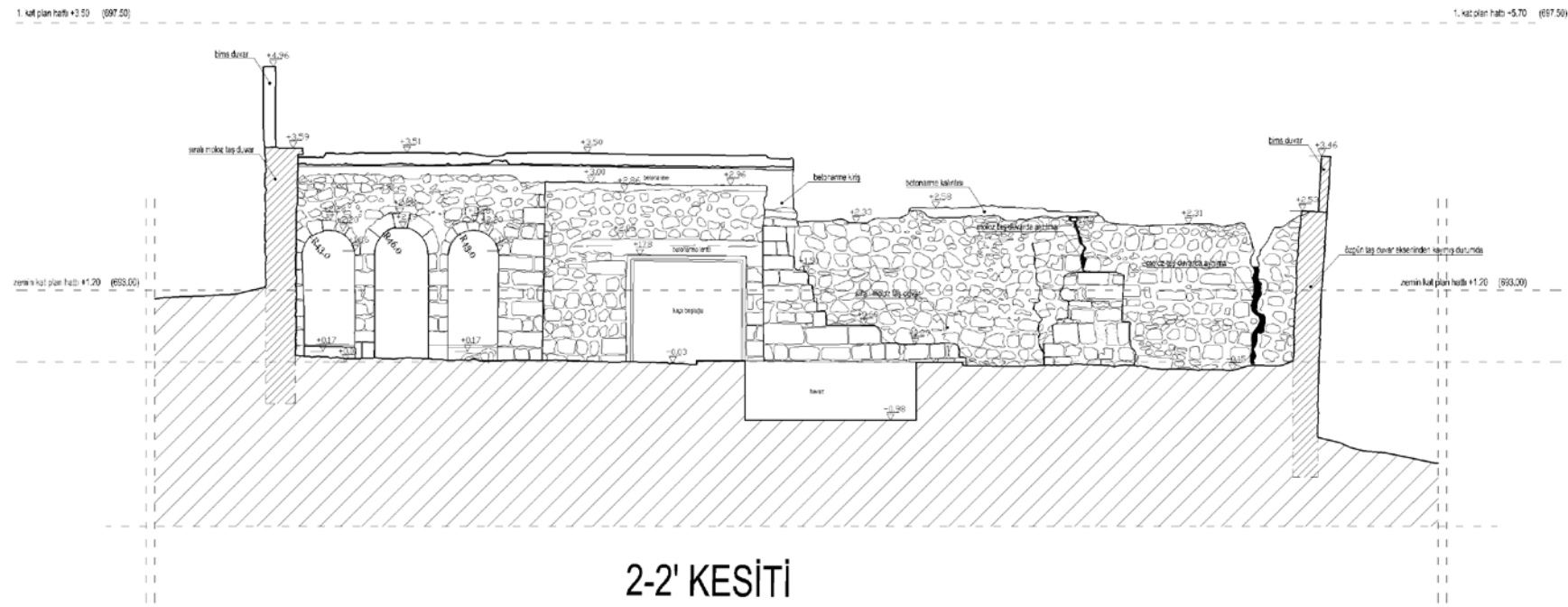
SET NO

PAFTA NO

01

06

Şekil 4.79 1-1' kesiti rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

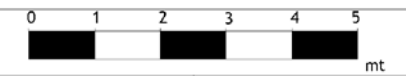
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

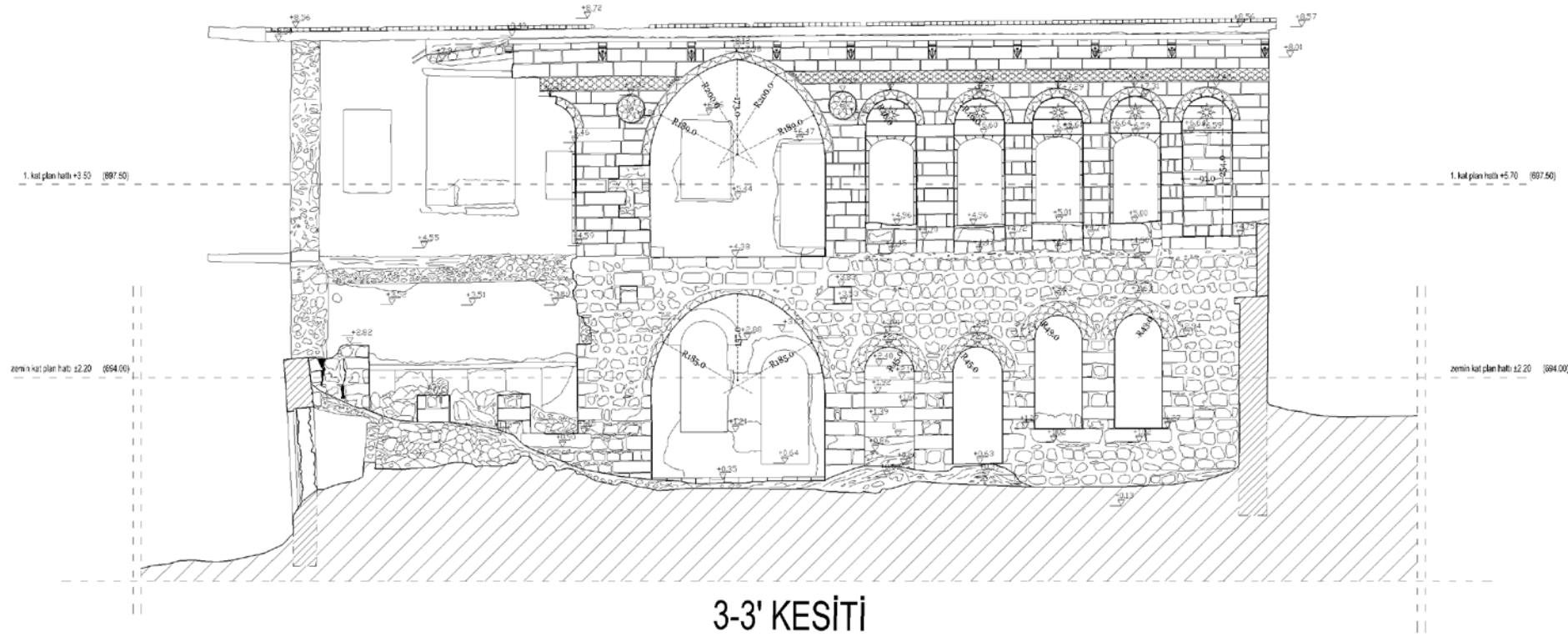
SET NO

PAFTA NO

01

07

Şekil 4.80 2-2' kesiti rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

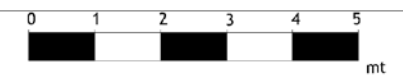
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- RESTİTÜSYON ANALİZİ
- RESTORASYON
- RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

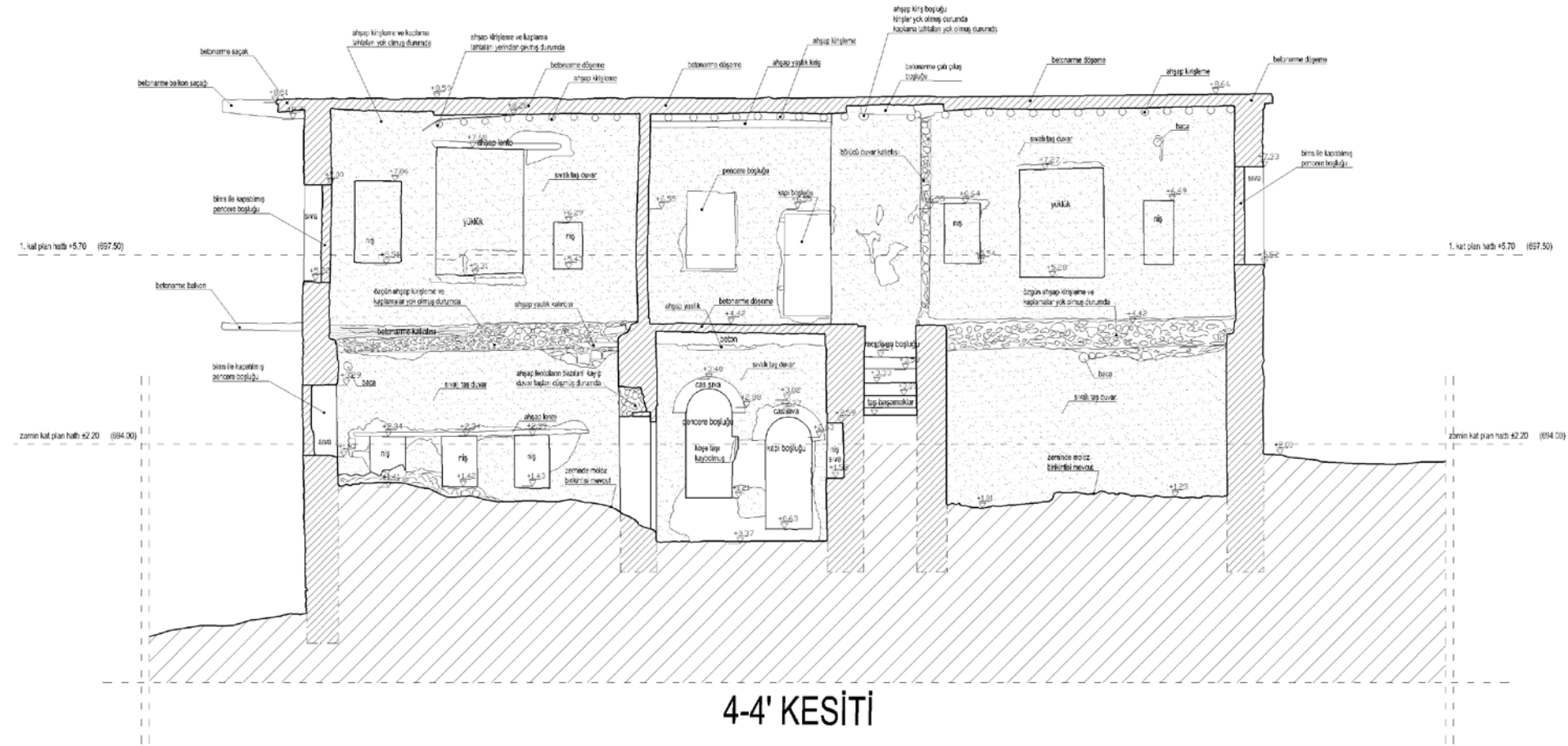
SET NO

PAFTA NO

01

08

Şekil 4.81 3-3' kesiti rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

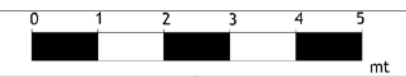
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- RÖLÖVE**
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
 - ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
 - ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
 - ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
 - ☐ RESTORASYON
 - ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

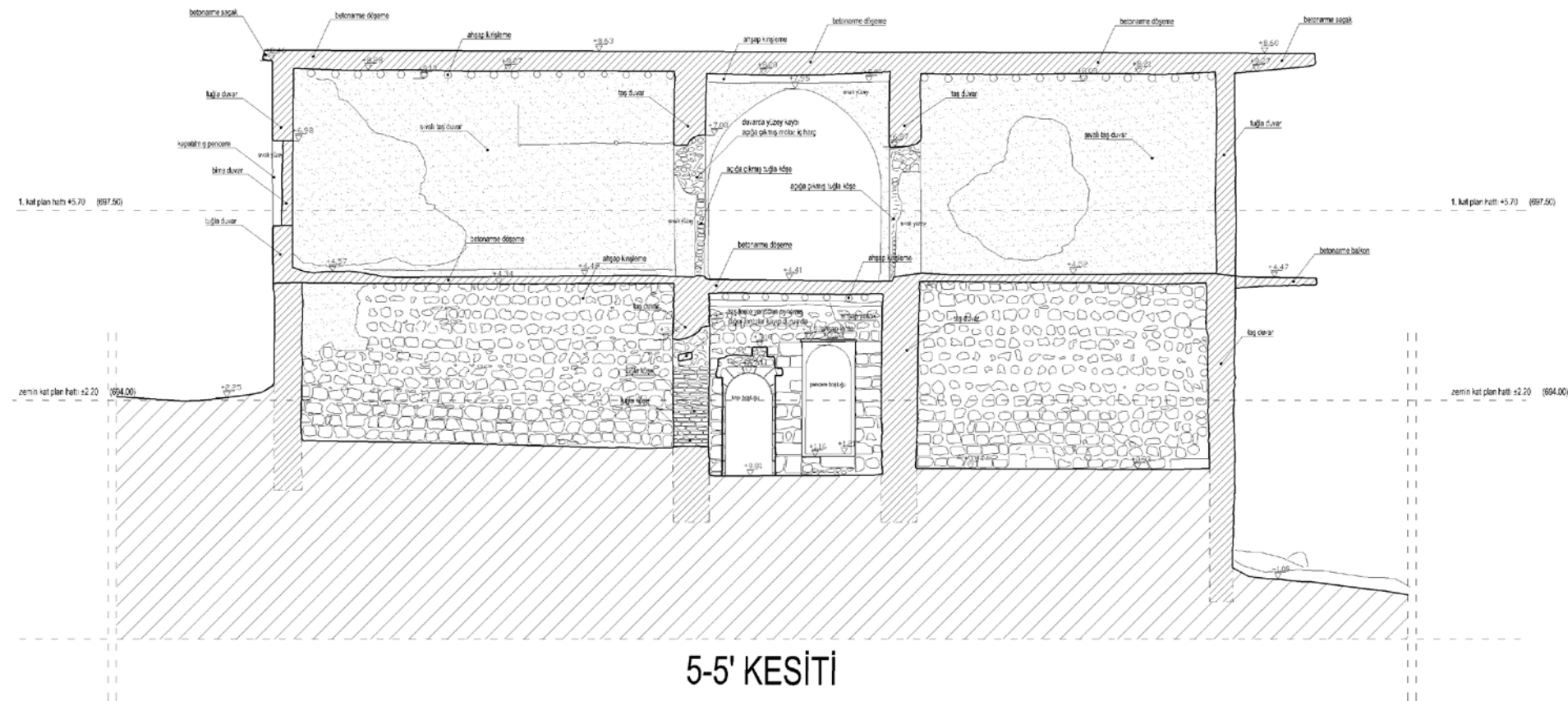
SET NO

PAFTA NO

01

09

Şekil 4.82 4-4' kesiti rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

☒	RÖLÖVE
☐	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
☐	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
☐	RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
☐	RESTİTÜSYON ANALİZİ
☐	RESTORASYON
☐	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

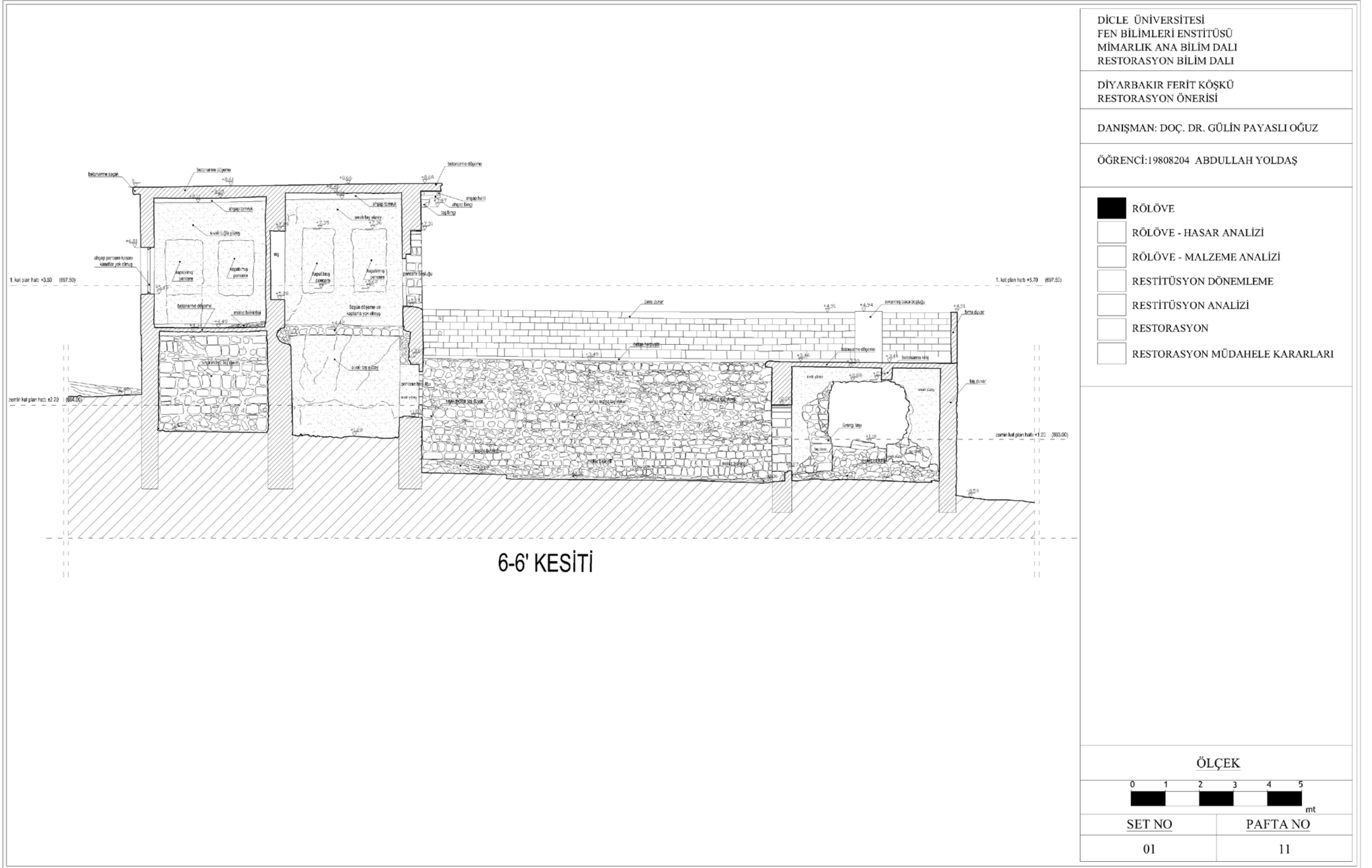
SET NO

PAFTA NO

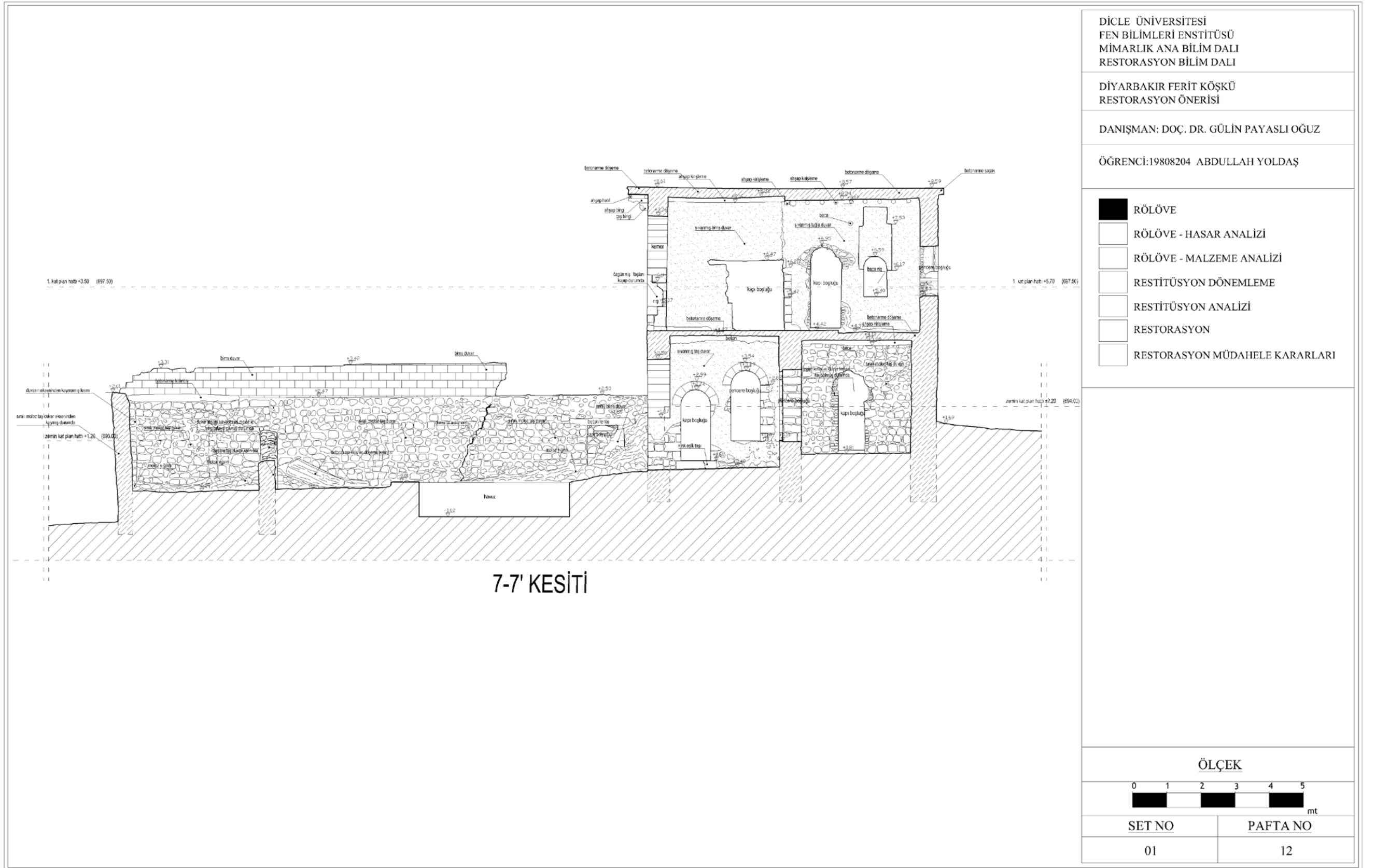
01

10

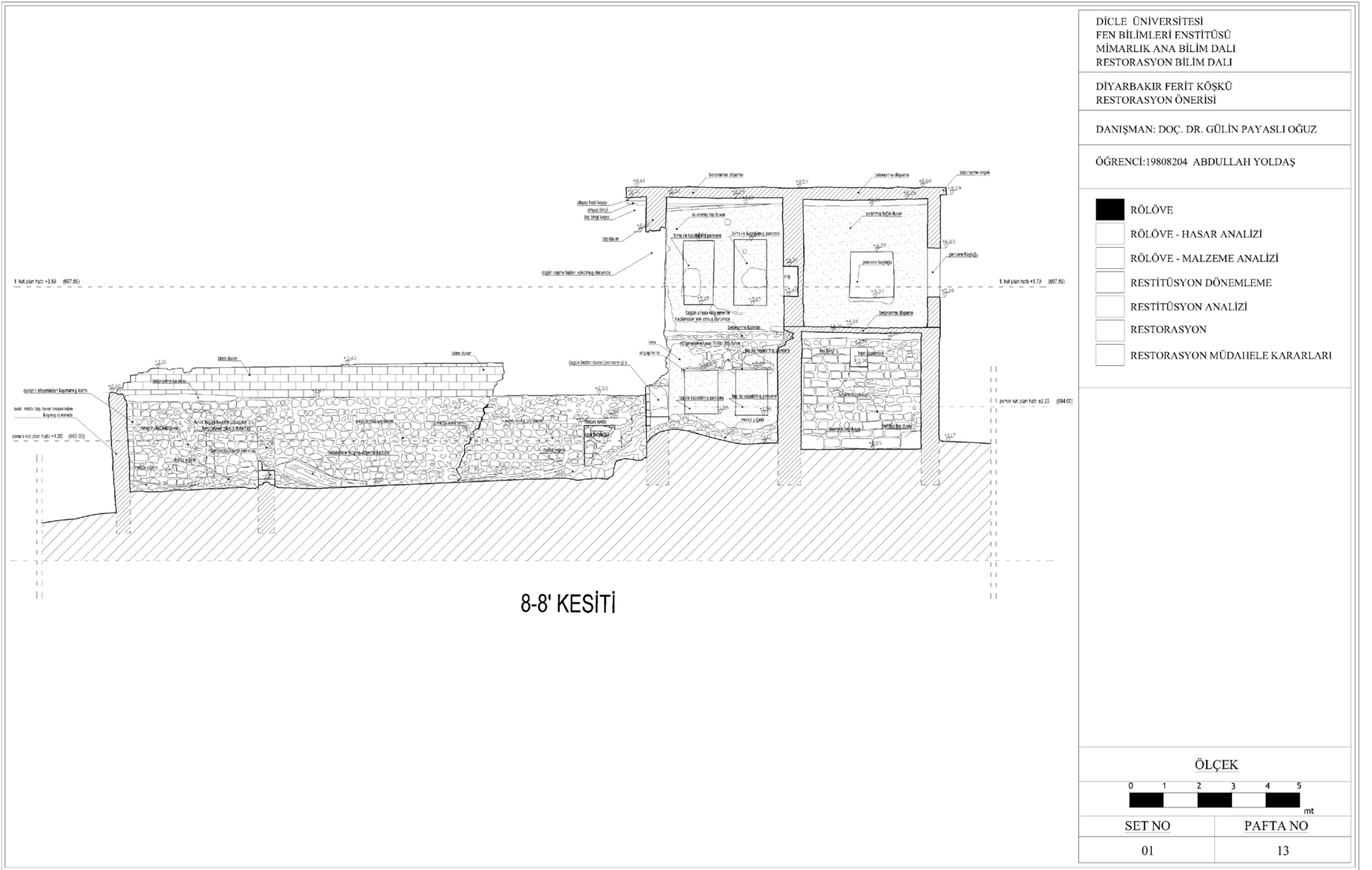
Şekil 4.83 5-5' kesiti rölöve çizimi

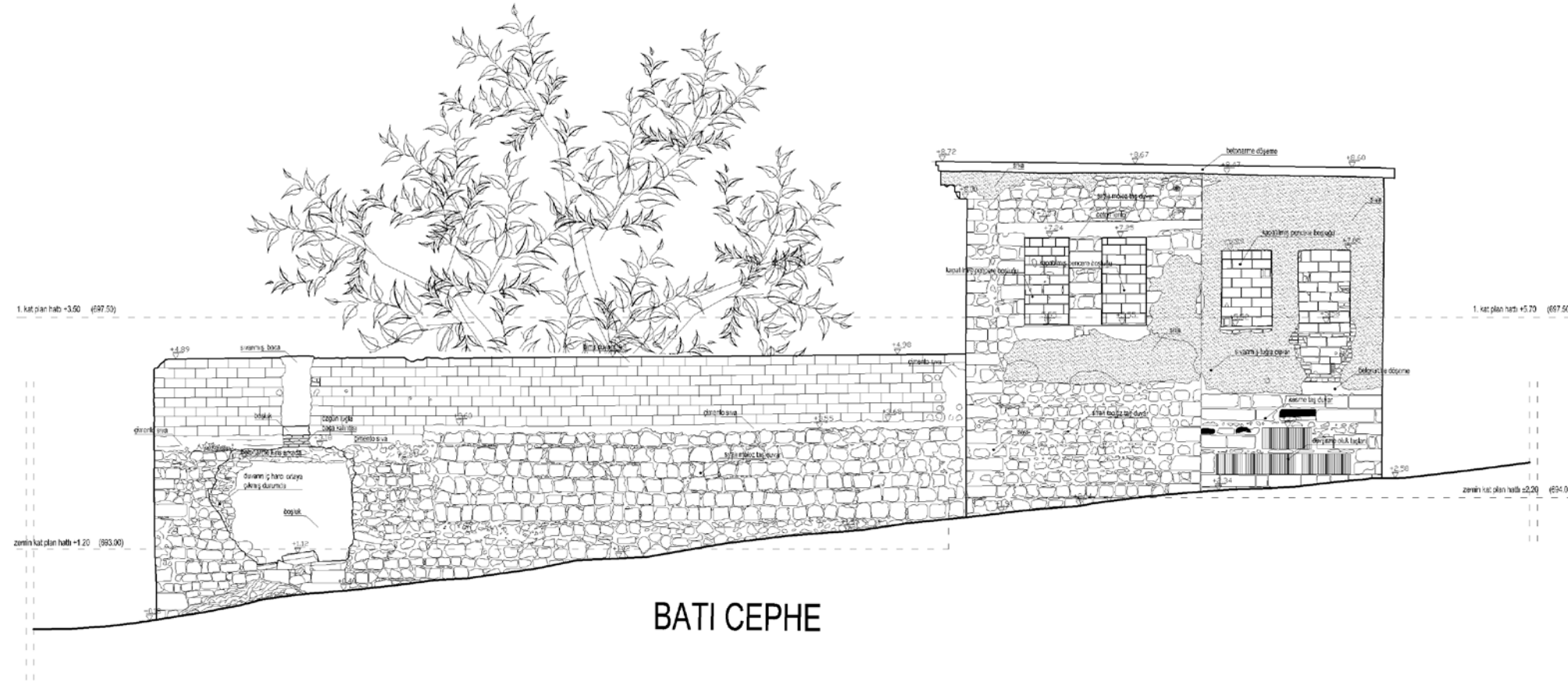
Şekil 4.84 6-6' kesiti röhlöve çizimi

Şekil 4.85 7-7' kesiti rölöve çizimi

Şekil 4.86 8-8' kesiti rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

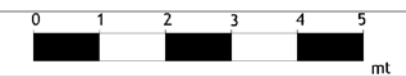
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- RESTİTÜSYON ANALİZİ
- RESTORASYON
- RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

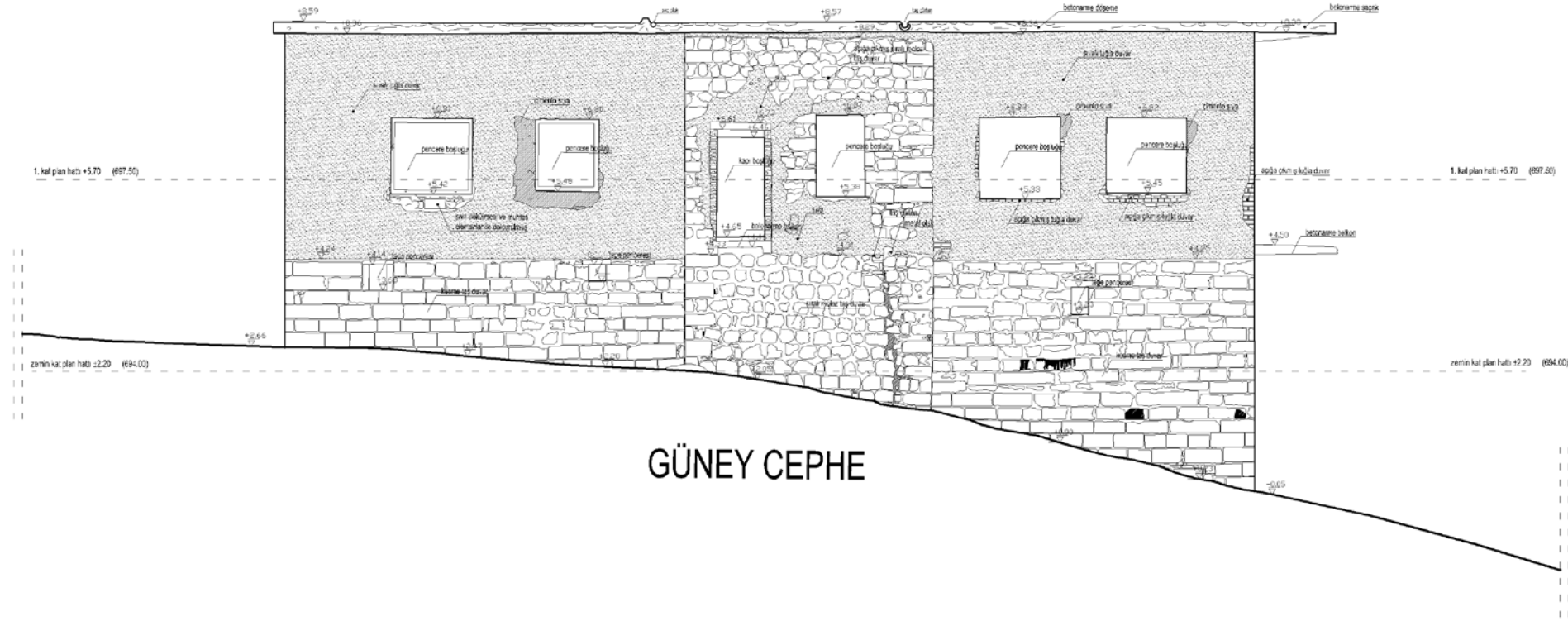
SET NO

PAFTA NO

01

14

Şekil 4.87 Batı cephe rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

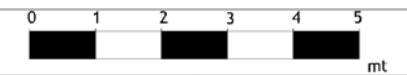
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

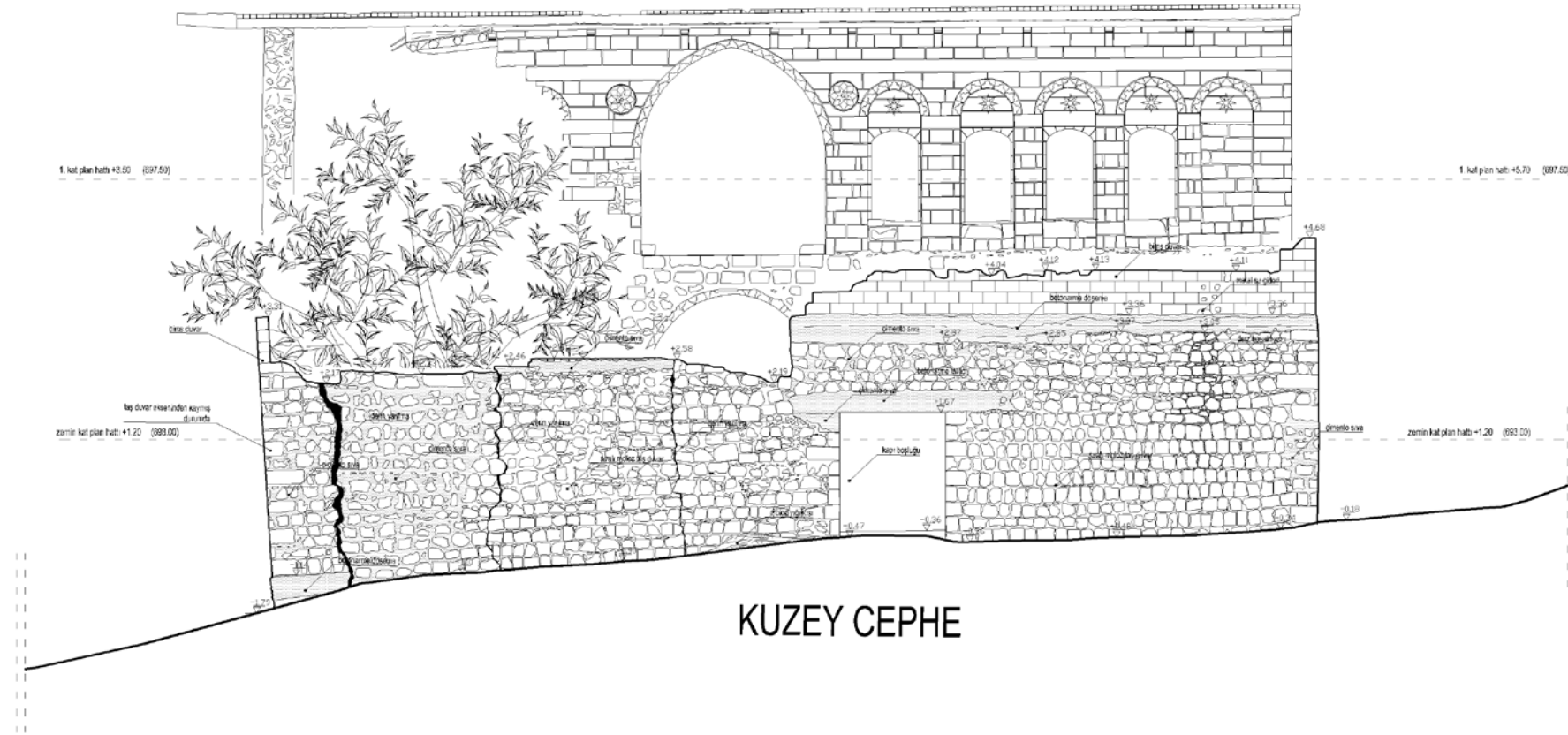
SET NO

PAFTA NO

01

16

Şekil 4.89 Güney cephe rölöve çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

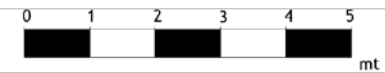
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- ☒ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

SET NO

PAFTA NO

01

17

Şekil 4.90 Kuzey cephe rölöve çizimi

4.5 Diyarbakır Ferit Köşkünde Meydana Gelen Hasarlar

Diyarbakır Ferit köşkünün âtıl duruda olması sebebiyle; bakımsızlık, kötü kullanım, vandalizm, özgün tasarıma aykırı müdahaleler, doğa koşulları vs. etmenlerden dolayı yapıda birtakım ağır hasarlar meydana gelmiş durumdadır. Yapı günümüze kadar nitelikli bir restorasyon görmemiş ve yapılan tüm müdahaleler bilinçsizce olmuştur.

Diyarbakır Ferit Köşkünde meydana gelen bozulmalar şunlardır:

- Cephede yüzey ve doku kaybı
- Özgün ahşap döşeme ve kaplama kaybı
- Moloz - toprak yığıntı
- Derz boşalması- aşınması
- Sıva dökülmesi
- Kılcal çatlak
- Yapısal açılma - kırılma
- Ekseninden kaymış duvar
- Kemer taşlarında yerinden oynama
- Beton - betonarme malzeme ile şap ve döşeme yapılması
- Çimento esaslı malzeme ile derz yapılması
- Çimento esaslı sıva yapımı (sıvada çatlama, şişme, boya)
- İs - kararma
- Boya
- Muhdes ekler (bims,tuğla, pvc boru. metal boru)
- Bitki – ağaç - yosun oluşumu
- Ahşap öğelerde bozulma (sehim, çatlama, çürüme)
- Metal öğelerde bozulma (korozyon, eğilme, kırılma)

4.5.1 Cephede yüzey ve doku kaybı

Yapının Z01 ve K01 odalarının kuzey duvarlarında, Z11 odanın güney duvarında, Z10 mutfak mahalinin doğu ve batı duvarlarında kayıplar mevcuttur. K01 mahalinin kuzey duvarı tamamen yok olmuş durumdadır (Şekil 4.91). Z01 mahallinin ise duvardaki pencerelerin yüksekliğinin yarısına kadar yıkılmıştır (Şekil 4.91). Z11 mahallinin taş

duvarı ise neredeyse tamamen yok olmuş durumdadır (şekil 4.92). Mevcut olan kısımlarında ise hasarlar vardır. Z10 mahallinde ise batı ve güney duvarlarda bulunan nişlerin iç kısımları ve üst kısımlarında yıkılmalar mevcuttur (şekil 4.93, şekil 4.94).

şekil 4.91 Z01 ve K01 mahallerindeki kayıplar

şekil 4.92 Z11 mahalinin duvar kayıpları

şekil 4.93 Z10 mahalindeki kayıplar

şekil 4.94 Z10 mahalindeki kayıplar

4.5.2 Özgün ahşap döşeme ve kaplama kaybı

Yapının Z01, Z04 ve Z11 odalarının ahşap kiriş ve kaplamaları tamamen yok olmuş durumdadır (şekil 4.95). K01 mahalinin ise bir kısım tavan ahşap kiriş ve kaplaması kaybolmuş durumdadır. (şekil 4.96).

Şekil 4.95 Z04 mahali tavan ahşap kayıpları

Şekil 4.96 K01 mahali tavan ahşap kayıpları

Şekil 4.97 K02 mahali tavan ahşap kayıpları

Şekil 4.98 Z01 mahali tavan ahşap kayıpları

4.5.3 Moloz - toprak yığıntı

Yapının Z01, Z04, avlu, Z11, Z10 mahallerinin iç kısımları yapının yıkılmış kısımlarından oluşan moloz yığıntıları ile kaplanmıştır. Bu mahallerin zemini moloz yığınlarından neredeyse görünmeyecek derecededir (Şekil 4.99, Şekil 100).

Şekil 4.99 Z01 mahali moloz birikintisi

Şekil 4.100 Z11 mahali moloz birikintisi

4.5.4 Derz boşalması - aşınması

Yapının güney cephesinde yoğunlukta olmak üzere yer yer cephelerde görülen bir durumdur. Güney cephede su giderinin bulunması bu soruna yol açmıştır.

Şekil 4.101 Güney cephe

Şekil 4.102 Güney cephe derz boşalması

4.5.5 Sıva dökülmesi

Yapının sıvalı mahallerinin genelinde olan bir sorundur. Z01, Z02, Z04, K01, K02, K03 mahallerinin güney duvarlarında daha sık göze çarpmaktadır.

Şekil 4.103 Z01 sıva dökülmesi

Şekil 4.104 K02 eyvan sıva dökülmesi

4.5.6 Kılcal çatlak

Yapının çeşitli yerlerde taşlarda kılcal çatlaklar mevcuttur. Yapının avlu batı ve doğu duvarlarında daha sık görülmektedir.

Şekil 4.105 Avlu duvarları

Şekil 4.106 Avlu duvarları

4.5.7 Yapısal açılma - ayrılma

Yapının avlu batı ve doğu duvarlarında ve Z11 mahalinin kuzey duvarında mevcuttur. 2-5 arası olan bu çatlaklar genellikle moloz taş örgünün bulunduğu kısımlarda meydana gelmiştir.

Şekil 4.107 Avlu duvarları

Şekil 4.108 Avlu duvarları

4.5.8 Ekseninden kaymış duvar

Yapının avlu batı ve doğu duvarlarında ve Z11 mahalinin kuzey duvarında mevcuttur. Genellikle moloz taş örgünün bulunduğu kısımlarda meydana gelmiştir.

Şekil 4.109 Z11 kuzey duvarı

Şekil 4.110 Avlu duvarları

4.5.9 Kemer taşlarında yerinden oynama

Yapının Z10 güney duvarında bulunan pencerelerdeki kemer taşlarında genellikle kilit taşları olmak üzere yerinden oynama bulunmaktadır. Köşkün Z02 eyvan kemerinin doğu kısmındaki taşların bir kısmında yerinden oynama mevcuttur.

Şekil 4.111 Z10 güney duvar pencere kemerleri

Şekil 4.112 Z02 eyvan kemeri

4.5.10 Beton - betonarme malzeme ile şap ve döşeme yapılması

Yapının Z05, Z06, Z07, K06, K02 ve K04 zemin döşemeleri ile Z07, Z05, Z02, Z10 mahallerinin tavan döşemeleri beton-betonarme malzeme ile yapılmıştır. Yapıda genellikle ahşap kaplama üzerine uygulanmıştır.

Şekil 4.113 Z10 tavan döşemesi

Şekil 4.114 K02 tavan döşemesi

4.5.11 Çimento esaslı malzeme ile derz yapılması

Yapının moloz taş örgü kısımlarında mevcuttur. Avlu batı ve doğu ile yapının cephe duvarlarında daha sıklıkla göze çarpmaktadır.

Şekil 4.115 Batı cephesi derz yapılması

Şekil 4.116 Kuzey cephesi derz yapılması

4.5.12 Çimento esaslı sıva yapımı (sıvada çatlama, şişme, boya)

Yapının Z10 kuzey duvarında, Z01 oda, Z04 oda, K01 oda, K03 oda mahallerinin güney duvarlarında, K04 oda ve K06 oda mahallerinin kuzey duvarlarında, Z04 odanın batı duvarında, K01 ve K06 mahallerinin doğu duvarlarında, batı, doğu ve güney cephelerde mevcuttur.

Şekil 4.117 Batı cephesi sıva

Şekil 4.118 K06 oda sıva

4.5.13 İs - kararma

Yapının Z10 oda güney duvarının dış kısmında pencere kemerlerinde ve yapının genelinde taşlarda kararma mevcuttur. Yapının atıl olmasından burada yakılan küçük çaplı ateşler yapıya zarar vermiş ve islere neden olmuştur.

Şekil 4.119 Kuzey cephe is

Şekil 4.120 Z10 güney duvarı

4.5.14 Boya

Yapının güney, batı ve doğu cephelerinde mevcuttur. Çevre sakinleri tarafından yapının dış kısımlarına yapılan boyalardır. Ayrıca oda sıvanmış oda duvarlarının üzerine bilinçsizce boya yapılmıştır.

Şekil 4.121 Batı cephe reklam amaçlı boya

4.5.15 Muhdes ekler (bims, tuğla, pvc boru, metal boru)

Yapının özgün bazı açıklıkları genellikle bims veya tuğla ile kapatılmıştır. Avlunun doğu ve batı duvarlarının üst kotunda bims bulunmaktadır. K02 eyvan mahallinin doğu duvarı bims ile örülmüştür. Güney cephede ise çatıdan zemine suyun akışını sağlayan pvc borular bulunmaktadır.

Şekil 4.122 Avlu duvarı üst kotu muhdes bims

Şekil 4.123 Batı cephe kapatılan özgün açıklıklar

4.5.16 Bitki, ağaç, yosun oluşumu

Yapının toprakla veya molozla bütüneşen kısımlarında genellikle yosunlaşmalar meydana gelmiştir. Özellikle avlu ve Z11 mahallerinin zeminlerinde bu duruma rastlanılmaktadır.

Şekil 4.124 Z11 yosunlaşmış zemin

4.5.17 Ahşap öğelerde bozulma (sehim, çatlama, çürüme)

Yapıda bulunan bütün ahşap elemanlarda bu duruma rastlamak mümkündür. Ahşap kirişlerde, niş lentolarında, hatıllarda, kaplamalarda, saçaklarda ve bingilerde sehim, çatlama ve çürüme meydana gelmiştir.

Şekil 4.125 Sehim yapmış, çürümüş bingi ve kaplamalar

Şekil 4.126 Çatlamış tavan kirişleri

4.5.18 Metal öğelerde bozulma (korozyon, eğilme, kırılma)

Yapının girişinde bulunan metal kapı kasasında ve doğu cephede bulunan kapının kasasında bozulmalar meydana gelmiştir. Yapı atıl durumda olduğundan kasada paslanmalar ve eğilmeler mevcuttur.

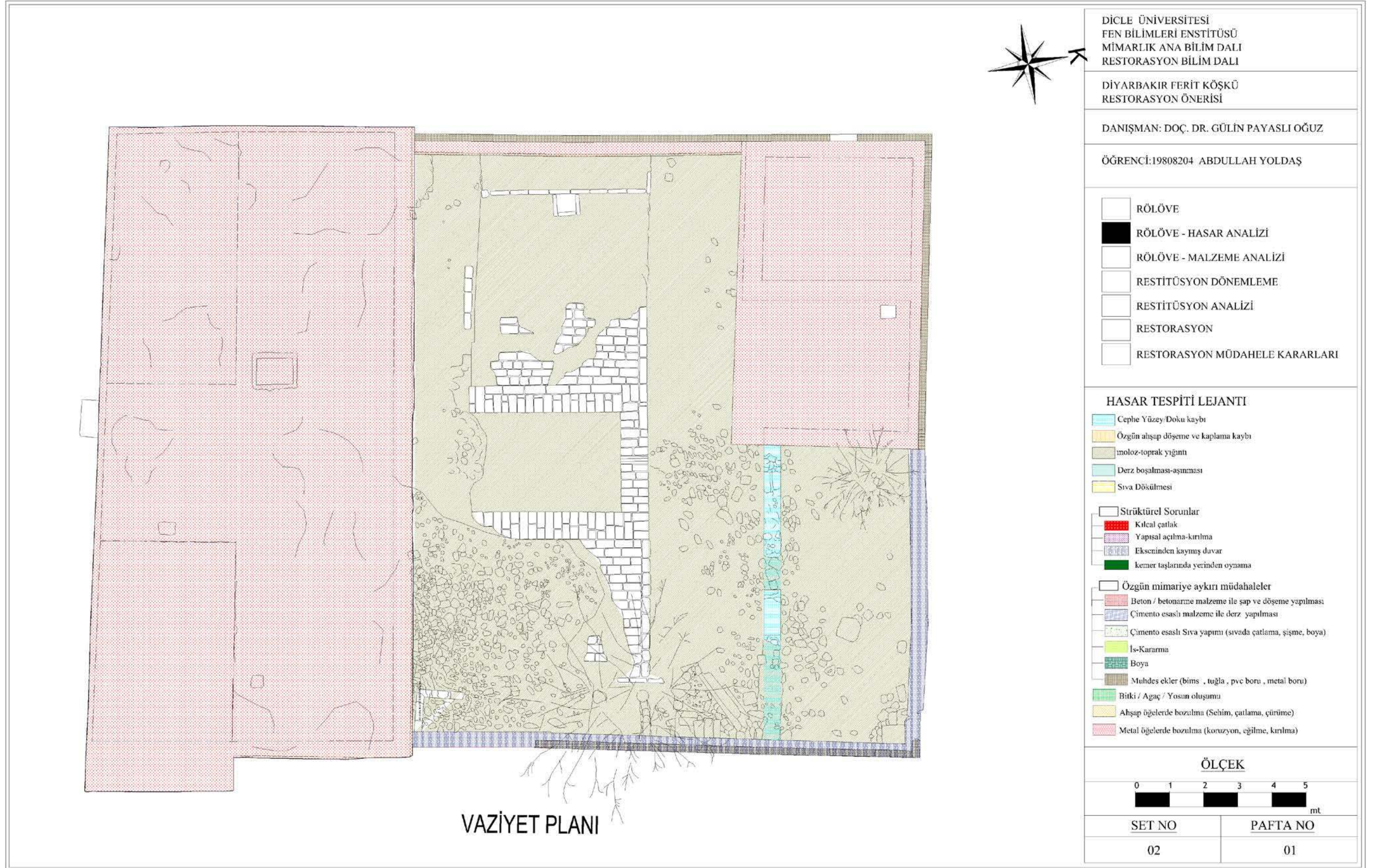

Şekil 4.127 Doğu cephe kapı kasası

Şekil 4.128 Giriş kapısı kasası

4.6 Hasar Analizi Çizimleri

Şekil 4.129 Vaziyet planı hasar analizi

ZEMİN KAT PLANI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

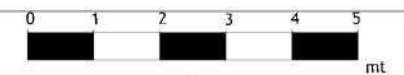
ÖĞRENCİ: 19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
	RESTİTÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

HASAR TESPİTİ LEJANTİ

	Cephe Yüzeyi/Doku kaybı
	Özgün ahşap döşeme ve kaplama kaybı
	moloz-toprak yığıntı
	Derz boşalması-aşınması
	Sıva Dökülmesi
	Strüktürel Sorunlar
	Kırcal çatlak
	Yapısal açılma-kırılma
	Ekseninden kaymış duvar
	kemer taşlarında yerinden oynama
	Özgün mimariye aykırı müdahaleler
	Beton / betonarme malzeme ile şap ve döşeme yapılması
	Çimento esası malzeme ile derz yapılması
	Çimento esası Sıva yapımı (sıvada çatılma, şişme, boya)
	Is-Kararma
	Boya
	Muhdes ekler (bims , tuğla , pvc boru , metal boru)
	Bitki / Ağaç / Yosun oluşumu
	Ahşap öğelerde bozulma (Sehim, çatılma, çürüme)
	Metal öğelerde bozulma (koruzyon, eğilme, kırılma)

ÖLÇEK

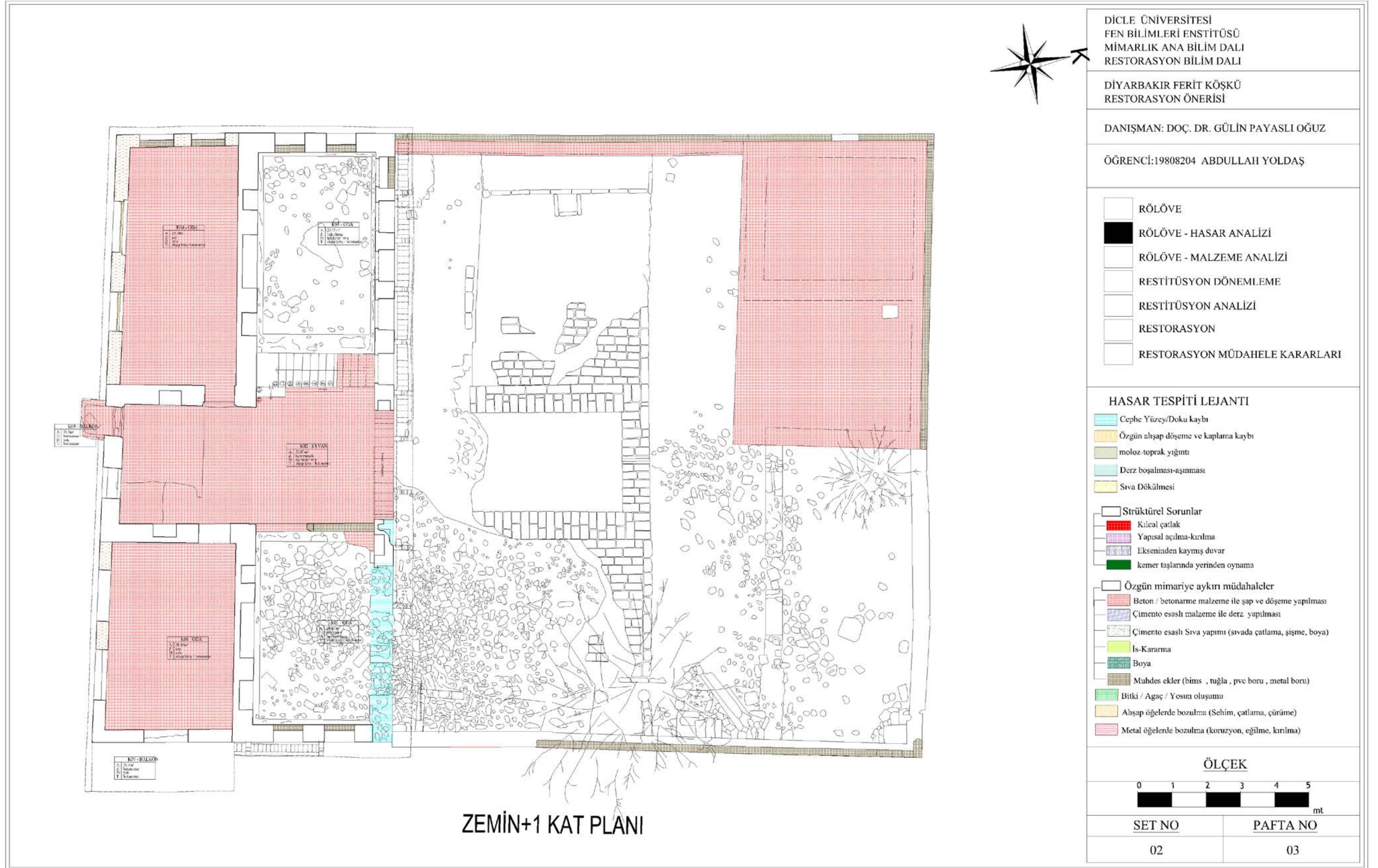
SET NO

PAFTA NO

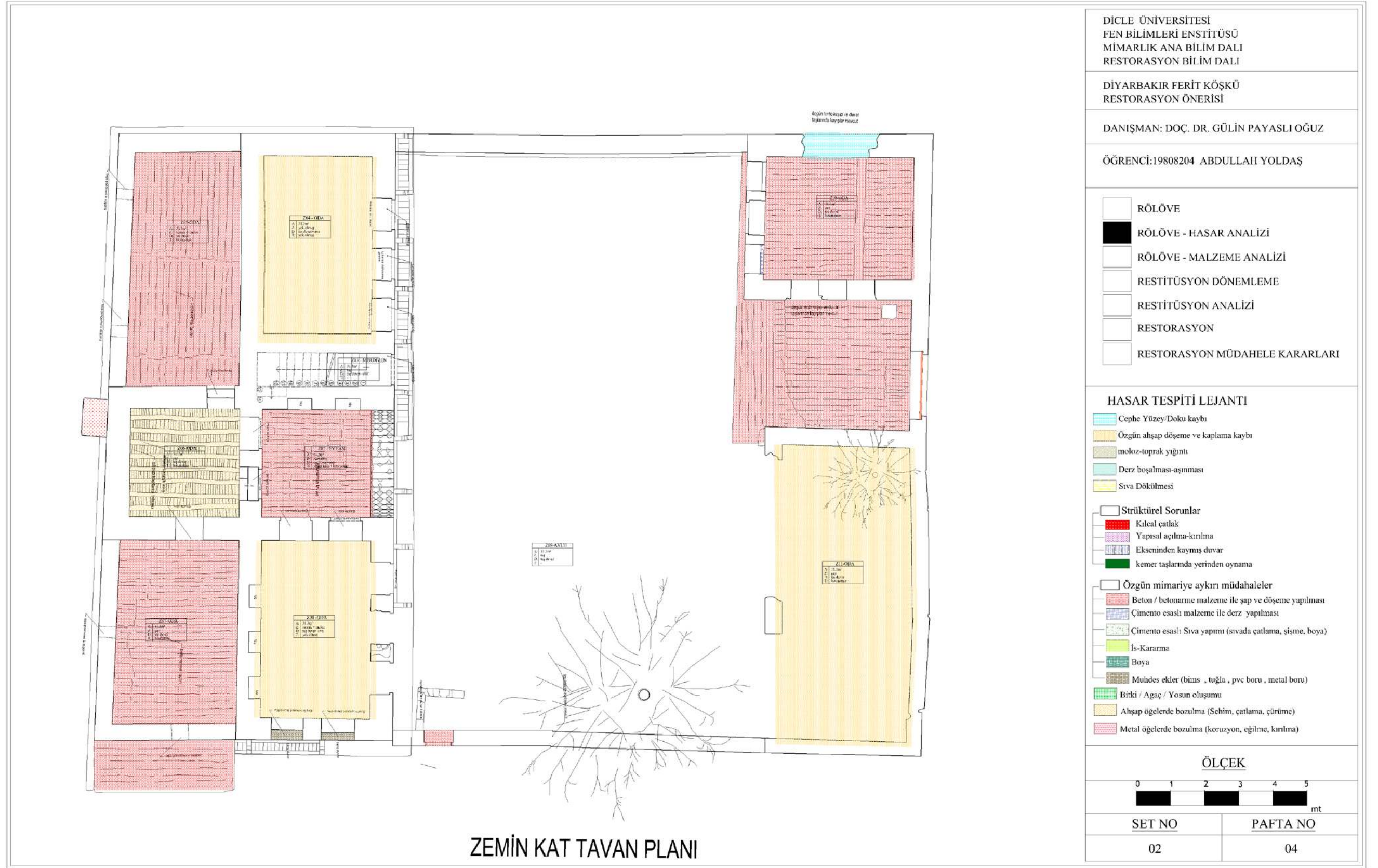
02

02

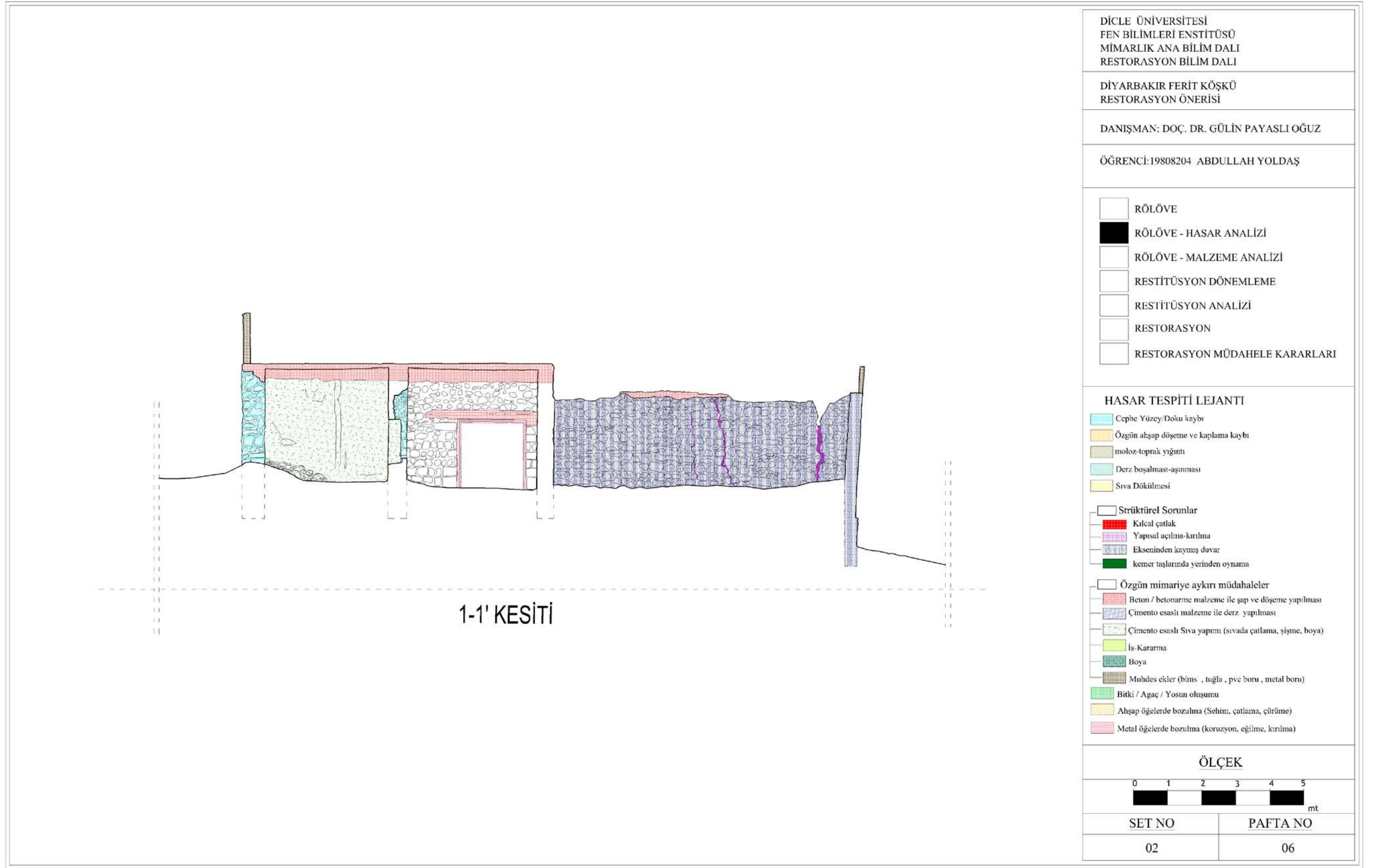
Şekil 4.130 Zemin kat hasar analizi

Şekil 4.131 Zemin+1 kat hasar analizi

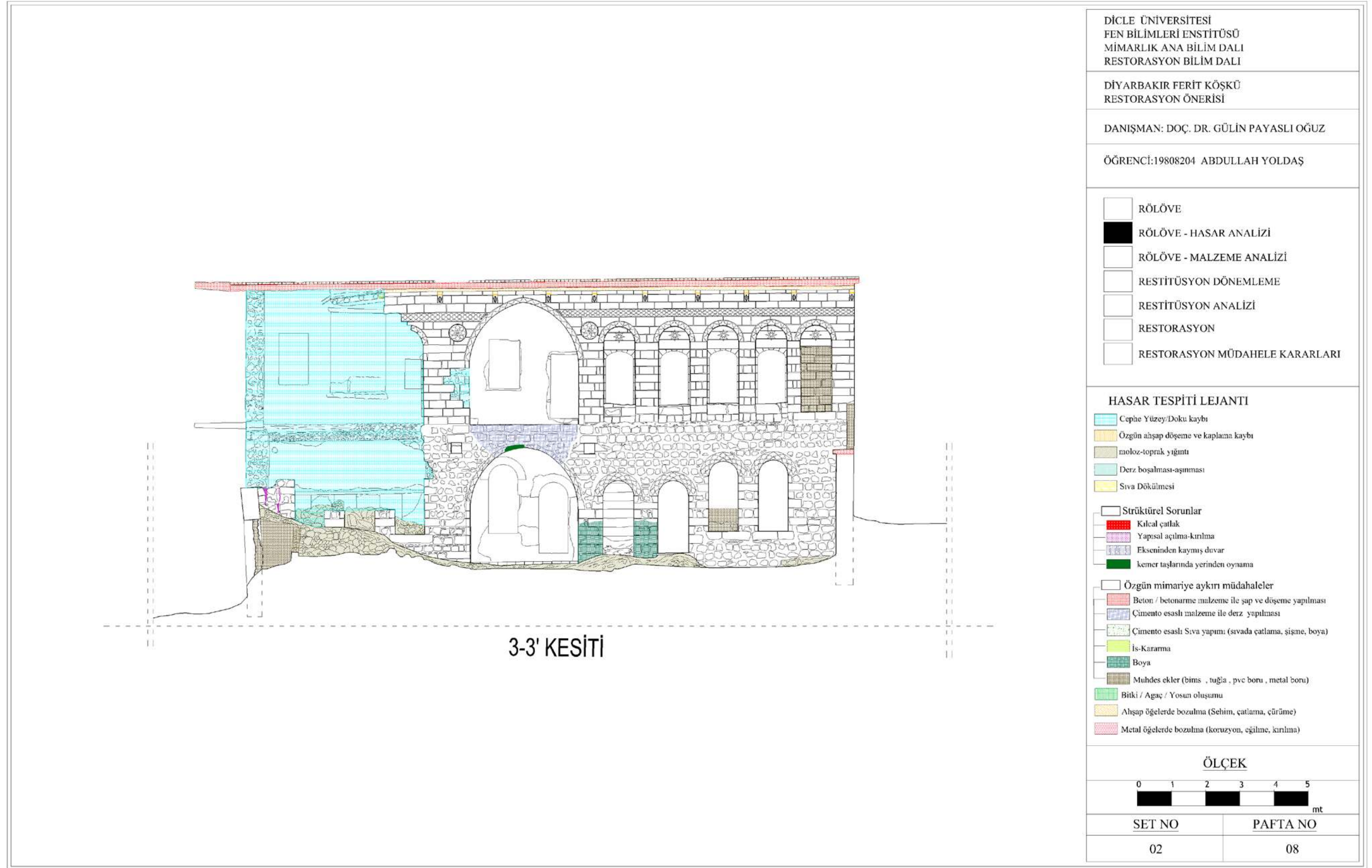
Şekil 4.132 Zemin kat tavan planı hasar analizi

Şekil 4.134 1-1' kesiti hasar analizi

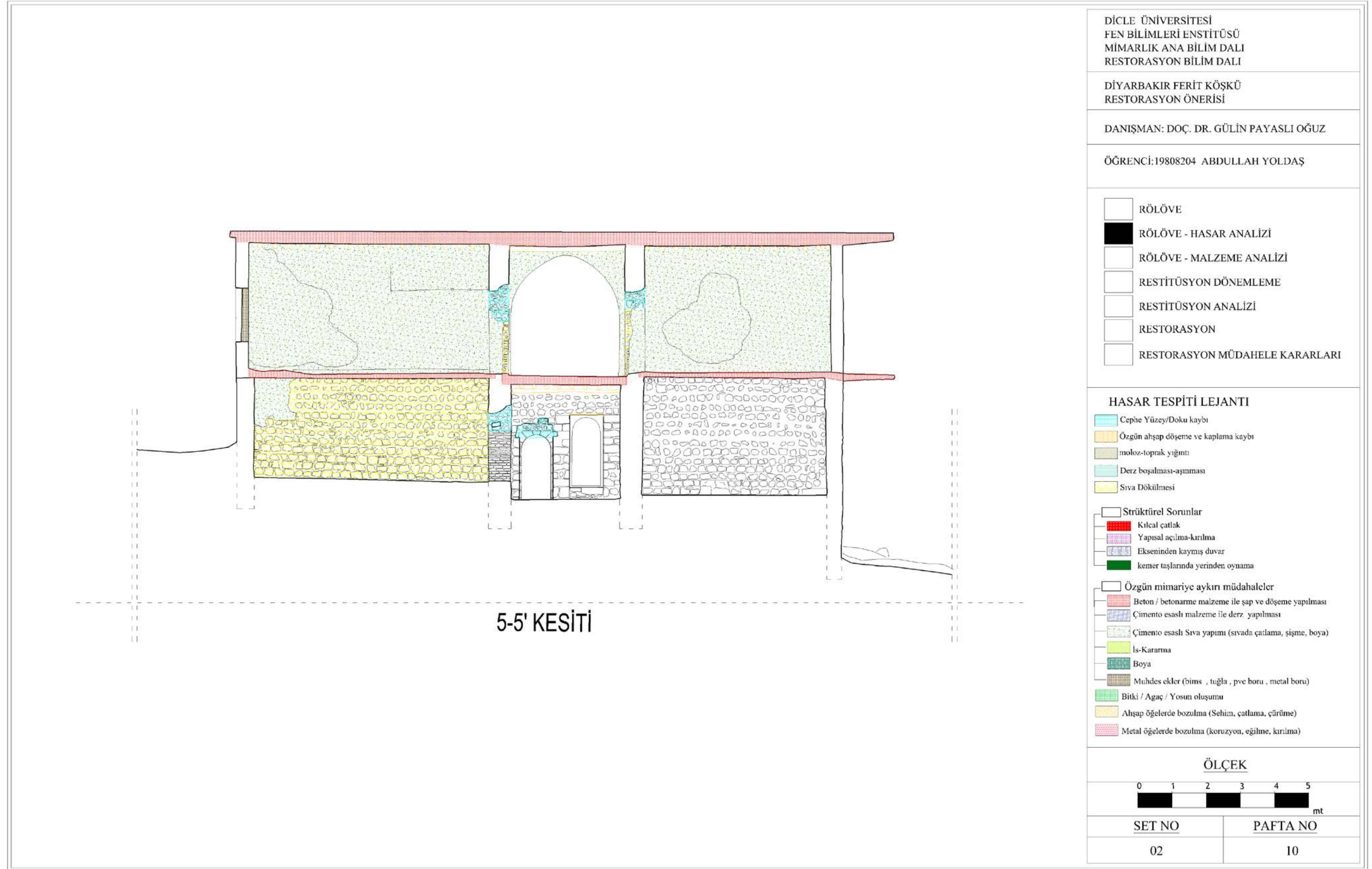
Şekil 4.135 2-2' kesiti hasar analizi

Şekil 4.136 3-3' kesiti hasar analizi

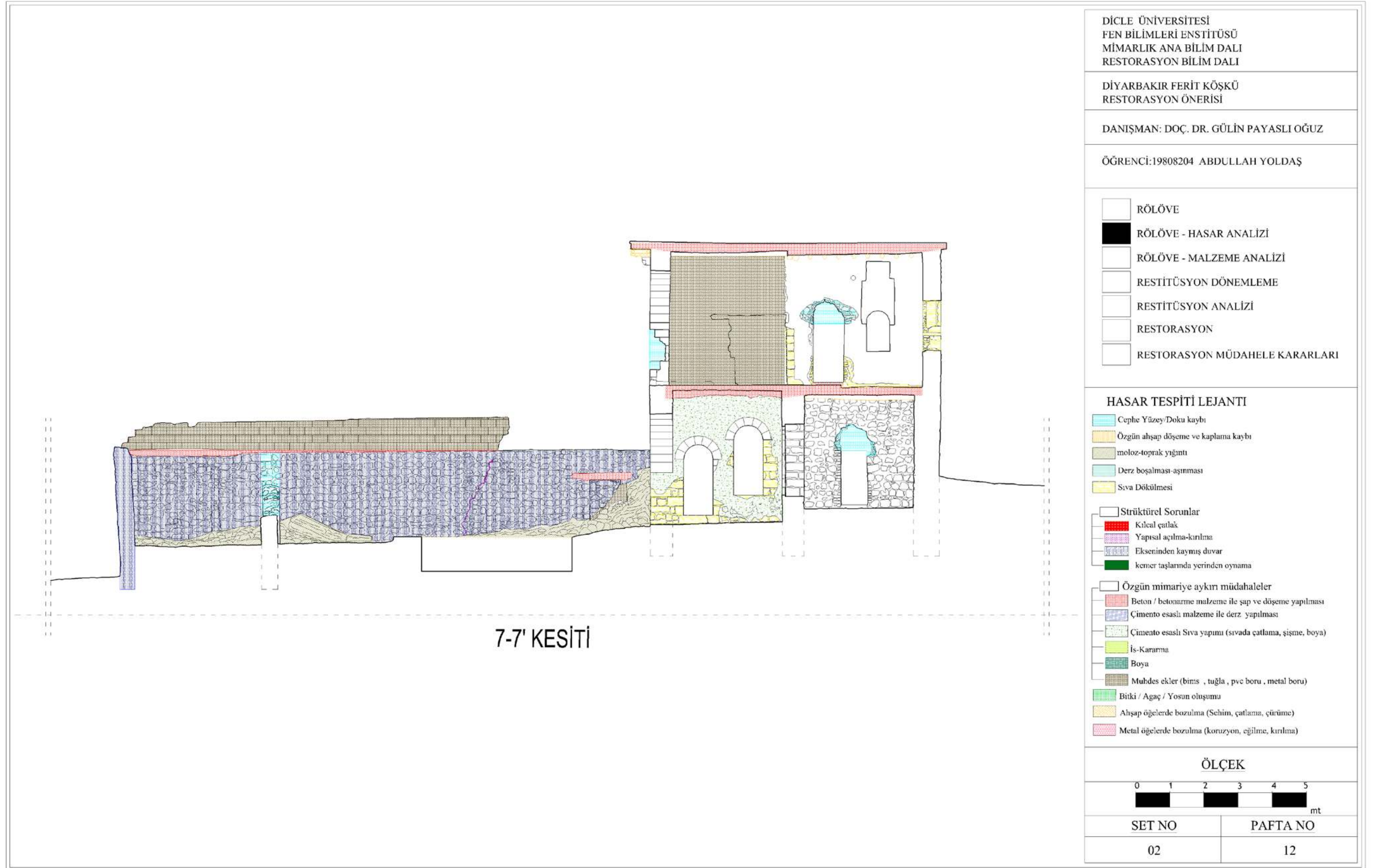
Şekil 4.137 4-4' kesiti hasar analizi

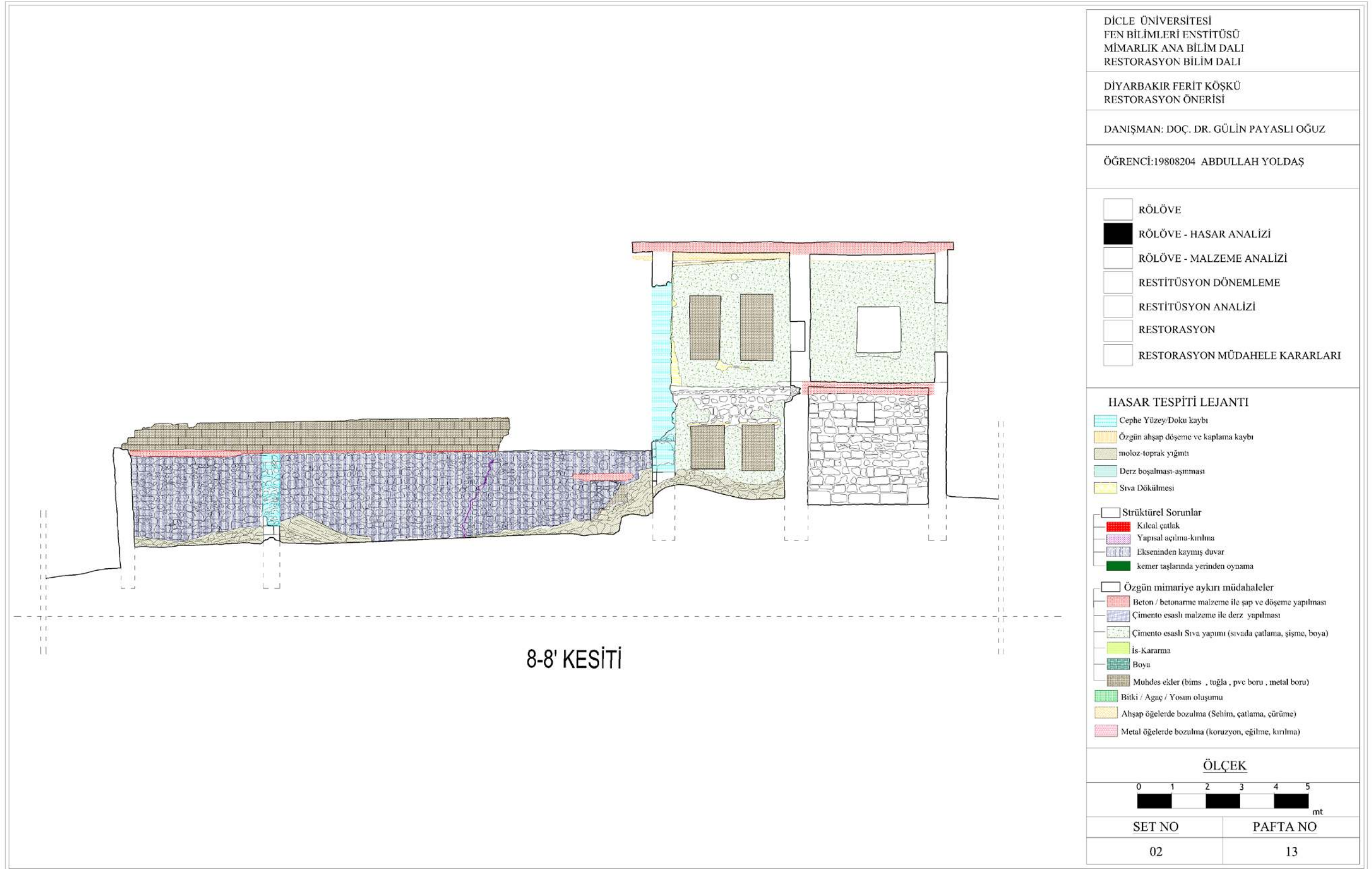
Şekil 4.138 5-5' kesiti hasar analizi

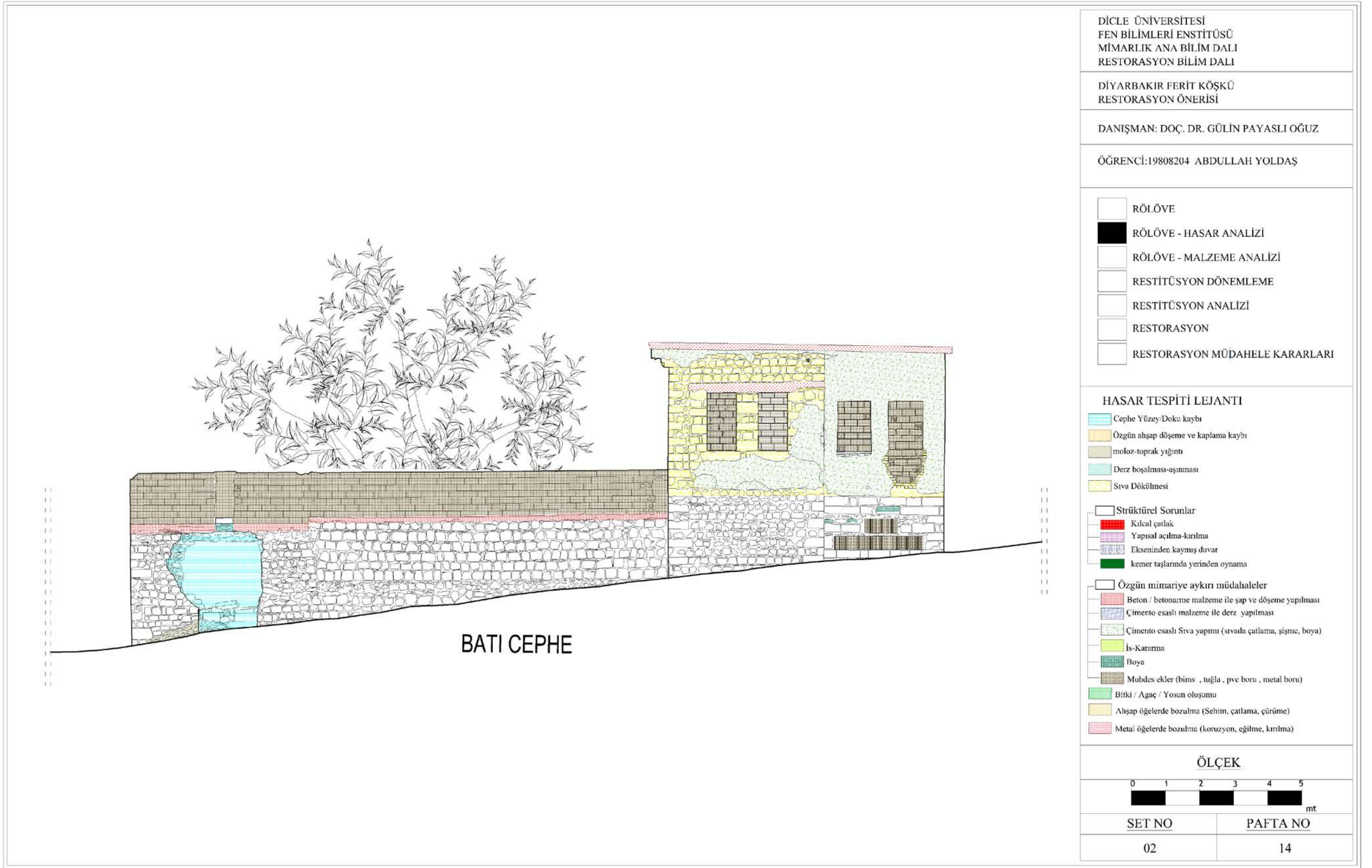
Şekil 4.139 6-6' kesiti hasar analizi

Şekil 4.140 7-7' kesiti hasar analizi

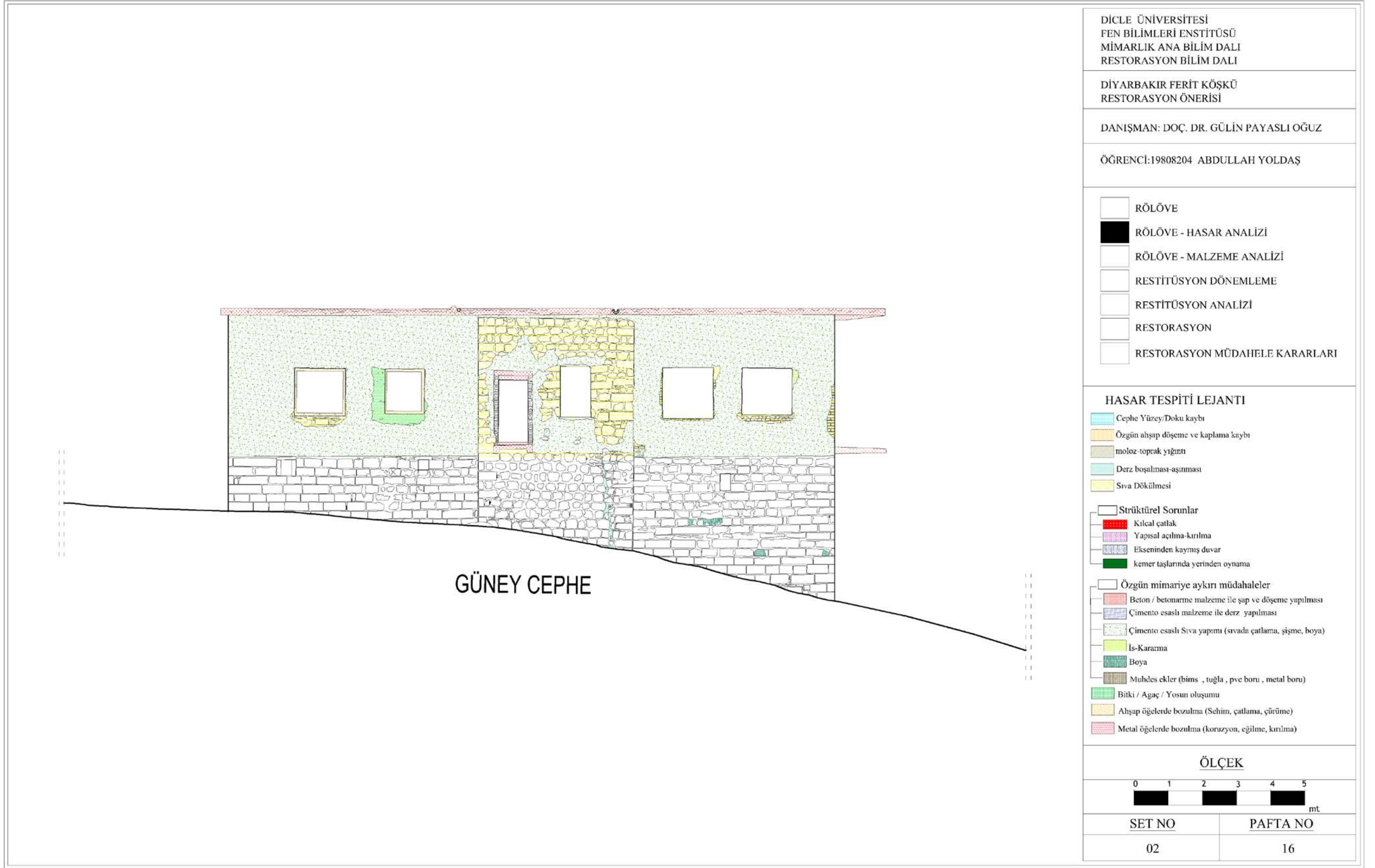
Şekil 4.141 8-8' kesiti hasar analizi

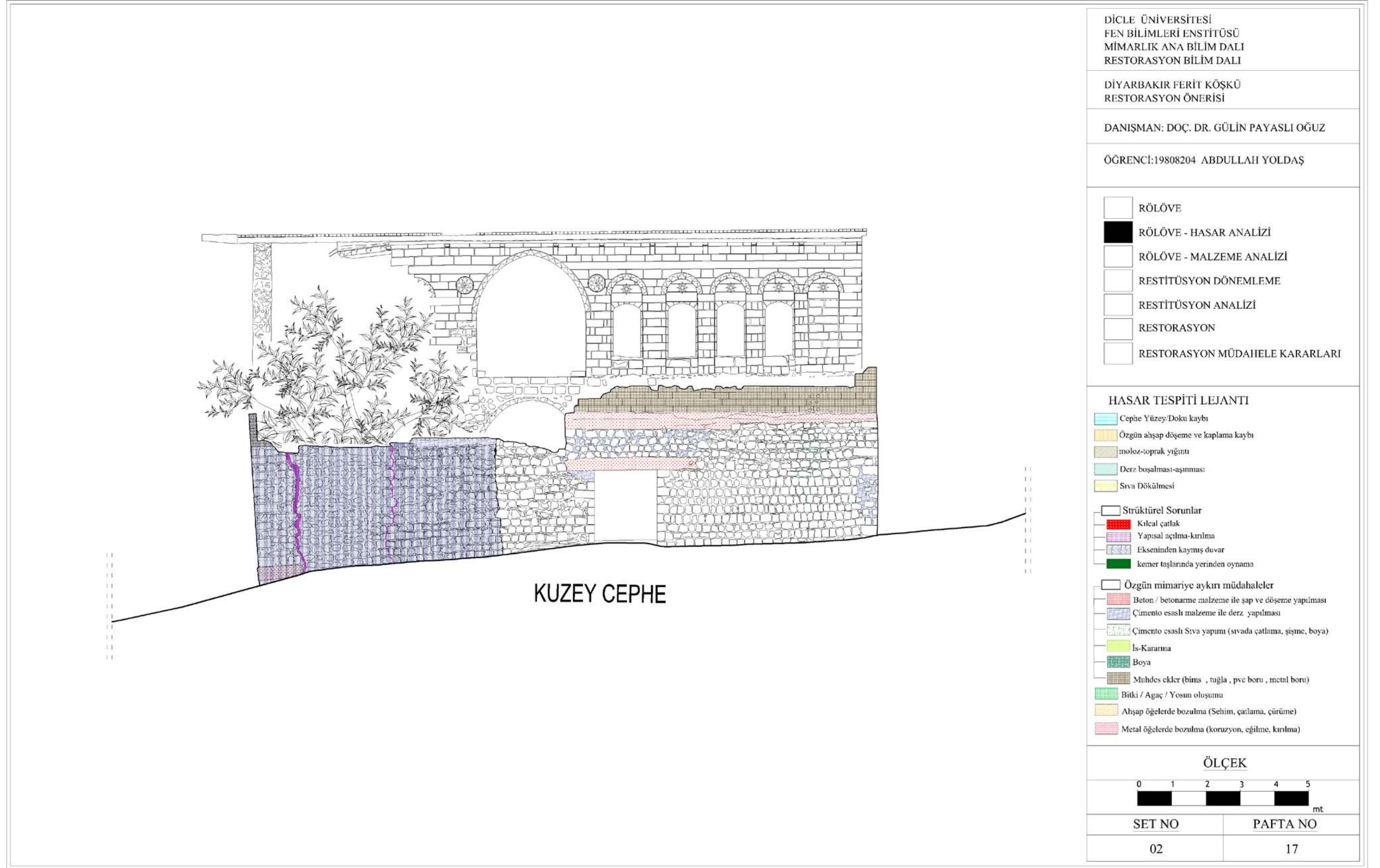
Şekil 4.142 Batı cephe hasar analizi

Şekil 4.143 Doğu cephe hasar analizi

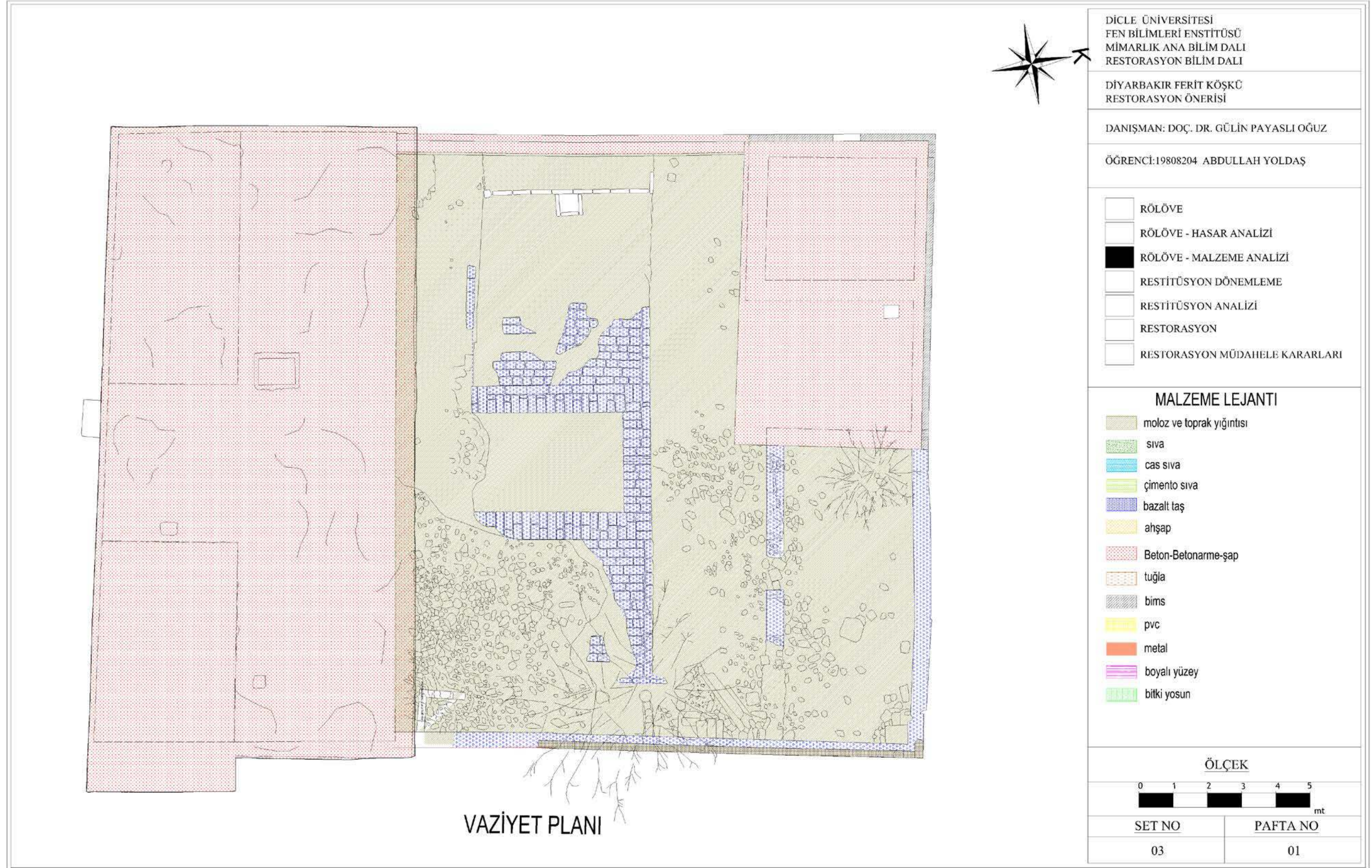

Şekil 4.144 Güney cephe hasar analizi

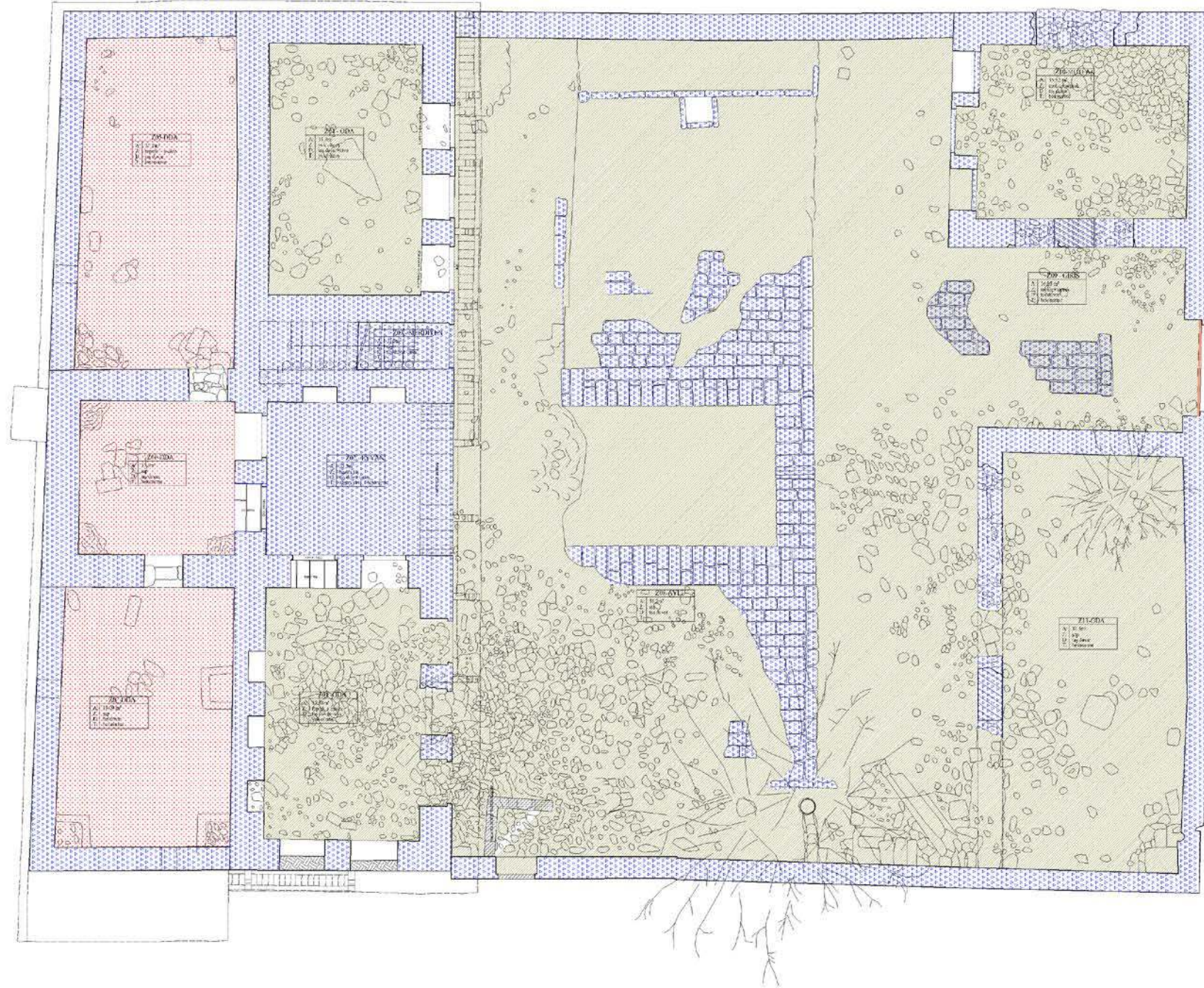

Şekil 4.145 Kuzey cephe hasar analizi

4.7 Malzeme Analizi Çizimleri

Şekil 4.146 Vaziyet planı malzeme analizi

ZEMİN KAT PLANI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

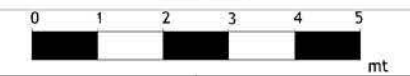
ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- RESTİTÜSYON ANALİZİ
- RESTORASYON
- RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

- moloz ve toprak yığıntısı
- siva
- ças siva
- çimento siva
- bazalt taş
- ahşap
- Beton-Betonarme-şap
- tuğla
- bims
- pvc
- metal
- boya
- bitki yosun

ÖLÇEK

SET NO

PAFTA NO

03

02

Şekil 4.147 Zemin kat malzeme analizi

ZEMİN+1 KAT PLANI

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

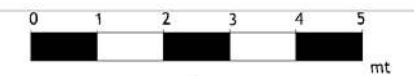
ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- RÖLÖVE
- RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- RESTİTÜSYON ANALİZİ
- RESTORASYON
- RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

- moloz ve toprak yığintısı
- siva
- ças siva
- çimento siva
- bazalt taş
- ahşap
- Beton-Betonarme-şap
- tuğla
- bims
- pvc
- metal
- boyalı yüzey
- bitki yosun

ÖLÇEK

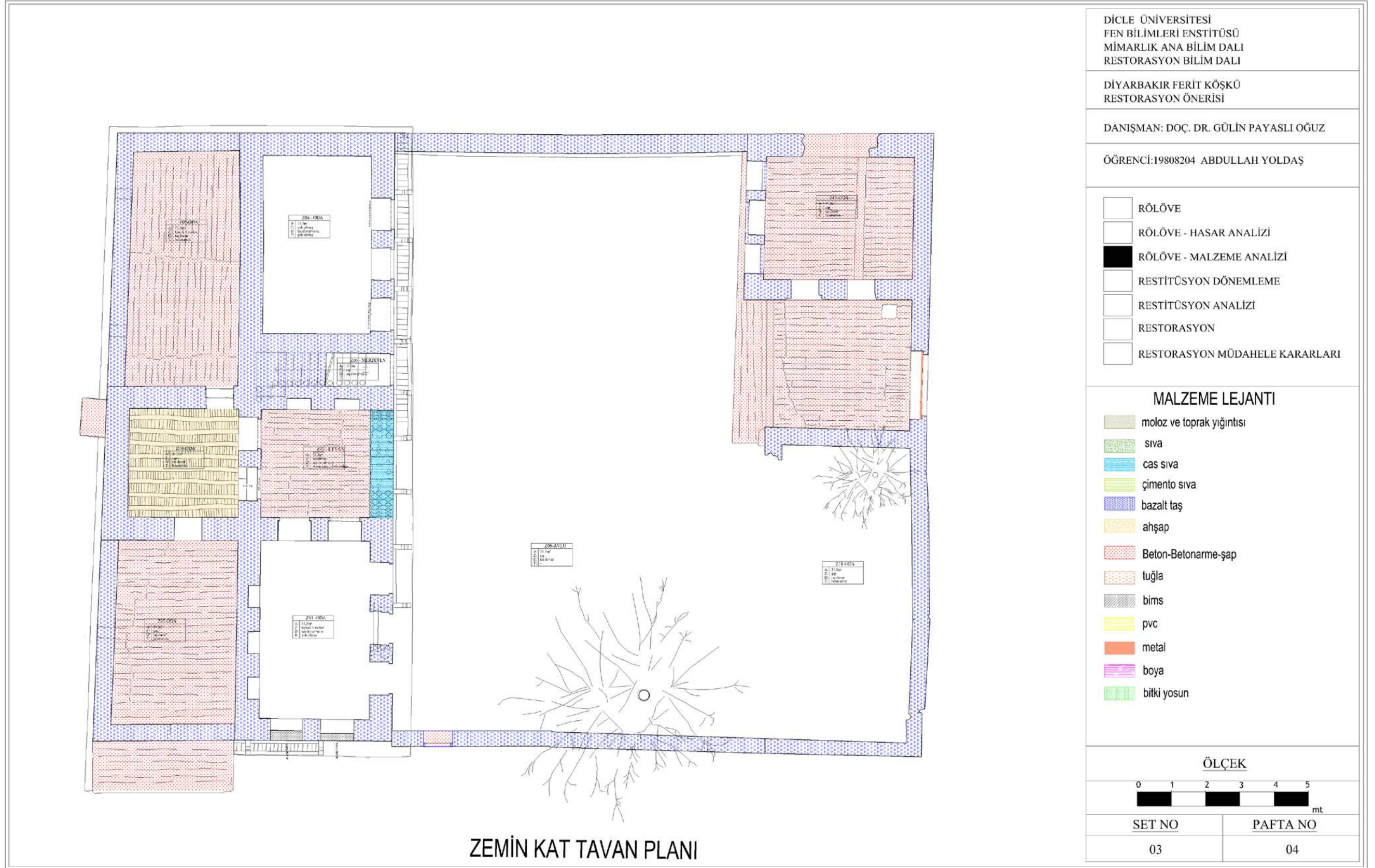
SET NO

PAFTA NO

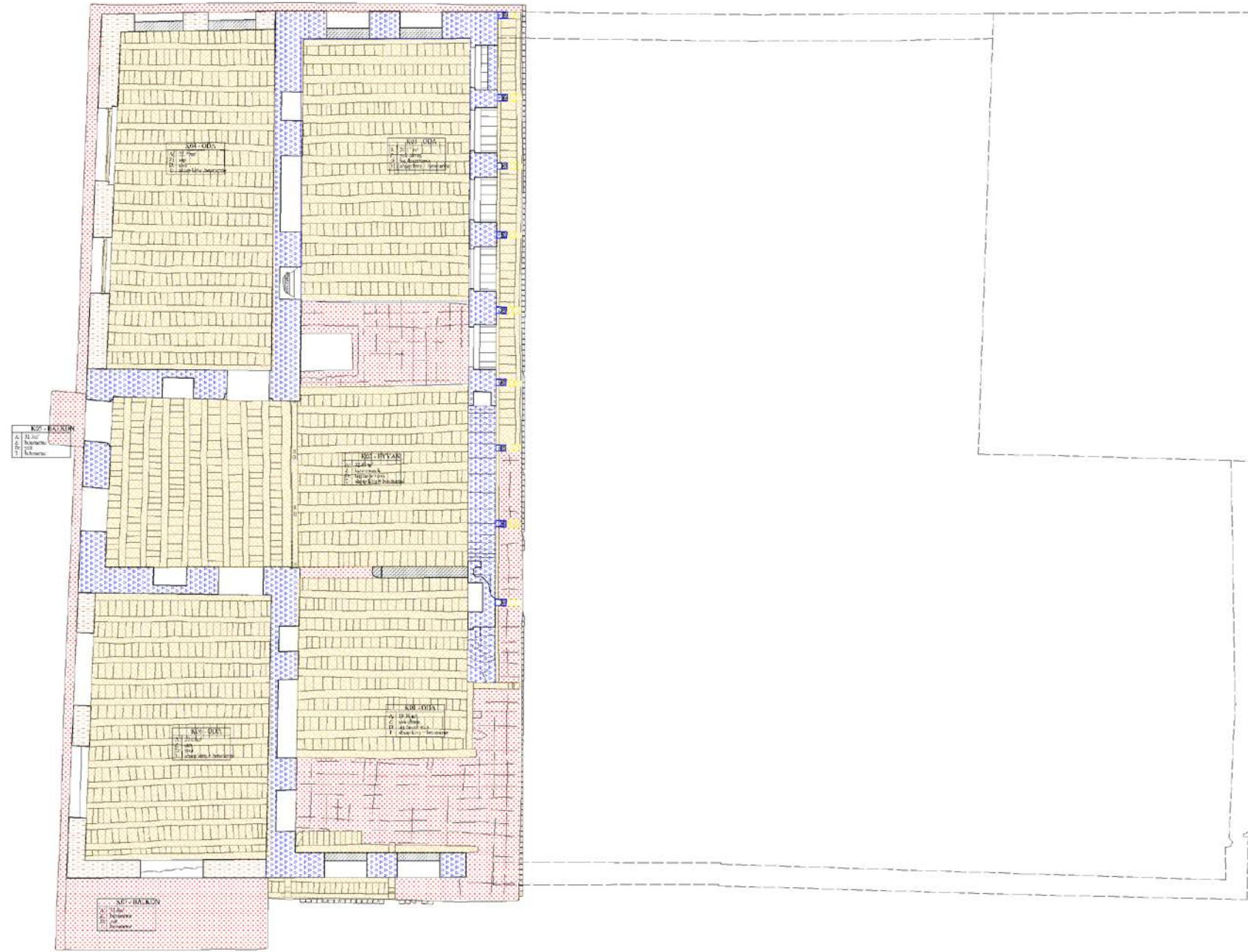
03

03

Şekil 4.148 Zemin+1 kat malzeme analizi

Şekil 4.149 Zemin kat tavan planı malzeme analizi

ZEMİN +1 KAT TAVAN PLANI

Şekil 4.150 Zemin+1 kat tavan planı hasar analizi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

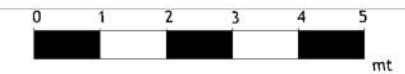
ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
	RESTİTÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

	moloz ve toprak yığintısı
	sıva
	çam sıva
	çimento sıva
	bazalt taş
	ahşap
	Beton-Betonarme-şap
	tuğla
	bims
	pvc
	metal
	boya
	bitki yosun

ÖLÇEK

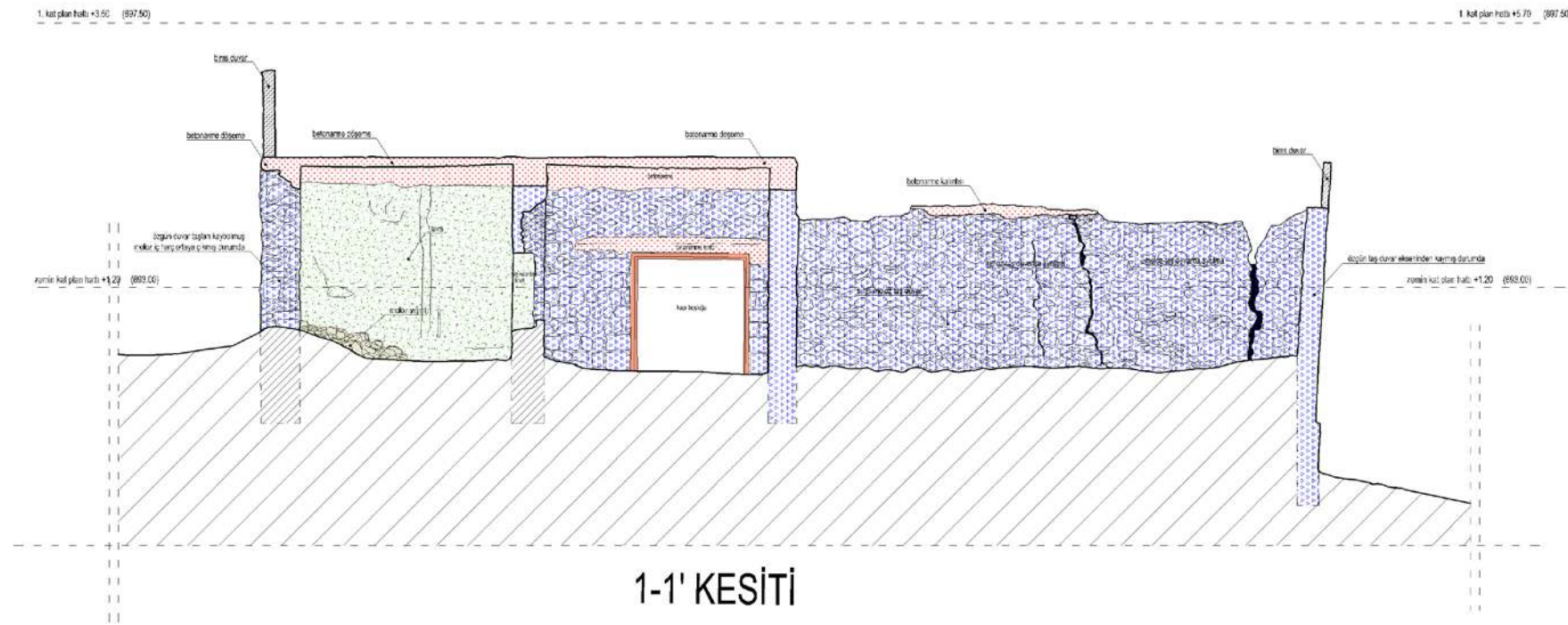

SET NO

PAFTA NO

03

05

1-1' KESİTİ

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTITÜSYON DÖNEMLEME
	RESTITÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

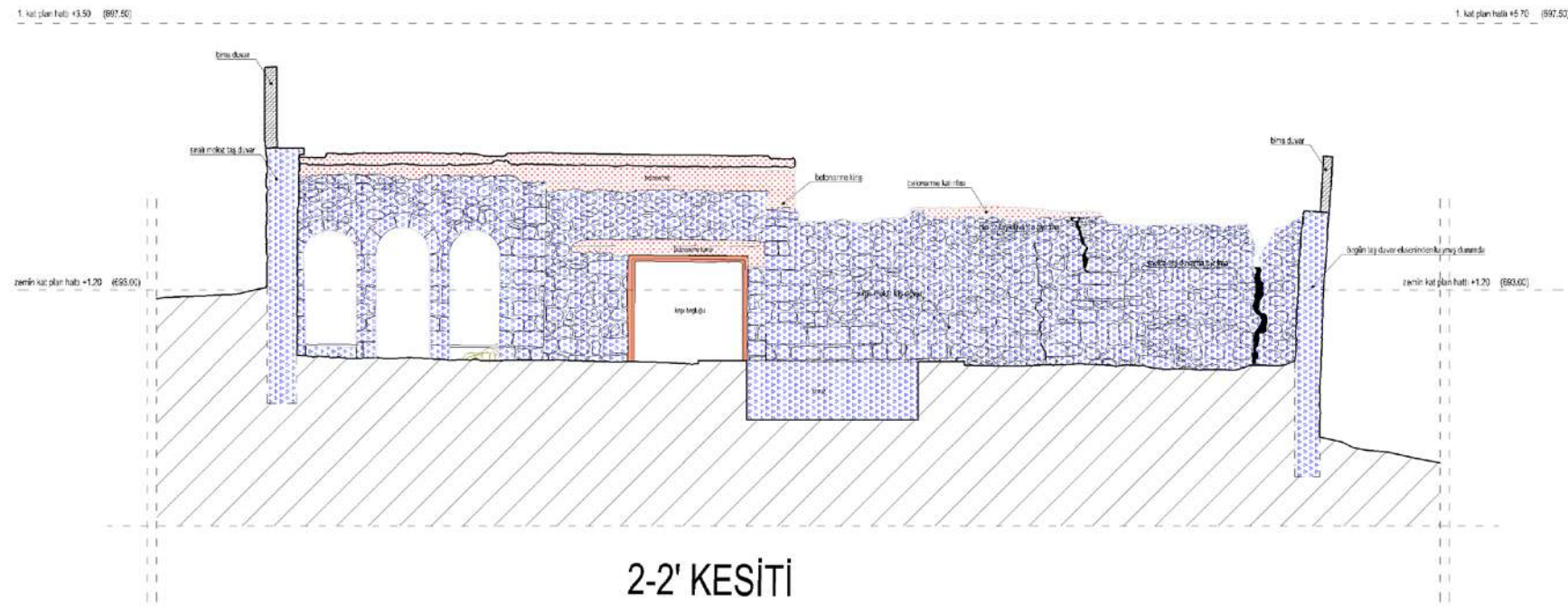
MALZEME LEJANTİ

	moloz ve toprak yığıntısı
	sıva
	cas sıva
	çimento sıva
	bazalt taş
	ağaç
	Beton-Betonarme-şap
	tuğla
	bims
	pvc
	metal
	boya
	bitki yosun

ÖLÇEK

0	1	2	3	4	5
mt					
SET NO			PAFTA NO		
03			06		

Şekil 4.151 1-1' kesiti malzeme analizi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

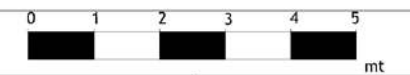
ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
	RESTİTÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

	moloz ve toprak yığıntısı
	sıva
	çak siva
	çimento sıva
	bazalt taş
	ağşap
	Beton-Betonarme-şap
	tuğla
	bims
	pvc
	metal
	boya
	bitki yosun

ÖLÇEK

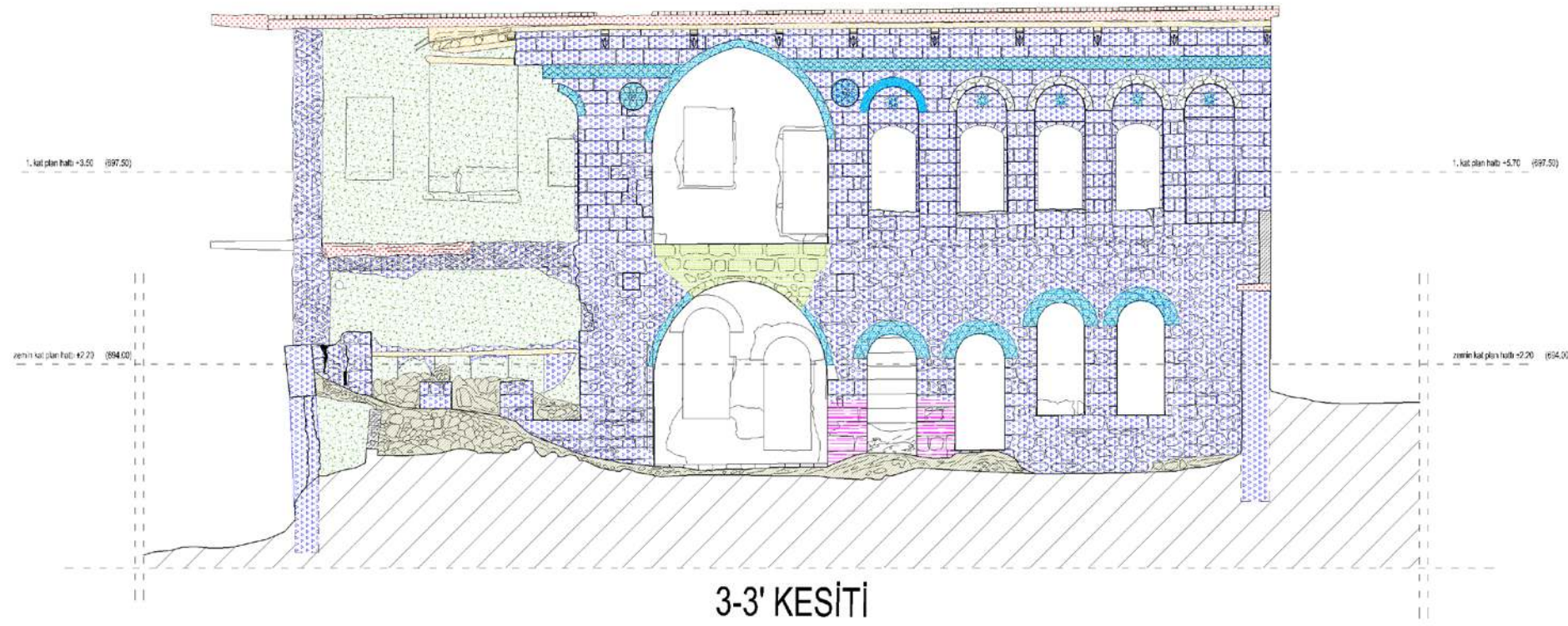
SET NO

PAFTA NO

03

07

Şekil 4.152 2-2' kesiti malzeme analizi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTITÜSYON DÖNEMLEME
	RESTITÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

	moloz ve toprak yığıntısı
	sıva
	çam sıva
	çimento sıva
	bazalt taş
	ahşap
	Beton-Betonarme-şap
	tuğla
	bims
	pvc
	metal
	boya
	bitki yosun

ÖLÇEK

0	1	2	3	4	5
mt					
SET NO	PAFTA NO				
03	08				

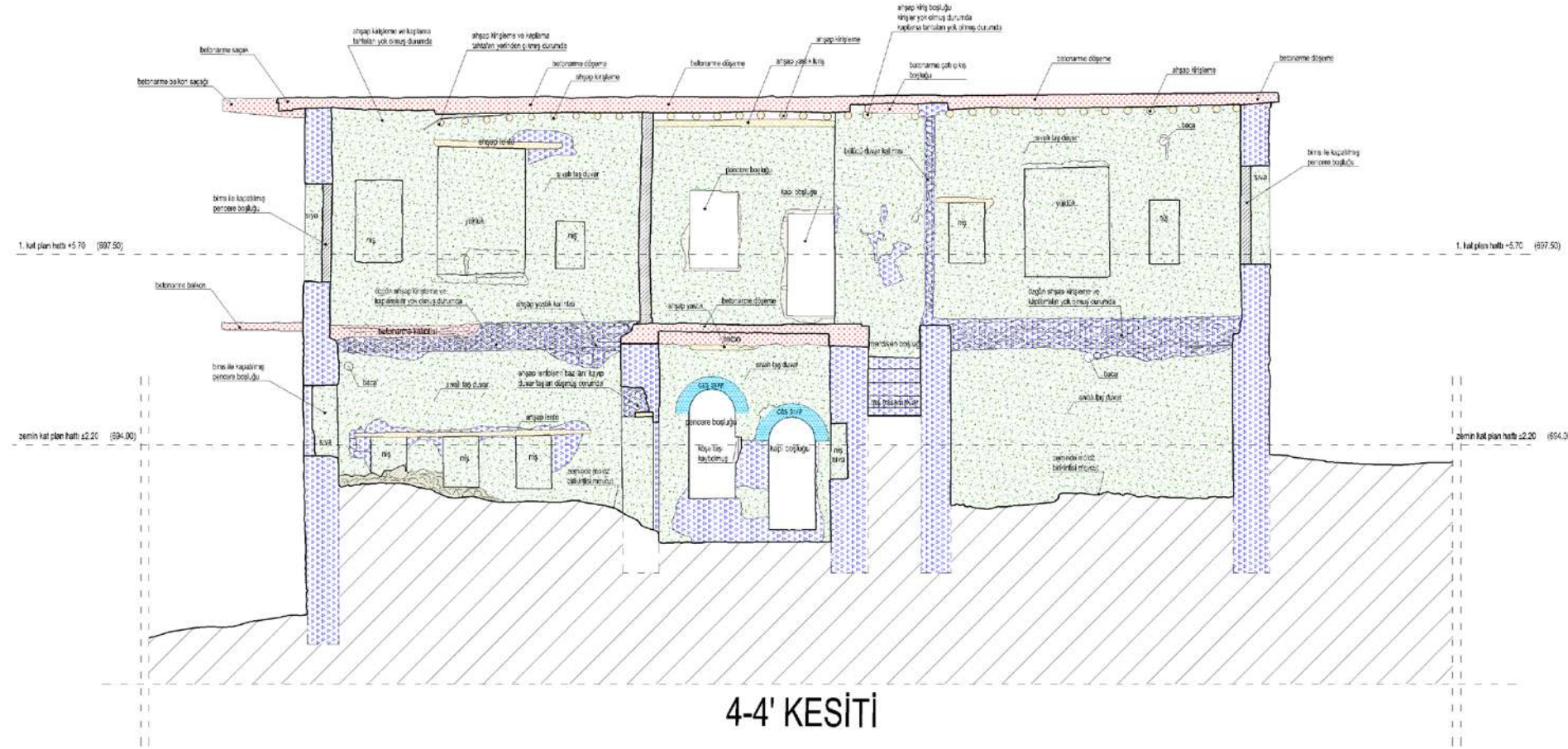
Şekil 4.153 3-3' kesiti malzeme analizi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

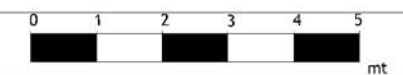

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
	RESTİTÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

	moloz ve toprak yığıntısı
	sıva
	ças sıva
	çimento sıva
	bazalt taş
	ahşap
	Beton-Betonarme-şap
	tuğla
	bims
	pvc
	metal
	boya
	bitki yosun

ÖLÇEK

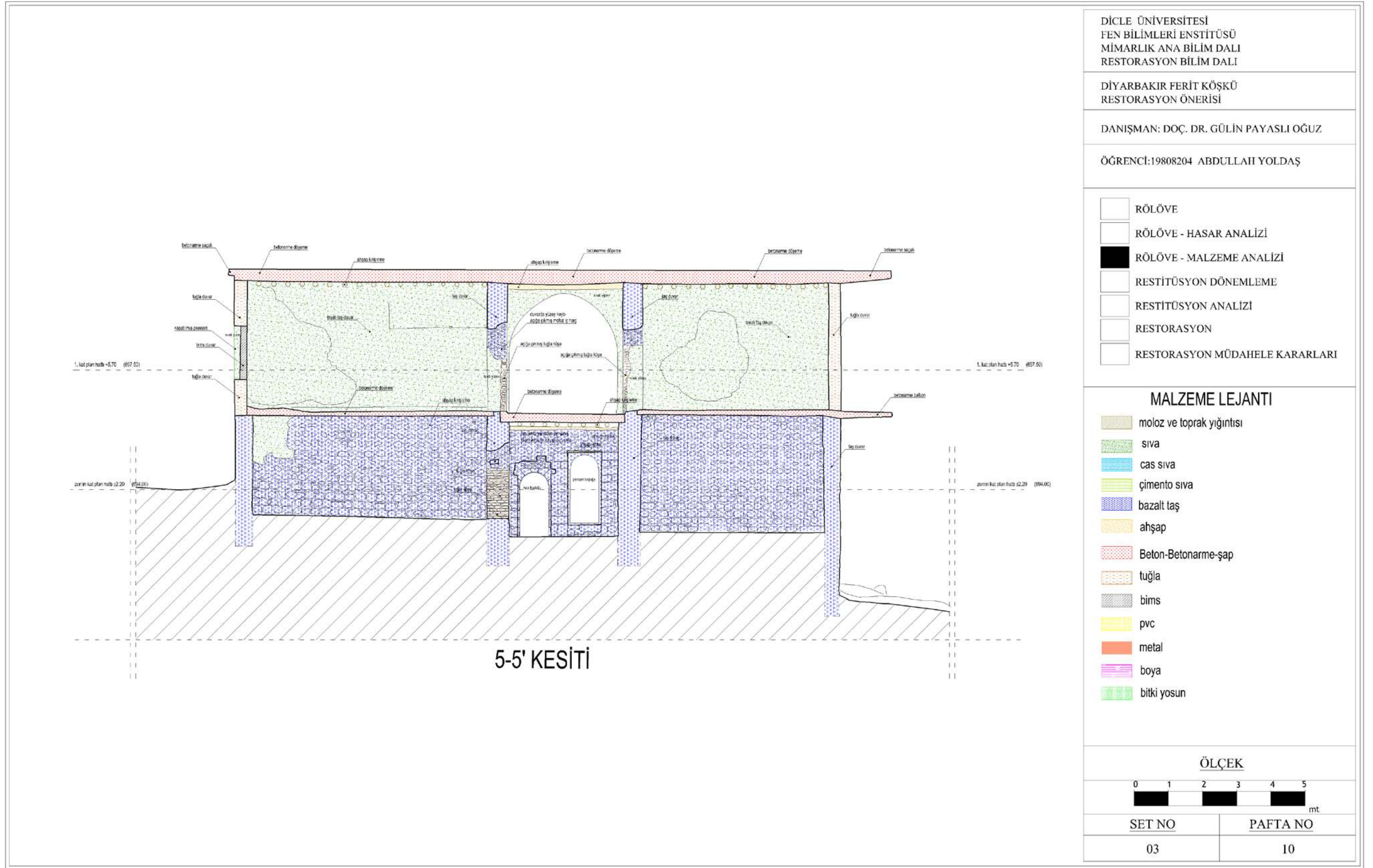
SET NO

PAFTA NO

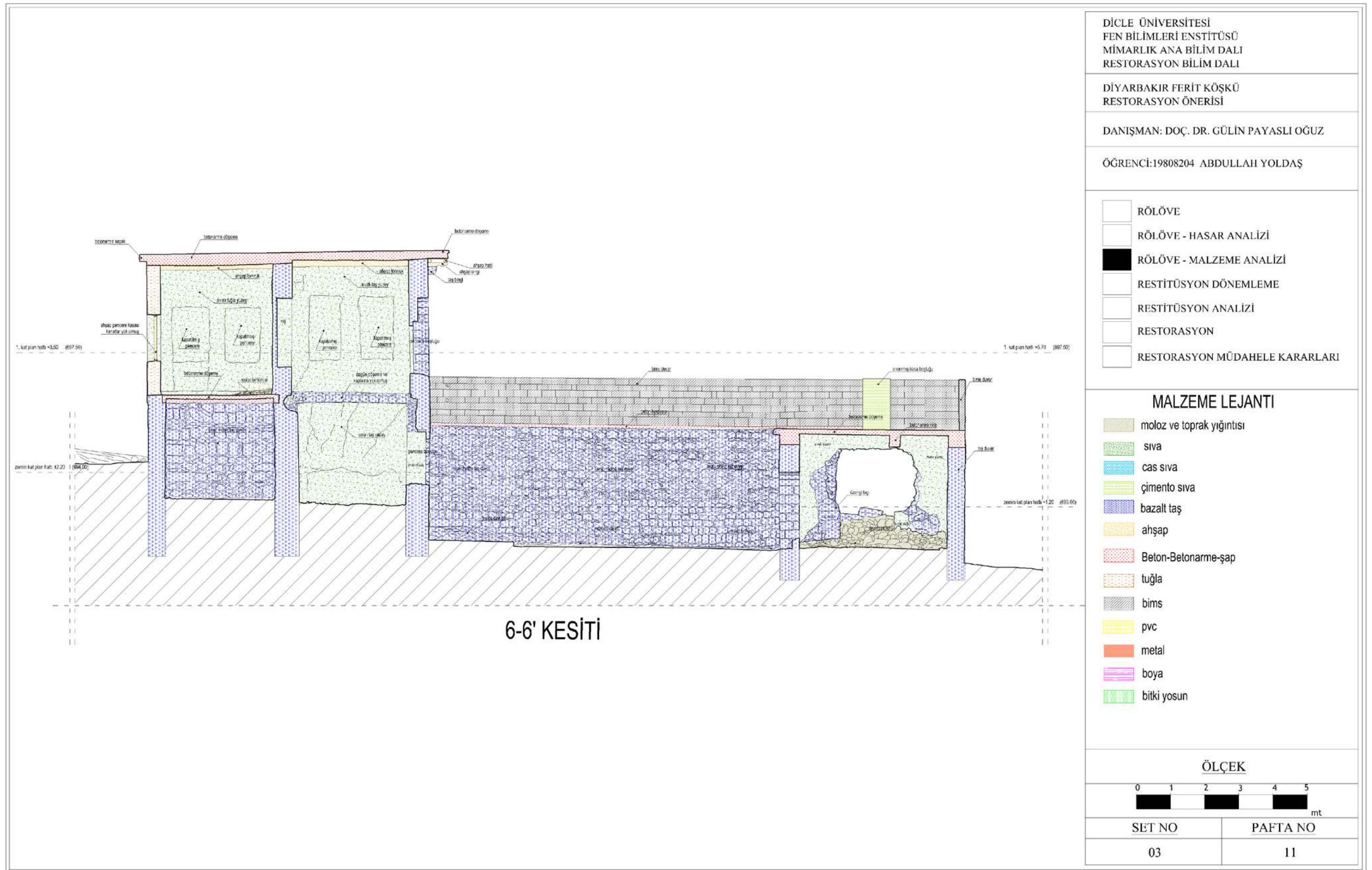
03

09

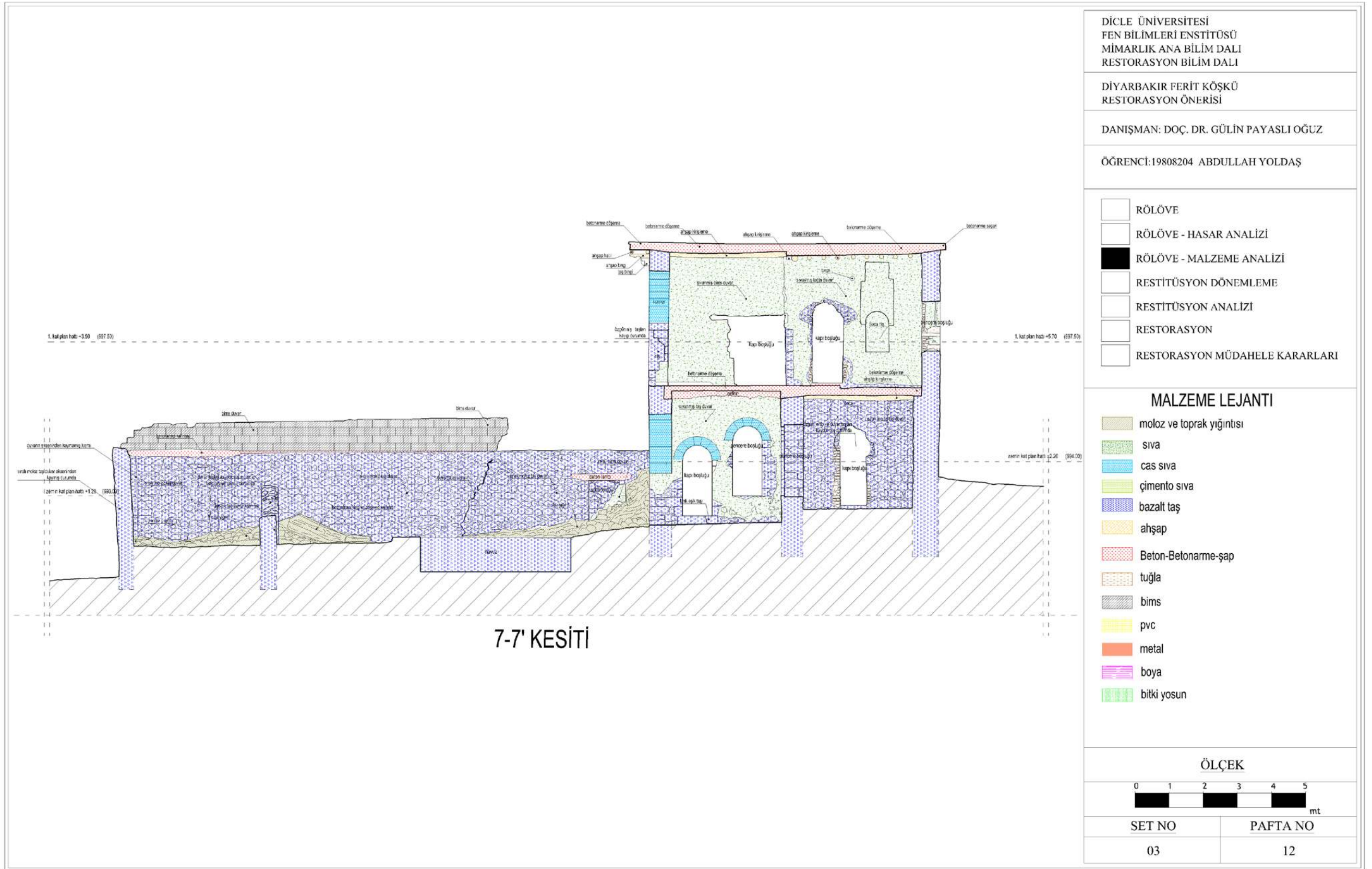
Şekil 4.154 4-4' kesiti malzeme analizi

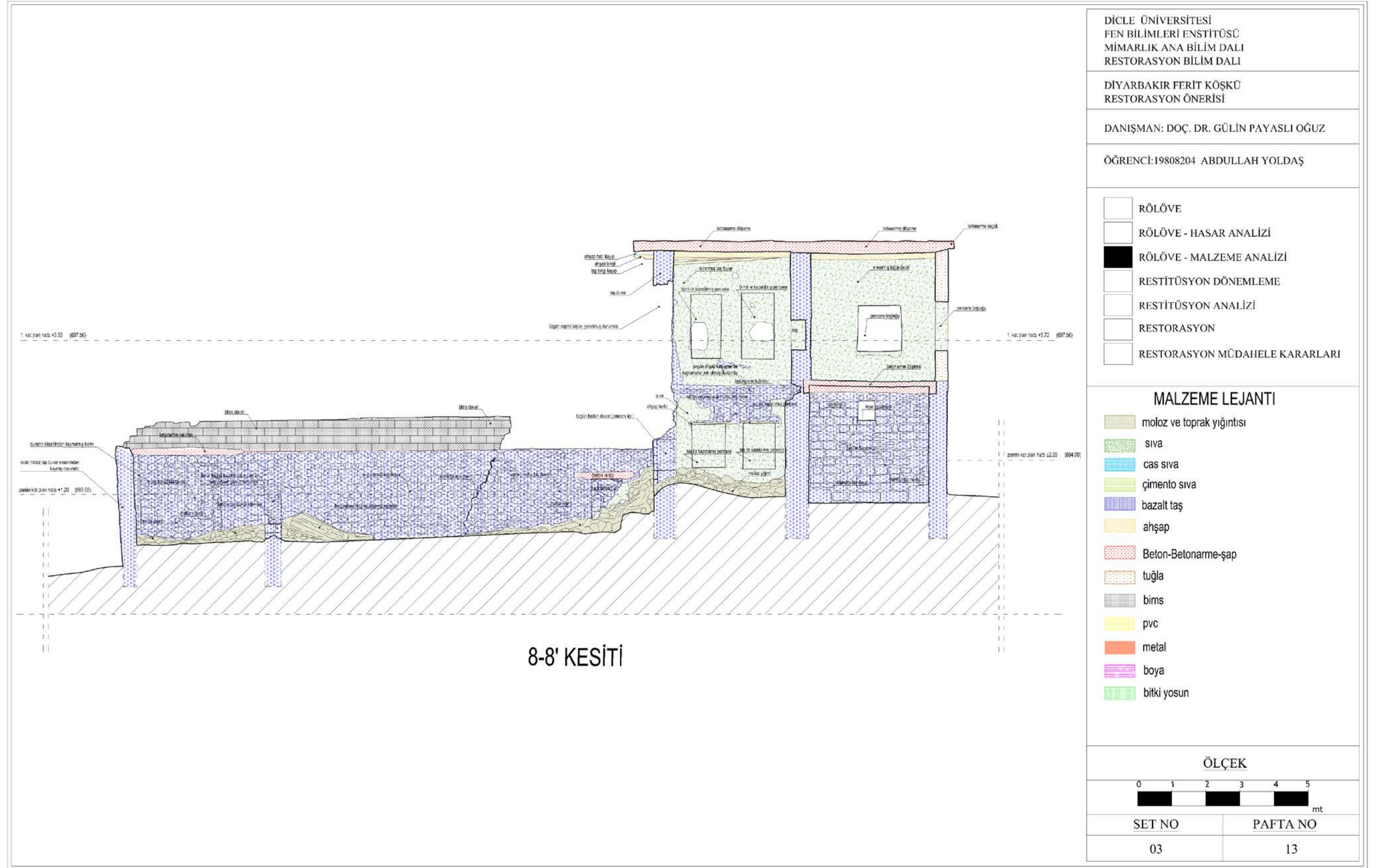
Şekil 4.155 5-5' kesiti malzeme analizi

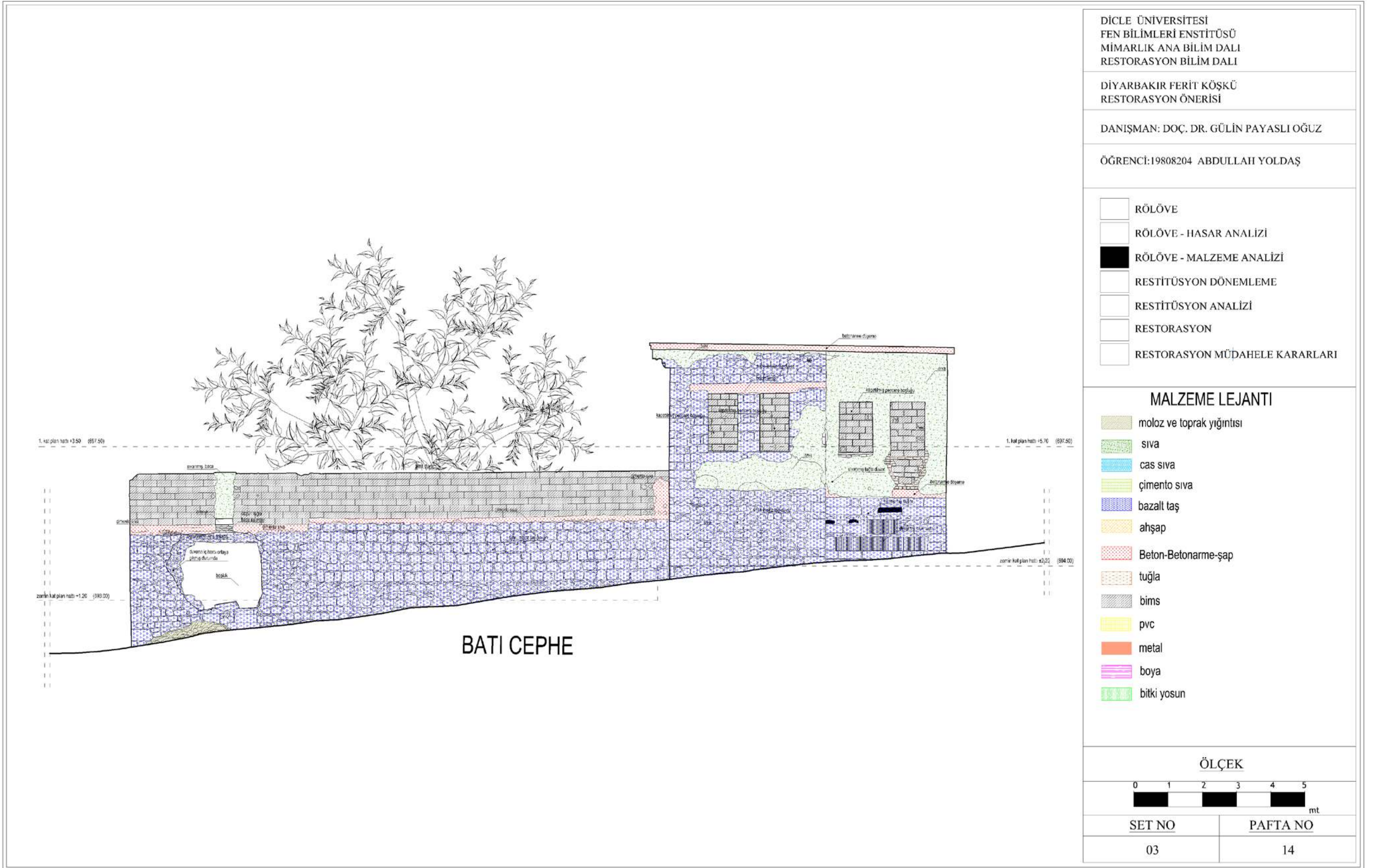
Şekil 4.156 6-6' kesiti malzeme analizi

Şekil 4.157 7-7' kesiti malzeme analizi

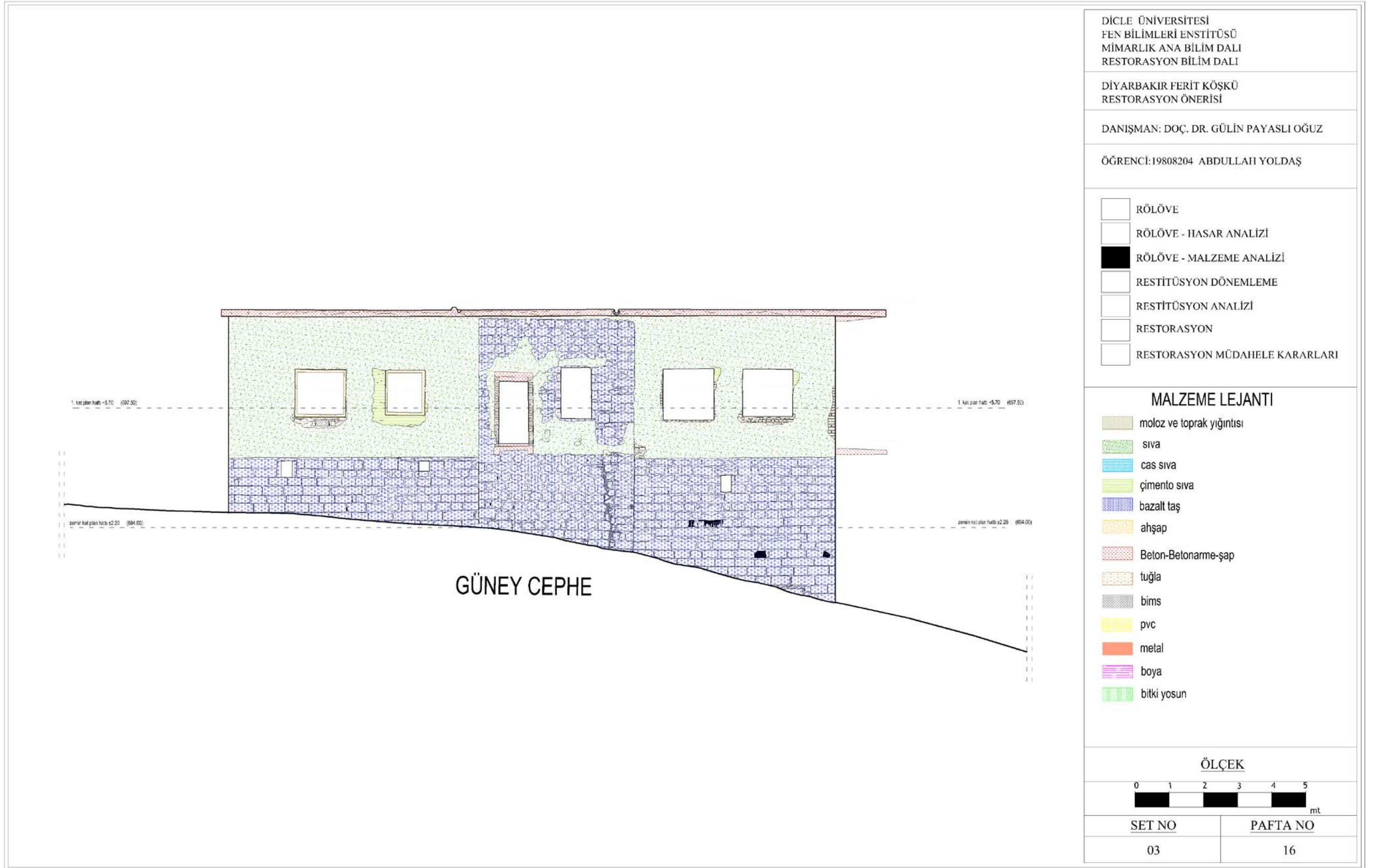
Şekil 4.158 8-8' kesiti malzeme analizi

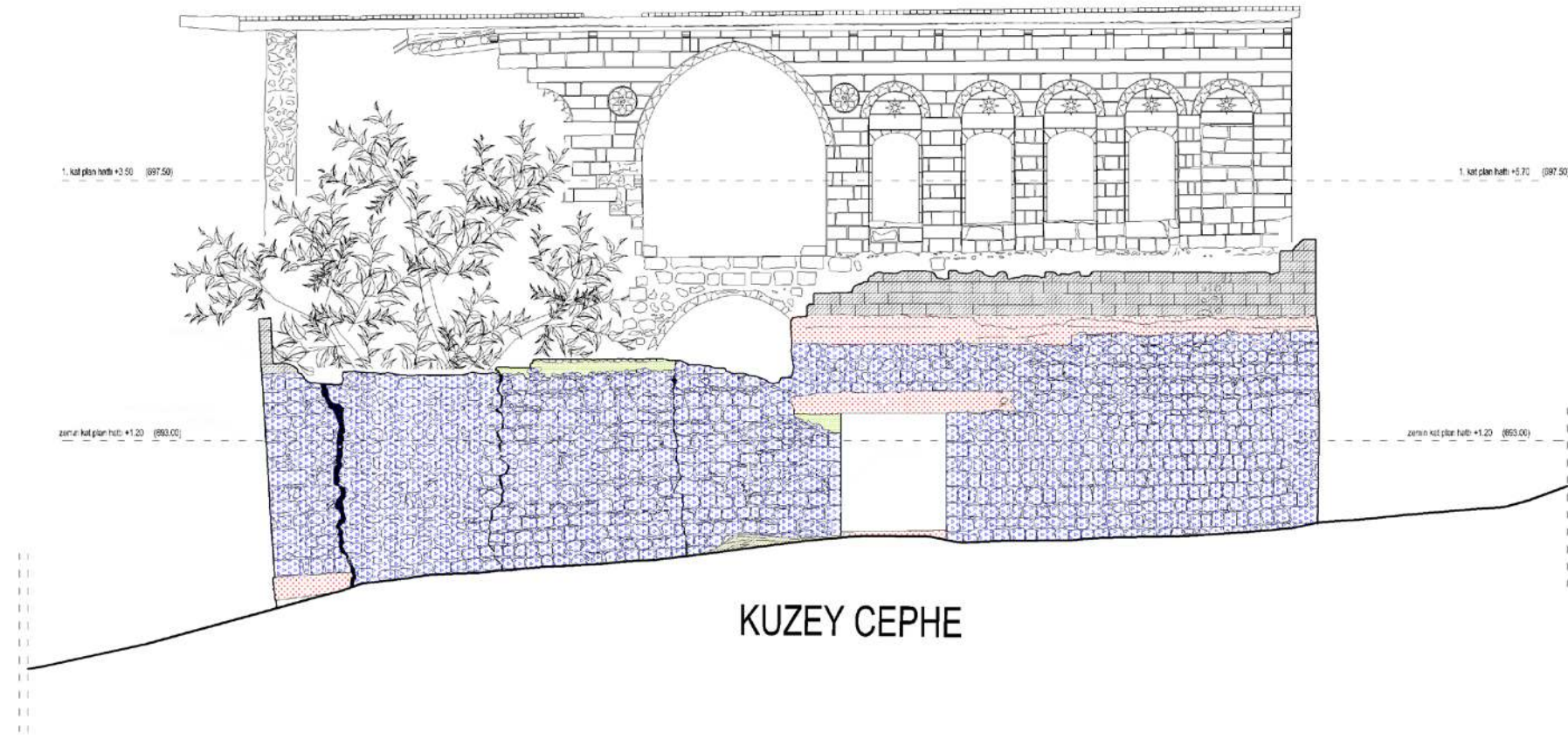
Şekil 4.159 Batı cephe malzeme analizi

Şekil 4.160 Doğu cephe malzeme analizi

Şekil 4.161 Güney cephe malzeme analizi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

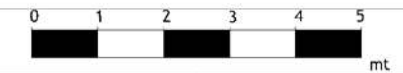
ÖĞRENCİ: 19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☒ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☐ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

MALZEME LEJANTİ

- ☒ moloz ve toprak yığıntısı
- ☒ sıva
- ☒ çakı
- ☒ çimento sıva
- ☒ bazalt taş
- ☒ ahşap
- ☒ Beton-Betonarme-şap
- ☒ tuğla
- ☒ bims
- ☒ pvc
- ☒ metal
- ☒ boya
- ☒ bitki yosun

ÖLÇEK

SET NO

PAFTA NO

03

17

Şekil 4.162 Kuzey cephe malzeme analizi

5. RESTİTÜSYON

“Sonradan değişikliğe uğramış, kısmen yıkılmış, ya da yok olmuş öğelerin, yapıların veya yerleşmelerin ilk tasarımlarındaki, ya da belirli bir tarihteki durumlarının, arşiv kayıtlarından, yapı üzerindeki izlerden, yapıya, yerleşmeye ait çizim, fotoğraf gibi belgelerden yararlanılarak plan, kesit, görünüş ve aksonometrik çizimlerle, ya da maketlerle anlatımına restitüsyon denilmektedir” (Ahunbay, 2016).

Restitüsyon çalışmaları yapılırken temel amaç zaman içerisinde çeşitli değişikliklere uğramış, çeşitli eklemelere maruz kalmış yapının; yapıdaki izler, yapıya ait eski fotoğraf ve belgelerden faydalanarak yapının özgün halinin nasıl olduğunu belirlemektir. Belgelerin, fotoğrafların, çizimlerin yeterli olmadığı durumlarda benzer örnekler incelenerek, karşılaştırmalı çalışma yapıp elde edilen veriler ile desteklenerek restitüsyon çalışması yapılmaktadır. Bazı restitüsyon çalışmalarında yapıya belirli dönemlerde yapılan müdahalelerin sanatsal ve estetik değeri bulunmaktadır. Bu nedenle restitüsyon çalışması dönemleme yapılarak, bölümlere ayrılarak kendi döneminin sanatsal anlayışı içinde değerlendirilmelidir.

Diyarbakır ili Yenişehir ilçesinde bulunan Ferit Köşk’ün restitüsyon çalışması; bir kısmı yıkılmış durumda olan yapıdaki mevcut izler, eski haritalar belge fotoğraflar ve benzer örnekler ile karşılaştırmalı çalışmalar ışığında yapının özgün halinin saptanıp, restorasyon projesine temel olabilecek bilgilerin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır.

5.1 Metodoloji ve Restitüsyon İçin Kaynak Kullanımı

Köşk yapıları Diyarbakır ilinin mimari mirası bir parçası oldukları için çok büyük öneme sahiptir. Diyarbakır’ın karasal iklimi etkisiyle yazları kurak ve sıcak geçmektedir. Şehrin varlıklı aileleri, şehrin ileri gelenleri ve üst düzey idari yöneticilerinin Suriçinden uzakta, Dicle nehrine bakan yamaçlarda yılın belirli zamanlarında kullanmak için doğa ile iç içe olan yazlık köşk yapılarını inşa ettirmişlerdir.

Tez çalışmasının bu bölümünde ilk olarak bulunan tüm bilgi ve belgeler başlıklar halinde düzenlenmiş, bilgi ve belgeler ışında restitüsyon projesi hazırlanmıştır.

Restitüsyon projesi üzerindeki tüm değerlendirmeler, restitüsyon projesinin analizlerinde gösterilmiş, yapının özgün ilk hali için değerlendirmelerde bulunulmuştur. Çalışmanın bu bölümünde Ferit Köşkün restitüsyon projesinde kullanılan kaynak lejantı aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

5.1.1 Yapıdan gelen izle elde edilen bilgiler

- Varlığı kesin bilinenler (özgün kısımlar); günümüze ulaşmış olan kısımlarda yapılmış olan gözlemler ve ölçümler sonucu rölöve çalışması ile elde edilen bilgilerdir.

5.1.2 Yazılı ve görsel kaynaklardan elde edilen bilgiler

- Yazılı ve görsel kaynaklardan elde edilen bilgilerle yapılan tamamlamalar; yapının ilk halina dair bulunan yazılı kaynaklar (tasarruf krokisi ve tapulama tutanağı) ve yapıya ait eski fotoğraflar doğrultusunda elde edilen bilgilerdir.

5.1.3 Benzer örnek ve karşılaştırmalı çalışmalardan elde edilen bilgiler

- Karşılaştırmalı çalışmalar sonucu yapılan tamamlamalar; yapı ile aynı yapı türünde olan ve aynı bölgede benzer zamanlarda yapılmış diğer yapılarla karşılaştırma yapılarak elde edilen bilgilerdir.

5.1.4 Mimari gereklilik

- Mimari Gereklilik nedeniyle yapılan tamamlamalar; yapının kullanımı için gerekli olan yapı elemanlarıdır.

5.2 Yapının Restitüsyon Çalışmasında Kaynak Kullanımı

Ferit Köşkün inşa edildiği tarihe dair Kültür Varlıklarını Koruma Kurulu tescil fişinde yapım tarihi olarak 1321 yazmaktadır (Ek 1). Bu tarih miladi takvime çevrildiğinde 1903 yılına tekabül etmektedir. Yapı üzerinde günümüze ulaşan kitabe bulunmamaktadır fakat köşkün 1. kat eyvan kemeri üzerinde bulunan cas sıvada hicri 1318 tarihi yazmaktadır (Şekil 5.1). Bu tarih miladi takvime çevrildiğinde 1900 yılına tekabül etmektedir.

Konu hakkında literatür taraması yapıp ve önceki çalışmalar incelendiğinde yapının adını Osmanlı imparatorluğunun son döneminde, Diyarbekir vilayetinde görevlendirilen ilk adliye baş müfettişi olan Ferid bey'in bir süre bu köşkte yaşadığı için ondan aldığı tahmin edilmektedir. Ferid beyin 19. yy sonlarına doğru ve 20. yy başlarında Diyarbakırda görev aldığı düşünülmektedir (Tuncer, 2012). Bu nedenle Ferit Köşkü 20 yy başlarında yapılmış bir yapıdır.

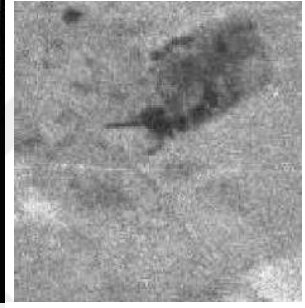

Şekil 5.1 Ferit Köşkü 1. kat eyvan keneri

Restitüsyon çalışmasında kullanılan ilk önemli kaynak 1952 hava fotoğraflarıdır. Hava fotoğrafları suriçi ve çevresini belgelemek amaçlı zamanının teknolojik imkanlarıyla çekilmiştir. Fotoğrafı çeken kameranın ana odağı suriçi olduğu için ve dönemin teknolojik imkanları yetersiz olduğu için Ferit köşk civarı bulanık gözükmemektedir. Suriçindeki yapılar için yakın çekim fotoğraflamalar da yapılmıştır fakat Ferit köşk suriçine uzak kaldığı için yakın çekim fotoğraflarda çıkmamıştır. Sadece 2 Genel fotoğrafta gözükmemektedir (Şekil 5.2, Şekil 5.3). Çekilen fotoğraflar yakınlaştırılıp incelendiğinde yapı kütleleri olarak sadece T formuna benzer bir bina olduğu (güney kanadı), havuz ve bir ocak bölümünün (kuzey kanadında yer alan mutfak kısmındaki ocakla çakışan konumda) olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu kısımlar restitüsyon çalışmasında **1. Dönem** olarak değerlendirilmiştir.

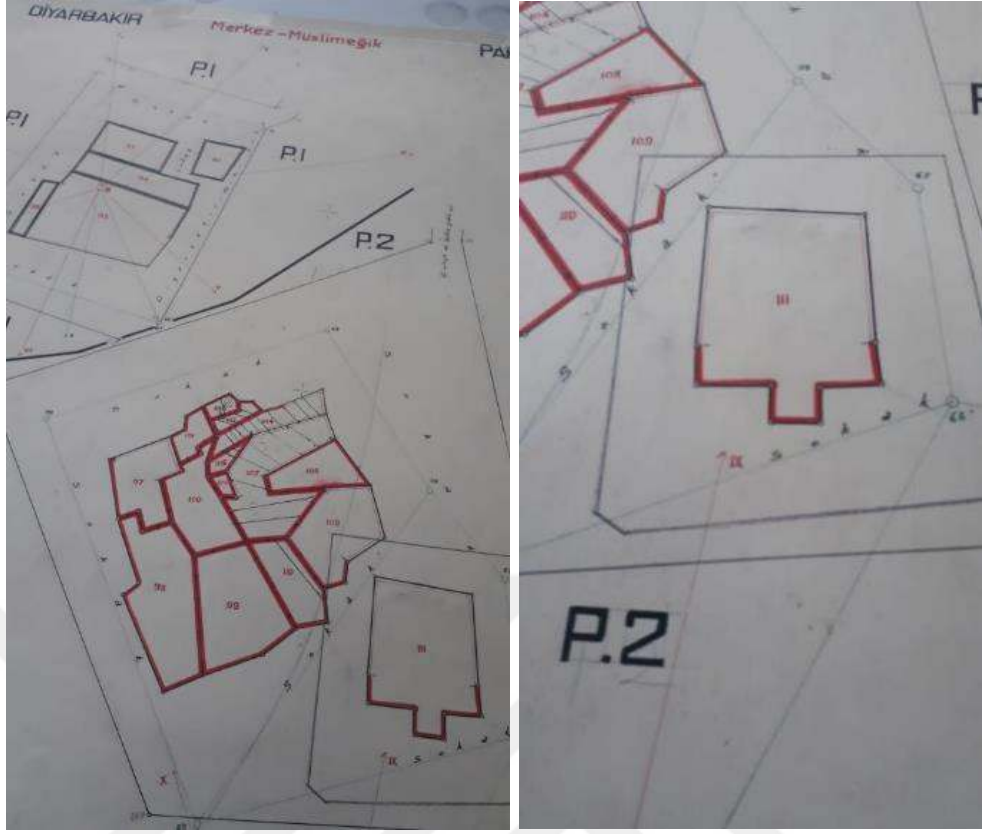

Şekil 5.2 1952 tarihli Diyarbakir hava fotoğrafı (DBB arşivi, 1952'den işlenmiştir)

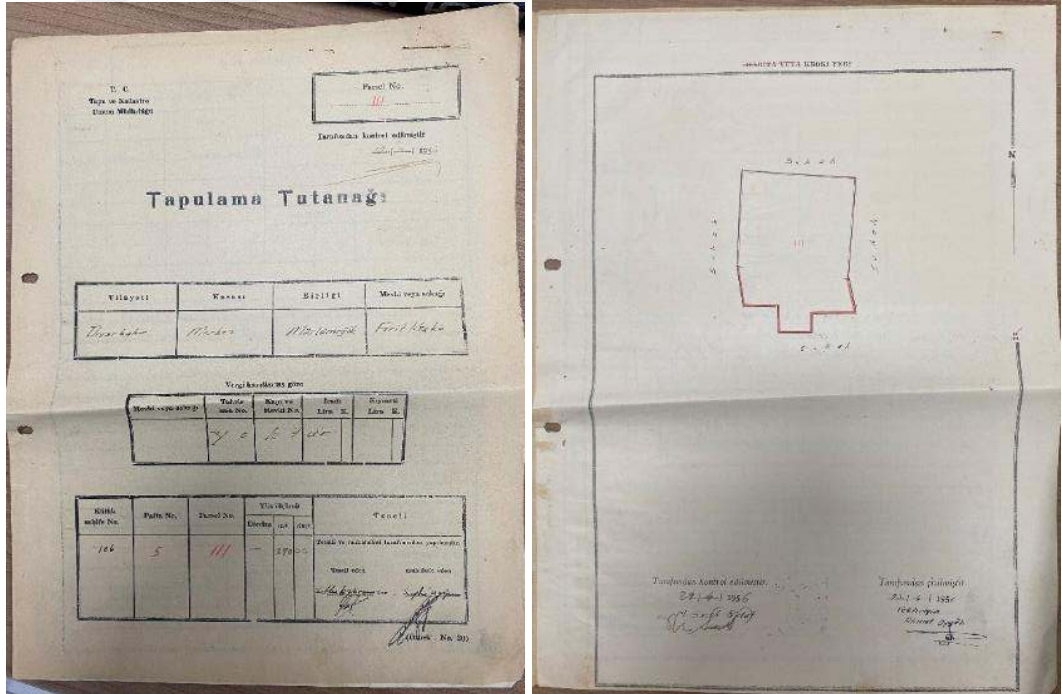

Şekil 5.3 Diyarbakir hava fotoğrafı (DBB arşivi,1952)

Restitüsyon çalışmasında kullanılan ikinci önemli kaynak 1956 tarihli tasarruf krokisi ve tapulama tutanağıdır. Ferit Köşk yapısının 1956 tarihli tasarruflu krokisi incelendiğinde yapının güney kanadının T formuna benzer şekilde olduğu görülmektedir (Şekil 5.4). Yapının tapulama tutanağı incelendiğinde 29.04.1956 tarihinde; 106 kütük sahife, 5 pafta, 111 parsel 370 m² olarak tapulandığı görülmektedir (Şekil 5.4). Güncel rölöve planı T formu şeklinde ölçüldüğünde eksenel kaymalar ile 377 m² olduğu görülmektedir. Tapulama tutanağını destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Hem tasarruf krokisinde hem de tapulama kaydında günümüz mevcudunda bulunan güney kanadın güney cephesinin kanadın sağındaki Z07 oda, K06 oda ve solundaki Z05 oda, K04 oda odaların olmadığı görülmektedir. Avlunun kuzeyinde bulunan mutfak ve müştemilat kısımlarının tasarruf krokisinde dış sınır olarak gösterildiği görülmektedir. Bu bilgiler 1952 hava fotoğraflarını destekler niteliktedir.

Şekil 5.4 Ferit Köşk 1956 tarihli tasarruf krokisi (DTKM arşivi, 1956)

Şekil 5.5 Ferit Köşk 1956 tarihli tapulama tutanağı (DTKM arşivi, 1956)

Ferit Köşkün güncel rölöve planı ve fotoğrafları incelendiğinde Z10 mutfak güney cephe ile güney kanadının birinci kat kuzey cephesi (K03 oda kuzey cephe) arasında benzerlikler olduğu görülmektedir. Her iki cephede kesme taş kullanılmıştır. Her iki cephedeki pencere ve kapı boşlukları benzer genişliğe (91 cm) sahiptir. Her iki cephedeki kapı pencere kemerleri yarım daire kemerli olup 46 cm yarıçapa sahiptir. Köşkün birinci dönemde inşa edilmiş ocağının etrafının sonradan yakın bir dönemde duvarlar ile çevrilerek mutfak mekanı haline çevrildiği düşünülmektedir. Bu nedenlerden ötürü Z10 odasının yapıya **2. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir.

Şekil 5.6 Güney kanat kuzey cephe (K03 oda kuzey)

Şekil 5.7 Z10 mutfak güney cephe

Avlu duvarının Z10 mutfak duvarı ile benzer örgüde olduğu ve kuzey cephede tek parça olarak örüldüğü görülmektedir (Şekil 5.8). Z10 mutfak duvarı ile avlu duvarı arasında herhangi bir kesme taştan yapılmış köşe veya belirgin bir şekilde derzlerin üst üste gelme durumunun olmadığı görülmektedir (Şekil 5.9). Yapı doğu cephesinde görüleceği; üzere avlu doğu duvarı da tek parça örülmüş olup herhangi bir kesme taştan köşe ve derzlerin üst üste gelme durumu mevcut değildir (Şekil 5.10). Avlu duvarlarının ve avlu döşeme taşlarının Z10 mutfak ile aynı dönem yapıldığı düşünülmektedir. Bu nedenle 1956 yılı sonrasında köşke; mutfak, Avlu duvarları ve avlu döşemesinin **2. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir.

Şekil 5.8 Z10 kuzey cephesi (yapı kuzey cephesi)

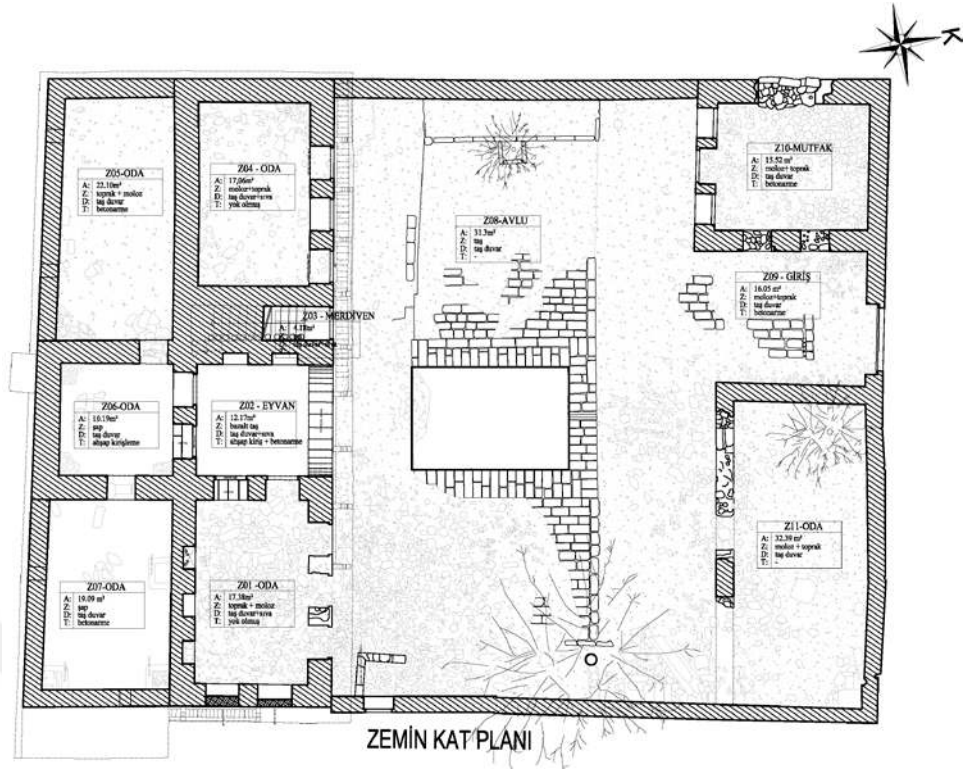

Şekil 5.9 Avlu batı duvarı (yapı batı cephesi)

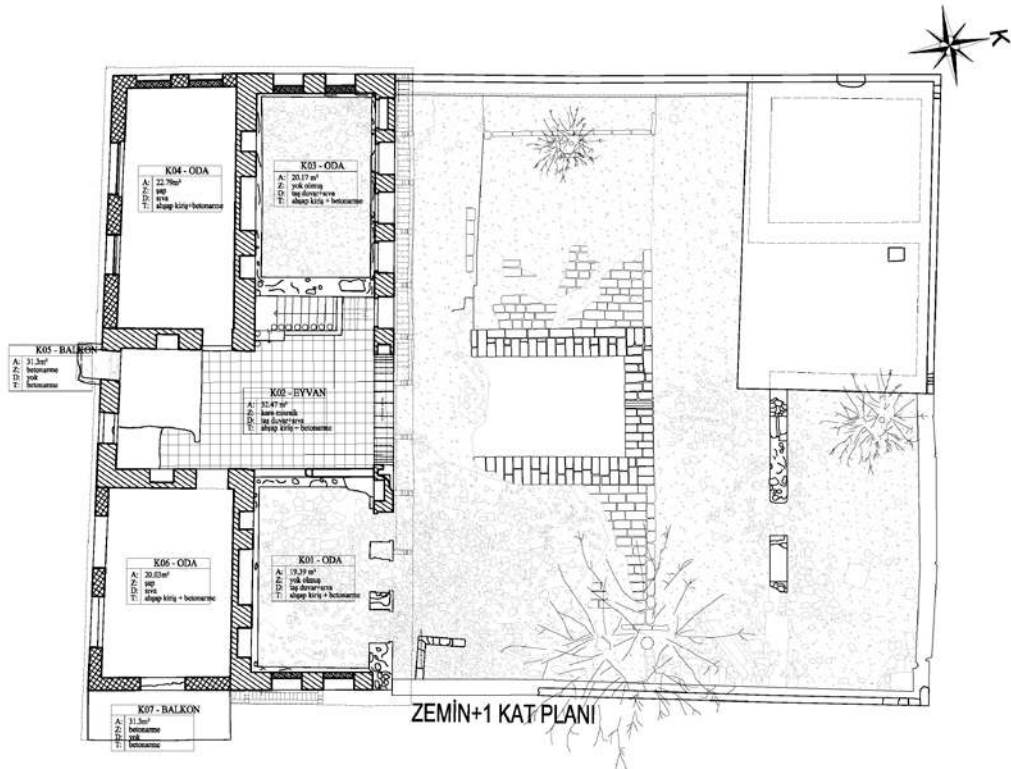

Şekil 5.10 Avlu doğu duvarı (yapı doğu cephesi)

Güncel zemin kat rölöve planı (Şekil 5.11) incelendiğinde; yapıdaki güney kanat zemin kat duvar kalınlığı ortalama 65 - 70 cm iken; güney cepheye bakan batıdaki odanın (Z05 oda batı, Z05 oda güney) ve güney cepheye bakan doğudaki odanın (Z07 oda batı, Z07 oda güney) duvarlarında 50-55 cm'dir. Birinci kat planı (Şekil 5.12) incelendiğinde; güney kanat birinci katta ortalama duvar kalınlığı 50 - 60 cm iken Güney cepheye bakan batıdaki odanın (K04 oda batı, K04 oda güney) ve güney cepheye bakan doğudaki odanın (K06 doğu, K06 güney) duvarlarında ortalama 35 - 40 cm olup tuğla ile örülmüştür.

Şekil 5.11 Zemin kat planı rölöve çizimi

Şekil 5.12 Birinci kat planı rölöve çizimi

Z05 odanın batı yüzeyi sıralı moloz taş ile örülmüş olup duvar köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Odanın batı cephe duvarı odanın kuzey cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı batı cephe köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 5.13 b, Şekil 5.27). Batı cephe yüzeyinde devşirme oluk taşları, duvar taşı olarak kullanılmıştır. Odanın güney yüzeyi sıralı moloz taş ile örülmüş olup taşlar düzensiz, sabit olmayan yüksekliğe sahiptir. Duvar köşelerinde kesme taş kullanılmıştır. Odanın güney cephe duvarı odanın doğu cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı güney cephe de köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. (Şekil 5.13c, Şekil 5.29). Bu odanın; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve devşirme taş kullanımından dolayı sonradan **3. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir. Yapıdaki odalara giriş genelde kesme taş kapılardan sağlanırken; Z07 oda kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır (Şekil 5.13 a). Bu nedenle oda sonradan eklendiği için kapı boşluğunun da sonradan açıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.13 a) Z05 oda girişi

b) Z05 oda batı cephe

c) Z05 oda güney cephe

Z07 Odanın doğu yüzeyi moloz taş ve kesme taş ile karışık olarak örülmüştür. Bazı bölümlerde derzler üst üste gelmiştir ve taş yükseklikleri birbirini tutmamaktadır. Odanın doğu cephe duvarı odanın kuzey cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı doğu cephe köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 5.14 b, Şekil 5.28). Odanın güney yüzeyi moloz taş ve kesme taş ile karışık olarak örülmüştür. Bazı bölümlerde derzler üst üste gelmiştir ve taş yükseklikleri birbirini tutmamaktadır. Odanın güney cephe duvarı odanın batı cephe duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde; kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu

nedenle hem iç mekan da hem de yapı güney cephe köşe birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 5.14c, Şekil 4.29). Bu odanın; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve devşirme taş kullanımından dolayı sonradan **3. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir. Z07 odaya giriş kapı boşluğu duvarın ortalarına yakın bir konumdadır. Bu Diyarbakır geleneksel mimarisinde karşılaşılmayan bir durumdur. Yapıdaki odalara giriş genelde kesme taş kapılardan sağlanırken; Z07 oda kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır (Şekil 4.14 a). Bu nedenle oda sonradan eklendiği için kapı boşluğunun da sonradan açıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.14 a) Z07 oda girişi

b) Z07 oda doğu cephe

c) Z07 oda güney cephe

K04 odanın; batı duvarı kuzey duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı batı cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 5.16, Şekil 5.27). Odanın güney duvarı doğu duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı güney cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 5.17, Şekil 5.29). Ayrıca yapının nerdeyse tamamı bazalt taş ile örülmüşken K04 oda güney ve K04 oda batı duvarı tuğla ile örülmüştür. Bu odanın; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve farklı malzeme ile örümden dolayı sonradan **3. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir. Yapıdaki odalara giriş genelde kesme taş kapılardan sağlanırken; K04 oda kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır (Şekil 5.15). Bu nedenle oda sonradan eklendiği için kapı boşluğunun da sonradan açıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.15 K04 oda girişi

Şekil 5.16 K04 oda batı yüzeyi

Şekil 5.17 K04 oda güney yüzeyi

K06 odanın; doğu duvarı kuzey duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı doğu cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir (Şekil 5.19, Şekil 5.28). Oda'nın güney duvarı batı duvarıyla geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Bu nedenle hem iç mekan da hem de yapı güney cephesindeki duvar birleşimlerinde boylu boyunca derzler üst üste gelmektedir. (Şekil 5.20, Şekil 5.29). Ayrıca yapının neredeyse tamamı bazalt taş ile örülmüşken K06 oda güney ve K06 oda doğu duvarı tuğla ile örülmüştür. Bu odanın; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve farklı malzeme ile örümden dolayı sonradan **3. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir. Yapıdaki odalara giriş genelde kesme taş kapılardan sağlanırken; K06 oda kapı etrafına tuğla örülerek düzlüğü sağlanmıştır (Şekil 5.18). Bu nedenle oda sonradan eklendiği için kapı boşluğunun da sonradan açıldığı anlaşılmaktadır.

Şekil 5.18 K06 oda girişi

Şekil 5.19 K06 oda doğu cephe

Şekil 5.20 K06 oda güney cephe

Z11 oda batı duvarı ile kuzey duvarı birleşimi incelendiğinde geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır (Şekil 5.21). Aynı

şekilde güney duvarı ile doğu duvarı birleşimi incelendiğinde geleneksel örüm tekniğiyle uyuşmayacak şekilde kenetsiz örülmüş durumdadır. Duvarlarda herhangi bir kenet izi bulunmamaktadır (Şekil 5.21, Şekil 5.22). Bu odanın; duvar kalınlığı, kenetsiz örgü birleşimleri ve farklı yüksekliklerde taş kullanımından dolayı sonradan **3. Dönemde** eklendiği düşünülmektedir. Z11 odanın güney duvarı günümüzde yok olmuş durumdadır. Odanın eski fotoğrafları incelendiğinde 1 adet kapı ve 1 adet pencere olduğu görülmektedir (Şekil 5.23, Şekil 5.24). Restitüsyon ve restorasyon çalışmasındaki tamamlamalar bu fotoğraflardan yola çıkılarak yapılmıştır.

Şekil 5.21 Z11 oda batı duvarı

Şekil 5.22 Z11 oda doğu duvarı

Şekil 5.23 Z11 oda güney duvarı (çevre halkından) Şekil 5.24 Z11 oda güney duvarı (çevre halkından)

Güney kanat kuzey cephesinin (avlu kuzey cephesi) doğu kısmı (Z01 oda kuzey, K01 oda kuzey) günümüzde yıkılmış durumdadır. Restitüsyon ve restorasyon çalışmasındaki tamamlamalar eski fotoğraflardan yola çıkılarak yapılmıştır (Şekil 5.25, Şekil 5.26). Z08 avlu günümüzde moloz yığıntı altında kalmıştır. Zemindeki döşeme taşları kısmen gözükmemektedir. Restitüsyon ve restorasyon çalışmasındaki tamamlamalar eski fotoğraflardan yola çıkılarak yapılmıştır (Şekil 5.25, Şekil 5.26).

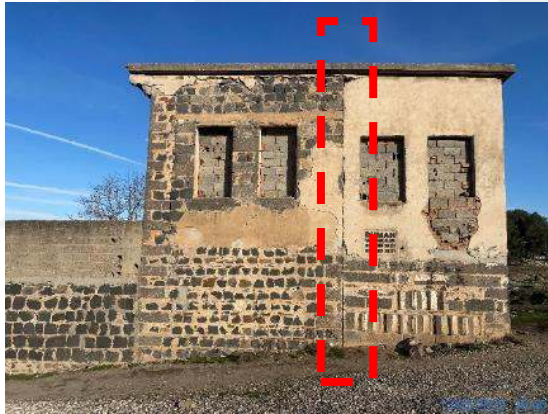
Yapıda günümüze ulaşabilmiş kapı doğraması, pencere doğraması, korkuluk bulunmamaktadır. Restitüsyon ve restorasyon çalışmasındaki tamamlamalar karşılaştırmalı çalışma ile yapılmıştır.

Şekil 5.25 Avlu kuzey cephesi (güney kanat kuzey cephesi) (çevre halkından)

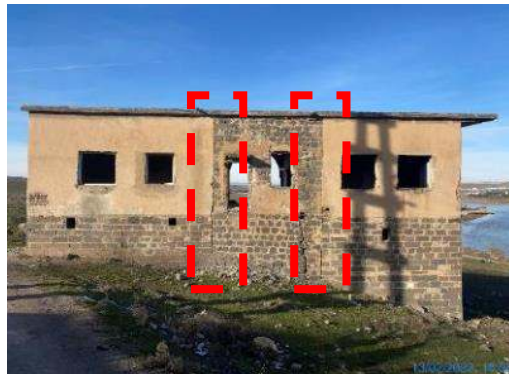
Şekil 5.26 Avlu kuzey cephesi (güney kanat kuzey cephesi) (çevre halkından)

Şekil 5.27 Batı cephe

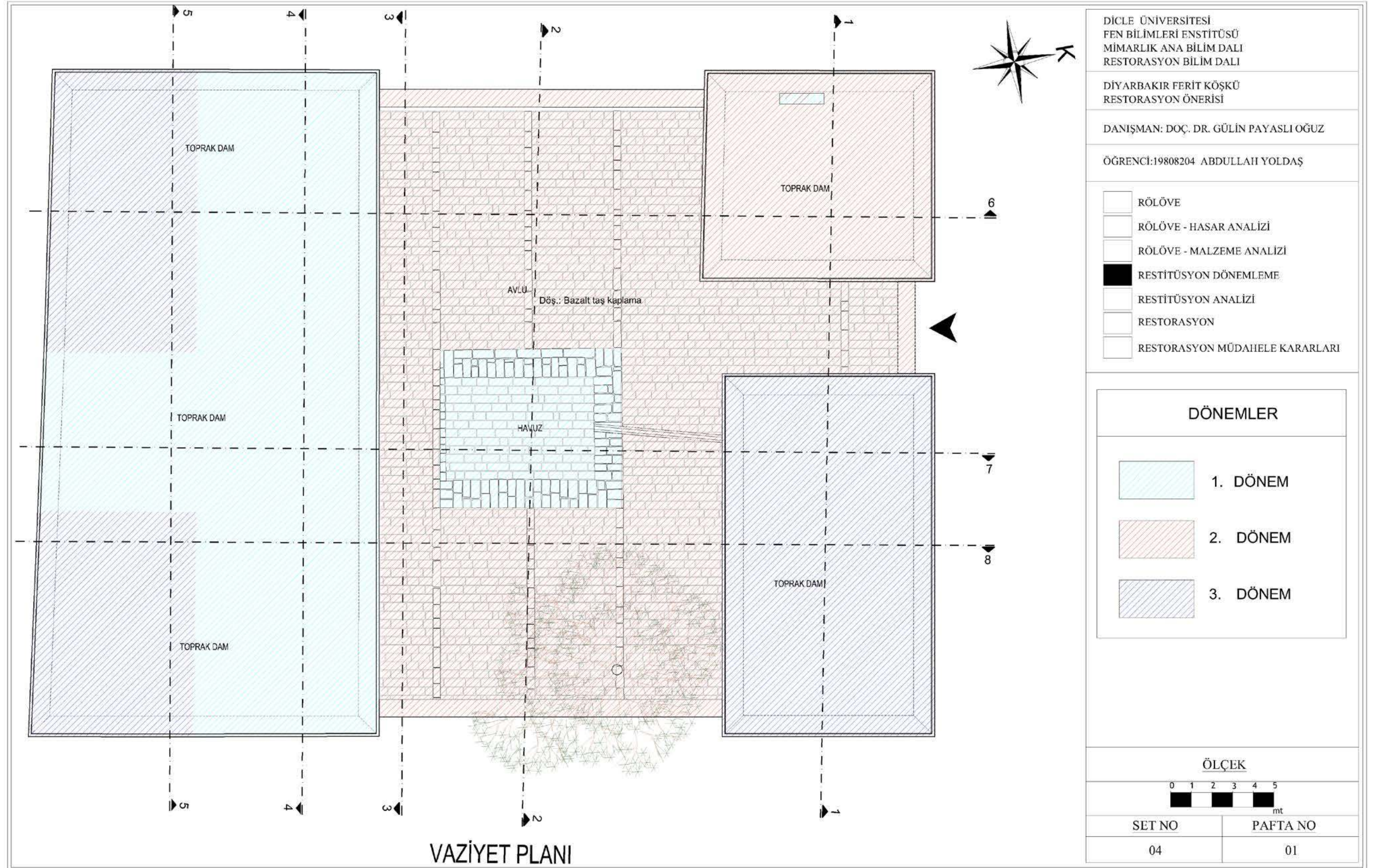

Şekil 5.28 Doğu cephe

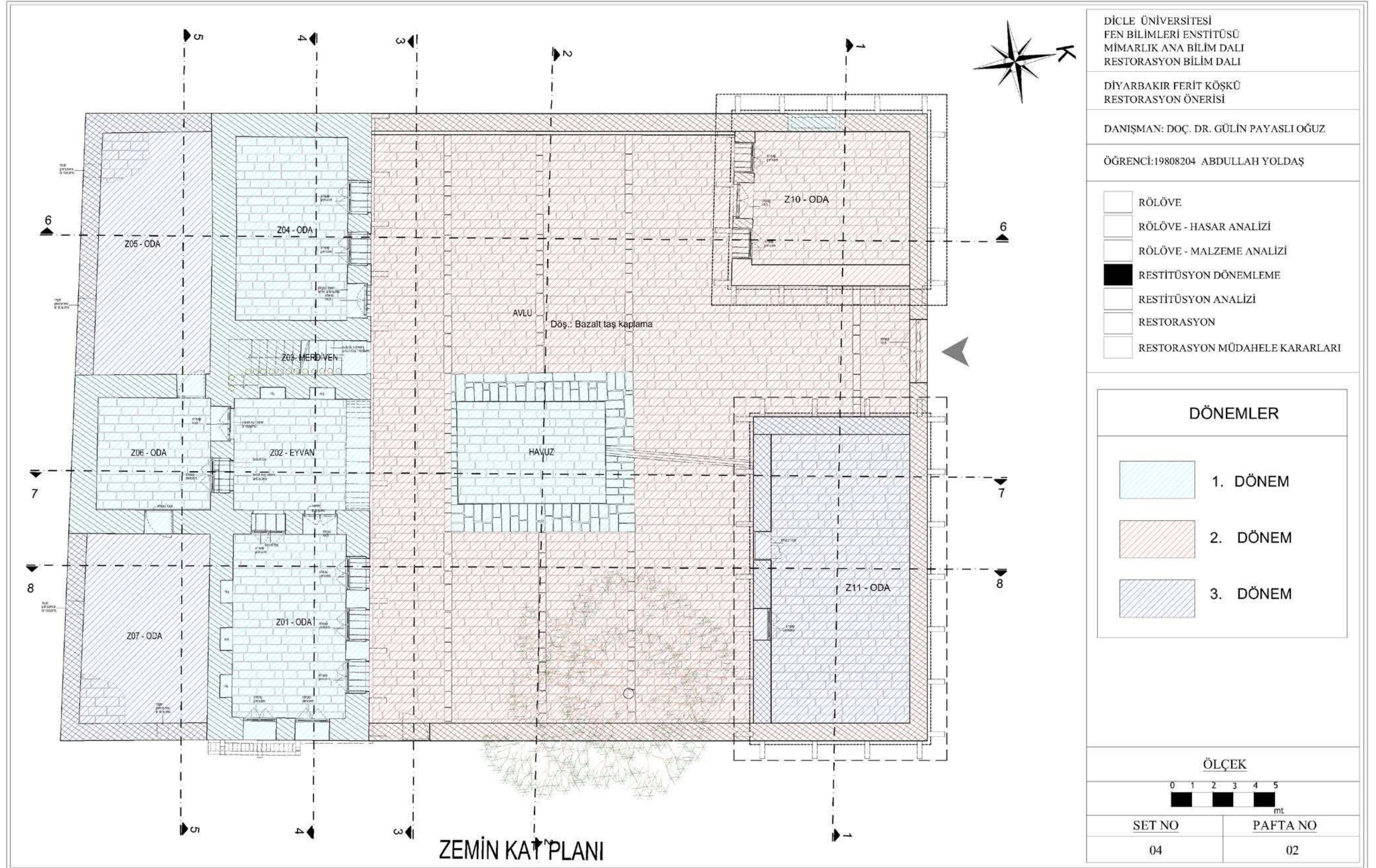

Şekil 5.29 Güney cephe

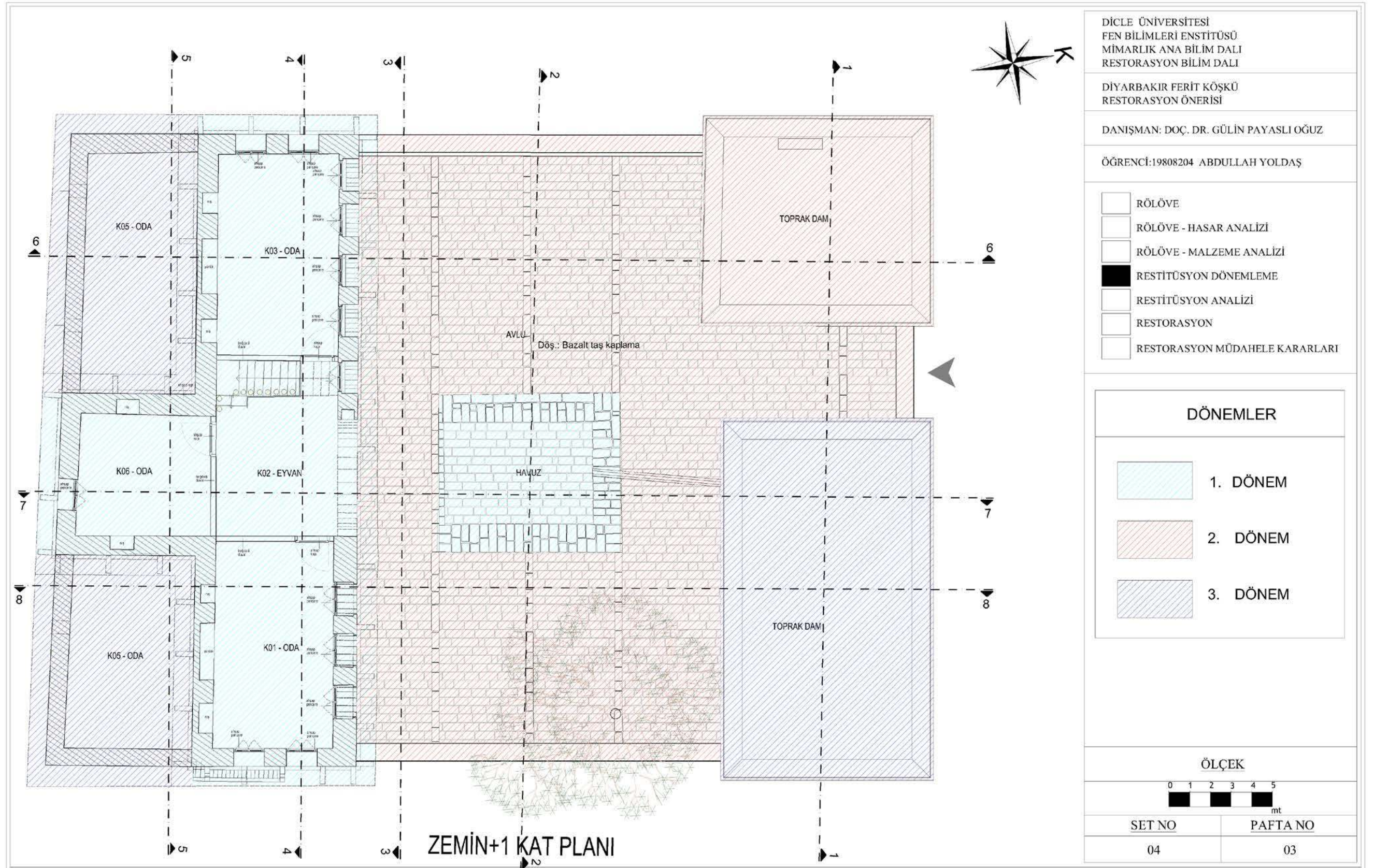
5.3 Restitüsyon Çizimleri

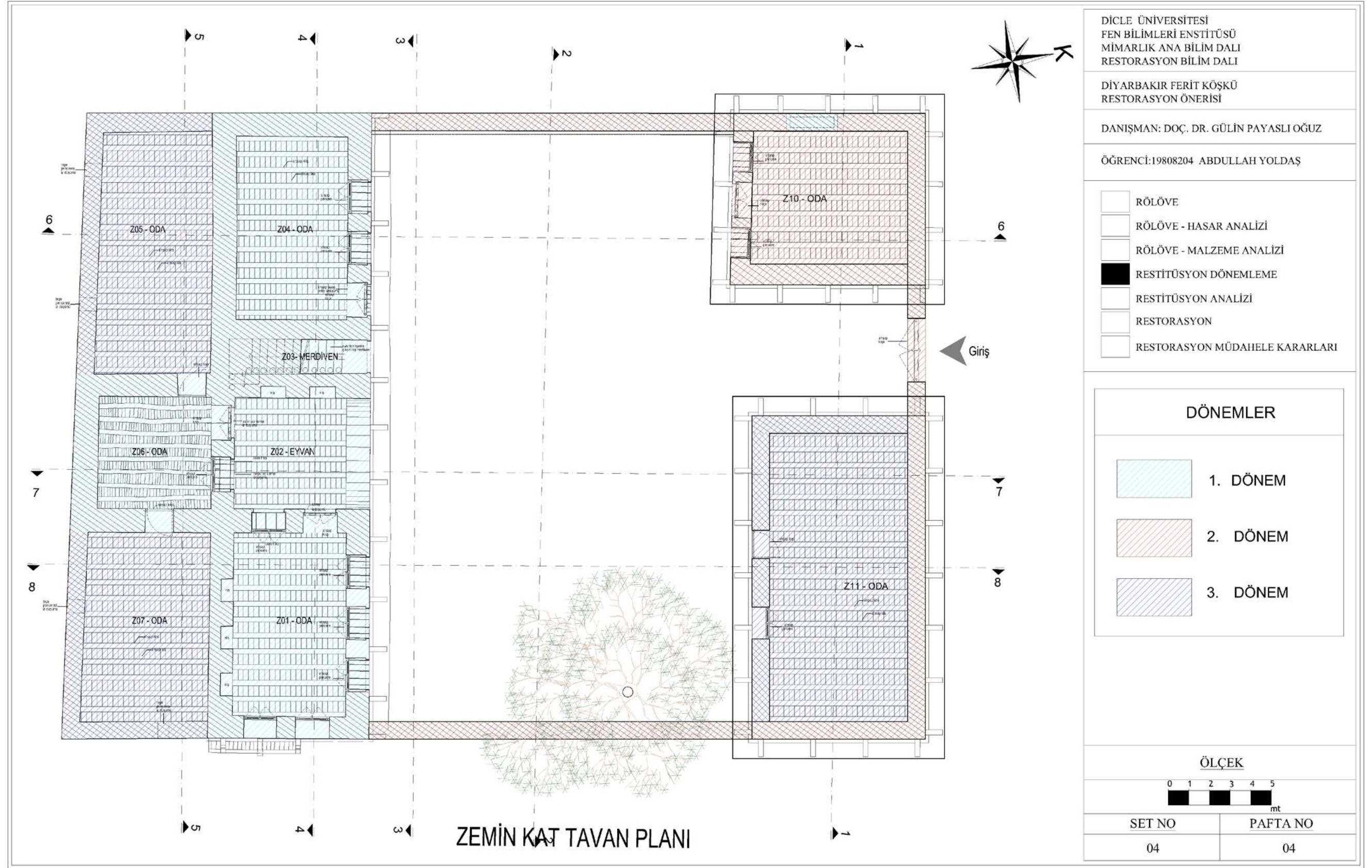
Şekil 5.30 Vaziyet planı, restitüsyon dönemleme çizimi

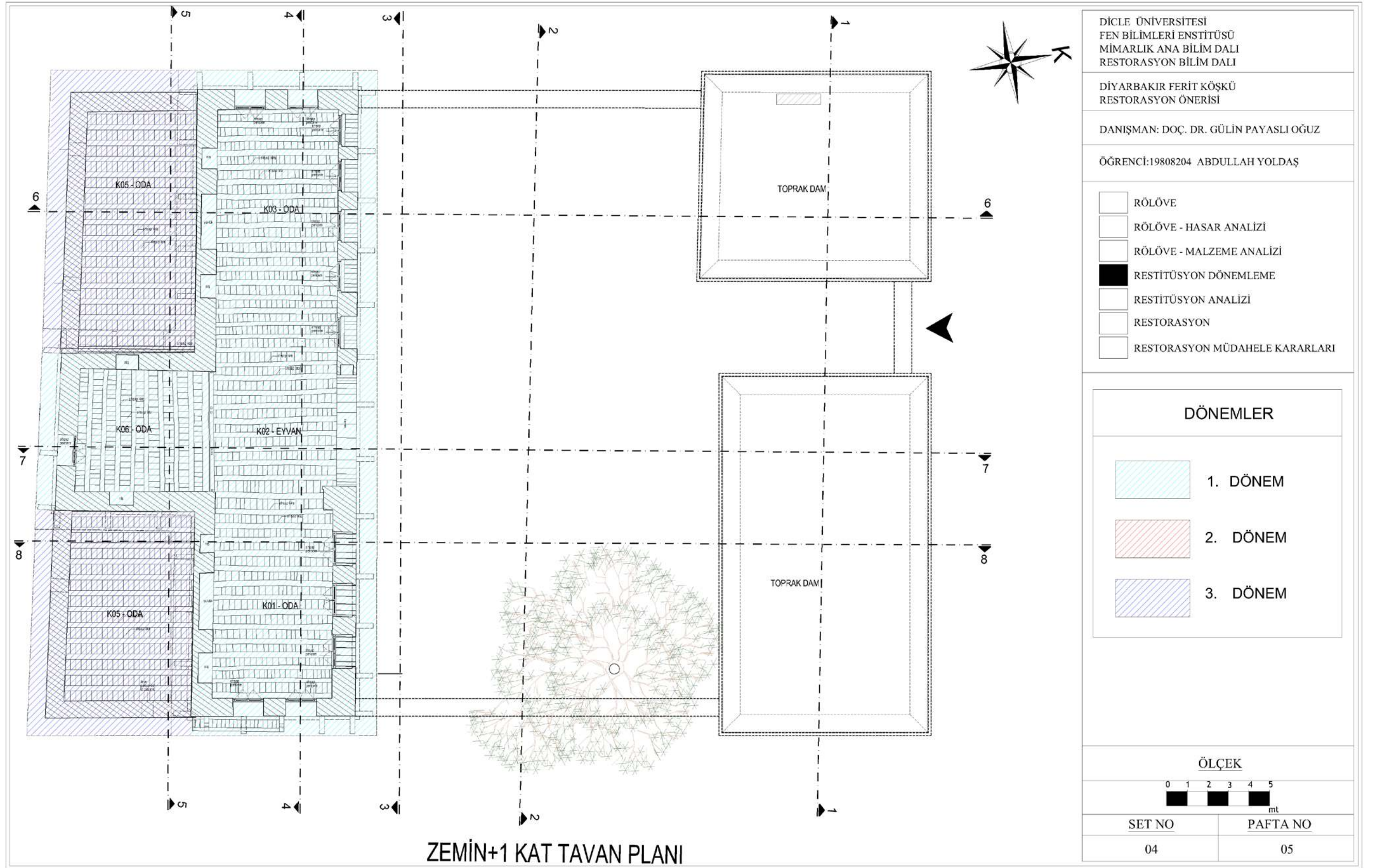
Şekil 5.31 Zemin kat planı, restitüsyon dönemleme çizimi

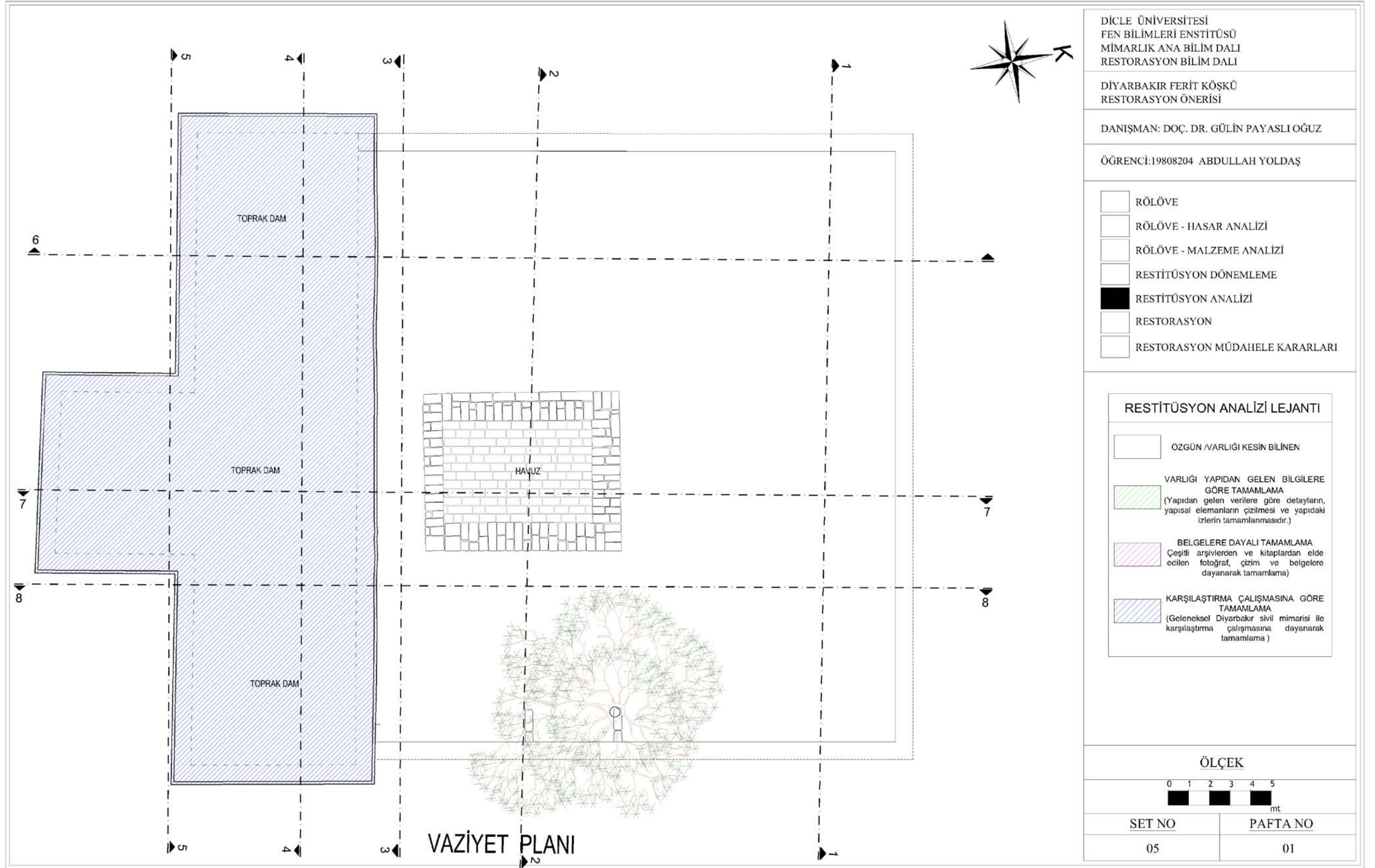

Şekil 5.32 Z+1 kat planı, restitüsyon dönemleme çizimi

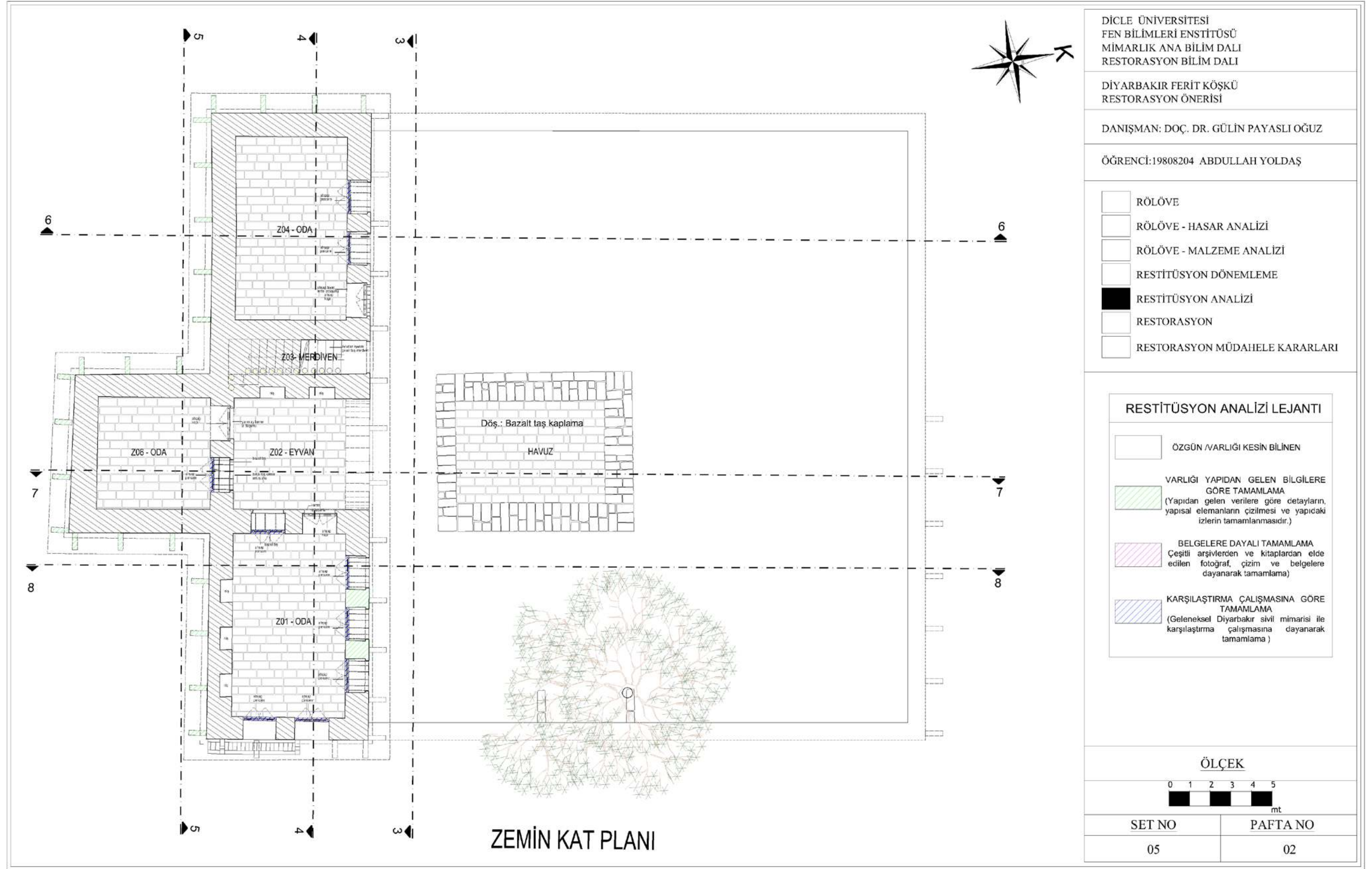

Şekil 5.33 Zemin kat tavan planı, restitüsyon dönemleme çizimi

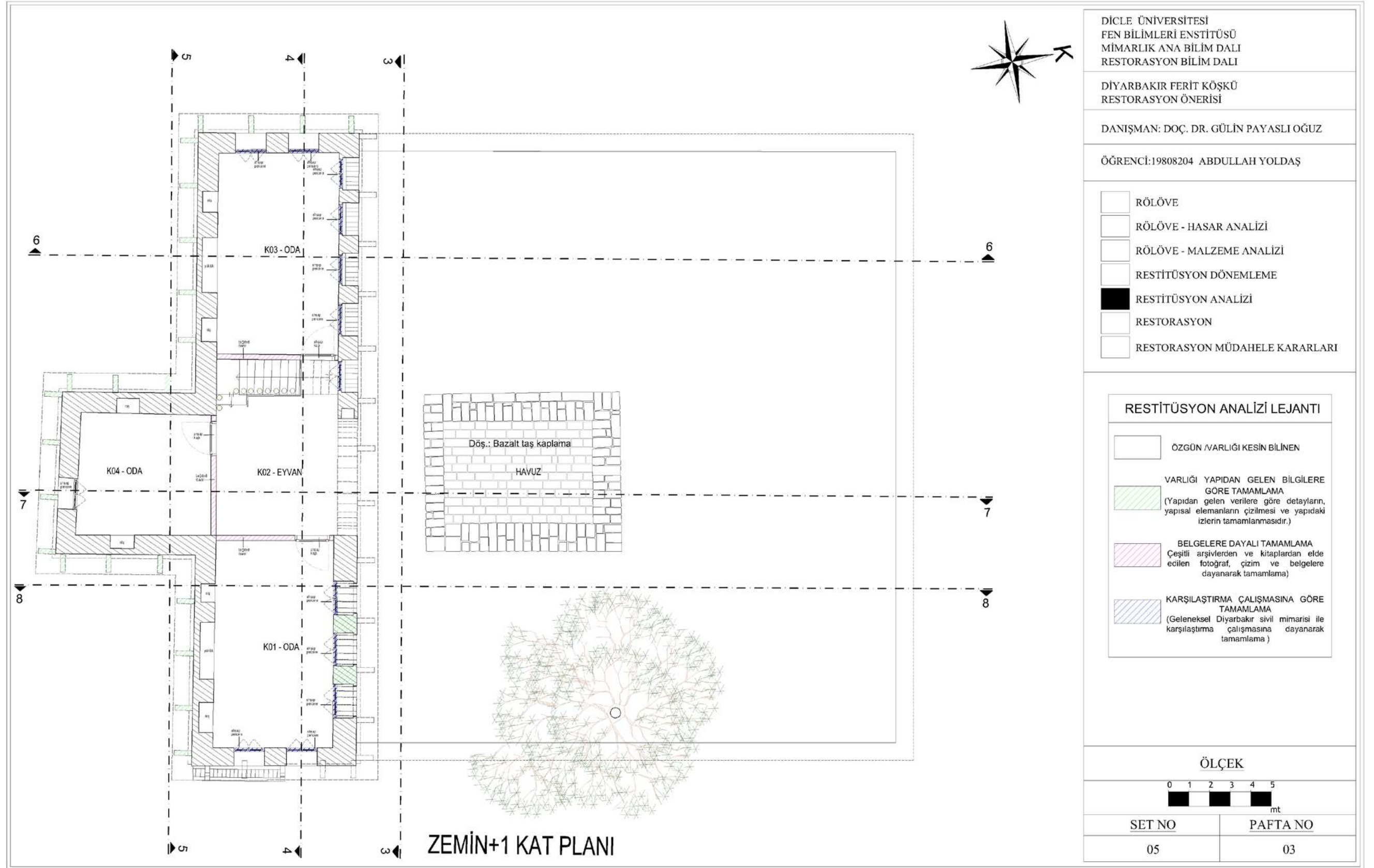

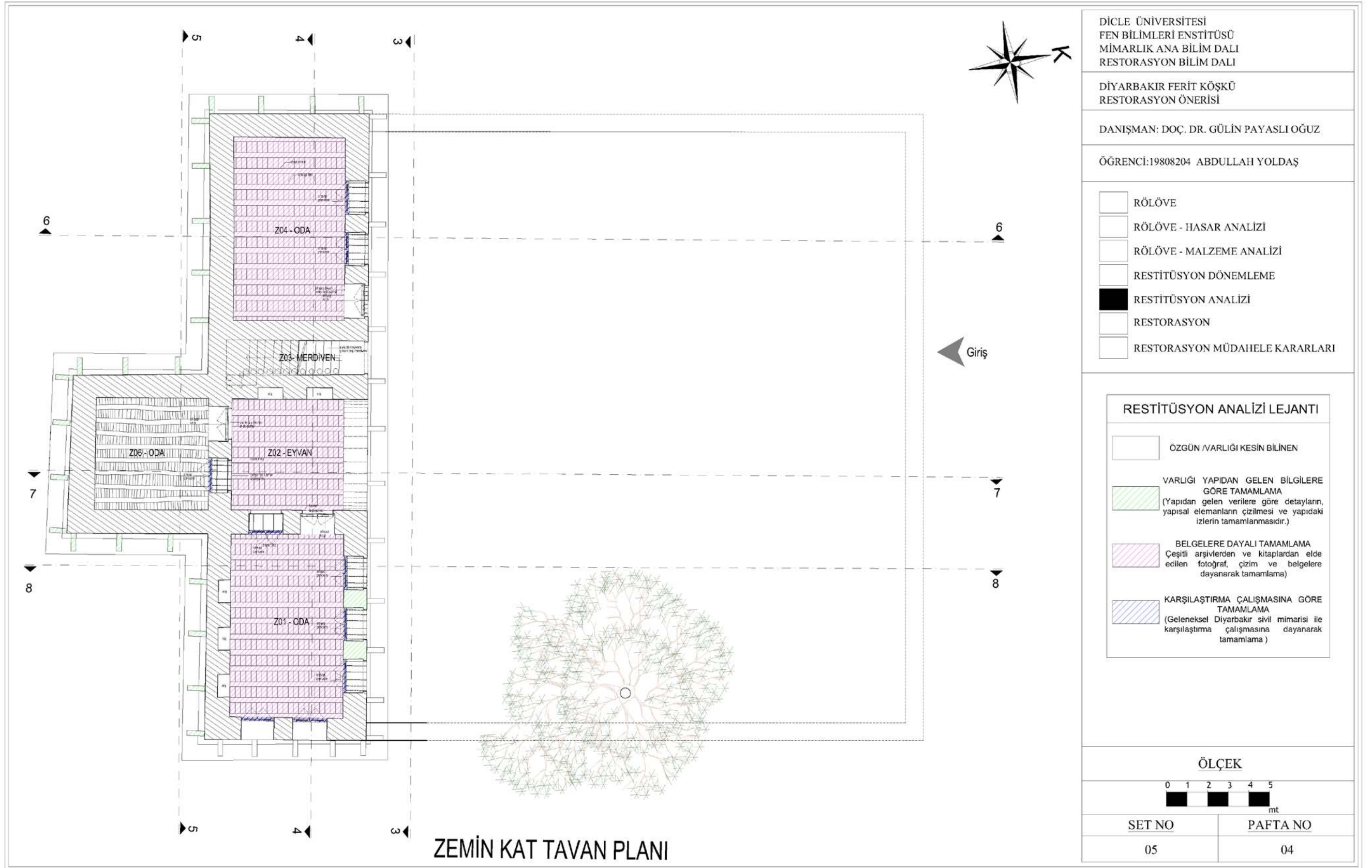
Şekil 5.35 Vaziyet planı, restitüsyon analizi çizimi

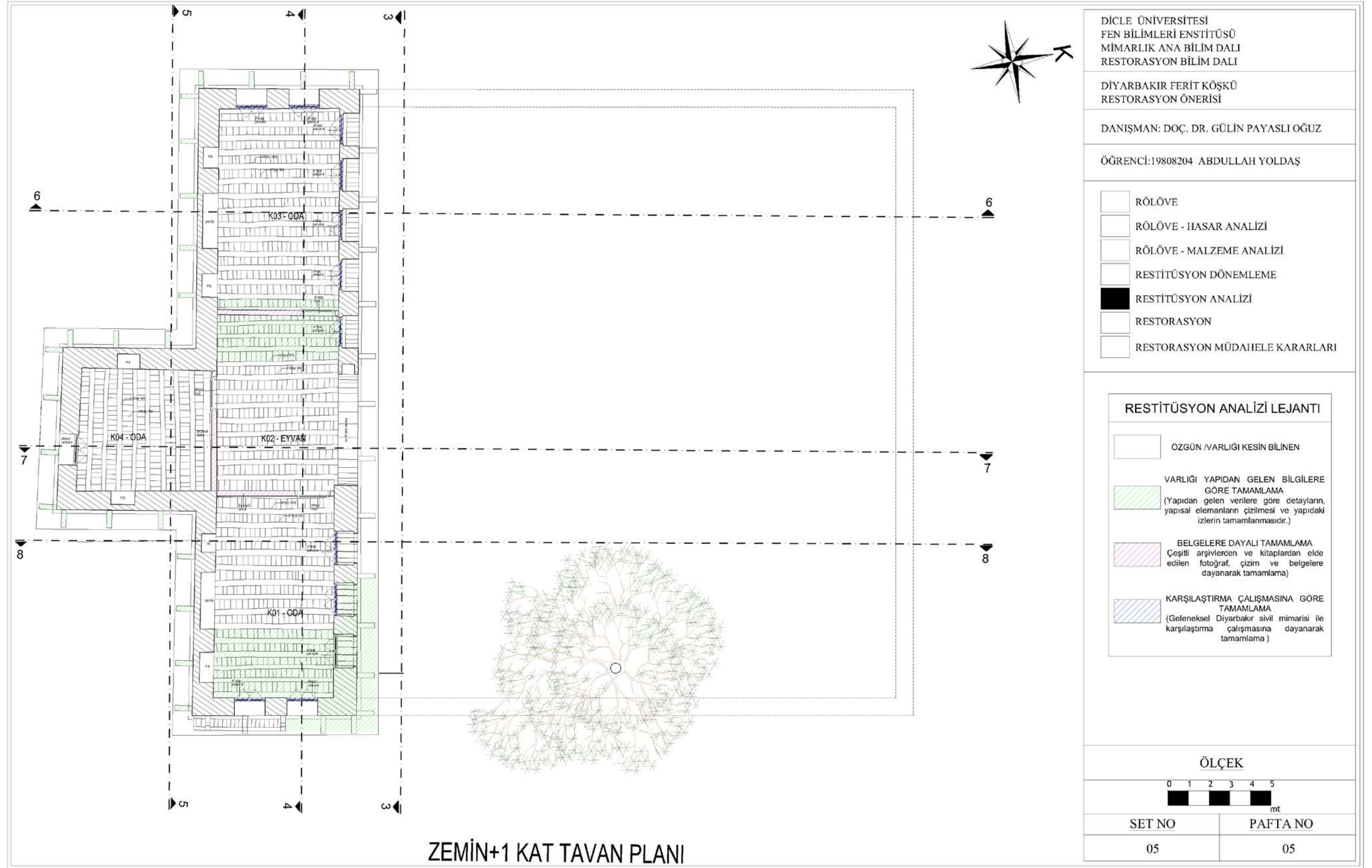
Şekil 5.36 Zemin kat planı, restitüsyon analizi çizimi

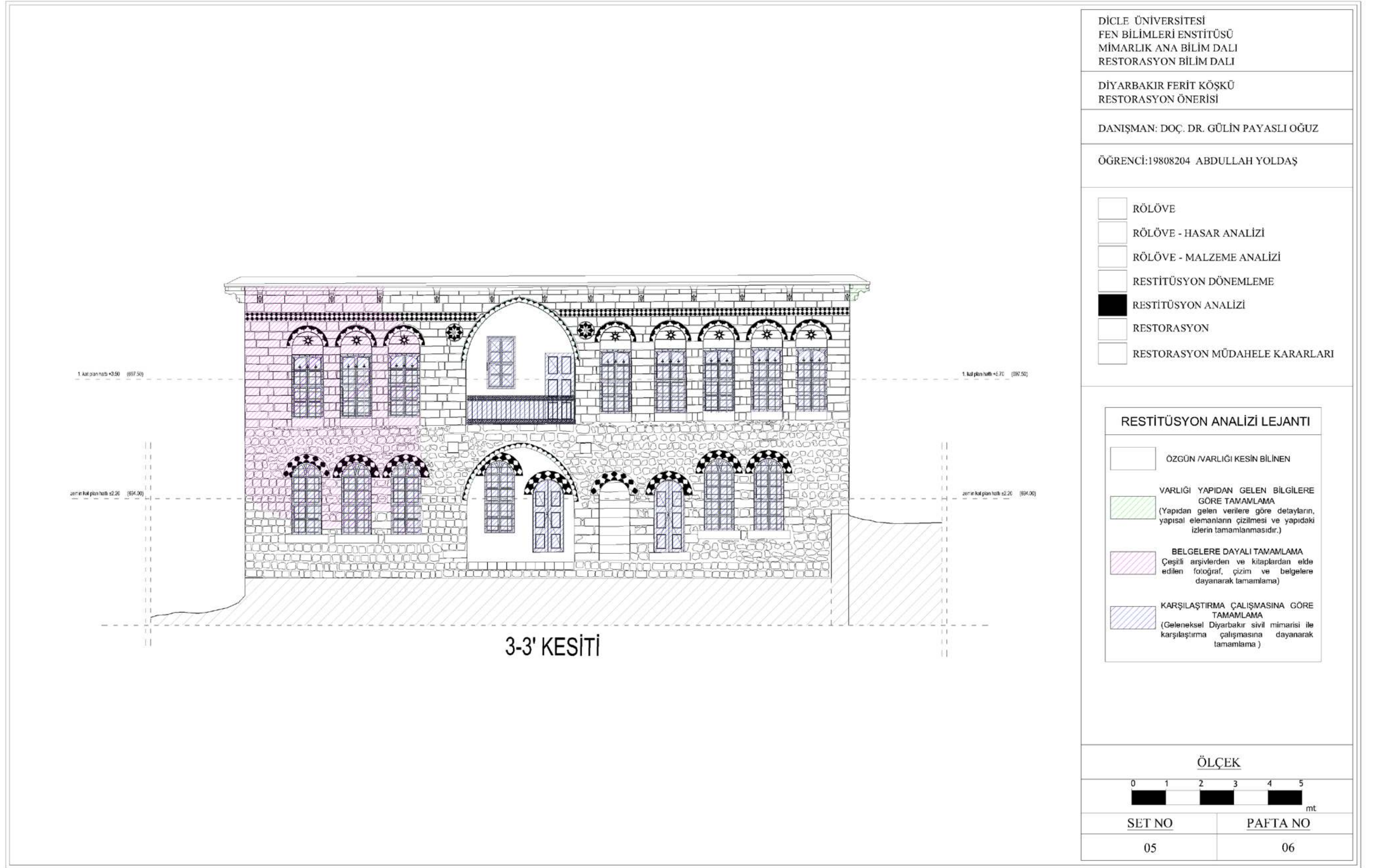
Şekil 5.37 Z+1 kat planı, restitüsyon analizi çizimi

Şekil 5.38 Zemin kat tavan planı, restitüsyon analizi çizimi

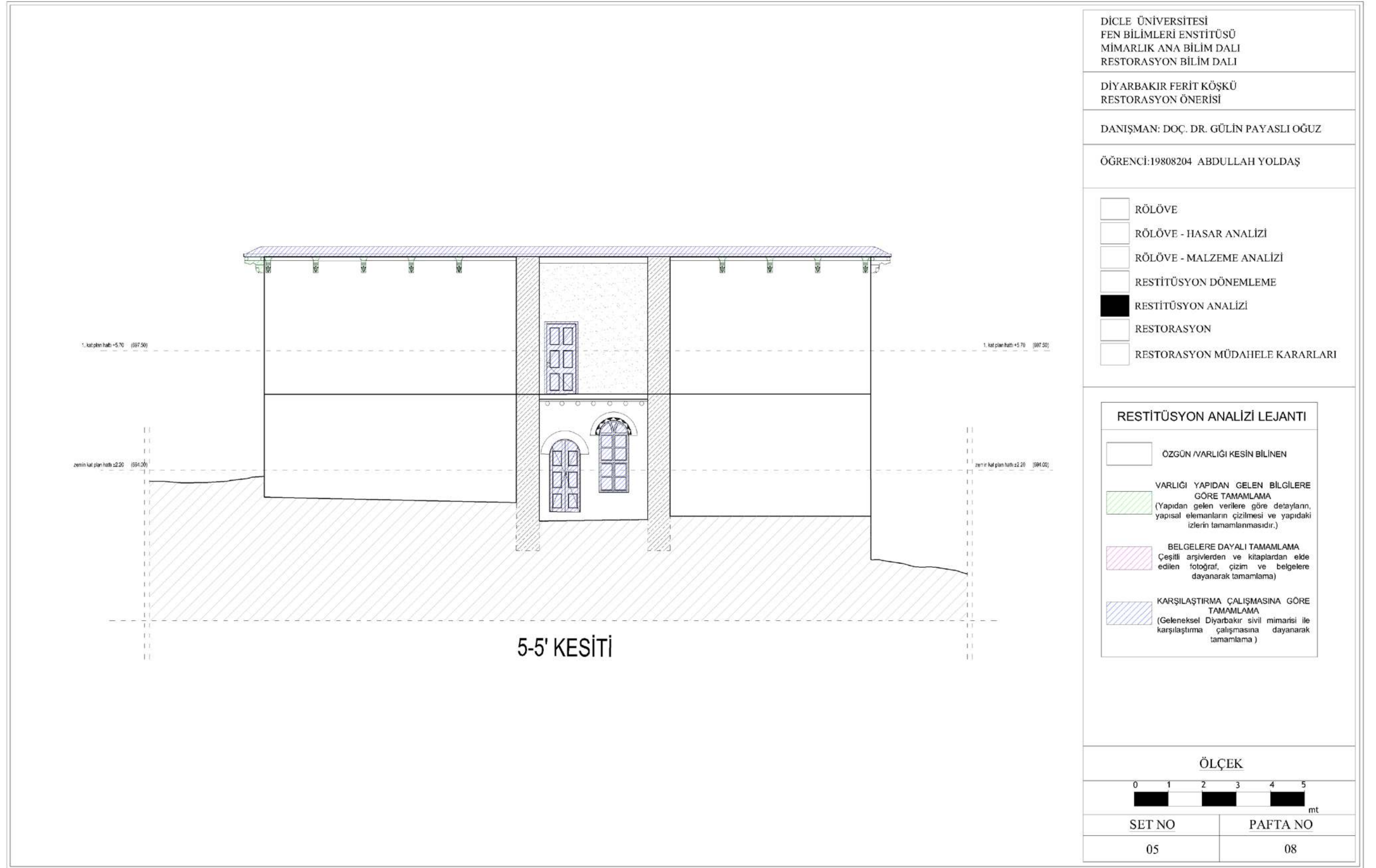
Şekil 5.39 Z+1 kat tavan planı, restitüsyon analizi çizimi

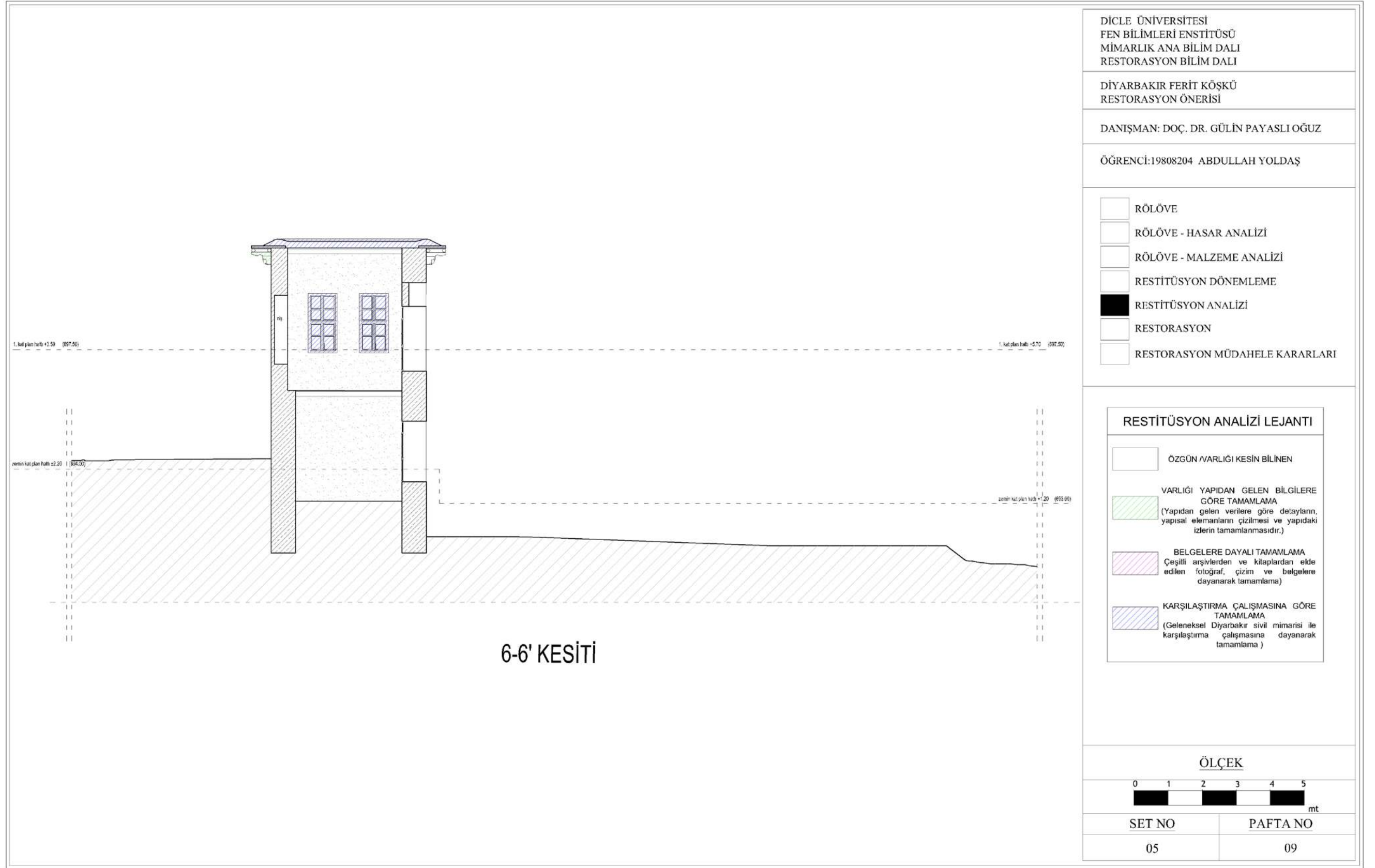
Şekil 5.40 3-3 kesiti (kuzey cephe) , restitüsyon analizi çizimi

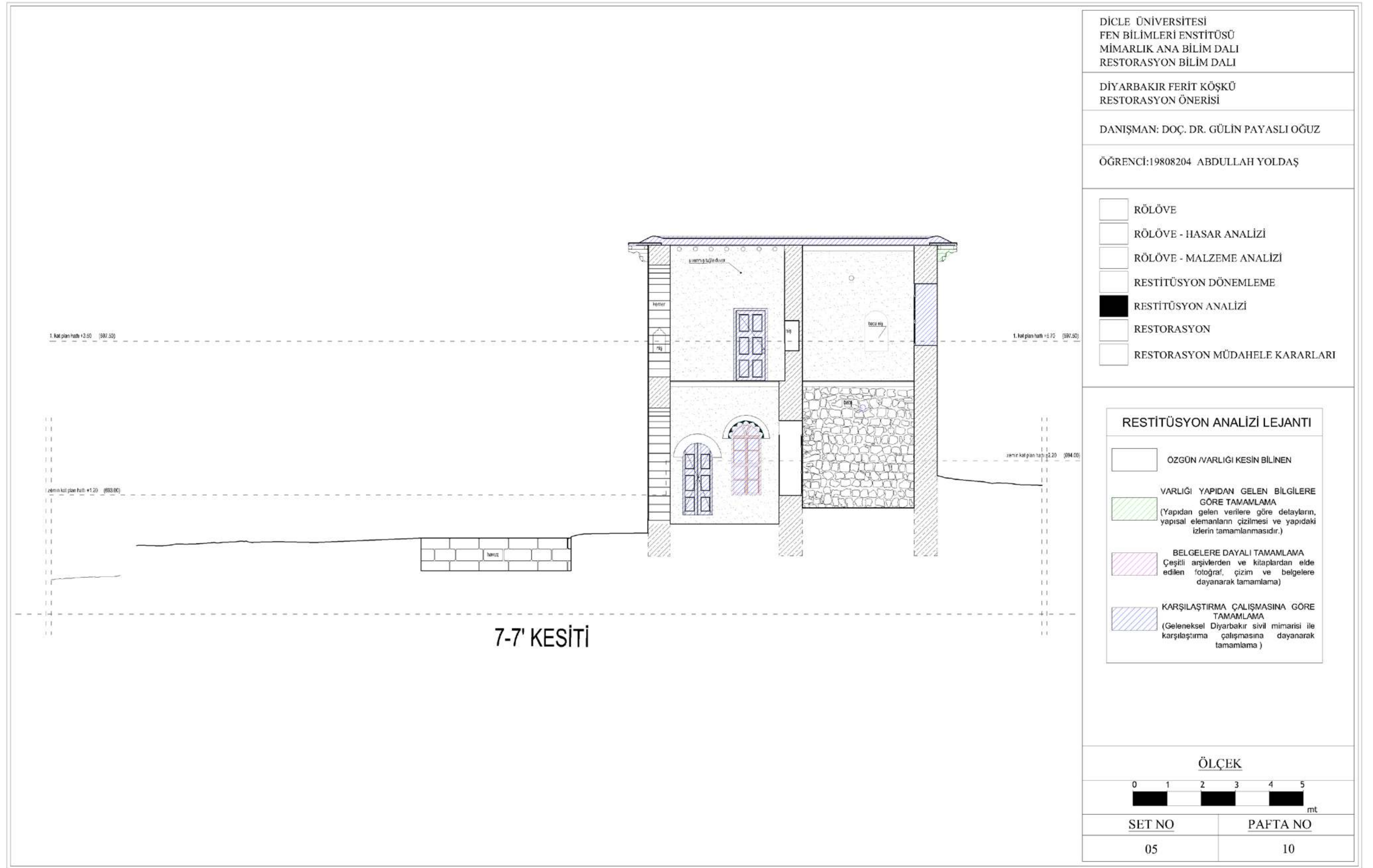
Şekil 5.41 4-4 kesiti, restitüsyon analizi çizimi

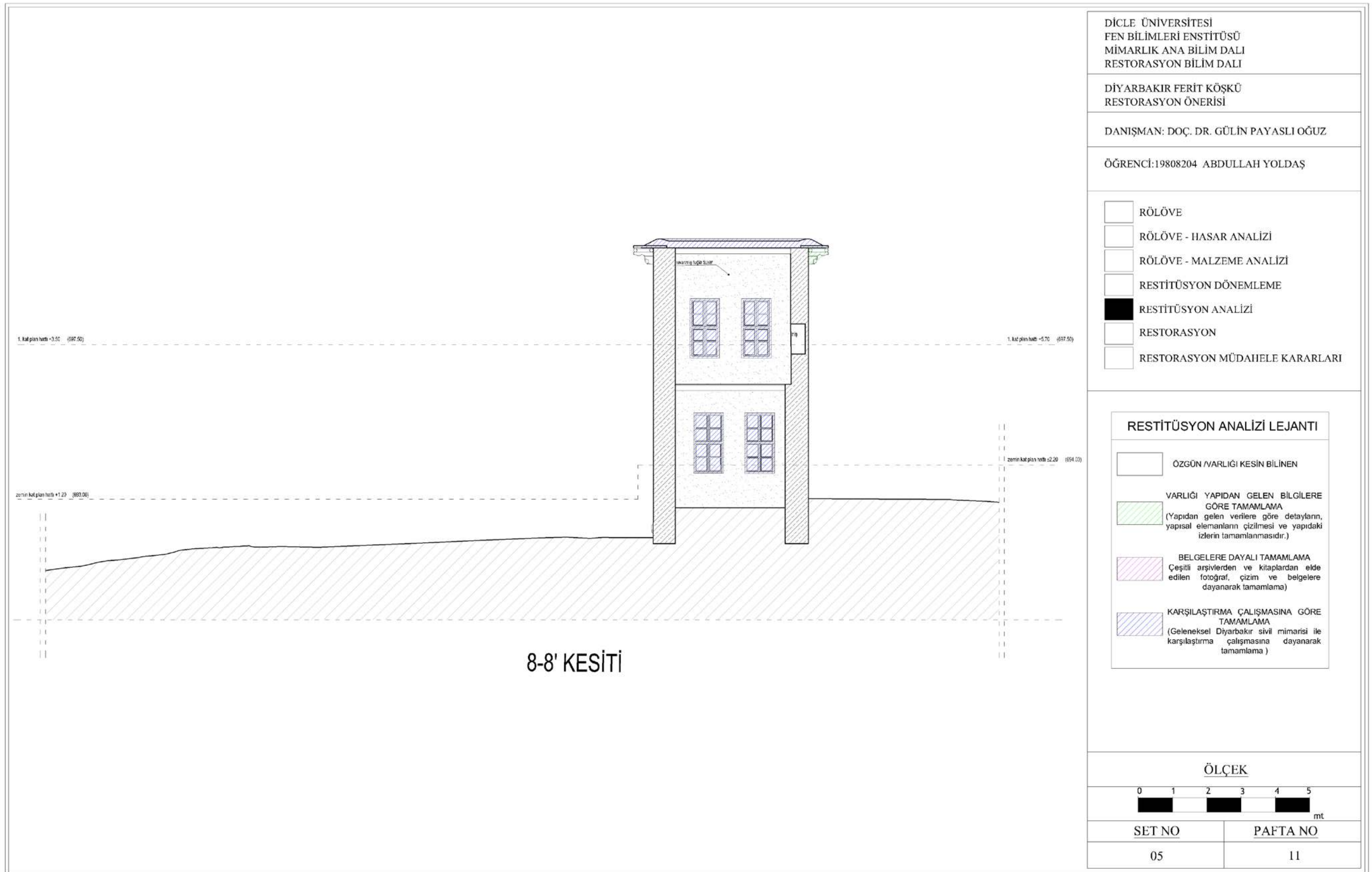
Şekil 5.42 5-5 kesiti, restitüsyon analizi çizimi

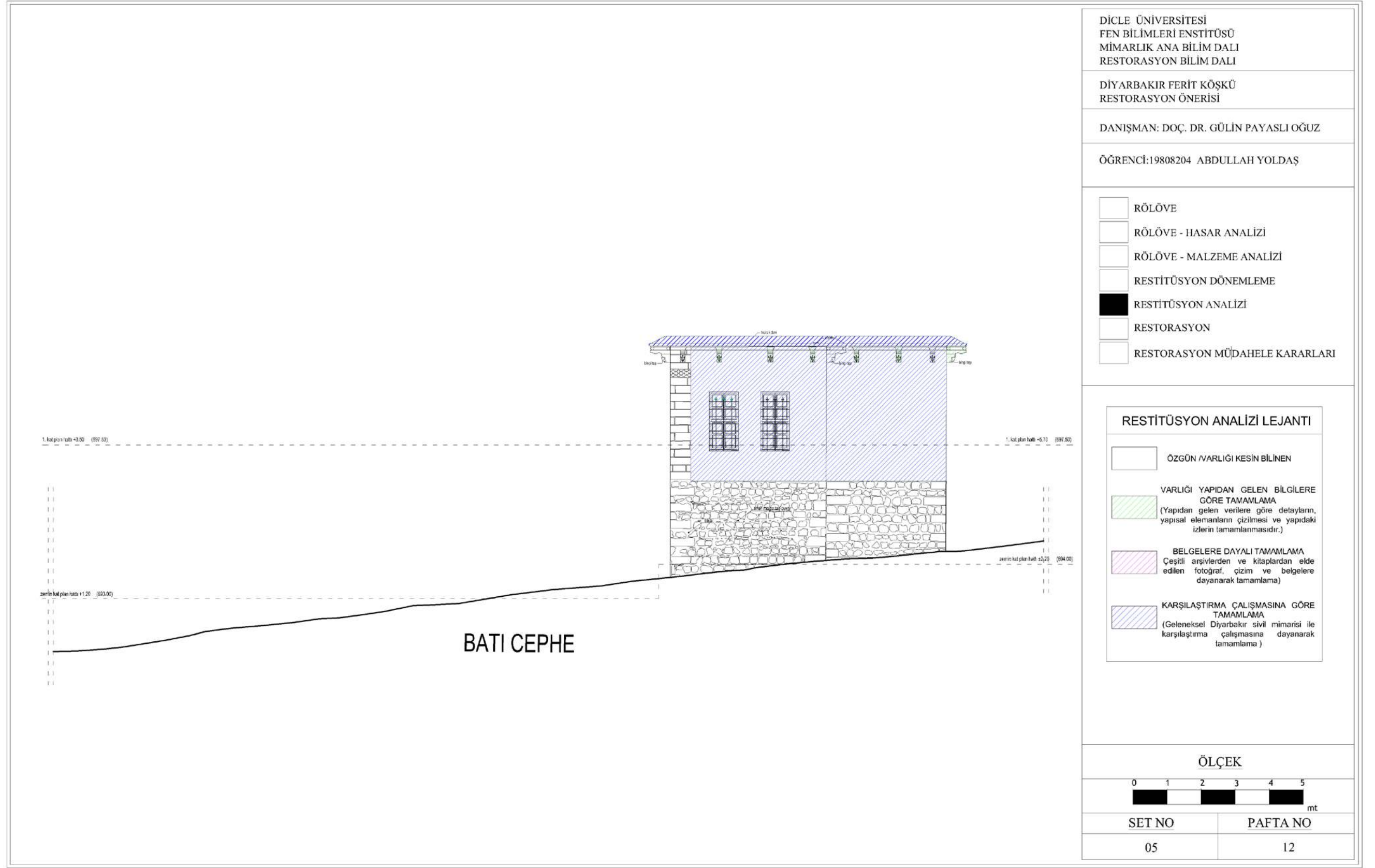

Şekil 5.43 6-6 kesiti, restitüsyon analizi çizimi

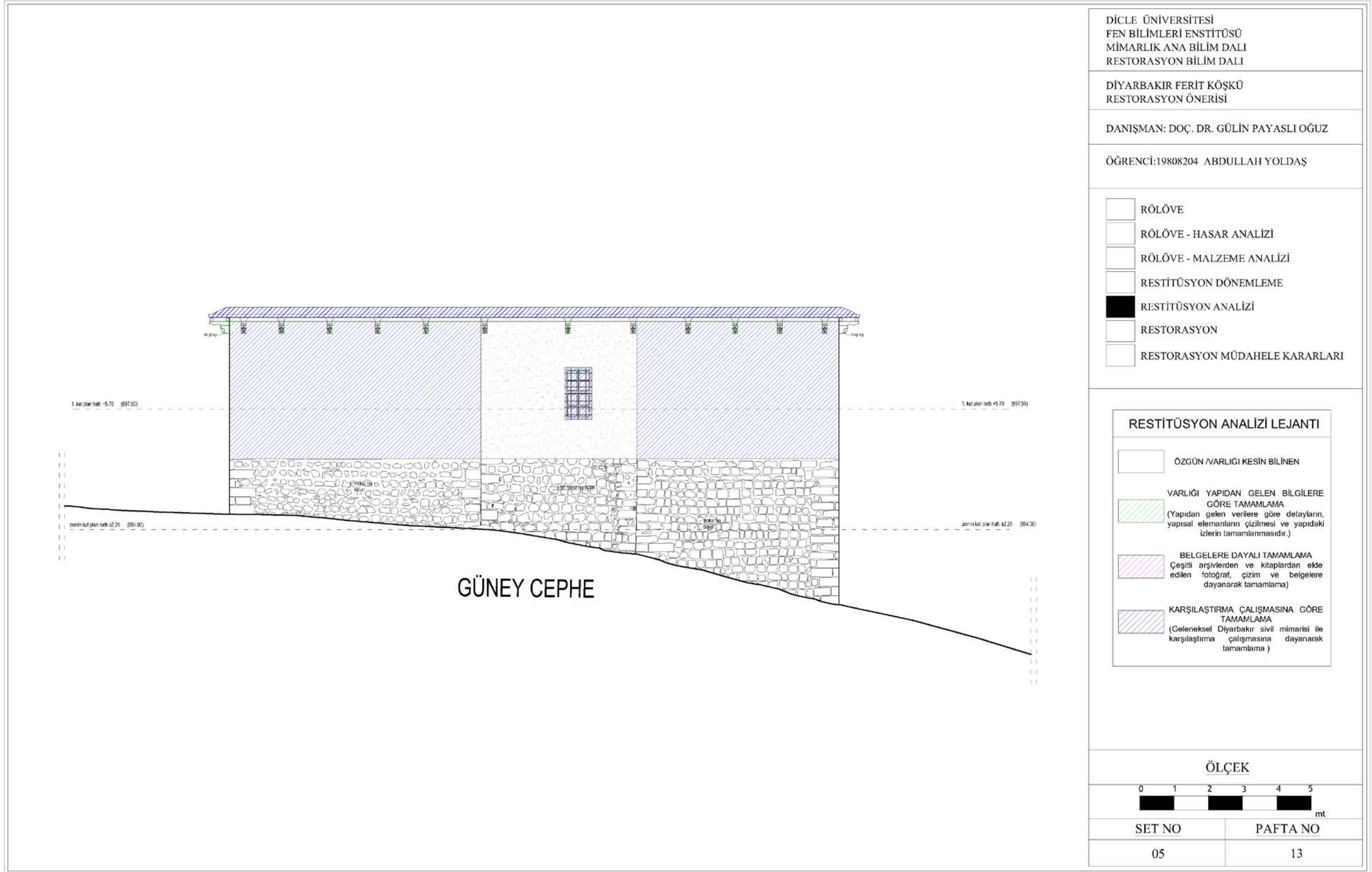

Şekil 5.44 7-7 kesiti, restitüsyon analizi çizimi

Şekil 5.46 Batı cephe, restitüsyon analizi çizimi

Şekil 5.47 Güney cephe, restitüsyon analizi çizimi

Şekil 5.48 Doğu cephe, restitüsyon analizi çizimi

6. RESTORASYON

“Restorasyon hasar görmüş, özgünlüğünü kaybetmiş bir yapı veya yapı grubunun, elde edilen güvenilir belge ve bilgiler doğrultusunda, uzmanlar tarafından, bilinen eski bir zamandaki durumuna döndürülmek üzere, ayırd edilebilir, en az müdahale ile onarım ve iyileştirme pratiğidir” (Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

6.1 Restorasyon Yaklaşımı

Kültür varlıkları; sergilediği sorunlar, içerdikleri değerler ve var olan imkanlara göre müdahale görmelidir. Üç kriterin doğru incelenmesi sonucunda uluslararası koruma, kuram - yaklaşımlarına ve ülke yasal mevzuatlarına da uygun çözümlerin bilinçli müdahalelerin silsilesi şeklinde uygulanması restorasyonun temel amacıdır (Asatekin, 2004).

Kültür varlığının fiziksel durumu incelenerek onarımı veya restorasyonu, korunması açısından birinci önceliktir. Fakat kültür varlığı doğru ilkeler ve yöntemlerle restore edilse dahi koruma açısından yeterli olmayabilir. Bu nedenle restorasyon çalışması yapısal, çevresel, sosyal faktörlerin yanı sıra hukuki kabulleri de göz önünde bulundurarak yapılmalıdır.

6.1.1 Yapısal faktörler

Günümüzde Diyarbakır Ferit Köşkü üzerinde kitabe bulunmamaktadır. Birinci kat eyvan kemeri üzerinde bulunan yazıdan anlaşıldığı üzere hicri 1318, miladi 1900 yılında inşa edilmiştir.

1952 yılı hava fotoğraflarından (Şekil 5.8) görüleceği üzere yapı başta güney kanat kütsesi (T formunda) , havuz ve kuzey kanat kütsesinden sadece baca bölümü olduğu görülmektedir. 1956 yılı tasarruf krokisi ve 1956 yılı tapulama tutunağı da bu bilgileri desteklemektedir.Yapıya daha sonra 2. dönem olarak avlu duvarı eklendiği ve baca etrafının duvar örülerek mutfak yapılmıştır. 3. dönemde ise yapı kuzey kütsesine müştemilat, yapı güney kütsesinin güney kısmına zemin katta ve birinci katta 2 adet oda eklenmiştir. Bu kısımlar bir dönemi yansıttığı için restorasyon projesinde kaldırılması önerilmemiştir ve onarımı için gerekli müdahale kararları alınmıştır.

DKKVK arşivleri, DBB arşivleri, DTKBM arşivleri incelendiğinde yapıya eklenen kısımların tarihi hakkında herhangi bir bilgi bulunmamaktadır. Yapının inşa edildiği tarihten itibaren nitelikli bir restorasyon görmemiştir ve yapılan müdahalelerin denetimsiz yapıldığı anlaşılmaktadır. Bölge halkı tarafından yetkili kurumlara onarım için başvurulmuş fakat yapının şahıs mülkiyetinde olması ve veraset ile 28 (?) ortağa bölünmesi nedeniyle yapı sahibinin başvurusu olmadan müdahale edilemeyeceği gerekçesiyle olumlu sonuçlanmamıştır.

Yapı tescilli olmasına rağmen herhangi bir rölöve, restitüsyon, restorasyon çalışması bulunmamaktadır. Bir kısmının yıkılmış durumda olmasına rağmen Diyarbakır köşk geleneğinin ve döneminin mimari özelliklerini taşıması, kullanılan malzemeler ve süslemelerinin çeşitliliği ve tarihi kaynaklık etmesinden dolayı korunması gereken bir kültür varlığıdır. Yapıdaki strüktürel, mekansal ve malzemeye bağlı sorunların üst düzeyde olmasından dolayı yapı günden güne yok olma tehlikesi altındadır ve restorasyon çalışmasının yapılması elzemdir.

Diyarbakır Ferit Köşküne yönelik yapılan araştırma ve belgeleme çalışmaları sonrasında restitüsyon projesi hazırlanmış, bu çalışmalar ışığında ve restorasyon ilkeleri doğrultusunda restorasyon projesi hazırlanarak yapıya ilişkin restorasyon müdahale kararları belirlenmiştir. Özgün malzeme ve geleneksel yapım tekniği esas alınarak yapının mimari ve strüktürel açıdan korunması hedeflenmiştir.

6.1.2 Çevresel faktörler

Diyarbakır Ferit Köşkü Suriçinin kuzeyinde Ferit Köşk mahallesinde 389. Sokakta bulunmaktadır. Yapı Suriçi dışında olması, dicle nehrinin batı yamaçlarından yer alması, mekanlarının kuzeye yönelmesi nedeniyle Diyarbakır köşk geleneğinin bir parçası olduğunu hissettirmektedir. Yapının bulunduğu mahallede herhangi bir tescilli yapı bulunmamakta ve yapının etrafında günümüzde herhangi bir komşu yapı ve bulunmamaktadır. Yapının güneybatı köşesinden 15 m uzaklıkta ferit köşk mezarlığı, yapının güneydoğu köşesinden 100 m uzaklıkta bir özel yurt bulunmaktadır. Yapı yağışlı aylarda çevreden gelen suyu içerisine almakta yapının güney ve doğu cepheleri çevresi bataklığa dönmektedir. Yapı etrafındaki sokaklarda iyileştirme yapılmalı ve

yapı çevresine yeraltı ve alt yapı sularının yapıya zarar vermesini engellemek için drenaj çalışması yapılması gerekmektedir.

Yapı çevresinden ve şehirden kopuk durumdadır ve içerisinde yaşayan kimse bulunmamaktadır. Bu nedenle Ferit Köşkün kente kazandırılması için restorasyon kararları çevresel ölçekte değerlendirilerek sokak ölçeğinde koruma kararlarının alınması gerekmektedir. Ferit Köşk mahallesinde yapılacak olan düzenlemeler kapsamında yapıya nitelikli ulaşım sağlanması gerekmektedir.

6.1.3 Sosyal ve kültürel faktörler

Günümüzde yapı âtil durumda olduğu için uyuşturucu madde kullanıcılarının mekanı haline gelmiş ve sosyal hayattan kopuk durumdadır. Bulunduğu mahalleye adını vermiş olan ve köşk geleneğinin izlerini taşıyan Ferit Köşk Diyarbakır'ın önemli bir kültürel değeri konumundadır. Bu kültürel değer bakımsızlık kötü kullanım ve vandalizm nedeniyle günden güne yok olma tehlikesi altındadır. Yapının cafe olarak yeniden işlevlendirelerek sosyal hayata kazandırılması ve insanlarla buluşması büyük önem taşımaktadır.

6.1.4 Hukuki kabuller

Koruma için yapılacak tüm uygulamaların başarılı olması için; nitelikli yasal düzenlemeler, gönüllü kuruluşların ve yetkili kuruluşların beraber örgütlenmesine, eğitimli çalışma ekibine, maddi kaynak ve kamuoyu desteğine ihtiyaç vardır. Eğitim, kurumsallaşma ve yasalar koruma çalışmasının 3 temel bileşenidir. Herhangi birinin eksik olması çalışmanın başarılı olmasını güçleştirir (Ahunbay, 2016).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 63. maddesinde; "Devlet, tarih, kültür ve tabiat varlıklarının ve değerlerinin korunmasını sağlar, bu amaçla destekleyici ve teşvik edici tedbirleri alır. Bu varlıklar ve değerlerden özel mülkiyet konusu olanlara getirilecek sınırlamalar ve bu nedenle hak sahiplerine yapılacak yardımlar ve tanınacak muafiyetler kanunla düzenlenir" hükümleri yer alır. Bu hükümler ile kültür varlıkları devlet güvencesi altındadır.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 3. Maddesinde; “Kültür varlıkları: tarih öncesi ve tarihi devirlere ait bilim, kültür, din ve güzel sanatlarla ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş bilimsel ve kültürel açıdan özgün değer taşıyan yer üstünde, yer altında veya su altındaki bütün taşınır ve taşınmaz varlıklardır” şeklinde tanımlanmıştır.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 6. Maddesi incelendiğinde; “Korunması gerekli kültür varlıkları için; 19’uncu yüzyıl sonuna kadar yapılmış taşınmazlar” olarak yazmaktadır fakat bu tarihten sonra yapılan yapıların tescili için “ nem ve özellikleri bakımından Kültür ve Turizm Bakanlığınca korunmalarında gerek görülen taşınmazlar” bazı özel kriterler aranmaktadır.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’nun 10. Maddesine göre; Her kimin mülkiyetinde veya idaresinde olursa olsun, taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunmasını sağlamak için gerekli tedbirleri almak, aldırmak ve bunların her türlü denetimini yapmak veya kamu kurum ve kuruluşları ile belediyeler ve valiliklere yaptırmak, Kültür ve Turizm Bakanlığına aittir”. Değişik beşinci fıkra: 28/11/2017-7061/38 maddeye göre “Diğer kamu kurum ve kuruluşları ile gerçek ve tüzel kişilerin mülkiyetinde bulunan taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarının korunma ve değerlendirilmesi bu kanun hükümlerine uygun olarak kendileri tarafından sağlanır”.

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanununa göre devlet yönetimi gerekli görüldüğü takdirde ve kamu yararı söz konusu olduğunda tarihi yapı ve etrafında kamulaştırma yapma hakkına sahiptir.

Diyarbakır Ferit Köşküne yönelik alınan restorasyon kararları yukarıda geçen hukuki kabuller doğrultusunda 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ve tüzüklere uygun ilkelerle alınmıştır.

6.2 Restorasyon Müdahaleleri

Ferit köşkü’ne yönelik geliştirilen restorasyon müdahale kararları, alanda yapılan durum tespitleri ve belgeleme çalışmasıyla elde edilmiş veriler sonucu hazırlanan

restitüsyon projesi ve restorasyon ilke ve teknikleri doğrultusunda belirlenmiştir. Yapı uzun süredir atıl durumda olduğu için yapının bir bölümü yok olmuş durumdadır ve zeminin çoğu moloz toprak yığıntı altında kalmıştır. Yapının farklı bölgelerinde farklı bozulmalar görüldüğü için önerilen müdahale kararları da farklılık göstermektedir. Yapıdaki bozulmalar için önerilen müdahale yöntemleri; temizleme/söküm, sağlamlaştırma, tamamlama, yenileme, yeniden yapım başlıkları altında ele alınmıştır. Yapı âtıl durumda olduğu için sosyal ve kültürel hayattan kopuk durumdadır. Günümüz koşulları göz önünde bulundurulduğunda ve kullanılmayan yapıların zaman içinde bozulmalara uğrayacağı göz önünde bulundurularak kafe olarak yeniden işlevlendirilmesi önerilmiştir.

6.2.1 Temizleme / söküm

Kültür varlığının genel etkisine aykırı, tarihi ve estetik değer taşımayan muhdes eklerden arındırma işlemi temizleme olarak tanımlandırılabilir (Ahunbay, 2016). Temizleme çalışmasında niteliksiz kısımlar kaldırılıp özgün yapıya ulaşmak amaç olmalıdır, nitelikli kısımlar yapıyı ve yaşanmışlığı ve bir dönemin sanat anlayışını yansıttığı için korunmalıdır.

Ferit Köşkünde temizlik çalışmaları; temizliğin yapılacağı bölge ve malzemeye göre değişiklik göstermektedir. Temizlik çalışması yapılırken kullanılacak yöntem, malzeme, işlemin yoğunluğu yüzeydeki kir ve kabuk tabakasının durumuna göre özenle seçilmelidir.

Tarihi yapılar ve anıtlarda temizlik işleminde ; mekanik temizlik, lazer ile temizleme, kimyasal temizlik, su ile yıkama, emici kağıt hamuru uygulama, emici jel uygulama yöntemleri kullanılmaktadır. Temizleme işlemi yapılırken malzeme yüzeyi zarar görmemelidir ve temizlik için uygulanan maddeler taş yüzeyinde kalıcı olmamalıdır.

6.2.1.1 Mekanik temizlik

Mekanik temizlik; İnsan gücüyle ve kumlama ile mekanik temizlik olarak ikiye ayrılmaktadır. İnsan gücüyle yapılan mekanik temizlik; fırça, bistüri, çekiç, murç vb küçük el aletleriyle yüzeydeki kiri aşındarmaya dayanan yöntemdir. Kumlama ile

yapılan mekanik temizlik ise; uygulanacak yüzeyin sertliğinden daha düşük sertlikte kum, taş, cam vb. malzemeleri sulu veya susuz düşük basınçtan başlayıp kademe kademe artırılarak boyalı, kirli, çapaklı yüzeye püskürterek yapılan mekanik temizlik yöntemidir.

6.2.1.2 Lazer ile temizlik

Kalker taşı, kireç taşı, mermer gibi malzemelerden yapılmış bezemelerde, heykellerde bulunan nitelikli yüzeyleri temizlemekte kullanılan bu yöntem; koyu renkli kir yüzeyinin radyasyonu emmesi, özgün beyaz yüzeyinin radyasyonu yansıtmasına dayanmaktadır. Makine maliyeti yüksek olduğundan pek tercih edilmeyen bir yöntem olup çok estetik değeri yüksek olan yapılarda ince işçilik gerektiren yüzeylerde kullanılmaktadır (Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

6.2.1.3 Kimyasal temizlik

Kimyagerler tarafından belirlenmiş, malzeminin yüzeyine zarar vermeyecek ve işlemeyecek özel kimyasallar lapalarının yüzeye uygulanması ile yapılan temizliğe kimyasal temizlik denmektedir. Bu özel kimyasallar ile özgün malzemedeki kir, tuz birikintileri, mantar ve bakteri gibi biyolojik kirlenmeleri temizlemek amaçlanmaktadır. Genelde yoğun işleme ve bezemelerin olduğu estetik değeri yüksek yüzeylerde uygulanmaktadır (Küçükaya, 2004).

6.2.1.4 Su ile yıkama

Atmosfer koşulları, iklim şartları, toz toprak nedeniyle oluşmuş basit kirlenmelerde, yerine ve malzemenin yüzey sertlik derecesine uygun basınçta hava makinesiyle su püskürtülerek yapılan temizlik çalışmasıdır.

6.2.1.5 Emici kil ve kagıt hamuru ile temizlik

Sepiolite ve attapulgit gibi özel killerden hazırlanan hamurun özgün yüzeye uygulanmasıyla; yüzeydeki tuzlanma, kirlenme, islenme, yağlanmayı gidermeyi amaçlayan yöntemdir. Kağıt hamuru kuruduktan sonra yüzeyden itinalı bir şekilde kaldırılır (Ahunbay, 2016).

6.2.1.6 Emici jel ile temizlik

Çözücü etkisi olan macun kıvamındaki bazik karışım jellerin yumuşak uçlu fırçayla yüzeye sürülmesiyle yapılan temizlik işlemidir. Jelin uçucuğunu engellemek için alüminyon folyo ile sıkıcı sarılır ve işlem bittikten sonra deiyonize su ile yıkanır (Ahunbay, 2016).

6.2.1.7 Ferit Köşkünde uygulanacak temizleme müdahale kararları

Ferit Köşkünde duvarlarda ve avlu ile oda zeminlerinde farklı şekillerde temizlik çalışması yapılacaktır. Yapının avlusunda, Z01, Z02, Z03, Z04, Z05, Z06, Z07, Z09 Z10 ve Z11 mekanlarında zeminde bulunan molozlar ve toprak birikintileri temizlenecektir. Özgün döşeme taşları bulunana kadar moloz ve toprak birikinti alınacaktır.

Odaların zeminine dökülmüş beton şaplar el aletleriyle insan gücüyle itinali sökülecektir. Odaların tavan döşemeleri üzerine yapılmış betonarme döşemeler gerekirse yapı askıya alınarak; el aletleriyle itinali bir şekilde özgün ahşap kaplamalara ahşap kirişlemelere ve yapı duvarlarına zarar vermeden sökülecektir. Yapının saçak kısımlarında bulunan beton öğeler bingi taşlarına zarar vermeden el aletleriyle sökülecektir.

Yapıdaki Sonradan kapatılmış olan Z01 ve K01 odalarının doğu duvarında, K03 ve K04 odalarının batı duvarlarında ve K03 odasının avluya bakan kuzey duvarında bulunan pencerelerin içlerindeki muhdes öğeler sökülerek temizlenecektir. Avlunun doğu, batı, kuzey duvarları üzerinde bulunan bims duvarlar ve beton öğeler kaldırılacaktır. Avlunun doğu duvarında bulunan ve kapatılmış olan kapı içindeki taş birikintisi alınacak kapı tekrar açılacaktır.

Oda duvarlarındaki çimento katkılı sıvalar itinalı sökülecektir. Özgün duvar taşları üzerine bulaşmış olan çimento harçlar tel fırça ile sökülüp duvar yüzeyi temizlenecektir. Derzlemelerin çimento harç çıkması durumunda onlarda sökülüp tel fırça ile temizlenecektir. Tel fırça ile çıkmaması durumunda yüzey mikro kumlama ile temizlenecektir.

Yapı cephe duvarları ve avlu duvarlarında önce çimento esaslı sıvalar ve derzlemeler çekiç ve ince uçlu murç gibi el aletleriyle itinali bir şekilde sökülecektir. Cephe yüzeyleri öncelikle su ile yıkınıp temizlenecektir. Su ile geçmeyen yerler tel fırça ile temizlenecektir. Kirlerin ve is lekelerini tel fırça ile de çıkarması durumunda duvar yüzeyi düşük basınç altında mikro kumlama ile temizlenecektir.

6.2.2 Sağlamaştırma

Restorasyon çalışmalarında yapıya olabildiğince az müdahale etmek gerekmektedir. Mevcut yapıyı korumak için sağlamaştırma çalışması önem arz etmektedir. Kültür varlıklarında sağlamaştırma çalışması; yapının zeminini, strüktür sistemini ve malzemesini sağlamaştırma olarak 3 grupta değerlendirilebilir (Ahunbay, 2016).

6.2.2.1 Yapı zeminine yönelik sağlamaştırma

Yapı zemininde zamanla çevresel etkilerin değişmesi, yeraltı yerüstü suyu etkisi, deprem gibi etkilerden dolayı zemin yapısı değişip, yapı temeli buna uyum sağlayamadığında temelde oturma ve yük aktırımında dengesizlik meydana gelir (Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

Zemine yönelik sağlamaştırmada enjeksiyon, jet-grout, mikro kazık yöntemleri kullanılabilir. Temele yönelik sağlamaştırmada ise enjeksiyon yapılması, temelin genişletilmesi veya derinleştirilmesi, ek hatıl yapılması, ampatman genişletilmesi veya yoksa eklenmesi, çağdaş ekler ile temellerin birbirine bağlanması gibi yöntemler kullanılmaktadır.

Ferit Köşkünde zemine ve temele yönelik önerilen müdahaleler şunlardır;

- Köşkün doğu ve kuzey kısımlarında ekseninden kaymış duvarlar etrafından araştırma kazısı yapıp temele ulaşılmalı ve temelin durumu statik uzmanlarıyla değerlendirilip yukarıda sayılan yöntemlerden uygun olanı ile sağlamaştırılmalıdır.

6.2.2.2 Yapı strüktür sistemine yönelik sağlamlaştırma

Strüktür sistemine yönelik sağlamlaştırma; derz onarımı, enjeksiyon ile sağlamlaştırma, mekanik dikiş, kenetleme, donatı ile güçlendirme, metal veya ahşap gergiler ile destekleme, FRP (fiber takviyeli polimer) çubuklarla güçlendirme, CFRP (karbon fiber takviyeli polimer) kumaşlar ile güçlendirme, duvar veya sütunların mantolanması kaplanması kesitlerinin artırılması gibi yöntemler kullanılmaktadır (Gomez, 2007).

Ferit Köşkün strüktür sistemine yönelik önerilen sağlamlaştırma müdahaleleri şunlardır;

- Zemin kat ve birinci kat duvarlarındaki çimento esaslı harç ile yapılmış niteliksiz sıvalar raspalandıktan sonra, çatlakların bulunduğu kısımlar belli aralıklarda borular yerleştirilmeli, hidrolik kireç esaslı harç ile derz yapıp bu kısımlardan uygun malzeme ile enjeksiyon yapılmalıdır.
- Zemin kat ve birinci kat duvarlarındaki hasar almış sıvalar raspalandıktan sonra özgün harç analizi sonrası elde edilecek oranlara göre derz yapılmalı ve sıvanmalıdır.
- Köşkün Z02 eyvan kemerinin doğu kısmındaki taşların bir kısmında yerinden oynama mevcuttur statik uzmanları ile değerlendirildikten sonra kemer taşıma kapasitesini kaybetmemişse bu kısımlar çelik tij ile sabitlenip kenetler ile birbirine bağlanmalıdır.
- Z10 oda batı cephesinde kapı ve pencere kemerlerindeki yerinden oynamış durumdadır bu kısım askıya alınıp betonarme döşeme söküldükten sonra kemer taşları numaralı söküldükten sonra aslına uygun bir şekilde geleneksel yöntemlerle örülmelidir.
- Z01, Z04, Z10, Z11 odaların zemininde yapılacak temizlik sonrası ortaya çıkması beklenen özgün zemin taşlarının durumu değerlendirilip harç analizi sonrası elde edilecek oranlara göre derz yapılmalıdır.
- Z05, Z06, Z07 odaların zemininde yapılacak şap sökümü sonrası özgün zemin çıkarsa harç analizi sonrası elde edilecek oranlara göre derz yapılmalıdır. Özgün zemin çıkmazsa zemin dolgusu yapıp bazalt taş döşeme yapıp özgün harç ile derzleri yapılmalı.

- Avlu zemininde yapılacak temizlik sonrası ortaya çıkması beklenen özgün zemin taşlarının durumu değerlendirilip harç analizi sonrası elde edilecek oranlara göre derz yapılmalıdır. Eksik döşeme taşlarının olduğu kısımlar zemin dolgusu yapıp bazalt taş döşeme yapılmalıdır.
- Yapı iç ve dış duvarları derzlerinden 50-70 cm aralıklarla şaşırtmalı olarak üçgen yapacak şekilde ince uçlu matkap ile delinip borular yerleştirildikten sonra maksimum 2 bar basınçta mikro enjeksiyon yöntemiyle kireç esaslı malzeme ile sağlamlaştırılmalıdır.
- Yapı iç ve dış duvarları özgün harç analizi sonrası elde edilecek oranlara göre derz yapılmalıdır.
- Z01 ve K01 oda doğu duvarının kalan kısımları, tamamlanacak kısımla birbirine kenetler ile bağlanarak duvar örümüne devam edilmelidir.
- Çatlamış kırılmış ve değiştirilemeyecek durumda olan lentolar ve eşiklerde uzmanlar eşliğinde tij ve kenet atılarak epoksi ile güçlendirilmelidir.
- Yerinden oynamış taş ve ahşap bingiler yerlerine oturtulup taş duvara çelik tij ile sabitlenip sağlamlaştırılmalıdır.
- Avlu batı ve doğu duvarının yağmur kar sularından etkilenmemesi için restorasyon projesinde verilen detayına uygun bazalt taş harpuşa yapılmalıdır.
- Açıkta kalan taş duvar yüzeylerinin iklim ve atmosfer koşullarından etkilenmesini en aza indirmek için yüzeyine nefes alabilen, su itici, yüzey koruyucu malzeme sürülerek bozulma oluşumlarına karşı korucuyucu katman oluşturulmalıdır.

6.2.3 Tamamlama (Bütünleme)

Bir kısmı yok olmuş veya zarar görmüş kültür varlığının yapı elemanlarının ve yapının bir bölümünün ya özgün yapım sistemine uygun olarak ya da çağdaş malzeme ile tamamlanarak bütünlüğe kavuşturulması işlemine bütünleme-reintegrasyon denir (Ahunbay, 2016). Tamamlamanın yapının hangi kısımlarına nasıl yapılacağı kararları alınırken yapının hayatını devam edebilmesi ve kullanılacak restitüsyon verilerinin güvenilirliği ön plana çıkmaktadır. Tamamlama yapılırken yapıya eklenen kısımların venedik tüzüğü 12. madde de belirtildiği eski özgün kısımdan ayırt edilebilir olması

gerekmektedir. Bu da farklı malzeme kullanarak veya hiza renk dokuda farklılıklar yaratarak hissettirebilir (Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

Ferit Köşkünde yıllardır kimse yaşamadığı ve âtil durumda olduğu için gerek doğal gerek insan kaynaklı bozulmalar meydana gelmiştir. Yapıya bilimsel yöntemlerden uzak müdahalelerde bulunulmuştur. Bu nedenlerden dolayı yapıda hem kısmi hem de mekansal kayıplar yaşanmıştır. Yapının bu kısımlarında bütünleme yapılması gerekmektedir. Ferit Köşkünde yapılması önerilen tamamlama çalışmaları şunlardır;

- Avlu güney cephe duvarı (Z01 ve K01 oda kuzey duvarı) ve pencere boşlukları; gerekli sağlamlaştırma çalışmaları yapıldıktan sonra eski fotoğraflar ve yapıdaki izler referans alınarak hazırlanmış olan restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle bazalt taş ile tamamlanmalıdır.
- Z01 oda batı cephesinde bulunan giriş kapısının ahşap lentoları emprenye edilmiş 1. sınıf çam malzeme ile tamamlanıp, üzerine duvar örülüp tamamlanmalıdır.
- Z10 oda batı duvarındaki yok olmuş eşikler gerekli sağlamlaştırma çalışmaları yapıldıktan sonra yapıdaki izler referans alınarak hazırlanmış olan restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle bazalt taş ile tamamlanmalıdır.
- Ahşap bingiler ve taş bingiler gerekli sağlamlaştırma çalışmaları yapıldıktan sonra eski fotoğraflar ve yapıdaki izler referans alınarak hazırlanmış olan restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle tamamlanmalıdır.
- Avlu ve oda zeminlerinde yapılan temizlik çalışmaları sonrası bazalt taş döşemede kısmi kayıp var ise eski fotoğraflar ve yapıdaki izler referans alınarak hazırlanmış olan restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle tamamlanmalıdır.
- Z10 mutfak batı duvarında ocak ve baca izi bulunmaktadır. Duvar detaylı incelendiğinde ocak üzengi taşının yerinde olduğu görülmektedir, ocak kemerinin tamamlanması ve çatıdaki baca tamamlanmalıdır.

6.2.4 Yeniden yapım

Yok olmuş, yıkılmış veya harap olmuş bir yapının güvenilir belgelerden elde edilen verilere dayanarak yeniden yapılması işlemidir. Bir yapının aynısını inşa etmek tarihi açıdan değer taşımamaktadır fakat kültürel belleğin kaybını veya geleneksel bir yapım tekniğinin yok olmasını engellemek amacıyla değerlendirilebilir. Restorasyon müdahalelerinde yeniden yapımın mecburi olduğu durumlarda; kısmi olarak veya yapı elemanı ölçeğinde yeniden yapımı kullanmak daha uygundur (Ahunbay, 2016; Zakar ve Eyüpgiller, 2015).

Ferit Köşkünde yapılması önerilen yeniden yapım çalışmaları şunlardır;

- K02 eyvan tavanı incelendiğinde; tavanda bağdadi duvar bağlantısı için delikler olduğu görülmektedir. K02 eyvan, K01 oda ve K03 duvarları incelendiğinde taş duvar bağlantı izi olmadığı görülmektedir bu nedenle bu kısımlarda bağdadi duvar ile örülmüştür. Bu nedenle K02 eyvanın güneyine, K01 oda batısına, K03 oda doğusuna restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle 1. Sınıf ahşap ile bağdadi duvar yeniden örülmelidir.
- Z01 oda ve Z04 oda özgün ahşap kirişlemeleri ve ahşap tavanı yok olmuş durumdadır. Duvardaki betonarme kalıntıları temizlendikten ve gerekli askılama işlemleri yapıldıktan sonra 1. Kalite emprenye edilmiş 15cm ahşap kirişleme yapıp üzerine 5x8 cm ahşap kadronlar yapılmalı, kadron aralarına 5cm ısı yalıtımı xps (ekstrüde polistiren) yerleştirilip üzerine hidrolik kireç esaslı tesviye harcı yapılmalı ve üzerine 1. kalite 2.8 cm kalınlıkta ahşap parke restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde ara kat döşemesi yeniden yapılmalıdır.
- Yapıda özgün ahşap kapı ve pencere doğraması bulunmamaktadır tümü yok olmuş durumdadır. Benzer yapılar ile karşılaştırmalı çalışma yapılarak restitüsyon çalışması yapılmıştır. Restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle ahşap kapı ve pencere doğramaları yeniden yapılmalıdır.
- Yeniden yapılacak olan tüm ahşap kapı pencere vb elemanların 1. sınıf emprenye edilmiş çam malzemedan seçilip üretilmedir ve üzerine 2 kat ahşap koruyucu ve 3 kat reçine esaslı vernik sürülmelidir.

- Z06 oda tavanında özgün ahşap kirişlemeler bulunmaktadır. Z06 tavanındaki ahşap kirişlemelere zarar verilmeden üzerindeki betonarme döşeme alındıktan sonra ve Z02 eyvan tavanındaki betonarme döşemeler alındıktan ve gerekli askılama işlemleri yapıldıktan sonra 1. kalite emprenye edilmiş 15 cm ahşap kirişleme yapılıp üzerine 5x8 cm ahşap kadronlar yapılmalı, kadron aralarına 5cm ısı yalıtımı xps (ekstrüde polistiren) yerleştirilip üzerine hidrolik kireç esaslı tesviye harcı yapılmalı ve üzerine 3cm kalınlıkta bazalt taş ile restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde ara kat döşemesi yeniden yapılmalıdır.
- K01 oda, K02 eyvan, K03 oda, K04 oda, K05 oda, K06 oda, Z10 oda üzerinde bulunan betonarme döşeme yapıya zarar verilmeden alınmalıdır, özgününe uygun toprak damlı çatı yapılmalıdır. Toprak dam katmanları: 18cm ahşap kirişleme, 2.8cm ahşap kaplama tahtası, Buhar dengeleyici örtü (nem bariyeri), 5cm ısı yalıtımı xps (ekstrüde polistiren), 3 mm kalınlığında 250 gr/m² geotekstil keçe, 500 Doz Hidrolik kireç tesviye tabakası (8 -10 cm), 3 mm kalınlığında 2 kat PVC membran su yalıtımı, 3 mm kalınlığında 250 gr/m² geotekstil keçe, toprak dam karışımı (killi toprak + hidrolik kireç + pomza tozu + bazalt taş tozu) 8-12 cm şeklinde olup üzerine UV dayanımlı şeffaf sürme su yalıtımı uygulanmalıdır. Belirlenen toprak dam katmanlarında köşk yapıları ve suriçi yapılarındaki restorasyon çalışmasında kullanılan toprak dam uygulaması esas alınmıştır.
- Yapıda wc ve lavabo bulunmadığı için Z11 oda içerisine 1 adet bay 1 adet bayan olmak üzere 2 adet wc ve lavabo yapılması önerilmiştir. Mekan için su almaması ve nem problemi yaşamaması için; zemin ve duvarlarda granit desenli seramik yapılmalıdır. Wc bölümünün kapı ve pencereleri ahşap görünümlü pvc doğrama ile yapılmalıdır.
- Parsel sınırlarına içinde yapı etrafına bazalt taş tretuvar yapılmalıdır. Yapı etrafına yürüme yolları, otopark, yeşil alan , park ve yapılması önerilmektedir.
- Ferit Köşk mahallesinde düzenleme ve kamulaştırma çalışmaları yapılmalıdır. Yapının parsel dışında kalan odaları kamulaştırılıp yapıya dahil edilmelidir.
- Giriş kapısı önüne ulaşım için nitelikli bir yol yapılmalı ve restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle ahşap kapı doğrama olarak yeniden yapılmalıdır.

- Tavandaki ahşap tomruklar ve bingiler üzerindeki betonarme döşemeler alındıktan sonra ahşap kirişlerin durumu değerlendirilmelidir. Kurtarılamacak durumda olanlar sökülüp yeniden yapılmalıdır. Kurtalabilecek durumda olanlar ahşap macun ile küçük çatlakları doldurulmalı, haşere ve nem sorunlarına karşı korumak için vernik sürülmeli, sonrasında boyanmalıdır.
- Z10 mutfak içerisine günümüzün ihtiyaçlarını karşılamak için dolaplar yapılmalıdır. Z10 mutfak mekanı için su almaması ve nem problemi yaşamaması için; duvarlarda dolap seviyesine kadar granit desenli seramik yapılmalıdır.
- Metal korkuluklar ve şebekeler aslına uygun restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle yeniden yapılmalıdır. Üzerine 1 kat antipas boya ve 3 kat siyah mat boya sürülmelidir.

6.2.5 Yenileme

Özelliklerini kaybetmiş, eskimiş, ağır hasar almış, mevcut bir yapının, yapının bir kısmının veya yapı elemanının eski özgün durumuna yeni malzeme ile getirilmesine yenileme denir (Burden, 2004).

Koruma kuralları gereği önce sağlamlaştırma yöntemleri denenip yapı veya yapı elemanının mevcut haliyle korunmasına çalışılmalıdır; yenileme sağlamlaştırmanın mümkün olmadığı, yapı güvenliğinin tehlikede olduğu, yapı elemanı veya malzemesinin dayanımının düşük olduğu durumlarda yapılmalıdır. Ferit Köşkünde yapılması önerilen yeniden yapım çalışmaları şunlardır;

- Z11 odanın zeminine avlu kotuyla aynı kotta bazalt taş döşeme yapılmalıdır.
- Ağır hasar almış kurtarılacak durumda olmayan ahşap ve taş lentolar yenilenmelidir.
- Ağır hasar almış niteliğini kaybetmiş sıva ve derzler yenilenmelidir.
- Z02 eyvanda güney ve doğu duvarında sıva raspası ve yüzey temizliği yapıldıktan sonra kapı, pencere kemerlerindeki ve eyvan kemerindeki özgün cas sıvalar temizlenemiyorsa ve ağır hasar almış durumdaysa yenilenmelidir.
- Ağır hasar almış kurtarılacak durumda olmayan ahşap ve taş bingiler yenilenmelidir.

- Avlu doğu duvarı, Z11 kuzey ve doğu duvar ekseninden kaymış duvarlar ayrılmış derin yarılmalar mevcuttur. Bu kısımlar çökme ve yok olma tehlikesi altındadır. Bu kısımların itinalı sökümünün yapılması, taşların temizlenmesi, kullanılabilecek olan taşlar ile geleneksel malzeme ve yöntemler ile sıralı moloz taş duvar olarak restorasyon projesinde gösterilen kotlar ve ölçülerde geleneksel yöntemlerle yeniden örülmelidir. Duvarın yağmur ve kar sularından etkilenmesini önlemek için taş duvar bitimine restorasyon projesinde verilen detaya göre bazalt taş harpuşta yapılmalıdır.
- Z01oda, Z02 oda, Z03 merdiven, Z04 oda, Z05 oda, K01 oda, K02 eyvan, K03 oda, K04 oda, K06 oda duvarlarındaki sıvalar zarar görmüş durumdadır ve çimento katkısı kullanılarak yapılmış durumdadır. Bu kısımlarda sıva raspası yapılmalı ve harç analizi yapılmalıdır. Sıva raspası sonrası nitelikli duvar örgüsü ortaya çıkarsa; duvar yüzeyinde temizlik yapıp özgün harç ile derzleme yapılmalıdır, moloz taş duvar örgüsü ortaya çıkarsa; harç analizi sonucuna göre hazırlanmış harç oranına esas alınarak kireç esaslı sıva ile sıvanmalıdır.

6.2.6 İşlevlendirme (yeni işlev verme)

Zaman geçtikçe insanların yaşam biçimleri değişir ve insanların yapılardan beklentileri de değişir bu nedenle zamanla birçok kültür varlığı özgün işlevini yerine getiremez, farklı bir amaca hizmet etmek için yeni işlev verilmelidir. Bu işlevlendirme yapıların hasar görmemesi, yıkılmaması, yok olmaması için önemli bir araçtır (Ahunbay, 2016).

Ferit Köşkün âtil durumdan kurtulması ve yaşayan bir yapı haline gelmesi için günümüz koşullarına uygun yeni bir işlev verilmesi gerekmektedir. Başlangıçtaki yapıliş amacı; yazlık konut yaşam alanı olan köşkün günümüzde konut olarak tercih edilmeyeceğinden köşke kafe olarak işlevlendirilmesi önerisi getirilmiştir. Bu yeni işlevi ile yapı atıl durumdan kurtularak ekonomik getiri sağladığı için sürekli kullanılan yaşayan bir yapı haline gelecektir. Diyarbakır köşk geleneğinin bir parçası olan yapı özellikle sıcak yaz aylarında serinliğıyle yerli ve yabancı turistlerin

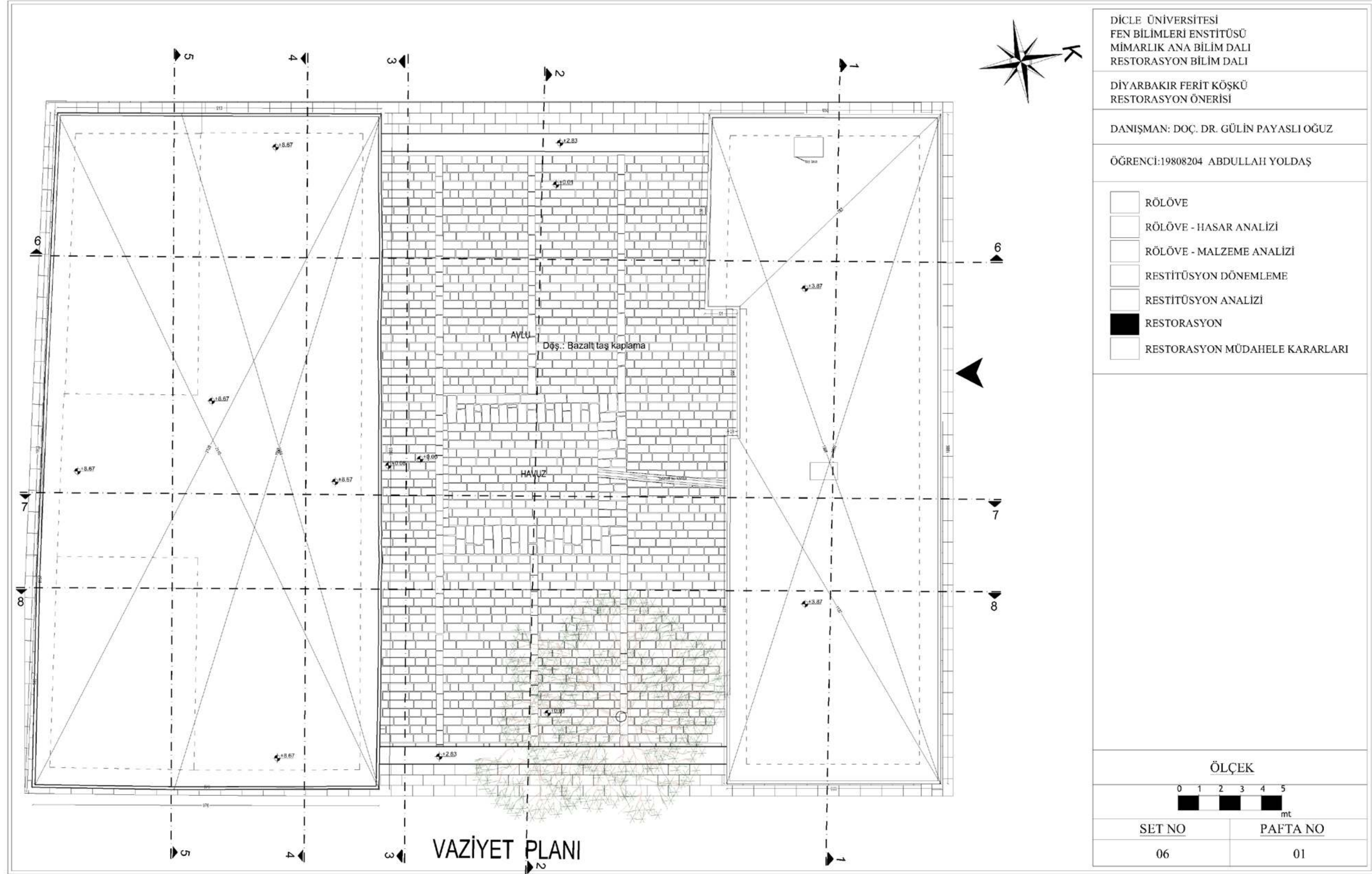
hizmetinde olacaktır ve bu şekilde hem çevresinden hemde şehirden kopukluğu giderilmiş olacaktır. Yapıya verilen yeni işlev doğrultusunda;

- Z10 mutfağın tefrişleri ve dolapları kafe ihtiyaçlarını karşılayacak düzeyde olmalıdır.
- Z11 oda içerisine yapıda wc ve lavabo bulunmadığı için 1 adet bay 1 adet bayan olmak üzere 2 adet wc, lavabo ve depo bölümü yapılarak işlevlendirilmiştir.

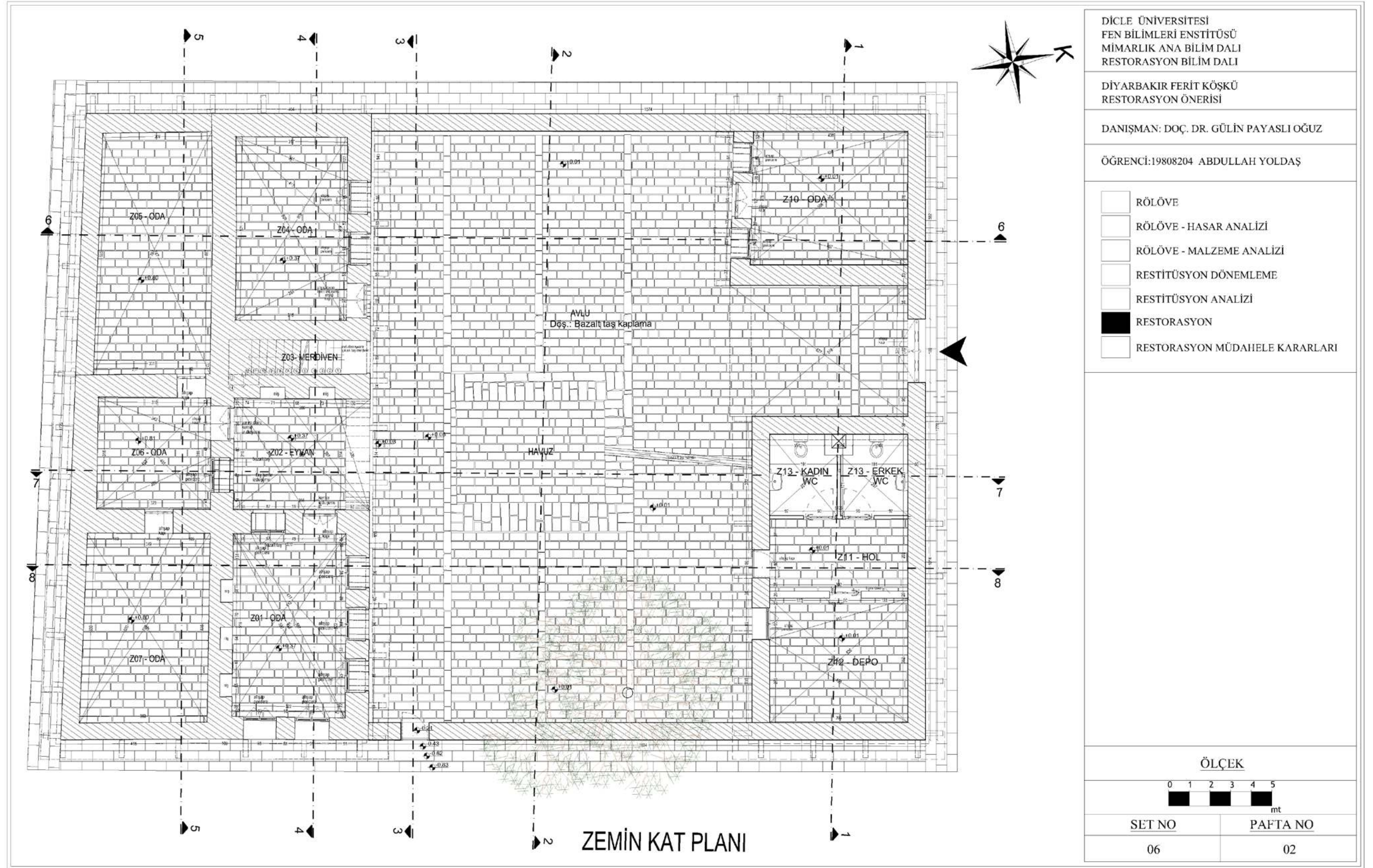
6.2.7 Çağdaş mekanik sistemler

Ferit Köşkünün inşa edildiği dönemde herhangi bir aydınlatma, ısıtma tertibatı bulunmamaktaydı ve o tarihlerde su taşıma yoluyla kullanılmaktaydı bu nedenle yapıda herhangi bir özgün tesisat sistemi bulunmamaktadır. Yapının soğuk dönemlerde ısıtılması; istiflenmiş odun ve kömürün kapalı mekanlar içerisindeki sobalarda yakılmasıyla sağlanmaktaydı. Yapının aydınlatılması için kandiller kullanılmaktaydı. Diyarbakır Suriçinde insanlar su ihtiyacını sokaklarda bulunan çeşmeler ve yapı içerisindeki avluda bulunan kuyulardan sağlamaktadır. Ferit köşkünde ise herhangi bir kuyu ve selsebil izine rastlanmamıştır. Yapının Dicle nehrine 230 metre mesafede olması nedeniyle suyun ya nehirden ya da yakınlarda bulunan bir kaynaktan taşınarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Zamanla gelişen yeni ihtiyaçlar doğrultusunda yapıya bilinçsizce müdahale edilip herhangi bir planlama yapılmadan yapıya elektrik ve su tesisatı çekilmiş ve yapı zarar görmüştür. Bu nedenle yapının restorasyon projesi hazırlandıktan sonra verilen yeni işleve yönelik elektrik, mekanik ve sıhhi tesisat projelerinin de hazırlanması gerekmektedir. Projeler yapının özgün dokusuna zarar vermeyecek şekilde olmalı ve yapının özgün mimarisiyle uyumlu olmalıdır. Yapının çevresine yeraltı ve alt yapı sularının yapıya zarar vermesini engellemek için drenaj çalışması yapılması gerekmektedir.

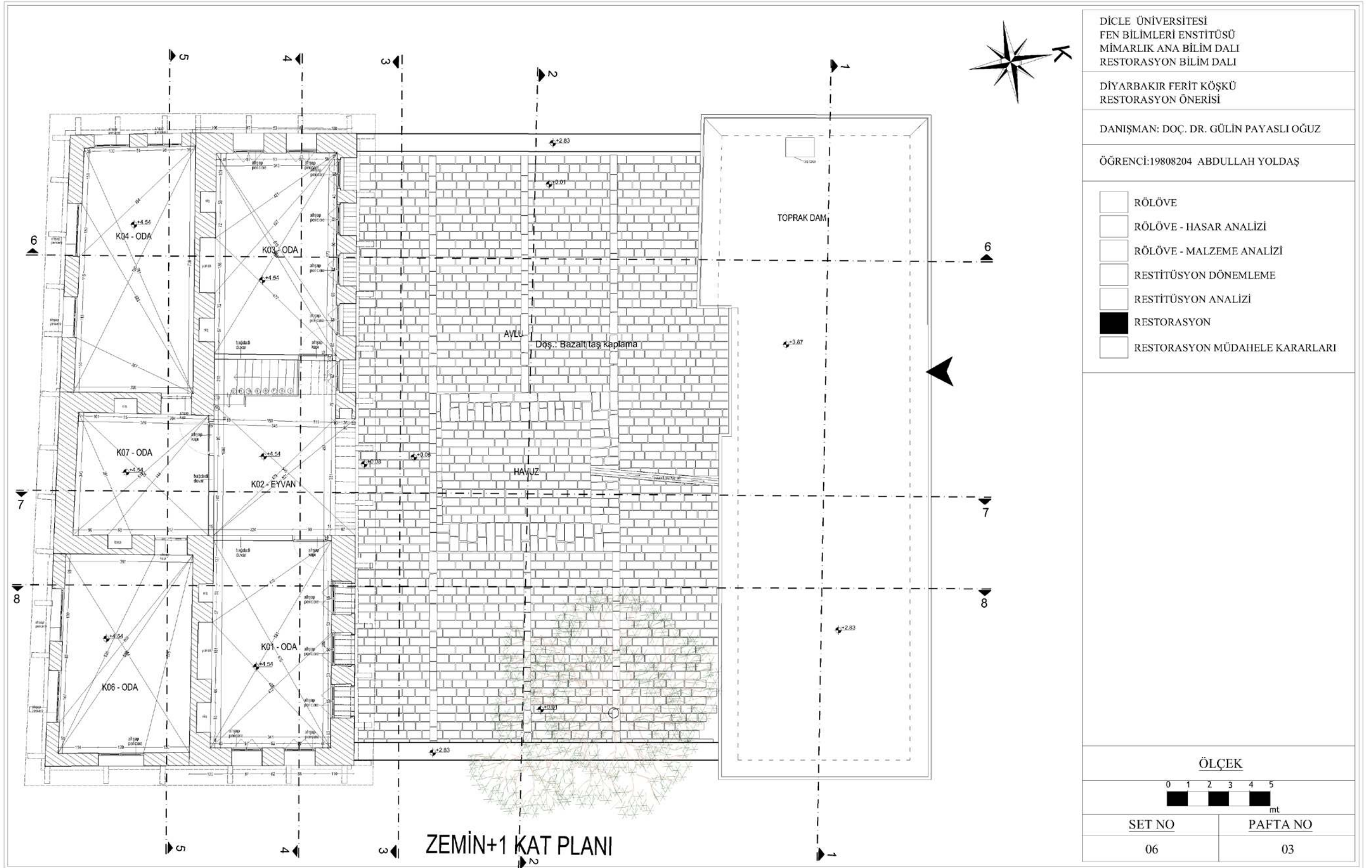
6.3 Restorasyon Çizimleri

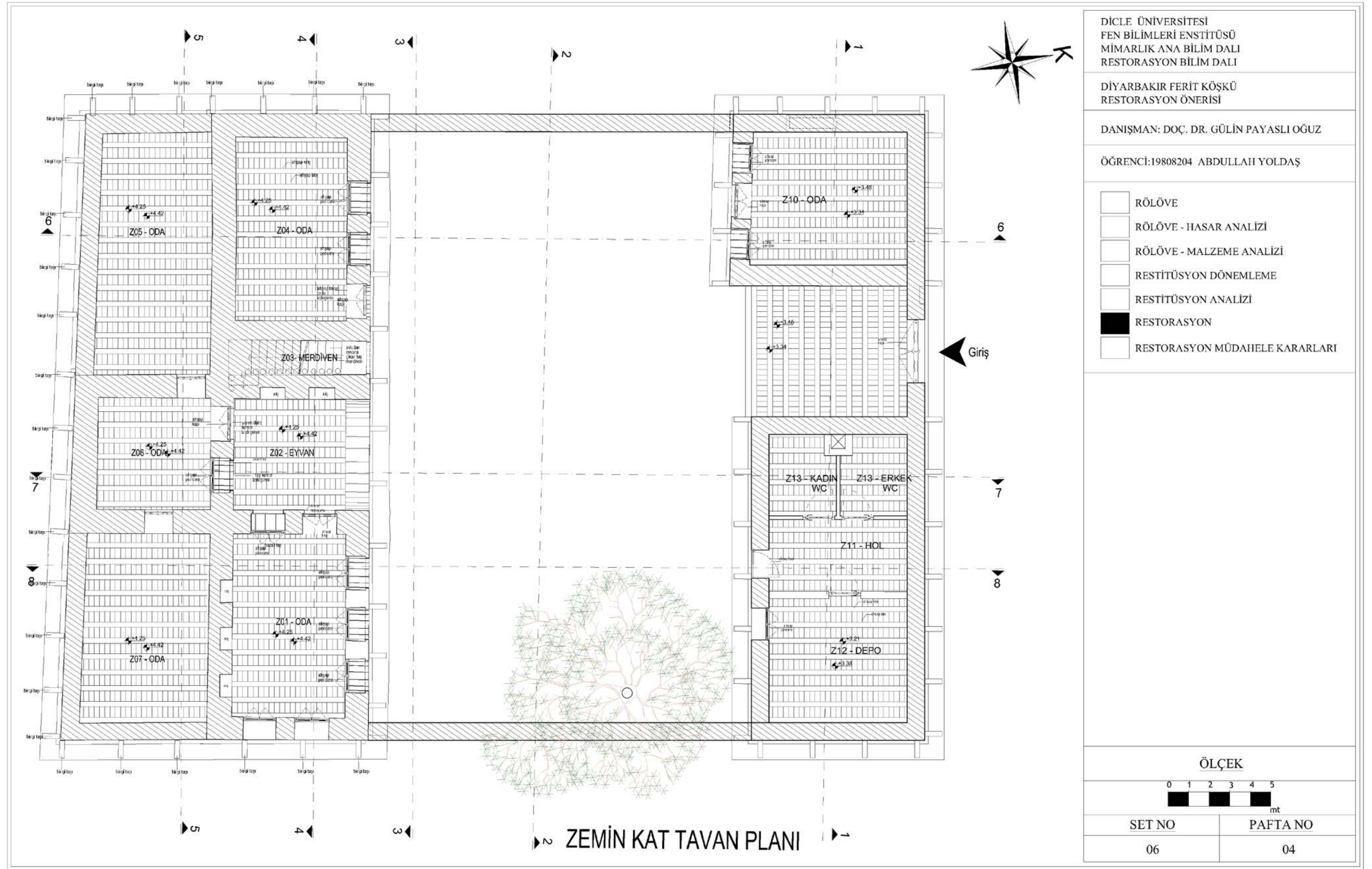
Şekil 6.1 Vaziyet planı restorasyon çizimi

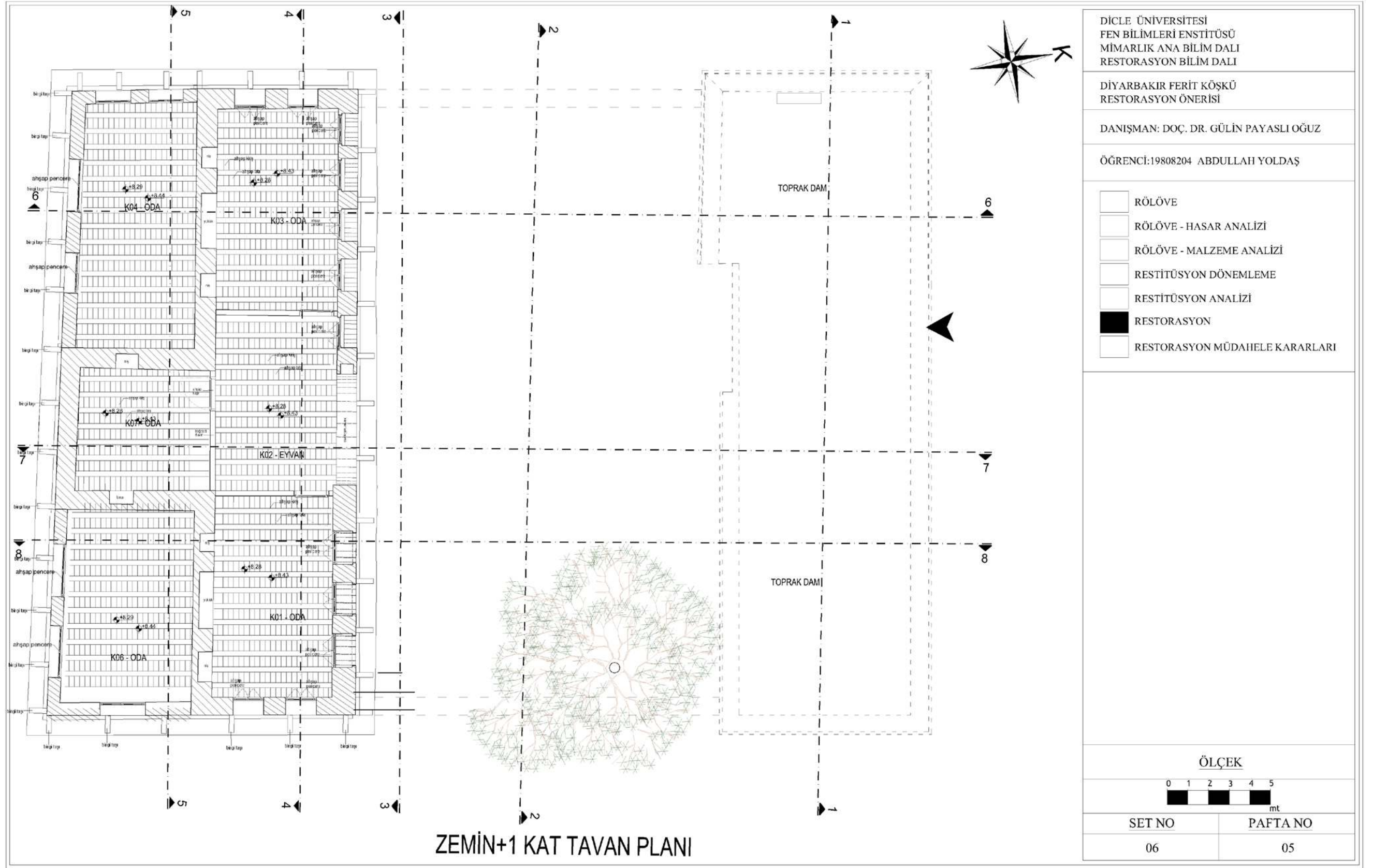
Şekil 6.2 Zemin kat planı restorasyon çizimi

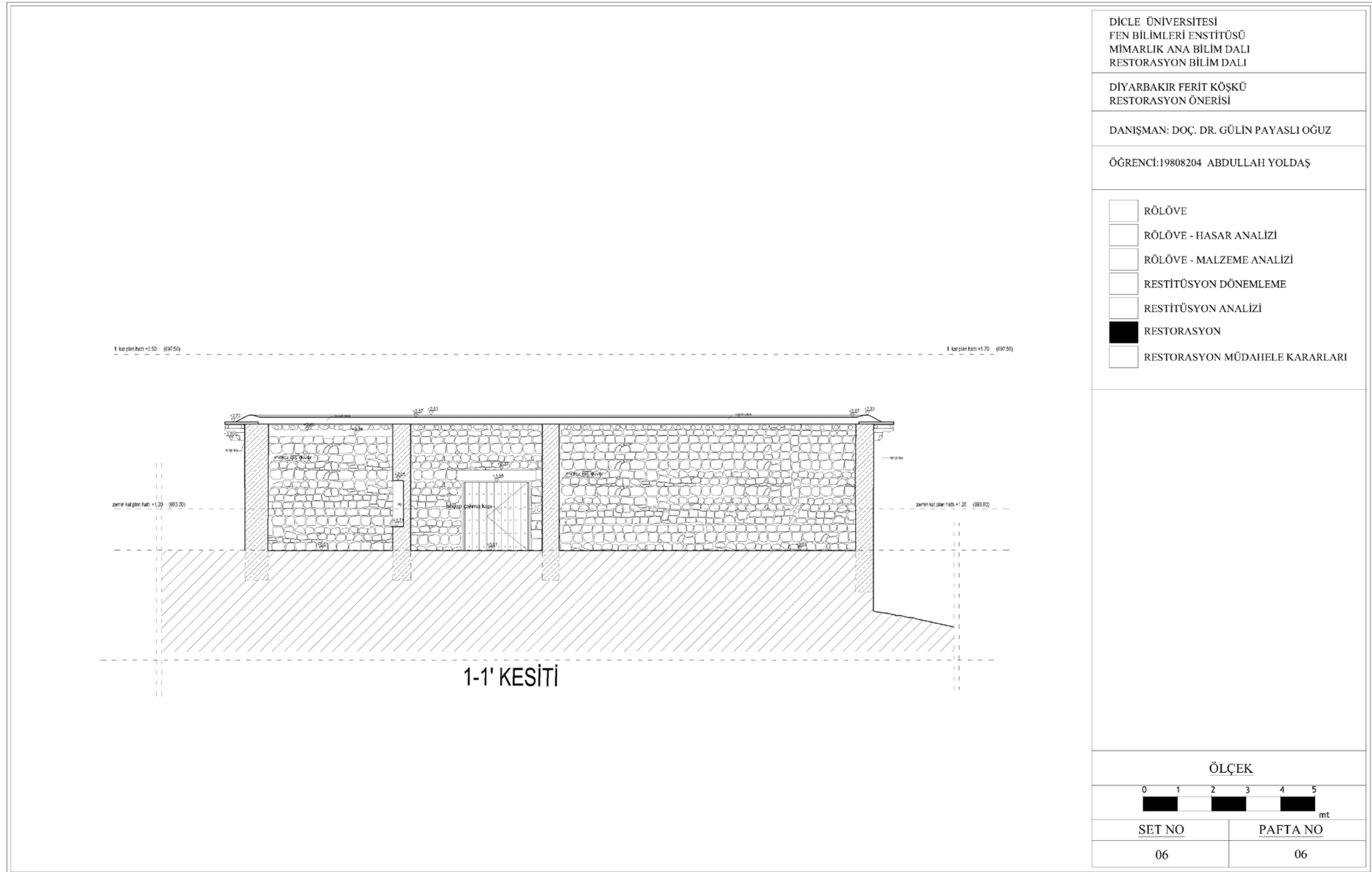
Şekil 6.3 Zemin+1 kat planı restorasyon çizimi

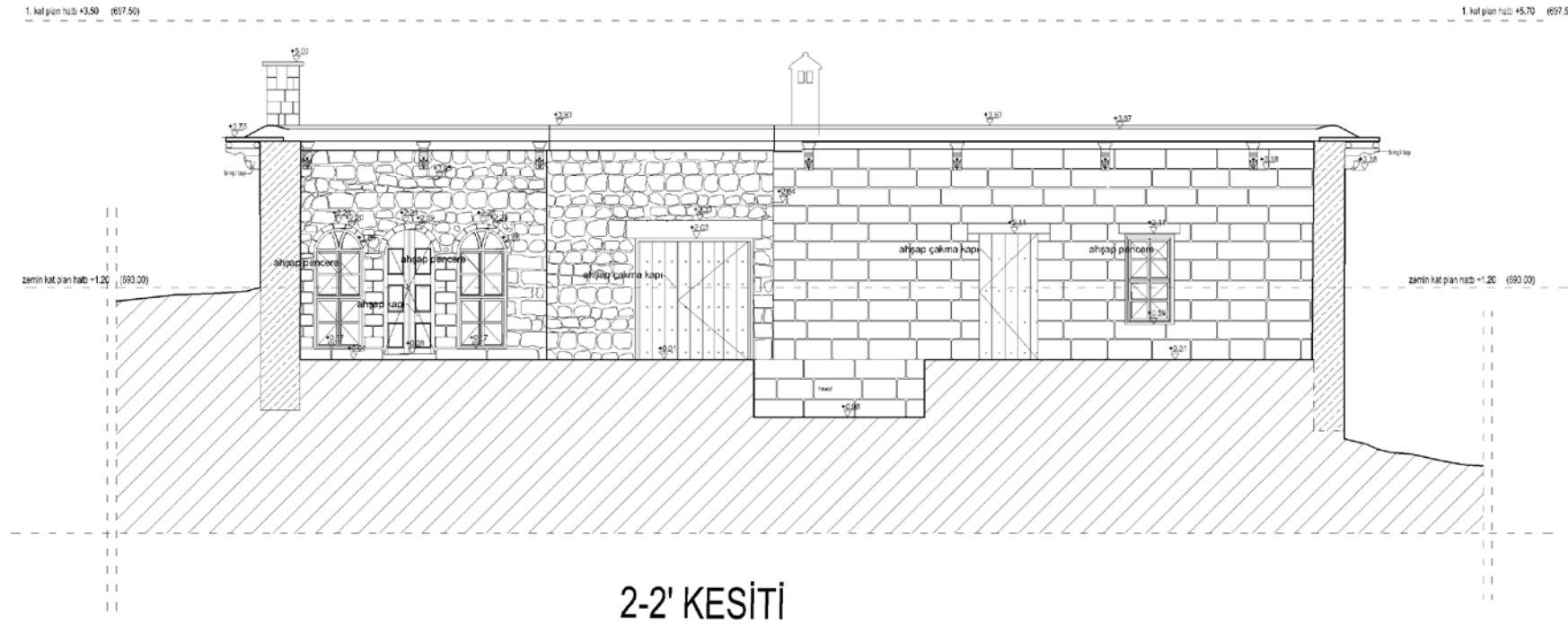
Şekil 6.4 Zemin kat tavan planı restorasyon çizimi

Şekil 6.5 Zemin+1 kat tavan planı restorasyon çizimi

Şekil 6.6 1-1' kesiti restorasyon çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

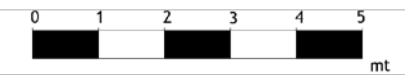
DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☒ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

ÖLÇEK

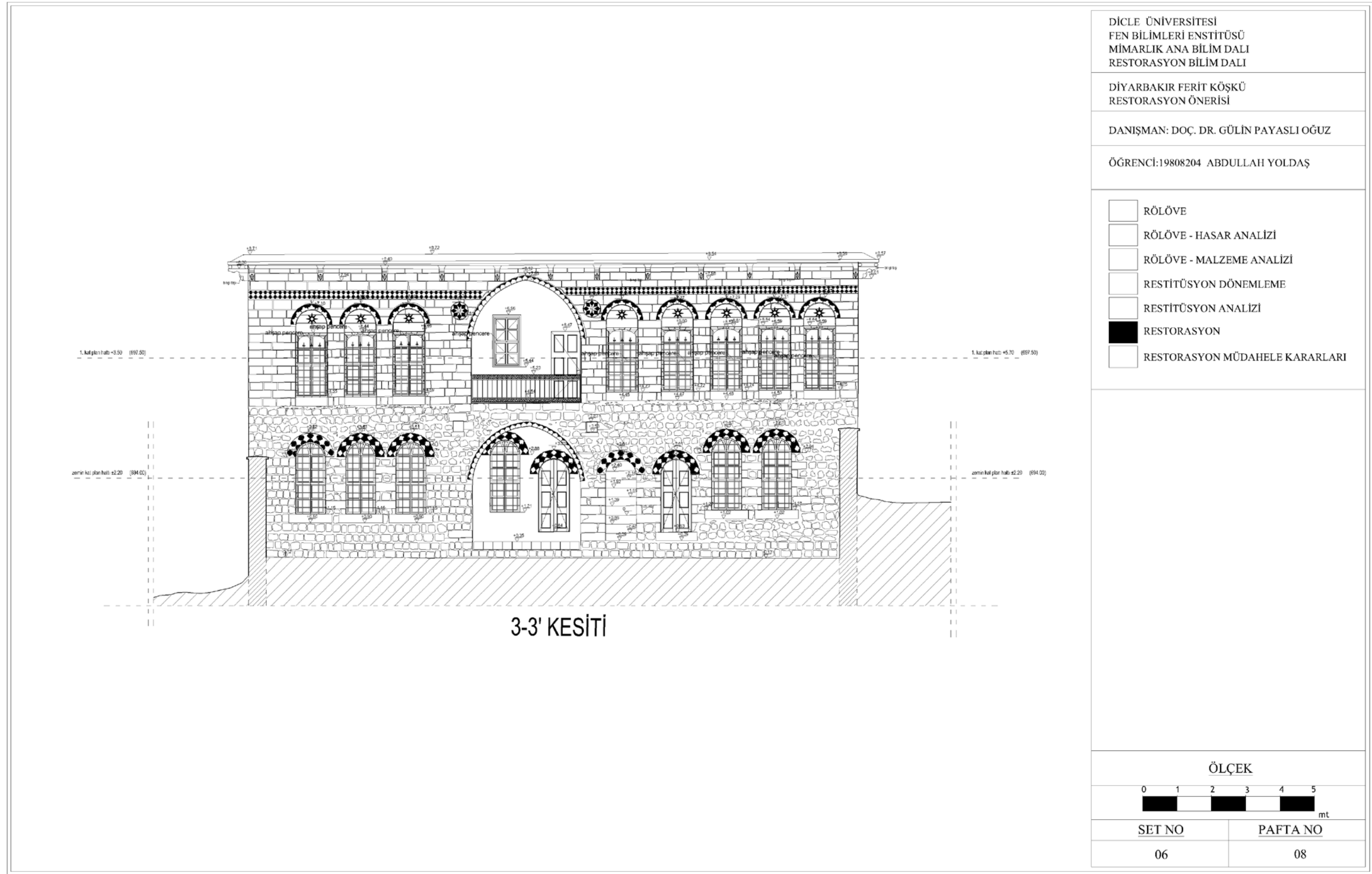
SET NO

PAFTA NO

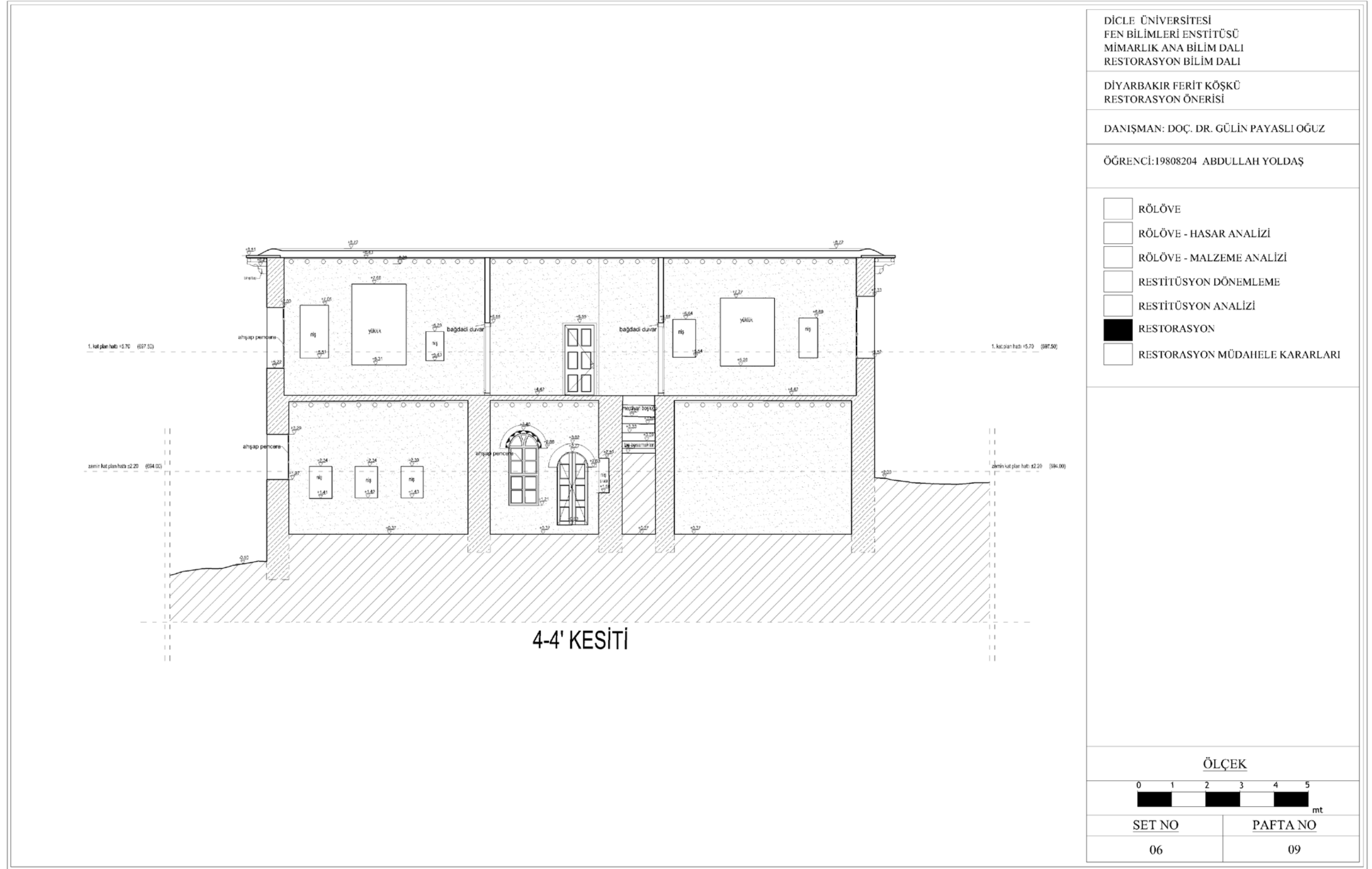
06

07

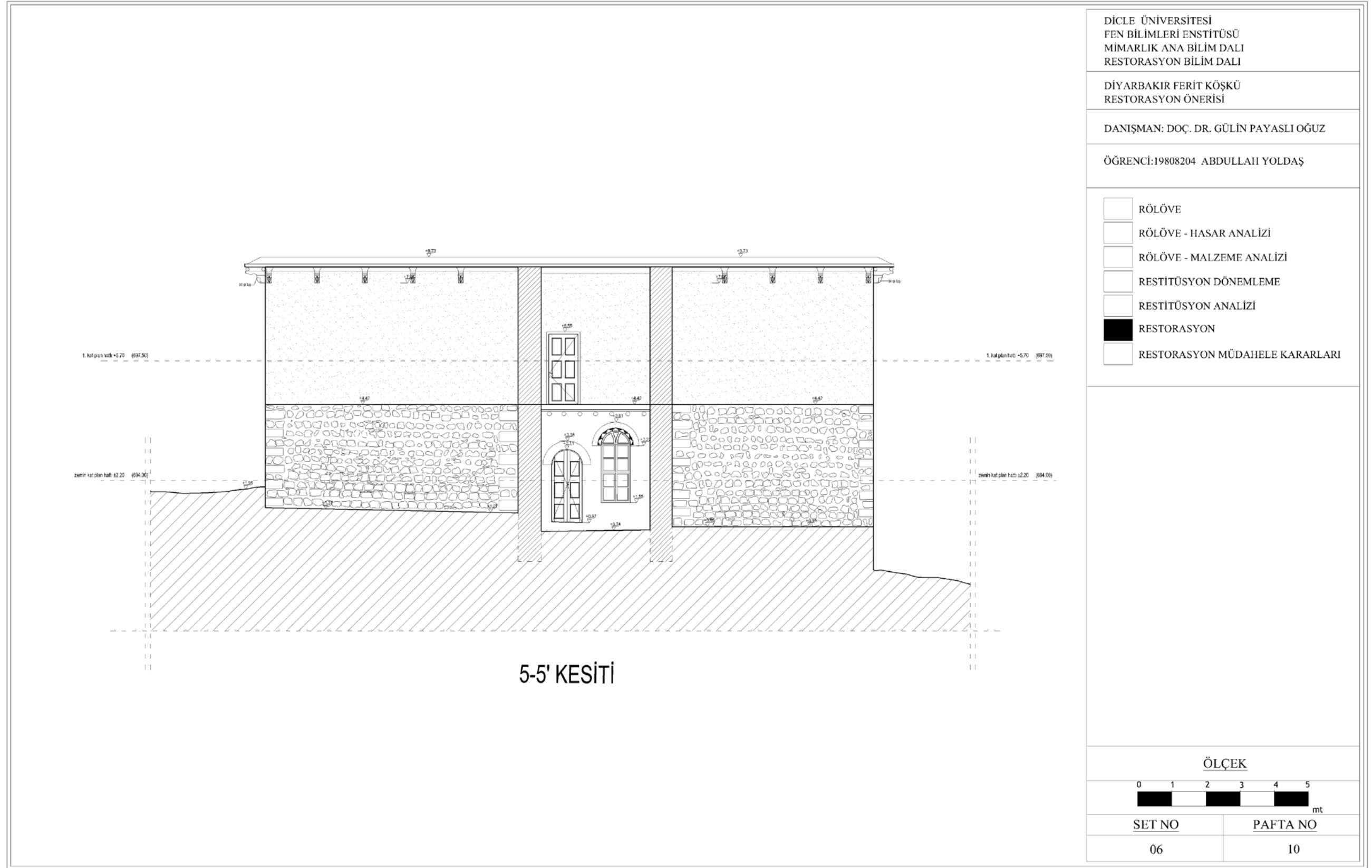
Şekil 6.7 2-2' kesiti restorasyon çizimi

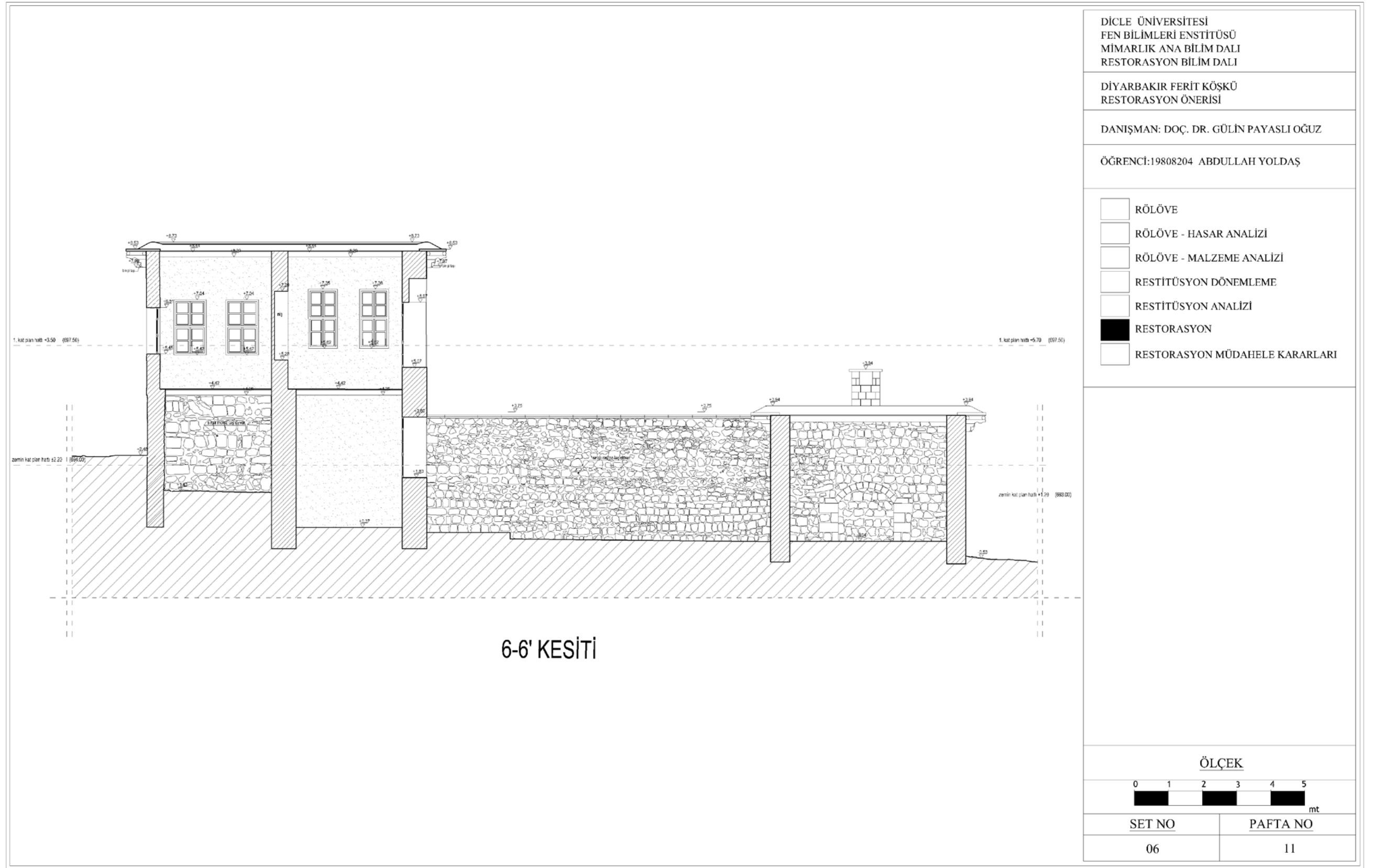
Şekil 6.8 3-3' kesiti restorasyon çizimi

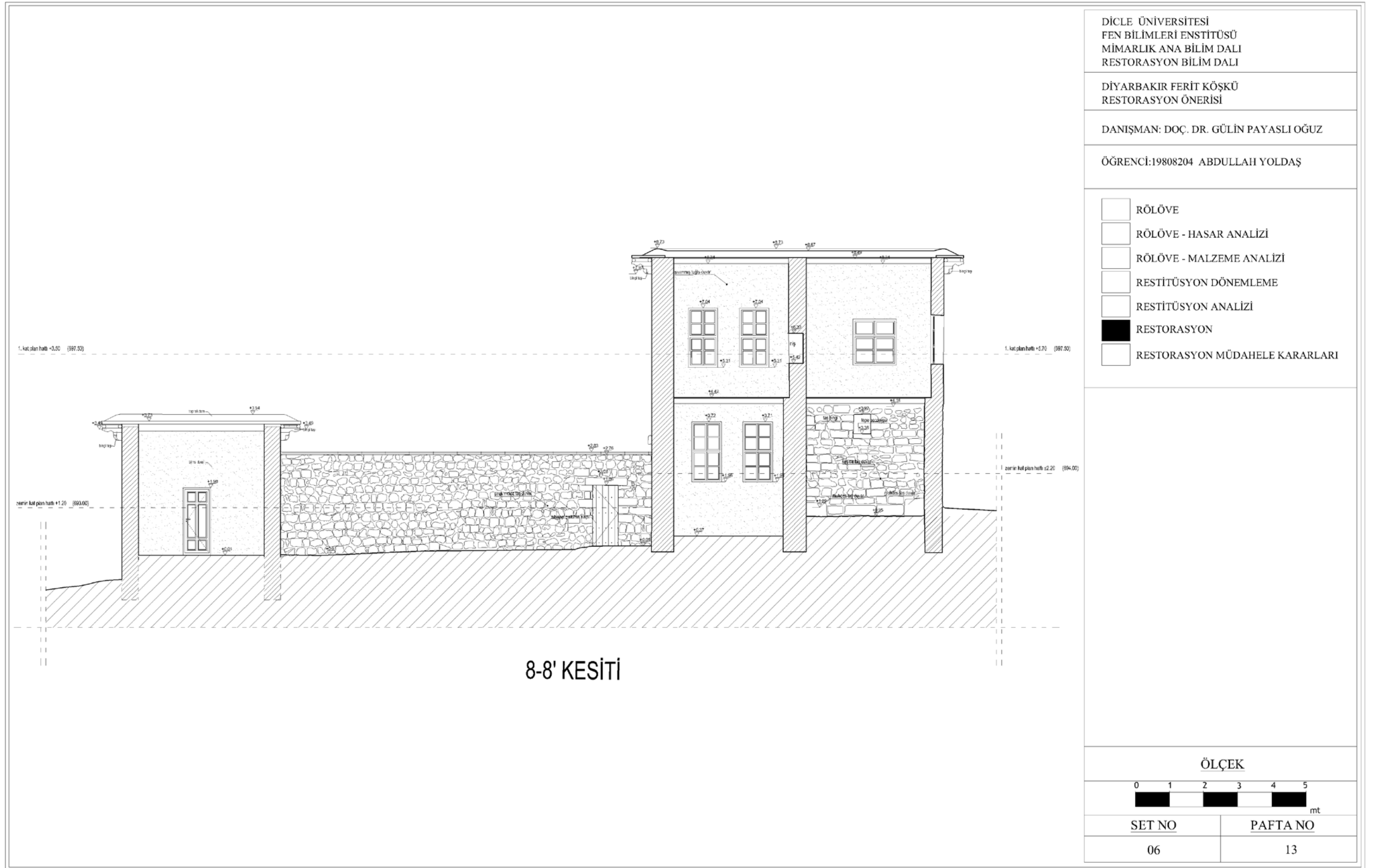
Şekil 6.9 4-4' kesiti restorasyon çizimi

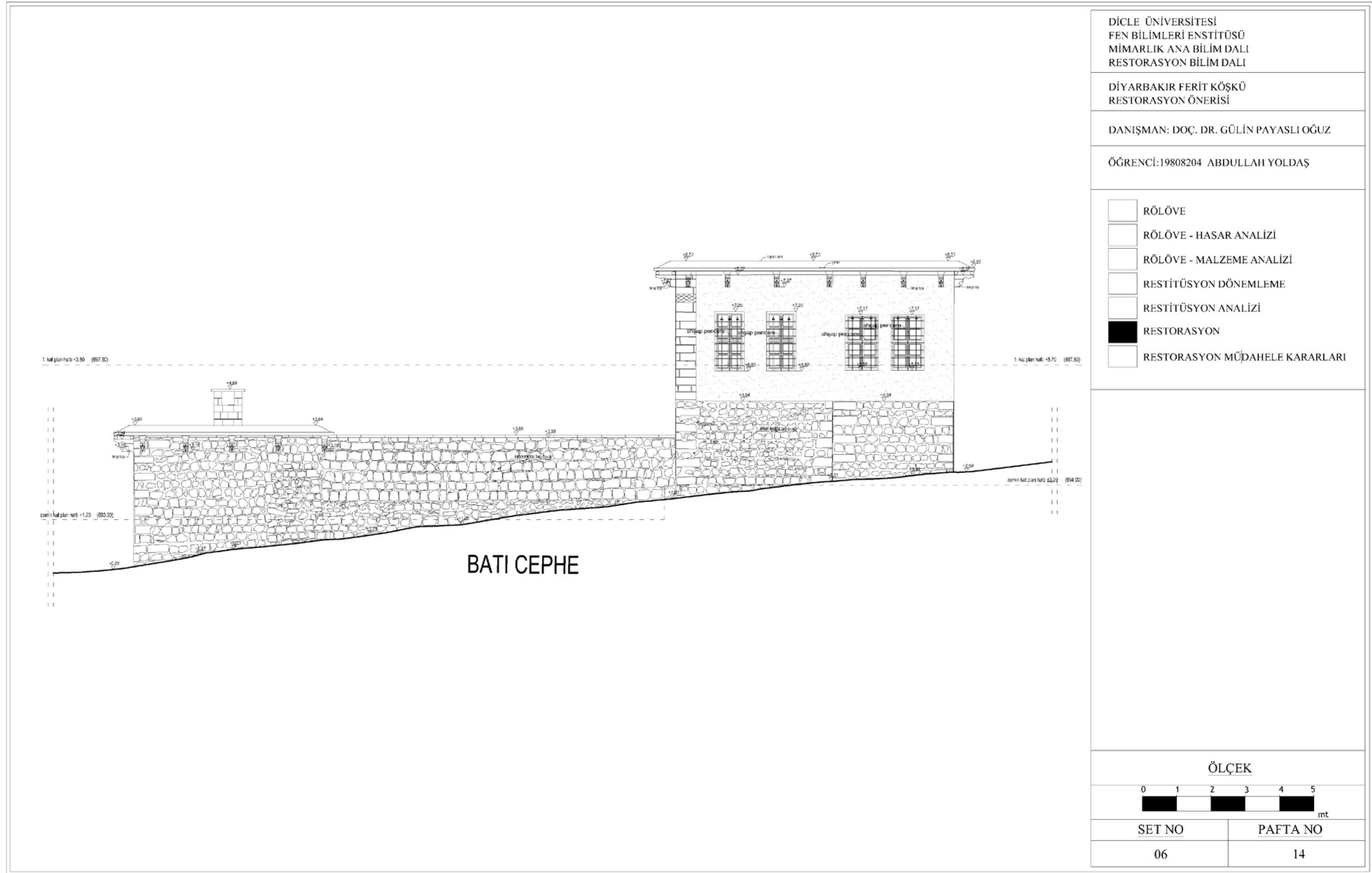
Şekil 6.10 5-5' kesiti restorasyon çizimi

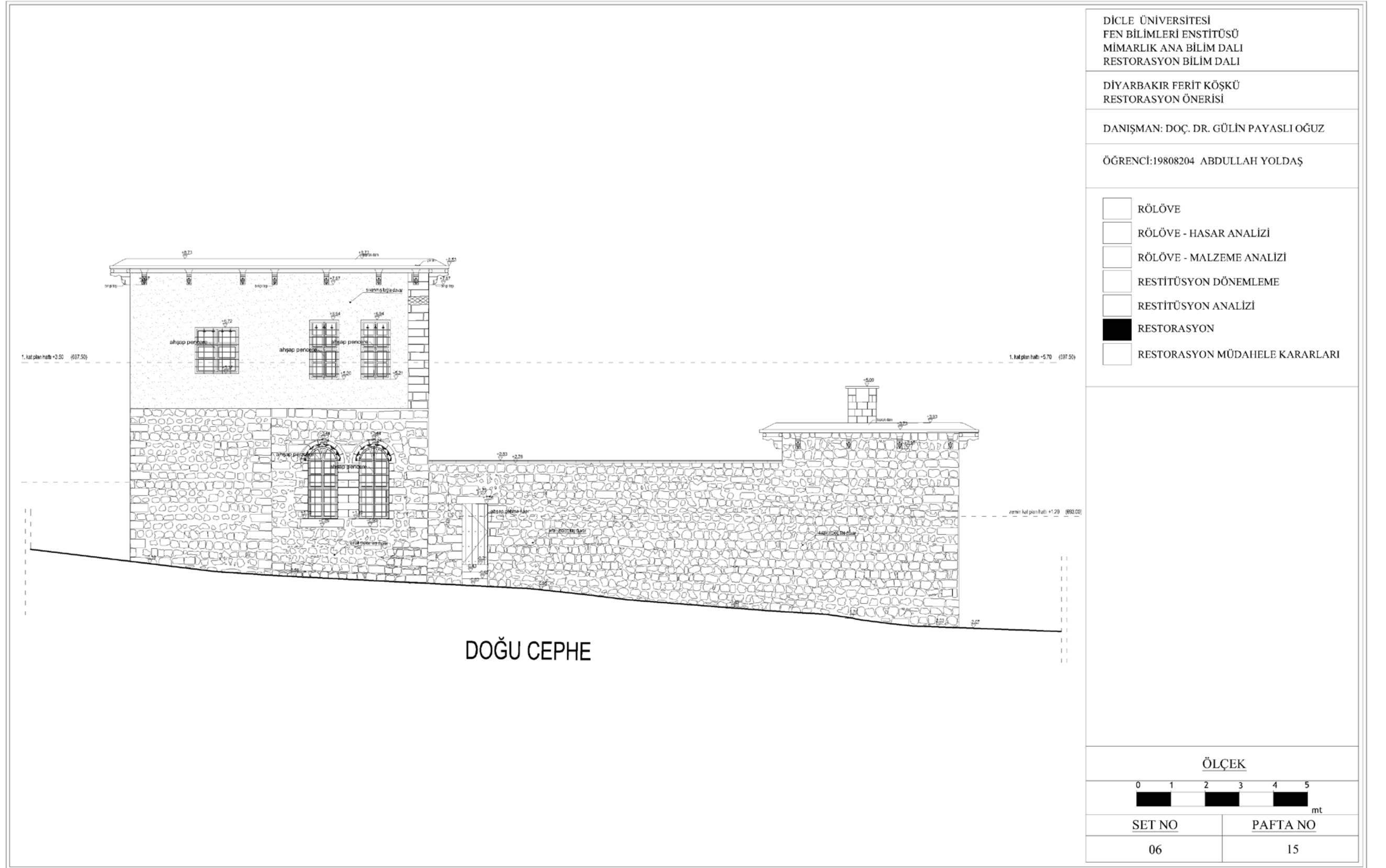
Şekil 6.11 6-6' kesiti restorasyon çizimi

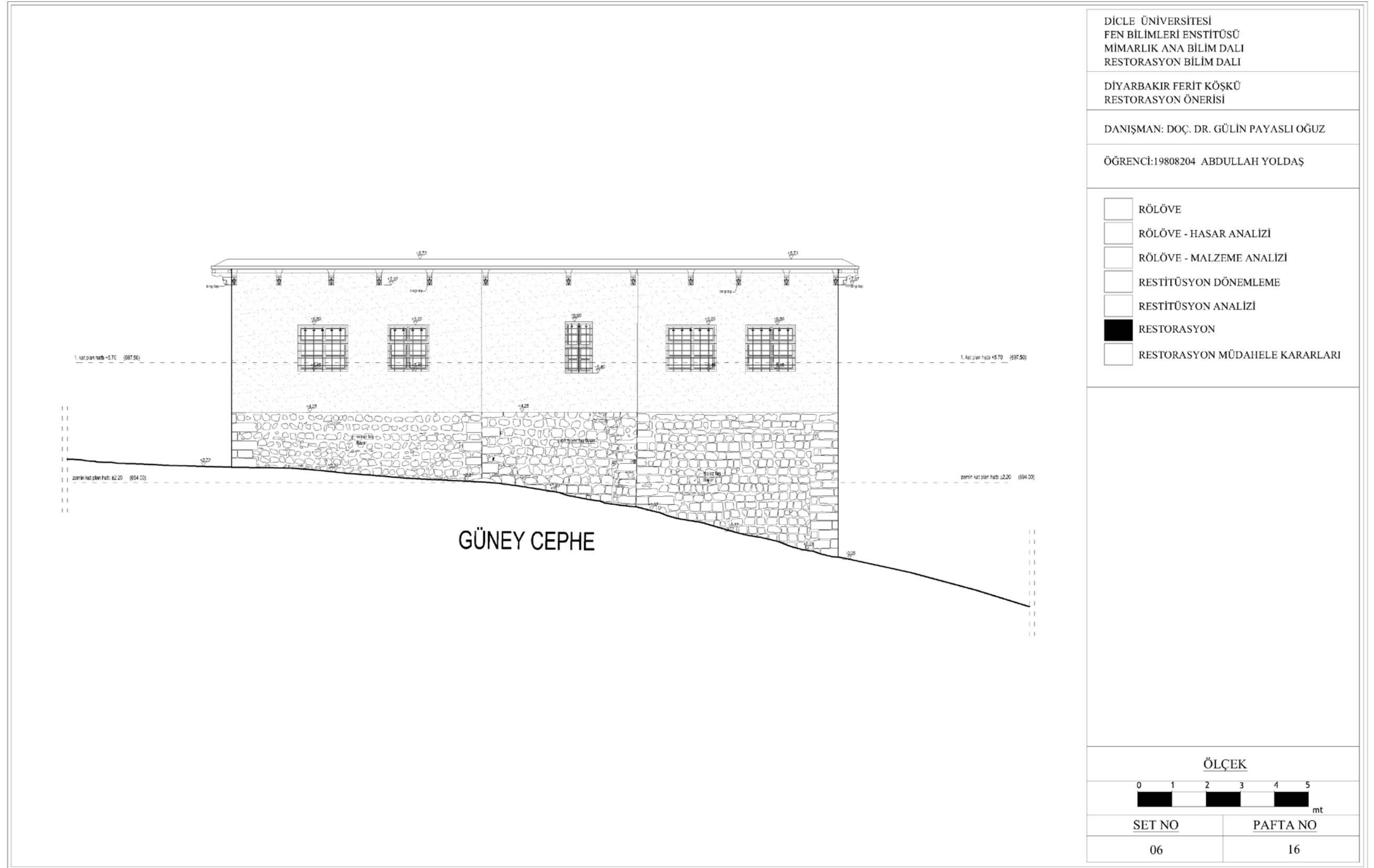
Şekil 6.13 8-8' kesiti restorasyon çizimi

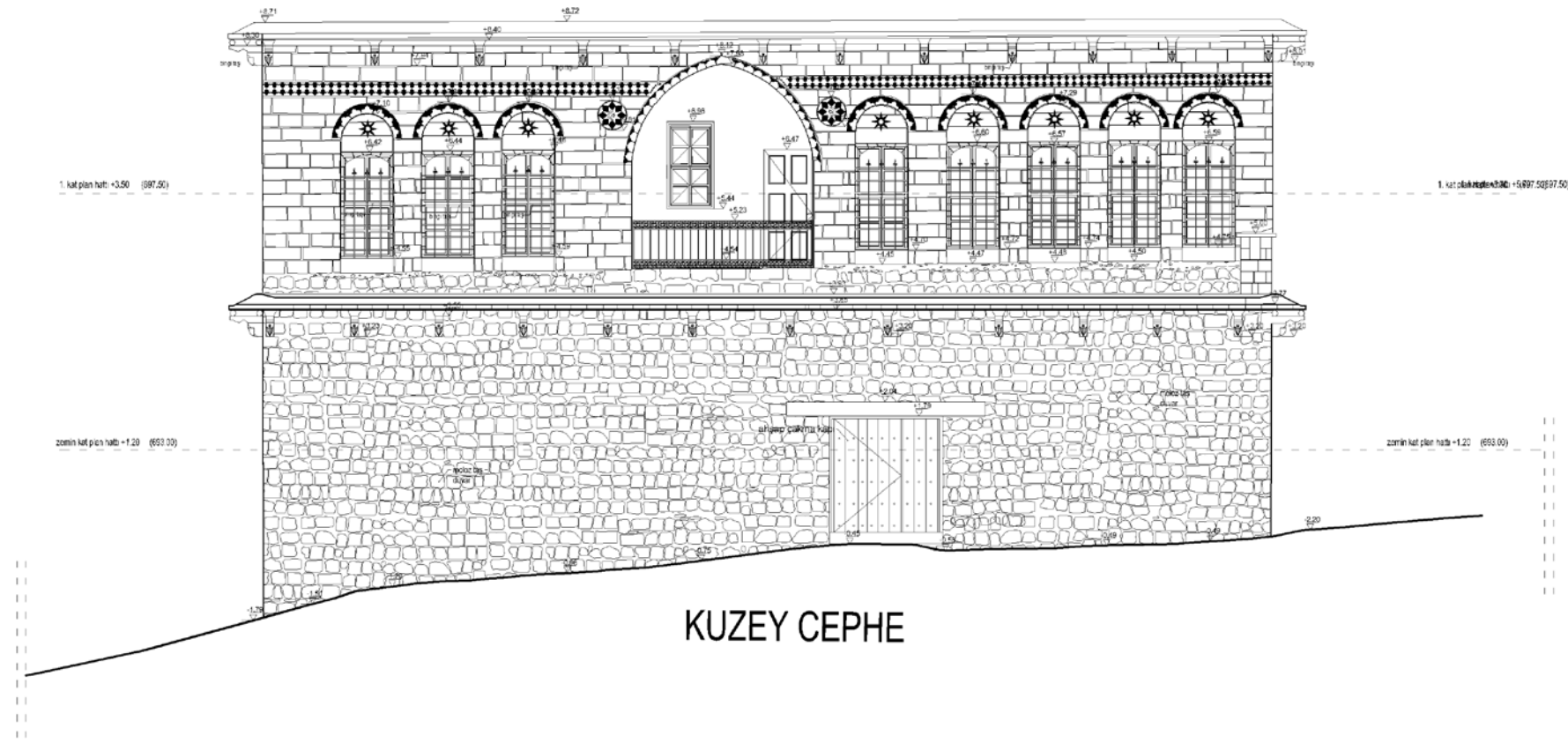
Şekil 6.14 Batı cephe restorasyon çizimi

Şekil 6.15 Doğu cephe restorasyon çizimi

Şekil 6.16 Güney cephe restorasyon çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

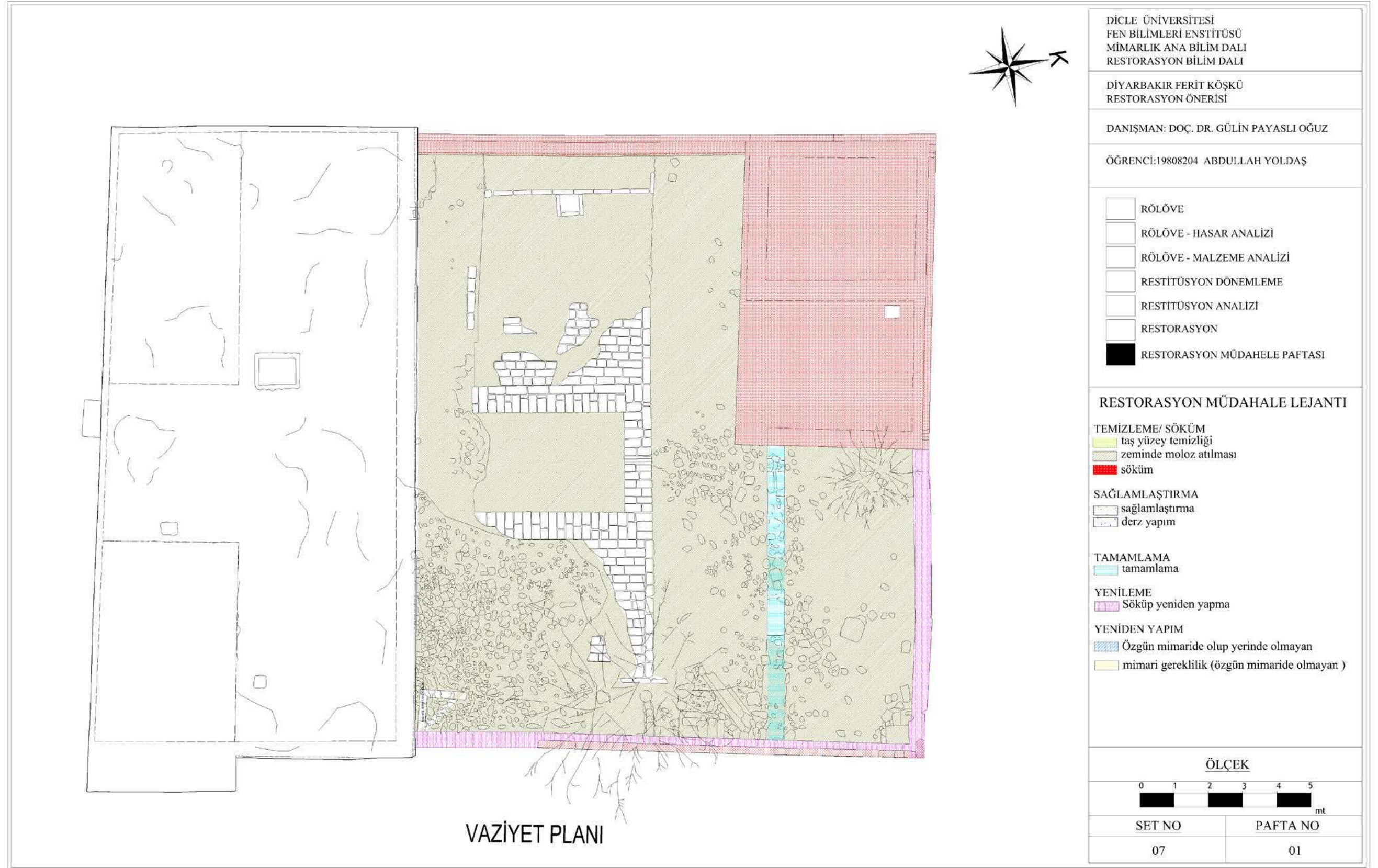
DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

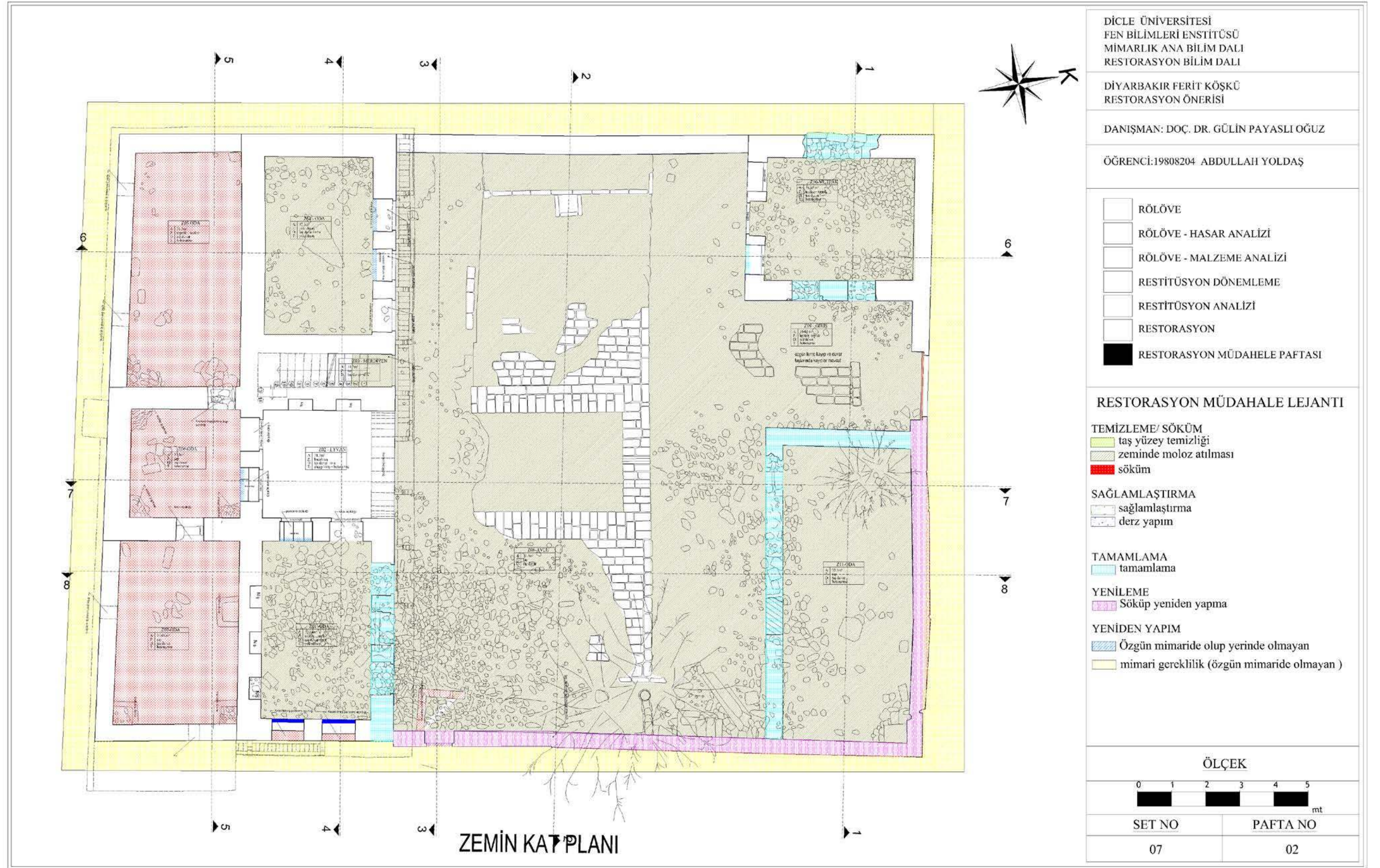
- ☐ RÖLÖVE
- ☐ RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
- ☐ RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
- ☐ RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
- ☐ RESTİTÜSYON ANALİZİ
- ☒ RESTORASYON
- ☐ RESTORASYON MÜDAHELE KARARLARI

Şekil 6.17 Kuzey cephe restorasyon çizimi

6.4 Restorasyon Müdahale Çizimleri

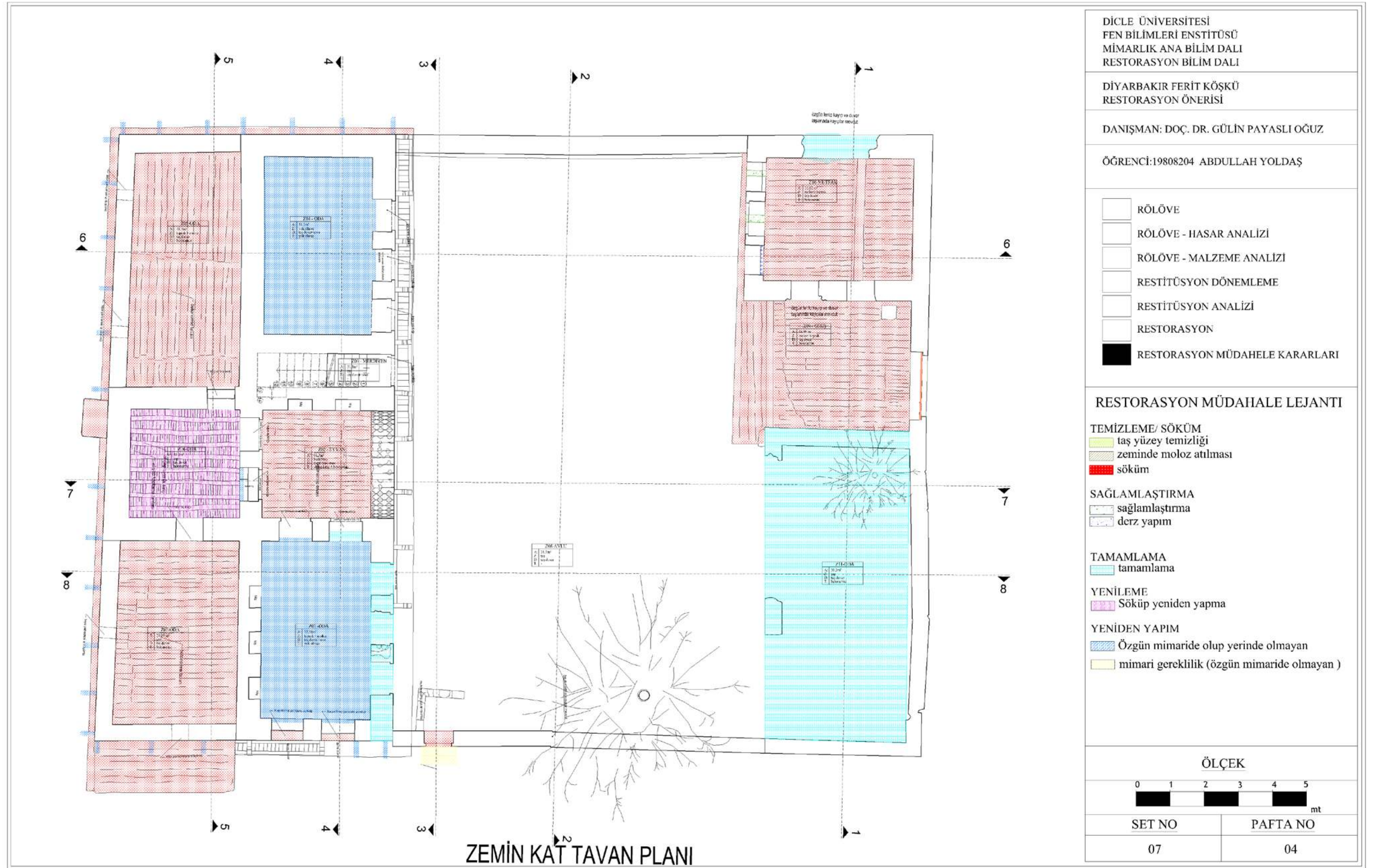
Şekil 6.18 Vaziyet planı restorasyon müdahale çizimi

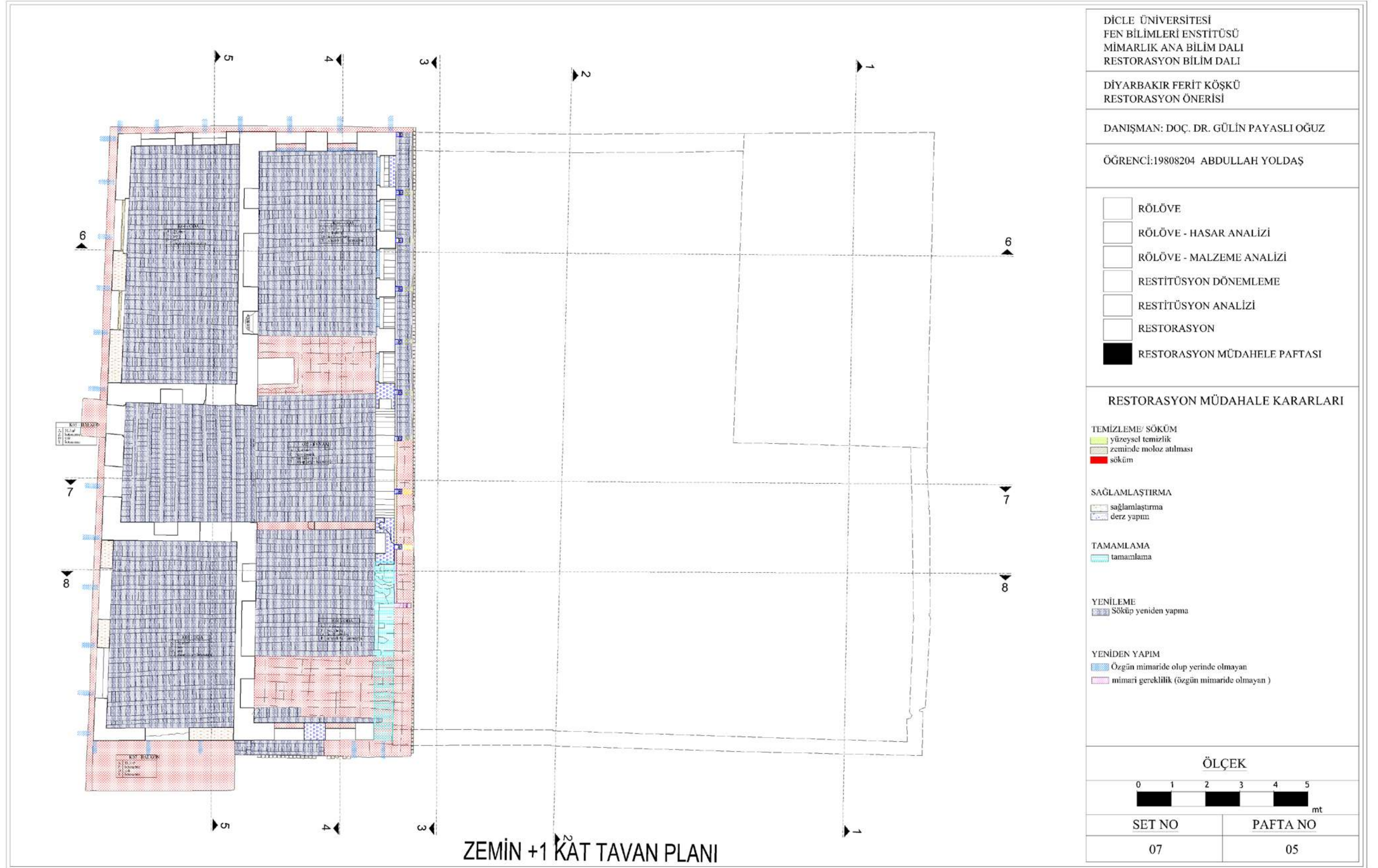
Şekil 6.19 Zemin kat planı restorasyon müdahale çizimi

Şekil 6.20 Zemin+1 kat planı restorasyon müdahale çizimi

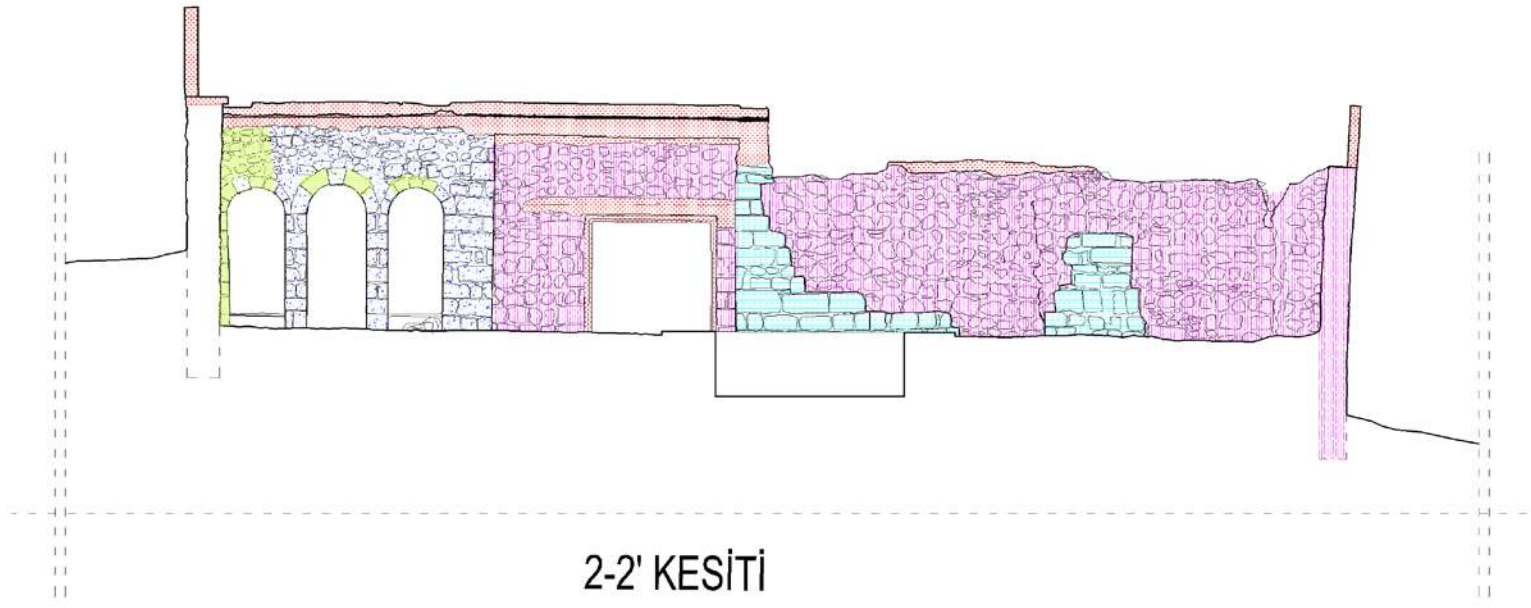
Şekil 6.21 Zemin kat tavan planı restorasyon müdahale çizimi

Şekil 6.22 Zemin+1 kat tavan planı restorasyon müdahale çizimi

Şekil 6.23 1-1' kesiti restorasyon müdahale çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DIYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTITÜSYON DÖNEMLEME
	RESTITÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHALE PAFTASI

RESTORASYON MÜDAHALE LEJANTİ

TEMİZLEME/ SÖKÜM

	taş yüzey temizliği
	zeminde moloz atılması
	söküm

SAĞLAMLAŞTIRMA

	sağlamlaştırma
	derz yapım

TAMAMLAMA

	tamamlama
--	-----------

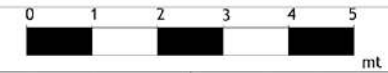
YENİLEME

	Söküp yeniden yapma
--	---------------------

YENİDEN YAPIM

	Özgün mimaride olup yerinde olmayan
	mimari gereklilik (özgün mimaride olmayan)

ÖLÇEK

SET NO

PAFTA NO

07

07

Şekil 6.24 2-2' kesiti restorasyon müdahale çizimi

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANA BİLİM DALI
RESTORASYON BİLİM DALI

DİYARBAKIR FERİT KÖŞKÜ
RESTORASYON ÖNERİSİ

DANIŞMAN: DOÇ. DR. GÜLİN PAYASLI OĞUZ

ÖĞRENCİ:19808204 ABDULLAH YOLDAŞ

	RÖLÖVE
	RÖLÖVE - HASAR ANALİZİ
	RÖLÖVE - MALZEME ANALİZİ
	RESTİTÜSYON DÖNEMLEME
	RESTİTÜSYON ANALİZİ
	RESTORASYON
	RESTORASYON MÜDAHALE PAFTASI

RESTORASYON MÜDAHALE LEJANTI

TEMİZLEME/ SÖKÜM

- taş yüzey temizliği
- zeminde moloz atılması
- söküm

SAĞLAMLAŞTIRMA

- sağlamlaştırma
- derz yapım

TAMAMLAMA

- tamamlama

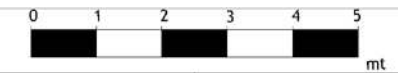
YENİLEME

- Söküp yeniden yapma

YENİDEN YAPIM

- Özgün mimaride olup yerinde olmayan
- mimari gereklilik (özgün mimaride olmayan)

ÖLÇEK

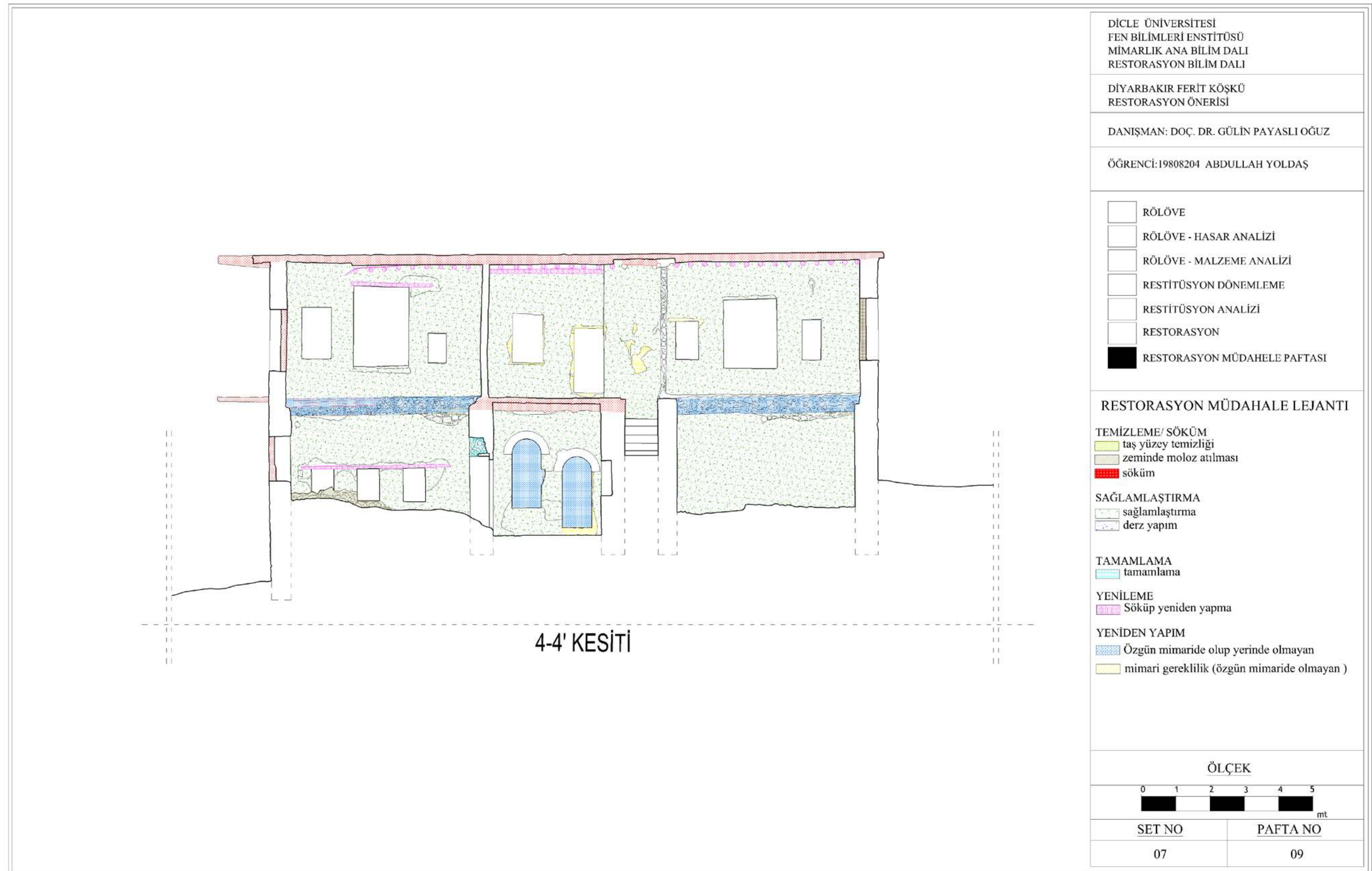
SET NO

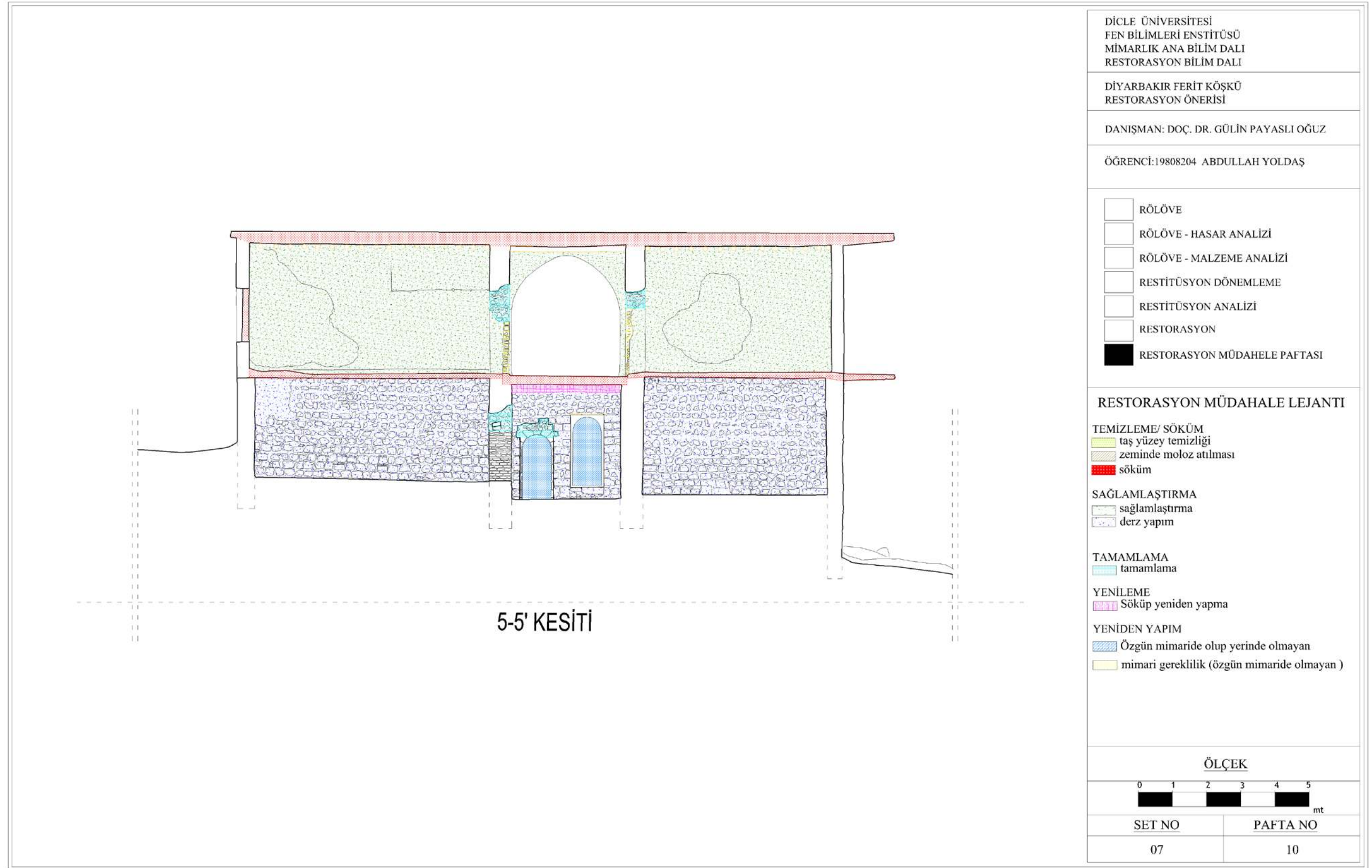
PAFTA NO

07

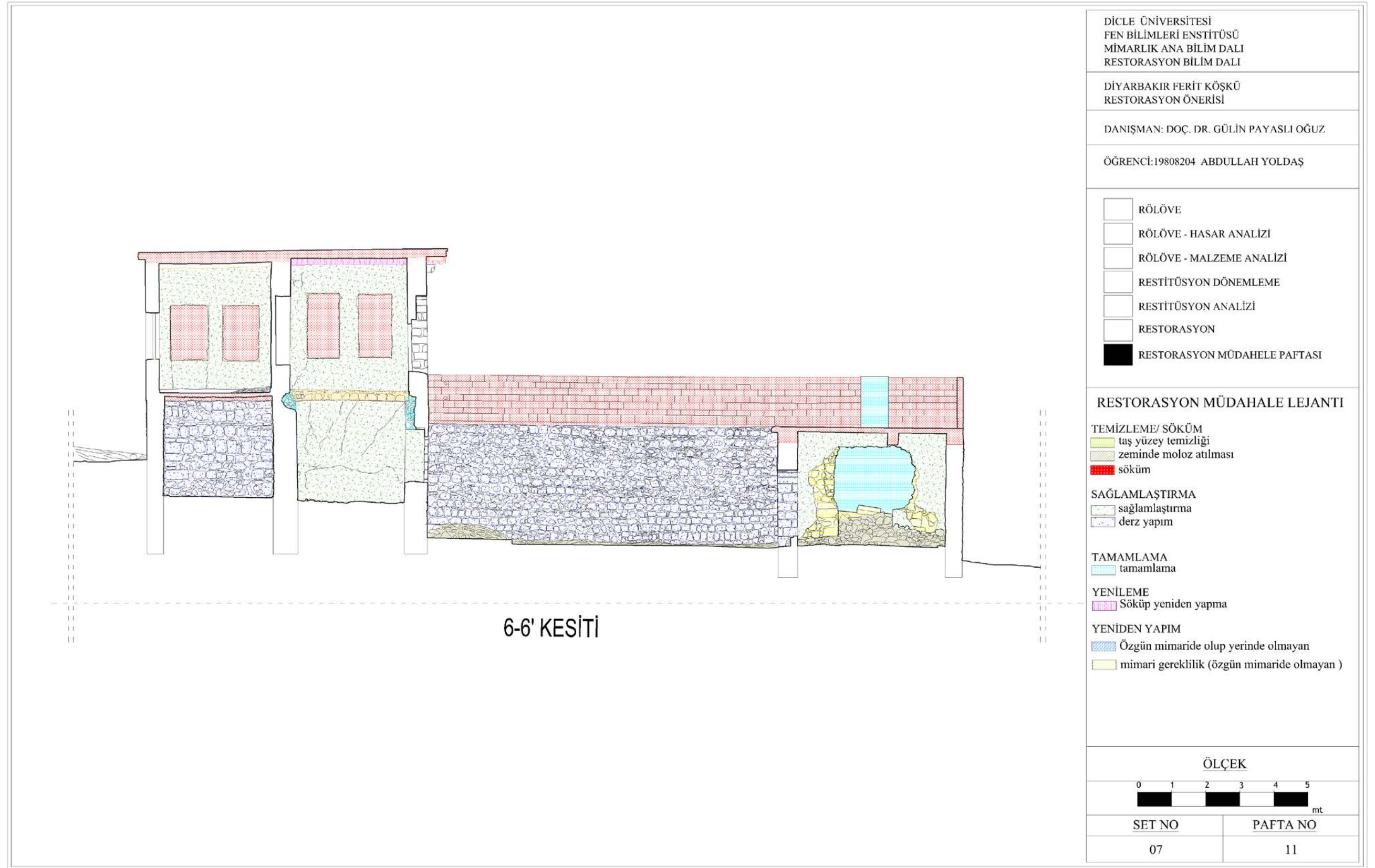
08

Şekil 6.25 3-3' kesiti restorasyon müdahale çizimi

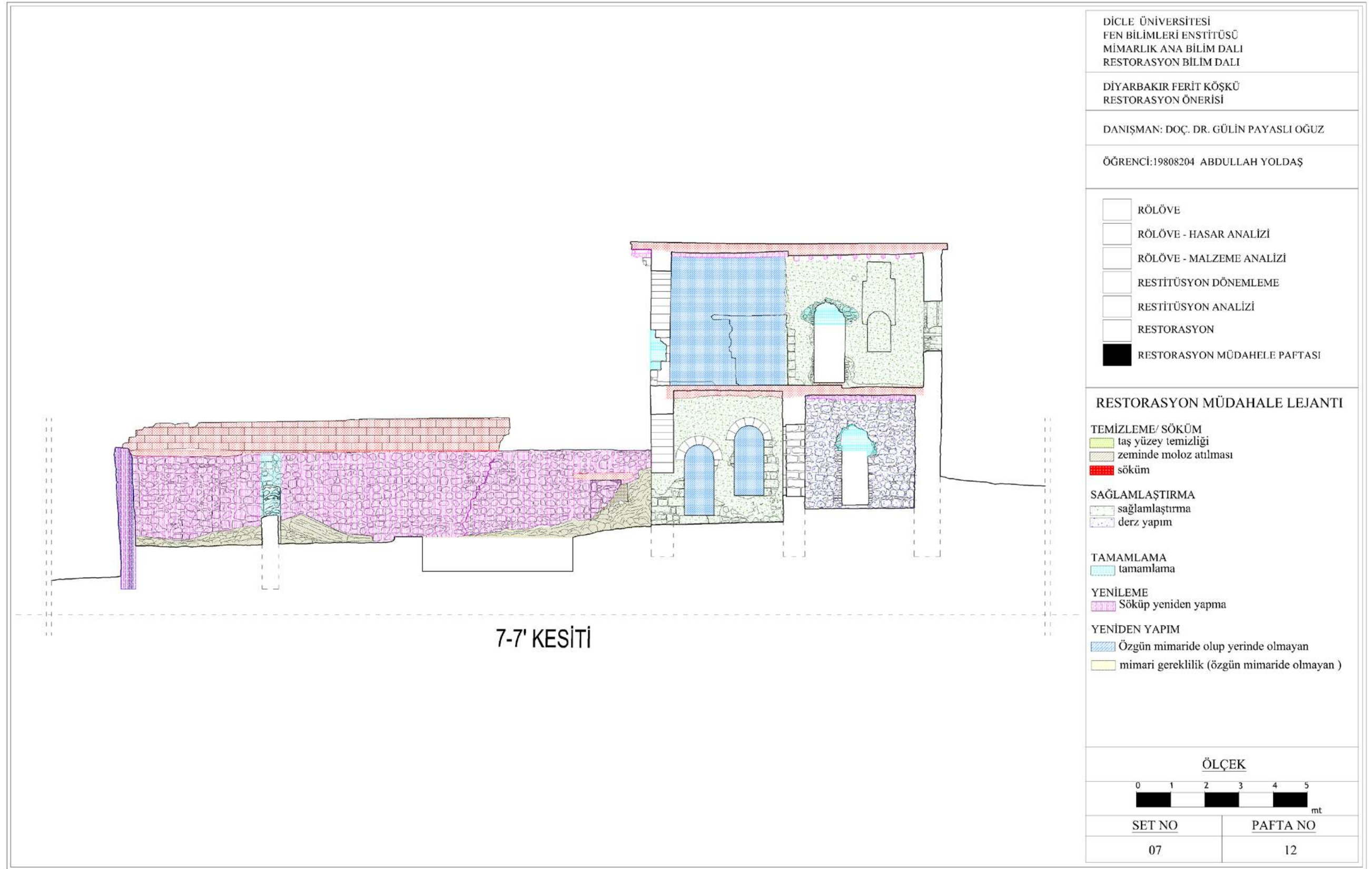

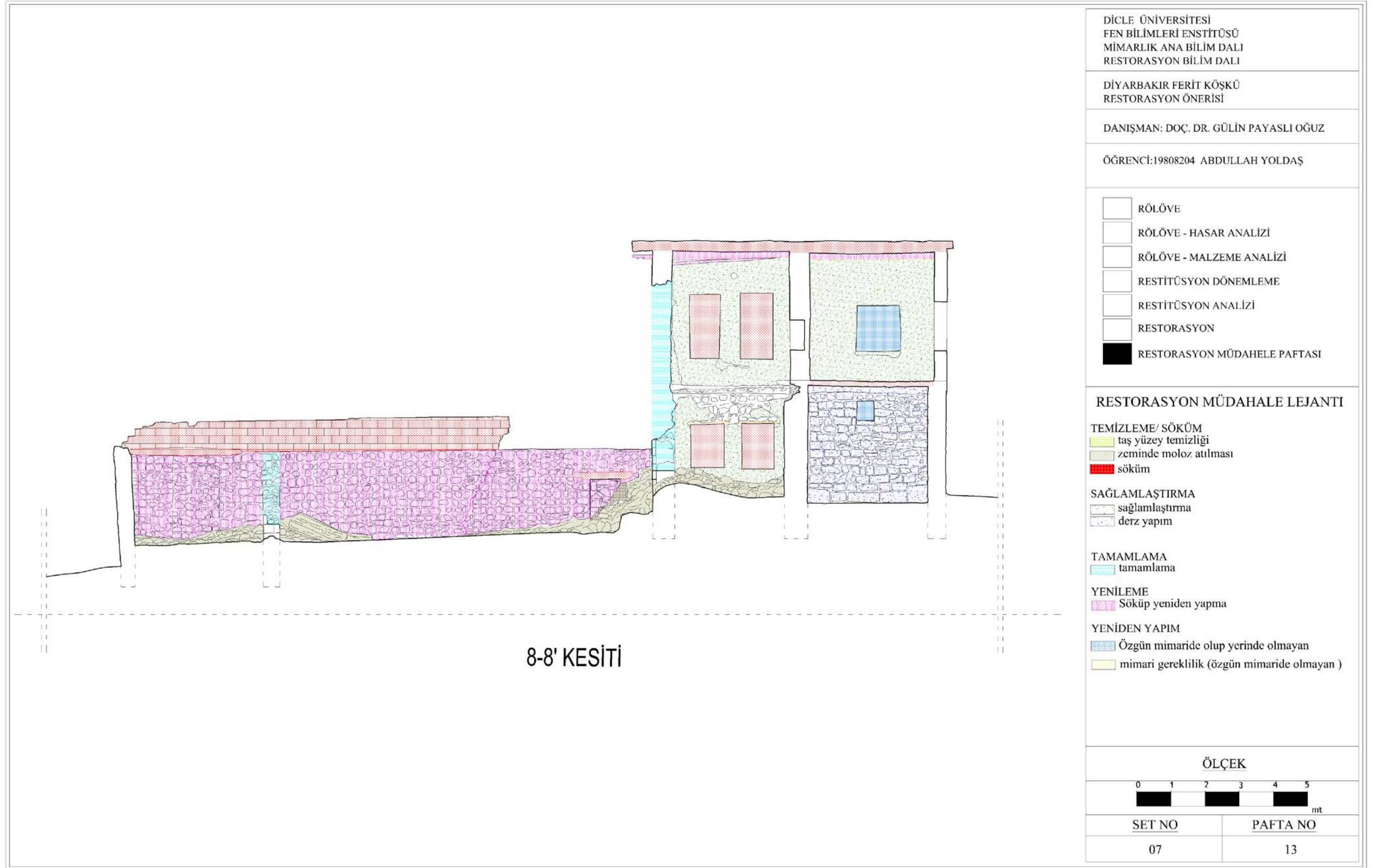
Şekil 6.27 5-5' kesiti restorasyon müdahale çizimi

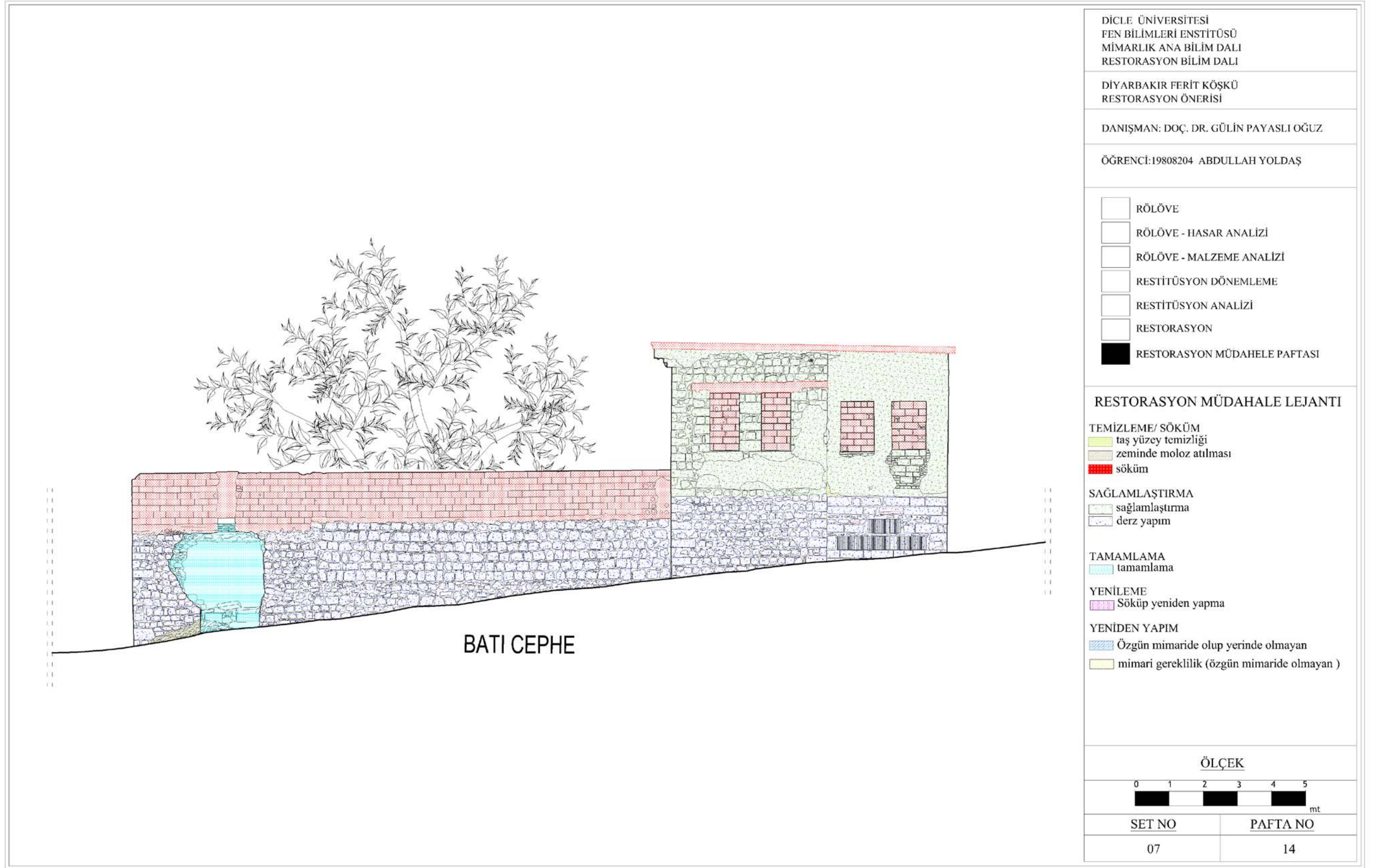
Şekil 6.28 6-6' kesiti restorasyon müdahale çizimi

Şekil 6.29 7-7' kesiti restorasyon müdahale çizimi

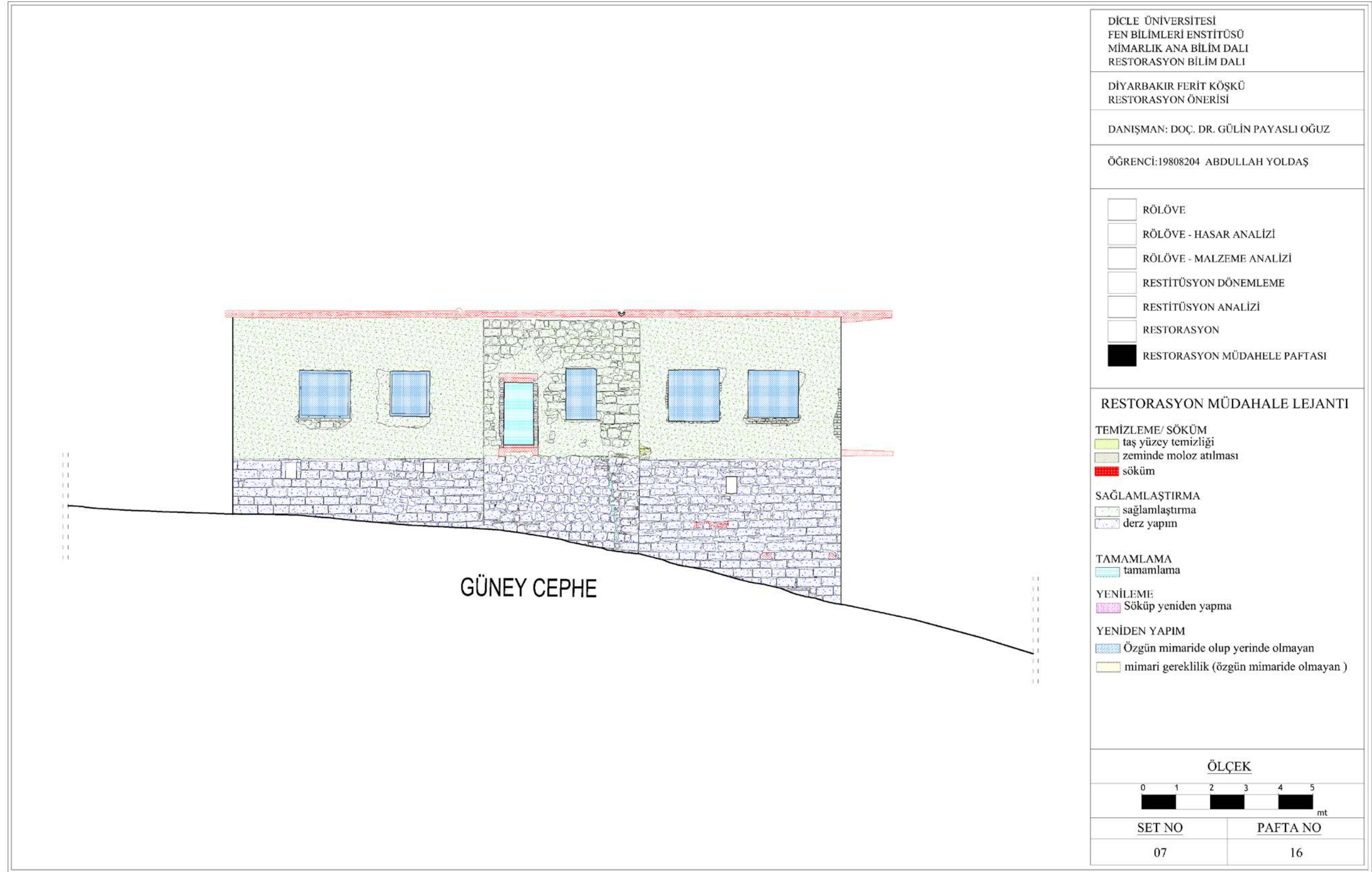
Şekil 6.30 8-8' kesiti restorasyon müdahale çizimi

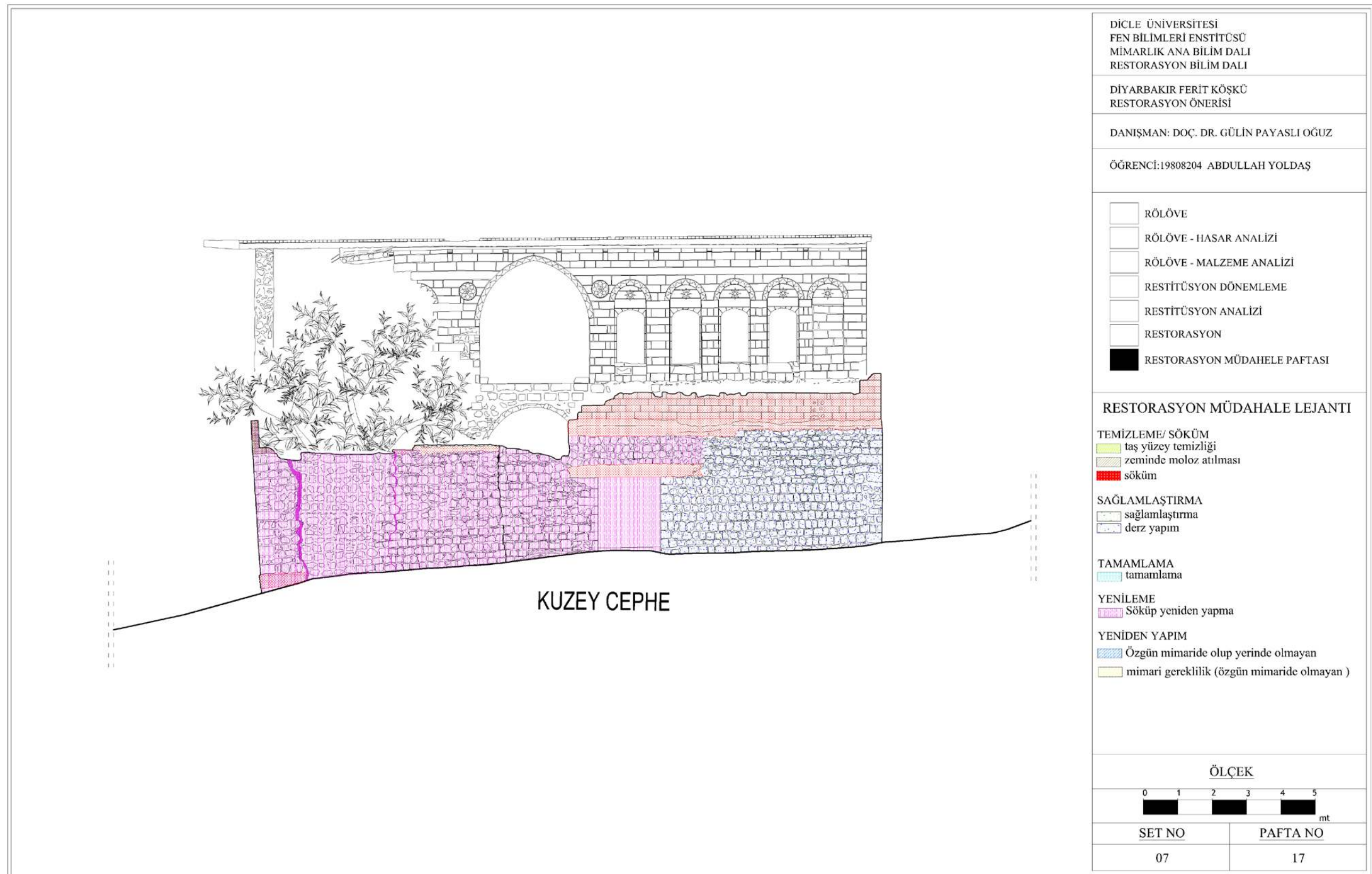
Şekil 6.31 Batı cephe restorasyon müdahale çizimi

Şekil 6.32 Doğu cephe restorasyon müdahale çizimi

Şekil 6.33 Güney cephe restorasyon müdahale çizimi

7. SONUÇ VE ÖNERİLER

Binlerce yıllık tarihi ve eşsiz mimarisiyle Diyarbakır; Mezopotamya'nın kuzeyinde, Dicle nehrinin kıyısında, bazalt alan üzerine kurulmuş bir tarihi kenttir. Coğrafi konumu sebebiyle birçok ticari ve askeri yolların yakınında yer alıp geçmişten günümüze önemli idari, ticari, bilim, sanat merkezlerindedir ve bu nedenle birçok medeniyete ev sahipliği yapmıştır. Kente hâkim olan devletler kendi mimari ve sanat anlayışıyla birçok özgün eser bırakmıştır. Tüm bu kültürel birikimin zaman içinde yoğrulmasıyla pekçok kültürden (Müslüman, Türk, Arap, Ermeni) izler taşıyan geleneksel Diyarbakır mimarisi oluşmuştur. Diyarbakır Suriçi ve sur dışındaki anıtsal ve sivil yapılarıyla yalnız ulusal değil evrensel bir değer taşımaktadır bu nedenle belgelenmesi, korunması, bilimsel bakım ve onarım çalışmalarının yapılması önem arz etmektedir.

Diyarbakır kentinde Suriçi ve sur dışında korunması gereken çok sayıda özgün taşınmaz kültür varlığı bulunmaktadır. Bunlardan çoğu günümüze ulaşmış olsada, günümüze ulaşamayan birçok kültür varlığı da olmuştur. Günümüze ulaşan Diyarbakır Suriçi ve sur dışındaki anıtsal ve sivil mimari yapılar zaman içerisinde doğal afetler (deprem, yangın), bakımsızlık, atıl durumda olması veya insan eliyle bilimsel yöntemlerden uzak gelişigüzel kararlarla yapılan müdahalelerle ağır tahribata uğramıştır. Daha sonra Suriçinde yapılan restorasyon çalışmalarıyla yapılar onarılmaya ve yeniden ayağı kaldırılmaya çalışılmış fakat bazı özgün, nitelikli yapılar zamanında tescillenip belgelenmediği, herhangi bir projesi olmadığı için yok olmuş kent belleğinden silinmiştir.

Bu tez çalışmasının konusu olan Ferit Köşkü sur dışında yer almakta olup Diyarbakır suriçinin kuzeyinde, Dicle nehrinin batı yamacında, Yenişehir ilçesi, Müslümmeğik mahallesi (eski adıyla Ferit Köşk mahallesi), 111 parselde yer almaktadır. Tescilli olmasına rağmen daha önce yapı hakkında bilimsel bir belgeleme çalışması yapılmamış, herhangi bir projesi bulunmamaktadır. Yapı zaman içerisinde bakımsızlık, kötü kullanım, olumsuz çevre koşullarından dolayı korunamamış ağır hasarlar almıştır. Günümüzde şahıs mülkiyetinde ve âtil durumda bulunan köşk artan tahribat ve vandalizm nedeniyle yok olma tehlikesi altındadır. Yapı şahıs mülkiyetinde olduğu

için devlet yatırım programlarında yer alamamıştır. Köşk yapıları araştırıldığında; Kavs Köşkünün geçmişte belgelenmediği ve herhangi bir projesinin bulunmadığı görülmüştür; yapı yok olmuş ve hakkında nitelikli bilgiler günümüze ulaştırılamamıştır. Ferit Köşkünde benzer bir kaderi paylaşmaması için çalışmanın amacında da belirtildiği gibi; ivedilikle yapının bilimsel yöntemlerle belgelenmesi ve rölöve, restitütüsyon ve restorasyon projeleri hazırlanması, yapı ve çevresi için sürdürülebilir bütüncül bir koruma sağlanması ve gelecek nesillere aktarılması gerekmektedir.

Diyarbakır Ferit Köşkü birinci kat eyvan kemeri üzerinde bulunan yazıdan anlaşıldığı üzere hicri 1318, miladi 1900 yılında inşa edilmiştir. 20 yy başlarında inşa edilmiş yapı hem diğer yazlık köşklere benzerliği hem yapım yılı, hem konumu, hem de mimari özellikleri sebebiyle Diyarbakır'ın yazlık köşk geleneğinin bir parçasıdır. Ferit Köşkü kentin sivil mimari özelliğini gösteren bir yapısı olup; konumu, yapım tekniği, plan ve cephe özellikleri, yöreye has süslemeleriyle Diyarbakırın özgün kültürel mimari mirasının önemli bir parçasıdır. Yapının varlığını tarihi, kültürel, sosyal açıdan sürdürebilmesi ve korunabilmesi için sadece yapı ölçeğinde değil sokak ve kent ölçeğinde de müdahaleler gereklidir. Bu konudaki öneriler mimari, sosyal ve çevresel açıdan öneriler başlıkları altında geliştirilmiştir.

7.1 Mimari Açıdan Öneriler

Diyarbakır'da yer alan birçok tescilli taşınmaz kültür varlığında olduğu gibi Ferit Köşkünde de zamanında yapılması gereken koruma çalışmaları yapılmamıştır. Yapı şahıs mülkiyetinde olduğu için devlet yatırım programlarında yer alamamıştır. Yapıya yapılan bilinçsiz ve gelişigüzel müdahalelerle köşkün özgün yapısı bozulmuştur. Özgün ahşap kirişlemeli döşemeler yok edilip yerine betonarme döşemeler yapılmış, ahşap bingiler ve beton bingiler yok edilip betonarme saçaklar yapılmış, birinci kata 2 adet betonarme balkon eklenmiştir. Yapı bu yüke dayanamamış ve güney kanadının doğu kısmında yıkılmalar meydana gelmiştir. Ayrıcı kuzey kanadının doğu kısmından Yapının atıl durumda olması, özgün kapı ve pencere doğramalarının yok edilmiş olması ve cephelerindeki yıkılmalar sebebiyle doğa koşullarına karşı savunmasız olması nedeniyle yapıda birçok hasar meydana gelmiştir. Yapıya birçok duvara çimentolu katkılı derz ve sıva uygulanmıştır. Yapının 1. dönem özgün formu bozulmuş

yapıya güney kanadına zemin katta 2 adet oda ve birinci katta 2 adet oda olmak üzere 4 oda eklenmiştir. Tescilli sivil mimari bir taşınmaz kültür varlığı olmasına rağmen herhangi bir rölöve çizimi veya restorasyon projesi olmayan yapının ilk olarak mevcut durumu bilimsel yöntemlerle belgelenmelidir. Ardından rölöve, restitüsyon, restorasyon projeleri ve bunlara bağlı analizler, belgeleme çalışması ile yapıya daha doğru müdahalelerin yapılabileceği düşünülmektedir. Bu nedenle tez çalışması kapsamında yapıdaki sorunlar belirlenmiş, hasar analizi ve malzeme analizi paftaları hazırlanmış, rölöve çizimi ve fotoğraflar ile belgelenmiştir. Yapıya yapılan bilinçsiz, gelişigüze yoğun müdahalelerden sonra yapının mevcut haliyle ilk yapıldığı dönemdeki özgün mimari yapısını yansıtmadığı için literatür ve ilgili kurumlarda arşiv taraması yapılmıştır. Bulunan belgeler, yapıdaki izler ve benzer yapılar ile karşılaştırmalı çalışmalar sonrasında restitüsyon projesi ve restitüsyon analizleri hazırlanmıştır. Hazırlanan rölöve çizimleri ve restitüsyon projeleri ışığında ve Uluslararası koruma tüzükleri ve ülkemizde koruma kanunları dikkate alınarak yapının korunmasına yönelik restorasyon projesi hazırlanmış ve restorasyon müdahaleleri önerilmiştir.

7.2 Sosyal Açıdan Öneriler

Köşk yapıları tercih gereği şehirden uzakta inşa edilmiştir. Diyarbakır yazlık köşklerinin geneli suriçinin güneyinde iken Ferit Köşkü diğer köşklerin aksine suriçinin kuzeyinde inşa edilmiştir. Yapının yakınında herhangi bir yapı bulunmamaktadır. Ferit Köşkü günümüzde atıl durumda olduğu için özgün sivil mimari işlevini sürdürememektedir, uyuşturucu madde kullanıcılarının mekanı haline gelmiş ve sosyal hayattan kopuk durumdadır.

Bulunduğu mahalleye adını vermiş olan ve yazlık köşk geleneğinin izlerini taşıyan Ferit Köşk, Diyarbakır'ın önemli bir kültürel değeri konumundadır. Bu kültürel değer bakımsızlık, kötü kullanım ve vandalizm nedeniyle günden güne yok olma tehlikesi altındadır. Kullanılmayan ve yaşamayan yapılar zaman içerisinde yok olmaya mahkumdur. Yapıya yararlı bir toplumsal amaç için yeni işlev vermek anıtların korunmasına katkı sağlamaktadır. Bu nedenle yapının cafe olarak yeniden işlevlendirelerek insanlarla buluşması ve sosyal hayata kazandırılması önerilmiştir.

7.3 Çevresel Açidan Öneriler

Diyarbakır Ferit Köşkü Suriçinin kuzeyinde Dicle nehrinin batısında yer almaktadır. Yapının bulunduğu mahallede herhangi bir tescilli yapı bulunmamaktadır, yapının etrafında herhangi bir komşu yapı bulunmamaktadır ve atıl durumdadır. Yapı çevresinden ve şehirden kopuk durumdadır ve içerisinde yaşayan kimse bulunmamaktadır. Bu nedenle yapının şehire kazandırılması için restorasyon kararları çevresel ölçekte değerlendirilerek, sokak ölçeğinde korumanın gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Ferit Köşk mahallesinde yapılacak olan düzenlemeler kapsamında yapıya nitelikli ulaşım sağlanması önerilmektedir.

Ferit Köşk mahallesinde düzenlemeler ve kamulaştırma çalışmaları kapsamında parsel sınırları dışında kalan oda arsaları kamuşlaştırılıp yapıya eklenmelidir. Yapı çevresine yürüme yolları, otopark, yeşil alan , park ve yapılması önerilmektedir. Yapı etrafına bazalt taş tretuvar yapılmalıdır.

Yapıdaki kaynağı belirsiz su ve yağışlı aylarda çevreden gelen suyu içerisine alması sebebiyle yapının güney ve doğu cepheleri çevresi bataklığa dönmektedir. Yapı etrafındaki alanlarda iyileştirme yapılmalı ve yapı çevresine yeraltı ve alt yapı sularının yapıya zarar vermesini engellemek için drenaj çalışması yapılması önerilmektedir.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z. (2016). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*, İstanbul: Yem Yayın.
- Akmaz Bilgiç, E. (2020). Diyarbakır Hoca Ahmed (Ayni Minare) Camii Restorasyon Önerisi. (Yüksek Lisans Tezi). Dicle Üniversite Fen Bilimleri Enstitüsü: Diyarbakır.
- Asatekin, G. (2004). *Kültür ve Doğa Varlıklarını Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız*, Ankara: Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü Yayınları
- Bağ Köşkü Restorasyonu. (2022). Dicle Üniversitesi. https://www.dicle.edu.tr/haberler/_dicle-universitesi-kampusunde-bulunan-bag-kosku-restorasyonunda-sona-gelindi-1020 (Erişim tarihi: 20 Aralık 2022)
- Baran, M., ve Yılmaz, A. (2013). Diyarbakır Köşkleri, *Tarih - Kültür – İnanç Kenti Diyarbakır*, (Sayfa:173) Diyarbakır : Uzman Matbaacılık Ve Ciltleme
- Bekleyen A., Yıldırım M., Sarıgöl H. (2004). Güneydoğu Anadolu'da Eyvanlı Ev Geleneği Diyarbakır Köşkleri. *Yapı Dergisi*, (10)275, 89-94.
- Beysanoğlu, Ş. (1998). *Kitabeleri ile Diyarbakır Tarihi 1-2*, Diyarbakır: Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları.
- Burden, E. E. (2004). *Illustrated Dictionary of Architectural Preservation: Restoration, Renovation, Rehabilitation, Reuse*, Michigan: Mcgraw-Hill.
- Çetinor, B. (1981). Diyarbakır Evleri. *İlgi Dergisi*, 15(32), 14.
- Çiftçi, P. (2007). Diyarbakır'ın Dicle Kıyısı'ndaki Köşk Yapıları. (Yüksek Lisans Tezi). Yüzüncü Yıl Üniversite Sosyal Bilimleri Enstitüsü: Van.
- Dalkılıç, N., ve Halifeoğlu, F. M. (2015). Tarihi Diyarbakır Köprüleri, *Diyarbakır Kültür Envanteri I*, (Sayfa:216) Diyarbakır: Diyarbakır Valiliği yayınları.
- Diyarbakır Coğrafyası. (2022). Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi. <https://www.diyarbakir.bel.tr/diyarbakir/genel-bilgiler/cografi-bilgiler.html> (Erişim tarihi: 05 Ekim 2022)
- Diyarbakır İlçeleri. (2022). Şehirsorgula. <https://sehirsorgula.com/diyarbakir-ilceleri> (Erişim tarihi: 02 Ekim 2022)
- Diyarbakır Kültür Envanteri I - II, (2012). Diyarbakır: Agrafig
- Diyarbakır'ın Tarihçesi. (2022). Diyarbakır İl Kültür Ve Turizm Müdürlüğü. <https://diyarbakir.ktb.gov.tr/TR-56882/tarihce.html> (Erişim tarihi: 05 Aralık 2022)
- Erginbaş, D. (1952). Diyarbakır Evleri. (Doçentlik Sınavı). İstanbul Teknik Üniversite Mimarlık Tarihi ve Restorasyon Enstitüsü: İstanbul.
- Gomez, D. C. (2007). *Rehabilitation Techniques: Reinforcing Structures, Rehabimed Method, Traditional Mediterranean Architecture II rehabilitation Buildings*. Barcelona: Rabimed

- Google Maps. (2020). Google Maps. <https://www.google.com/maps/@37.9310613,40.2338753,167m/data=!3m1!1e3> (Erişim tarihi: 12 Ekim 2022)
- Haspolat, Y. K. (2014). *Diyarbakır İlçe Evleri, Köşkler, Saraylar, Küçeler*, E-kitap
- Işık, N. (2021). Evaluation of Refunctioning/Adaptive Reuse in terms of Cultural Tourism in the Conservation of Architectural Heritage: The Example of Diyarbakır Ferit Köşk (Mansion). *Geographies Planning & Tourism StudioS*, 1(2), 67-84.
- Kavs (Cihannuma) Köşkü. (2018). Twitter Antoloji Diyarbakır (@ant_diyarbakir). <https://pbs.twimg.com/media/DoXz41CWkAEa2zL?format=jpg&name=large> (Erişim tarihi: 20 Aralık 2022)
- Kavs (Cihannuma) Köşkü. (2022). Diyarbakır Valiliği. <https://www.diyarbakirkultur-turizm.org/Yapit/Details/KOSKLER/42/Kavs--Cihannuma--Kosku/240> (Erişim tarihi: 20 Aralık 2022)
- Küçükkaya, A.G. (2004). *Taşların Bozulma Nedenleri ve Koruma Yöntemleri*, İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Parsel Sorgula. (2020) Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü. <https://parselsorgu.tkgm.gov.tr/#ara/cografi/37.93130835439082/40.23469626903535> (Erişim tarihi: 17 Aralık 2020)
- Sözen, M. (1971). *Diyarbakır'da Türk Mimarisi*, İstanbul: Diyarbakır'ı Tanıtma ve Turizm Derneği Yayını.
- Tekin, A. (1997). *Diyarbakır Anadolu Tarihi'nin Taşlara Yazıldığı Kent*, Diyarbakır: Basımevi İşletme Müdürlüğü.
- Tuncer, O. C. (1996). *Diyarbakır Camileri Mukarnas, Geometri, Orantı*, Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları.
- Tuncer, O. C. (1999). *Diyarbakır Evleri*, Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Kültür ve Sanat Yayınları.
- Tuncer, O. C. (2012). *Diyarbakır Suriçi Anıtları ile Bağ Evleri ve Köşkler*, Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Zakar, L. ve Eyübgiller K. K. (2015). *Mimari Restorasyon Koruma Teknik ve Yöntemleri*, İstanbul: Ömür Matbaacılık A.ř.

EKLER

Ek 1: Diyarbakır Ferit Köşk'ü tescil fişi (DKTVKKBK arşivi, 2011)

Öneri: 528

AVRUPA KONSEYİ		ANIT		ENVANTER NO	
TÜRKİYE				HARİTA NO	
İLİ: Diyarbakır	İLÇESİ: Yenişehir	MAHALLE KOY: Seyrantepe	KORUMA DERECE	ANITSAL:	X
SOKAK VE KAPI NO: Ferit Köşk Mah. No 8	KADASTRO PAFTA:	PARSEL P5	CEVRESEL:		
ADI: Ferit Köşkü	YAPTIRAN:	YAPAN:	CEVREYE AYKIRI:		
	YAPIM TARİHİ: 1321	KITABE:	MİMARİ ÇAĞI (USLUP): Yöresel		
VAKFIYE:					
GENEL TANIM: Yapı kesme bazalt taştan inşa edilmiş zemin+1 kattan oluşmaktadır. Kuzey-güney doğrultuda uzanan yapı dikdörtgen planlıdır.					
GOZLEMLER:					
Diyarbakır şiveli mimarisinin güzel bir örneğini teşkil eden yapının orijinale uygun restore edilerek değerlendirilmelidir.					
KORUMA DURUMU	☐ A ☐ B ☐ C	İYİ ORTA FENA	TASİYİCİ YAPI ☐ A ☐ B ☐ C	DIS YAPI ☐ A ☐ B ☐ C	UST YAPI ☐ A ☐ B ☐ C
				IC YAPI ☐ A ☐ B ☐ C	SUSLEME ELEMANLARI ☐ A ☐ B ☐ C
					RUTUBET ☐ A ☐ B ☐ C
					YOK IZI VAR ÖNEMLİ
VAZİYET PLANI:			FOTOĞRAF:		
BUGUNKU SAHİBİ: Mehmet TAŞKIRAN			BAKIMINDAN SORUMLU OLMASI GEREKEN KURULUS:		
YAPILAN ONARIMLAR:					
Yapı moloz taşlarla yer yer onanılmıştır. Eyvanın kemer içleri camekanla kapatılmıştır. Yapının iç kısmı sıvanmış ve boyanmıştır. Pencere içleri betonla kapatılmıştır.					
AYRINTILI TANIM:					
Yapının avlusuna batıdan girilmektedir. Avlunun doğusuna konumlandırılan yapının zemin katında yuvarlak kemerli bir eyvan eyvan arkasında ve kuzeyinde birer mekan vardır. Eyvanın yanında üst kata geçiş veren merdiven ve yuvarlak kemer kapılı bir mekan vardır. Birinci katta sıvı kemerli eyvan, eyvanın sağ ve solunda birer mekan vardır. Avluya bakan pencereler yuvarlak kemerli olup lale bezeklidir. Birinci kat eyvan kemerli üzerinde 1218 tarihi mevcuttur. Avlunun batısında yuvarlak kemer kapılı mutfak vardır. Avlunun orta kısmında büyük bir havuz yer almaktadır.					
YAYIN DİZİNİ:		EKLER:		TEKNİK BİLGİLER:	
		☐ RAPOR ☒ FOTOĞRAF ☐ ROLOVE PROJESİ ☐ RESTORASYON PROJE ☒ HARİTA ☐ KROKİ ☐ KITABE ☐ VAKFIYE		SU: Var ELEKTRİK: Var ISITMA: Var KANALİZASYON: Var	
				ORJİNAL KULLANIMI: Köşk	
				BUGUNKU KULLANIMI: Konut	
				ÖNERİLEN KULLANIMI: Köşk	
				HAZIRLAYANLAR: Tarih: 17/08/2009 Emine BEDİRANOĞULLU Arkeolog - Fatma TİMUR Sanat Tarihi Orhan BALSAK, Mimar Zafar Han Sanat Tarihi, Bilgi Sayış Sanat Tarihi - Fatma KAYA Arkeolog - Kadri Avcı Sanat Tarihi	
				KONTROL EDEN: Tarih: 02/02/2011 Nevin SOYUKAYA /Müze Müdürü	
				KURUL ONAYI NO: Tarih: Tarih: Tarih:	
				REVİZYON: Tarih:	
				KURUL KARARLARI:	

Ek 2: Diyarbakır Ferit Köşkü parsel kadastro bilgileri (Parsel Sorgula, 2020)

	TAPU VE KADASTRO GENEL MÜDÜRLÜĞÜ PARSEL BİLGİSİ				
İl					Mahalle/Köy
Diyarbakır	Yenişehir				Müslümeğik
Ada	Parsel	Tapu Alanı	Nitelik	Mevkii	Pafta
	111	370,00	Kargir Köşk	Feritköşkü	5
					
• Parsel Sorgulama Uygulamasını ziyaret eden her kullanıcı, uygulamaya ait kullanım koşullarını kabul etmiş sayılır. • Sorgulama sonucu sunulan bilgi ve belgeler bilgilendirme amaçlıdır. Resmi işlemlerde kullanılamaz. Ayrıca ticari amaçla kullanılması yasaktır. • Kullanıcılar hiçbir şekilde sitede yer alan bilgilerin hatalı olması nedeniyle zarara uğradığı iddiasında bulunamaz. • Kullanıcılar ile TKGM arasında ortaya çıkabilecek ihtilaflarda, TKGM'nin kayıtları delil olarak kabul edilecektir. • Tüm Hakları Saklıdır. • 17/12/2020 10:29:00 tarihli güncel tapu kayıtları ile entegre parsel verisidir.					

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyad, Ad

Yoldaş, Abdullah

Web sayfası

(Research Gate, Academia, vs.)

Eğitim Bilgileri

Derece	Kurum	Mezuniyet Yılı
Yüksek Lisans		
Lisans	Dicle Üniversitesi	2014
Lise	Nevzat Ayaz Anadolu Lisesi	2009

İş Deneyimi

Dönem (Yıl)	Şirket, Kurum	Görev
2015-2016	Ms Yapı Denetim Ltd.Şti.	Mimar
2016-2017	Fmz Mühendislik Müş. Tic. Ltd. Şti.	Mimar
2017-2019	Ms Yapı Denetim Ltd.Şti.	Mimar
2020-2021	Gökalp Proje Müş. A.Ş.	Mimar

Yabancı Dil

İngilizce

Yayınlar

- 1.
- 2.
- 3.
- 4.

Özel İlgiler

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TEZ BENZERLİK BİLDİRİMİ FORMU

Öğrencinin Adı, Soyadı	Abdullah Yoldaş		
Öğrenci No	19808204		
Ana Bilim Dalı	Mimarlık		
Program Türü	Proje ☐	Yüksek Lisans ☒	Doktora ☐
Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)	Doç. Dr. Gülin Payaslı Oğuz		
(Varsa) II. Tez Danışmanı (Ünvanı, Adı, Soyadı)			
Tez Başlığı	Diyarbakır Ferit Köşkü Restorasyon Önerisi		
RAPOR BİLGİLERİ			
Raporlama Aşaması	Tez Savunma Sınavı Sonrası		
Sayfa Sayısı	245		
Raporlama Tarihi	30/01/2023		
Benzerlik Oranı (%)	7		

Yukarıda bilgileri verilen tez çalışmamın toplam 245 sayfalık kısmına ilişkin, 30/01/2023 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin isimli intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan intihal raporuna göre, tezimin benzerlik oranı %7 olarak tespit edilmiştir.

Uygulanan filtrelemeler:

- ☐Başlangıç Bölümleri (Kabul ve Onay sayfası, Teşekkür sayfası, Özet/Abstract) hariç
☐Kaynaklar hariç
☐Alıntılar hariç/dâhil
☒Diğer (Her şey dahil)

Tezimin benzerlik oranı, Dicle Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü İntihal Raporu Uygulama Esaslarında belirtilen üst sınır benzerlik oranını aşmamaktadır. Benzerlik oranım üst sınır benzerlik oranının altında olsa dahi aksinin tespit edilmesi durumunda her türlü yasal sorumluluğu kabul ettiğimi ve hukuki sonuçlarına razı olduğumu bildirir, gereğini arz ederim.

Öğrencinin Adı, Soyadı: Abdullah Yoldaş

Tarih:30/01/2023

İmza:

Danışman Adı, Soyadı: Doç. Dr. Gülin Payaslı Oğuz

İmza:

Tarih:30/01/2023

Ana Bilim Dalı Başkanı Adı, Soyadı: Prof. Dr. Havva Özyılmaz

İmza:

Tarih:30/01/2023
